DUMITRU SOLOMON

DESENE RUPESTRE

Coperta de ADRIANA GRAND

DUMITRU SOLOMON

DESENE RUPESTRE

EDITURA ALBATROS

BUCUREȘTI • 1989

ISBN 973-24-0042-0

I

Din evoluţia omului

— simple ipoteze —

UN DAR AL NATURII

Cît timp nu apăruse vorbirea, lucrurile erau limpezi pentru toată lumea. O dată cu inventarea limbajului articulat, ele au început să se încurce îngrozitor. Au apărut primii indivizi specializaţi în a purta vorbele de la unul la altul. Limbajul fiind într-o stare necristalizată, vorbele ajungeau, de la un om primitiv la altul, deformate. De aici neînţelegeri, scandaluri, bătăi. S-au ivit bîrfele, intrigile, vorbele în doi peri, calomniile, delaţiunile. Unii s-au bucurat într-atît de acest dar al naturii, încît apucînd să vorbească nu s-au mai putut opri. Alţii s-au trezit că una le trecea prin cap şi alta le ieşea pe gură.

Toate acestea i-au determinat pe anumiţi cercetători să afirme că apariţia vorbirii a fost o catastrofă naturală.

BOALA NECUNOSCUTĂ

Cînd maimuţele au început să meargă în două picioare, s-a stîrnit o adîncă îngrijorare printre celelalte animale. Nu cumva li s-a întîmplat ceva rău bietelor animale? Nu cumva a dat o boală necunoscută în ele, care le-a afectat picioarele din faţă sau coloana vertebrală?

Drept care maimuţele bolnave au fost izolate. Ş. multă vreme de-atunci încolo s-a încercat readucerea maimuţelor la poziţia normală.

MUSTRAREA

Inventarea scrisului a fost legată de tot felul de întîmplări neplăcute. Iată una din ele. Şeful unui trib, nemulţumit de comportarea unuia dintre membrii colectivităţii, l-a mustrat în cîteva rînduri. Obişnuit de cîteva bune gene-

rații cu mustrările verbale, individul în cauză le tratâ cu indiferență și continuă să se poarte necorespunzător. Ceea ce îl determină pe șeful tribului să-i aplice o mustrare scrisă. „Ca să-i intre bine în cap maimuțoiului." Așa că scrise mustrarea pe o piatră. Cel însărcinat să aducă la cunoștința împricinatului mustrarea scrisă, luă piatra cu inscripția și, înțelegînd la propriu indicația, îl pocni cu piatra în cap pe cel sancționat.

Întîmplarea a fost reconstituită în urma unor săpături care au dat la iveală un schelet de om primitiv avînd la căpătîi o piatră cu mustrare scrisă. O dată cu descoperirea papirusului, a pergamentului și a hîrtiei, sancțiunea cu mustrare scrisă a căpătat un caracter mai blînd.

EFECTELE ORGANIZĂRII

Înainte de a descoperi focul și de a inventa roata, oamenii au descoperit (și inventat totodată) ceva cu mult mai important : organizarea. Fără organizare, nici focul n-ar fi apărut, spre a ne încălzi și a ne purta pe marile și întortocheatele drumuri ale civilizației. Focul ! Astăzi ni se pare simplu. Dar să ne imaginăm cum ar fi reacționat oamenii primitivi — neorganizați — în fața unui copac lovit de trăznet și arzînd în flăcări. Ar fi fugit rupînd pămîntul care încotro, sau ar fi rămas să se prosterneze în fața fenomenului natural pînă la stingerea lui, fără să le dea prin minte să-și frigă o bucată de carne. Sau, în cel mai bun caz, ar fi încercat, într-o sublimă inconștiență, să-l pipăie, spre a se convinge că există cu adevărat și și-ar fi ars frumușețe de labe păroase. (Trec peste legenda lui Prometeu, care a fost confecționată cu scopul de a minimaliza rolul organizării, încercînd să se insinueze că totul ar fi venit de-a gata...) Datorită organizării însă, lucrurile s-au petrecut cum nu se poate mai firesc. Șeful tribului, un individ cu autoritate și cu un început de chelie (semn de evoluție rapidă dinspre maimuță spre om), fiind informat de subalterni că un copac a luat foc din senin (de unde să cunoască ei legătura dintre nori, electricitate pozitivă, electricitate negativă, trăznet, foc ?), a convocat de

îndată pe cei mai evoluaţi membri ai colectivităţii pentru a le cunoaşte punctul de vedere. Unii au fost de părere că focul trebuie lăsat să ardă pînă cînd se va stinge de la sine. Cîţiva tipi mai îndrăzneţi, beneficiind de un spirit novator, au propus ca focul să fie întreţinut, întrucît nu se ştie cînd şi la ce le va fi poate de folos. Un grup retrograd a cerut cu vehemenţă stingerea focului cu orice mijloace, el fiind un fenomen cu totul inexplicabil şi, ca atare, dăunător. Discuţiile, preluate de urmaşi, au durat cîteva mii de ani. Pînă cînd, într-o bună zi, un şef de trib cu personalitate a hotărît, fără să mai consulte colectivul tribal, ca un individ, pe care-l mirosise de mult că vrea să-i surpe autoritatea, să meargă la copacul în flăcări (alt copac, bineînţeles) şi să-i aducă foc. Ceea ce s-a şi întîmplat. De atunci datează expresia „a băga mîna-n foc pentru altul", legenda lui Mucius Scaevola fiind mult mai tîrzie. Numai în acest fel se poate considera că focul este şi el un produs al mîinii omului.

Roata este de asemenea un rezultat al organizării. Ar fi inventat oare oamenii primitivi roata, dacă nu s-ar fi săturat să-şi tot ducă şefii mereu în spinare şi n-ar fi căutat un mijloc mai comod şi mai rapid de a-i transporta în diverse puncte în care se desfăşura procesul muncii ? Fără organizare, e de presupus că roata ar fi rămas la forma ei iniţială, adică pătrată, figură geometrică mult mai accesibilă creierelor nedezvoltate. Abia prin apariţia unei categorii de oameni specializaţi în tăierea vîrfurilor, colţurilor şi altor asperităţi, s-a ajuns la forma ideală şi eficientă, adică rotundă. Mai tîrziu au apărut şi aşa-numitele beţe în roate, care nu reprezentau altceva decît un sistem primitiv de frînare, acţionat manual. Şi aici s-a lucrat organizat : unii rupeau crengile, alţii le prelucrau, transformîndu-le în beţe plăcute la vedere, şi, în final, interveneau cei specializaţi în introducerea beţelor în roate. În acest fel, organizat, s-a produs, din cînd în cînd, frînarea mişcării, căci dacă oamenii ar fi lăsat roţile să meargă în voia lor, cine ştie unde ar fi ajuns astăzi civilizaţia umană !...

Aşadar, o dată cu mintea omenească, au apărut şi mijloacele de a o ţine din scurt, ceea ce i-a făcut pe oameni

să înţeleagă că nu-i bine s-o ia nici la stînga, nici la dreapta, nici înainte, nici înapoi, dar nici să stea pe loc. Dar ce să facă ? vă veţi întreba. Întrebarea şi-au pus-o şi ei...

DIVIZIUNEA MUNCII

Din cei optsprezece oameni din Neandertal care locuiau în peşteră, şaptesprezece plecaseră la vînătoare. Al optsprezecelea nu era vînător, dar nici altceva (marinar, poştaş, zidar sau chelner), întrucît nu apăruse încă diviziunea muncii, care dă — sau nu — de lucru, astăzi, la tot felul de inşi. Ăsta, al optsprezecelea, fiindcă nu ştia să tragă cu arcul, era lăsat acasă, singur, pînă la întoarcerea vînătorilor. Stînd el singur zile şi nopţi în şir, simţi nevoia să facă ceva, să muncească. Se apucă să amestece în vase de lut pămînt, praf de stîncă, argilă, cărbune măcinat, apă, cretă, răşini şi alte materii prime, obţinînd culori nemaivăzute. Apoi începu să mînjească pereţii peşterii, desenînd oameni (din Neandertal), animale şi plante, cu alte cuvinte fauna şi flora contemporană, respectiv din paleoliticul mijlociu.

Cînd se întoarseră vînătorii, descoperiră pereţii peşterii mînjiţi într-un chip de nedescris, ceea ce îi enervă. Vasăzică munceşti, asuzi, pîndeşti vînatul zile întregi sub soarele dogoritor al savanei, alergi, tragi cu arcul, ucizi, cari în spinare animalele, vii acasă frînt de oboseală şi, în loc să găseşti casa curată lună (încă nu fuseseră observate petele de pe Lună), te întîmpină mîzgăliturile unui individ. Gîndiţi-vă că aţi fi oameni din Neandertal : cum aţi reacţiona ?

Unul luă un şomoiog de paie şi încercă să şteargă pereţii ; dar nu reuşi. Altul îi dădu individului cîteva palme (labe ?) de-i trosniră maxilarele (dacă paleontologii au găsit aceste maxilare, fără îndoială că au tras nişte concluzii foarte sofisticate...)

Într-o zi, veniră în vizită la vînătorii noştri alţi oameni din Neandertal (care, la drept vorbind, nu erau nici oa-

meni-oameni, nici din Neandertal-Neandertal). Cînd văzură picturile de pe pereți, le priviră îndelung, muți de uimire și de admirație. Caii și oamenii, tigrii și antilopele, cerbii și elefanții păreau vii în lumina tremurătoare a flăcărilor. Vînătorii erau profund mirați de efectul cu totul neașteptat pe care mîzgălelile îl aveau asupra oaspeților.

Mereu alți semeni veneau să vadă minunile de pe pereții peșterii, exprimîndu-și (în felul lor, de paleolitic mijlociu...) uimirea și încîntarea. Un vînător cu inițiativă propuse să le perceapă o taxă (în natură, firește) tuturor acelora care voiau să se uite la caii verzi pe pereți. Afacerea înflorea. În acest timp, omul sculpta în aer liber stîncile...

VISUL

Fugărise un animal ciudat de-a lungul văii Nilului. Ori de cîte ori înălța arcul să slobozească săgeata, animalul dispărea în cîte un tufiș, spre a se ivi din nou, în alt loc. Părea să fie din neamul leilor, tigrilor sau panterelor, dar era mic și caraghios și nu dădea semne că ar avea intenția să atace. Cînd Arú se apropia de el, animalul, în loc să scoată răgete ca să-și înfricoșeze adversarul, îl privea cu niște ochi sticloși, mîrîia slab și apoi emitea un sunet subțirel și alintat, care te făcea să rîzi.

Se înserase. Obosit de alergătură și oarecum ofensat în meseria sa de acel sunet hazliu (nu cumva ironic ?) pe care-l scotea din cînd în cînd animalul (și care se poate transcrie cam așa : *miaaau !*), vînătorul scuipă scîrbit în direcția vîntului și se opri în dreptul unui copac multicentenar (dacă mai există, copacul a devenit între timp multimilenar). Adună vreascuri, frecă două pietre, aprinse focul, se culcă și adormi pe loc. (Se pare că ramura vînătorilor nu suferea de insomnie, care a apărut mult mai tîrziu, o dată cu apariția ramurii intelectualilor). Și avu un coșmar.

Arú se vedea urmărind animalul mic, caraghios și ironic prin pădure, dar pădurea se termină brusc, lăsînd locul unui pămînt cenușiu, neted, lucios, pe care alergau în toate direcțiile, ca și cum fiecare ar urmări alt vînat, o

mulțime pestriță de hominizi de toate vîrstele. Păreau a fi și ei homo sapiens, dar de un fel aparte, nenumărați dintre ei avînd fețele nepăroase, lucii, iar îmbrăcămintea pe care o purtau era făcută din piei aparținînd unor animale necunoscute. Un roi de dinozauri, colorați în toate felurile, alergau fără picioare, dar uluitor de repede, scoțînd un fum urît mirositor prin partea dinapoi. Fumul înnecăcios plutea peste tot, întunecînd lumina soarelui. Înghesuială fioroasă. Zgomot asurzitor. Mirosuri dezgustătoare. Arú privea îngrozit mulțimea asta nesfîrșită, monștrii gălăgioși, locuințele uriașe care parcă-l priveau cu mii de ochi, praful și fumul și-și dădea seama (în vis) că așa s-ar putea să arate lumea cîndva, peste mii, peste sute de mii de ani, iar el, Arú, era acolo, în mijlocul acestei lumi, în mijlocul urmașilor urmașilor săi... Se auzi apoi un urlet prelung, sinistru, ca de animal rănit. Hominizii se îmbulzeau în gropi săpate adînc sub pămînt, totul deveni pustiu, de parcă n-ar mai fi existat ființă vie pe pămînt. Și, deodată, ca și cum ar fi erupt zeci de vulcani, pămîntul și aerul se cutremurară înfricoșător, monștri nevăzuți aruncau foc de pretutindeni și totul se prăbuși, se făcu praf și cenușă... Și Arú privea înnebunit noul pustiu...

Se trezi lac de sudoare. Tunete și fulgere anunțau furtună. Amintindu-și coșmarul, Arú se înfioră. Și se hotărî să nu mai evolueze.

NUCA DE COCOS

Grupul de pitecantropi din nord-est avea ca bază de aprovizionare o pădurice numărînd unsprezece cocotieri unul și unul. Jumătate din cantitatea de fructe era consumată sub diverse forme, restul urmînd să putrezească, întrucît 50% din recoltă satisfăcea pe deplin nevoile de hrană ale grupului. Grupul din sud-vest, mai mărișor, femeile acestora fiind de felul lor mai fecunde, avea o pădurice de douăzeci și patru de cocotieri. Aproximativ 70% se consuma, restul de 30% ducîndu-se pe apa sîmbetei, sau cine știe cum s-o fi numit apa care despărțea, ca o graniță naturală, cele două așezări preumane.

Într-o bună zi (se va dovedi că această expresie nu face decît să semene confuzie în rîndul cititorilor de bună

credință, deoarece — după toate statisticile — întîmplările care încep într-o bună zi se termină înfiorător de prost), un copil din grupul nord-estic, scăldîndu-se în apa despărțitoare, nu atît pentru a se spăla (săpunul, șamponul și detergenții nu se inventaseră), cît pentru a se răcori, descoperi pe malul celălalt (nu se vorbea încă de malul opus) o nucă de cocos căzută din pom. Dumneavoastră ce ați face dacă ați găsi o nucă de cocos ? Ați anunța miliția, vama, „spațiile verzi" ? (E un fel de a pune problema, căci ori de cîte ori s-a găsit vreo nucă de cocos prin părțile astea, s-a păstrat o tăcere deplină, lipsind documentele în acest sens.) Ei bine, copilul a făcut ceea ce era firesc să facă, ținînd seama de vîrsta lui și a societății umane în general : a ridicat-o, a găurit-o și i-a sorbit conținutul. Faptul (ca și nuca) s-ar fi consumat fără consecințe, dacă gestul copilului n-ar fi fost observat de un ins din grupul sud-vestic. Mîndru de performanța de a articula silabe întregi, insul își exersa vorbirea povestind în stînga și-n dreapta tot ceea ce vedea și auzea. Era un fel de purtător de silabă, strămoș al purtătorilor de cuvînt moderni. Purtînd el silabele de la unul la altul, a aflat și mai-marele grupului, un pitecantrop infatuat și iute la mînie (avea și motive, fiind cel mai bun cățărător în copaci din sud-vest.) Acesta ar fi trecut cu vederea, fiindcă trecea drept un individ cu vederi largi, dar diverși co-pădureni i-au silabisit la ureche ba că ar fi o provocare, ba că ar fi o tîlhărie la drumul mare, și, în orice caz, o chestiune de onoare, de demnitate și de spirit de grup să li se dea celor din nord-est riposta cuvenită. Într-un cuvînt, mai precis într-o silabă, respectivii cereau să se pună capăt practicilor aventuriste ale vecinilor. Se hotărî spălarea demnității ultragiate plătindu-li-se vinovaților cu aceeași monedă (ca să fim în spiritul adevărului, trebuie să precizăm că pitecantropii nu întrebuințau monede și nici nu făceau plăți, dar preistoria trebuie privită și ea din perspectivă contemporană...) Fu trimis un copil să se scalde în rîu, să caute o nucă de cocos pe malul celălalt și să-și însușească fără ezitare conținutul. Copilul n-a prea înțeles de ce trebuie să caute nuca pe malul celălalt, fiind mult mai simplu și mai comod s-o ia de pe malul unde viețuiau ai lui. Vocabularul pedagogic fiind relativ sărac (incomparabil mai sărac decît fondul principal de silabe), iar poziția verticală a pitecantropilor fiind și ea relativă, copilului i se aplicară

cîteva lovituri bine dozate în partea aceea a trupului care nu coborîse îndeajuns sub nivelul capului (sau, mă rog, capul nu se ridicase îndeajuns deasupra nivelului părţii cu pricina). S-a dovedit şi cu acest prilej că metodele pedagogice fundamentale nu au evoluat foarte mult de atunci pînă în prezent.

Zis şi făcut. Mai exact, bătut şi făcut. Copilul intră în apă, trecu pe malul celălalt, luă o nucă de cocos, o găuri, îi sorbi conţinutul şi, fiindcă băuse cam mult lapte de cocos în ziua respectivă, fapt care îi provocase — cum zicem azi — o indigestie, se-ntîmplă ceea ce se-ntîmplă de obicei şi copilul lăsă urme indubitabile.

Pornind de la aceste urme de necontestat, mai-marele grupului nord-estic, un tip irascibil, se consideră, împreună cu ai săi, parte vătămată, ofensa fiind peste măsură de gravă. În sînul grupului nord-estic începură să circule silabe de ocară la adresa celor din sud-vest, cum că ar fi necivilizaţi, troglodiţi şi porci, paralel cu silabele nu mai puţin vehemente care circulau pe malul opus — în sfîrşit *opus* — referitor la pitecantropii nord-estici, care ar fi hoţi, hrăpăreţi şi măgari.

Nu se ştie de pe ce mal au pornit primele proiectile, fiecare parte acuzînd-o pe cealaltă de agresivitate. Cert este că sute de nuci de cocos zburau la un moment dat în ambele direcţii, pe deasupra rîului, speriind peştii şi reptilele. Războiul a durat de la amiază pînă la apusul soarelui, cînd răcoarea serii a potolit spiritele, iar combatanţii s-au aşezat să consume în linişte şi fără discriminare muniţia, fie că era provenită din recolta proprie, fie că era expediată de inamic.

Dacă proiectilele n-ar fi fost consumabile, nu era exclus ca astăzi să se fi organizat colocvii şi mese rotunde la care diverse reptile să discute despre dispariţia în faşă a unei specii cu frumoase perspective de evoluţie...

PEŞTERA

În peşteră era un frig de mama focului. De mama focului se poate vorbi, de foc, însă, nu, căci nu se născuse încă. Mai exact, nu fusese descoperit. De altfel, descoperirile aveau loc într-un ritm foarte lent. Abia la opt-nouă

mii de ani o dată se mai făcea cîte o descoperire. În urmă cu vreo douăzeci de mii de ani, cineva descoperise o piatră ascuțită, acum vreo douăsprezece mii de ani fusese descoperit alunul sălbatic și, recent, de aproximativ patru mii de ani, un pitecantropus erectus în căutare de rădăcini descoperise craniul unui strămoș de-al său din familia primatelor și îl transmisese din generație în generație ca pe o dovadă de vechime, așa cum, mai tîrziu, oamenii vor transmite blazoanele nobiliare sau cartea de muncă.

Așadar, în peșteră era frig fiindcă nu se descoperise focul. Întuneric era din același motiv. Pitecantropii se înghesuiau unul în altul, adăpostiți sub blana unui animal pe care-l vînaseră țintindu-l cu pietre de diferite mărimi și a cărui carne o aruncaseră neputînd fi preparată din motivul arătat mai sus : lipsa focului.

La un moment dat, năvăliră în peșteră cîțiva pitecantropi care locuiau într-o peșteră vecină. (Vecină, în sensul că se afla doar la trei sute optzeci și patru de kilometri distanță.) Prin semne și strigăte guturale (limbajul articulat nu apăruse încă, ceea ce, după părerea unor specialiști nepitecantropi, era un mare avantaj, fiind evitate echivocurile, bețiile de cuvinte, logoreea, vorbele în doi peri și expresiile triviale), pitecantropii vecini dădură de înțeles locatarilor că ar dori să facă schimb de locuință, deoarece în peștera lor ar fi fost mai frig. Ideea nu stîrni nici un entuziasm printre cei de față, ba chiar unul dintre ei, mai impulsiv, le arătă musafirilor nepoftiți acea parte a trupului care, în urmă cu aproximativ o sută de mii de ani, beneficiase de o prelungire numită mai tîrziu coadă. Gestul obscen îi lăsă reci pe intruși, ceea ce îl irită cît se poate de tare pe impulsivul locatar. (În general, noi, oamenii, avem o imagine vagă asupra caracterului strămoșilor noștri îndepărtați, considerîndu-i pe toți cam o apă și-un pămînt. Greșeală de neiertat ! Realitatea, atestată și de întîmplarea povestită aici și transmisă din tată-n fiu din cele mai vechi timpuri, este că diferențe temperamentale și comportamentale apăruseră încă de la primii pași pe două picioare, dacă nu cumva mai dinainte. Un prieten păstrează, ca moștenire de familie, femurul fracturat al unui strămoș dinspre mamă, care se trăgea din ramura sudică a pitecantropilor africani, fractura fiind provocată în chip evident de o lovitură cu un corp dur, probabil o ghioagă.) Iritat, așadar, de nepăsarea disprețuitoare a noi-

lor veniţi, colericul ridică o piatră şi pocni pe unul dintre invadatori în spaţiul foarte îngust dintre păr şi ochi, gest necugetat (de unde cuget ?) şi cu urmări neplăcute. Invadatorii ripostară pe loc, se încinse o bătaie cruntă, locatarii fură covîrşiţi de numărul şi puterea năvălitorilor şi, în cele din urmă, nevoiţi să cedeze peştera şi să plece ca şi cum ar fi avut coada între picioare.

În ciuda lipsei de mijloace rapide de comunicare, vestea se răspîndi în numai cîteva sute de ani, ceea ce îi determină pe cei mai puternici să ocupe, fireşte prin forţă, peşterile mai călduroase. Situaţie considerată mai tîrziu perfect iluzorie, deoarece, pînă la descoperirea focului, toate peşterile erau la fel de friguroase. Ulterior schimburile de locuinţă s-au legiferat, în sensul că cei mai puternici puteau pune mîna (era mînă, nu era mînă ?) pe cele mai călduroase peşteri, dar în baza unor documente, înscrise, la început, pe bucăţi mari de piatră.

ENIGMA DEZLEGATĂ

O problemă de care s-au lovit multe capete de savanţi din întreaga lume şi care a făcut să curgă rîuri de cerneală, capabile să pună în mişcare zeci de hidrocentrale, a fost, se pare, în sfîrşit rezolvată. De ce, s-au întrebat cu adîncă nedumerire detaşamente de oameni de ştiinţă din toate colţurile pămîntului (interesant cum găsesc unii colţuri pînă şi pe o planetă sferică !...), cele mai vechi mărturii ale apariţiei omului, respectiv rămăşiţele pămînteşti ale primilor reprezentanţi autorizaţi ai speciei umane, descoperite în peşteri, deşerturi nisipoase, albii de rîuri etc., sînt de sex masculin ? În mod firesc, dovezile spectaculosului salt biologic ar fi trebuit să apară în procente egale, ba chiar, ţinînd seama de un uşor avantaj numeric — cum ar spune cronicarul sportiv — al populaţiei de sex feminin, consemnat de toate statisticile demografice, era normal ca ele să fie preponderent feminine. Unii savanţi au fost tentaţi să explice această ciudăţenie prin faptul că în colectivităţile primitive femeile ar fi fost incinerate iar bărbaţii înhumaţi. De unde şi păstrarea exclusivă a osemintelor bărbăteşti. Teză infirmată prin aceea că multe din scheletele dezgropate datează din epoci anterioare des-

coperirii focului, aşadar de pe vremea cînd incinerarea nu fusese încă inventată.

Dar să ascultăm teoria profesorului Ysh de la Universitatea Qloom (Republica Kiwi), cel care, precum marele Alexandru, a tăiat nodul gordian, dezlegînd tulburătoarea enigmă filogenetică. După opinia profesorului Ysh, dovezile despre apariţia primilor oameni-femei ar trebui căutate în straturi mai adînci, cu alte cuvinte mai vechi, mult mai vechi, întrucît — susţine savantul de la Qloom — primii oameni au fost... femei. Care erau cele dintîi însuşiri ale noii specii biologice ? Munca şi vorbirea. Ei bine, zice profesorul Ysh, femeile au acceptat aceste servituţi, în timp ce bărbaţii le-au refuzat categoric. Mai întîi, au refuzat ideea de a coborî din pomi, unde hrana putea fi luată de-a gata. Apoi au refuzat să vorbească, întrucît femeile luaseră deja cuvîntul şi nu mai voiau să-l cedeze. În sfîrşit, au refuzat să-şi abandoneze superbul păr care le acoperea trupul şi care le dădea un aer cît se poate de viril. Teoria profesorului Ysh pretinde că această situaţie a durat foarte mult timp şi că s-ar mai prelungi, pe alocuri, pînă în zilele noastre.

Teza savantului kiwian este ispititoare, imbatabilă şi, pînă la ora actuală, nu a fost combătută. Iar faptul că profesorul Ysh este femeie nu modifică în mod esenţial datele problemei.

SALTUL

S-au emis diverse teorii cu privire la apariţia omului. Nesatisfăcătoare. Superficiale. Minate de prejudecăţi. Fanteziste. Inconsistente. Neştiinţifice. (Să ne oprim aici !) Unii, bunăoară, pretind că maimuţa a devenit om cînd a început să muncească. Eroare. Se ştie pozitiv că primele colectivităţi umane erau divizate : unii munceau, iar alţii care, din diverse motive, nu puteau să muncească (beteşuguri, boli, lene etc.) trăiau din munca primilor. Cu timpul, cei care nu munceau au început să-i înveţe pe cei care munceau cum să muncească. Dacă ar fi să acceptăm teoria că munca l-a făcut pe om, ar trebui să acceptăm şi ideea că maimuţele i-au învăţat pe oameni să muncească, ceea ce contrazice însuşi conceptul de evoluţie. La fel de inexactă

mi se pare şi precizarea că omul se deosebeşte de celelalte animale, inclusiv de strămoşii săi, prin aceea că fabrică unelte (homo faber). Dacă o luăm aşa, pe scara evoluţiei, va trebui să admitem că orice păros care fabrică topoare de silex era mai om decît Homer, Michelangelo sau Beethoven, despre care nu se ştie să fi fabricat vreo unealtă în viaţa lor. Alţii susţin că primul semn al saltului biologic ar fi vorbirea. Teza suferă de o iremediabilă neconcordanţă cu prima, întrucît e de la sine înţeles că nu aceia care munceau vorbeau, ci, dimpotrivă, vorbeau aceia care, fără să muncească, îi învăţau pe ceilalţi cum să muncească. Contradicţia este neconciliabilă : ori cei care munceau erau oameni şi se lăsau învăţaţi de maimuţe, ori cei care vorbeau erau oameni şi învăţau maimuţele să muncească. În sfîrşit, mai circulă o teorie conform căreia, trecîndu-se de la consumul de vegetale la consumul de carne, creierul maimuţei s-a dezvoltat şi, mă rog, a devenit creier uman. Nimic mai fals. Pisica mea se hrăneşte numai cu carne, dar creierul e tot creier de pisică, în timp ce Bernard Shaw, care era vegetarian, avea creier de om. Şi ce creier !

Bine, veţi întreba, atunci care este explicaţia saltului unic şi revoluţionar în evoluţia speciilor produs de apariţia omului ? Singura explicaţie care stă în picioare este rîsul. Cînd cei care munceau au început să rîdă de cei care nu munceau (şi invers), cînd cei care mîncau carne au început să rîdă de cei care se hrăneau cu fructe şi rădăcini, iar aceştia de carnivori, cînd cei care se căţărau în pomi au rîs de cei care scurmau pămîntul, agricultorii de pescari, pescarii de vînători, vînătorii de culegători, culegătorii de păstori, cînd adică indivizii au fost în stare să rîdă unii de ceilalţi şi, în acelaşi timp, de ei înşişi, omul nu mai era maimuţă. Rîsul a transformat maimuţa în om. Orice altă teorie mă face să rîd.

JOCUL

Micul grup de australopiteci trăia de cîteva generaţii într-o pădurice de cocotieri din centrul Saharei, care, în vremea respectivă, constituia cea mai întinsă zonă de păduri a Africii. Principala preocupare a membrilor grupului era hrana, mai precis să mănînce, întrucît procurarea hra-

nei nu punea probleme deosebite. Nuci de cocos se găseau din belşug. Banane la fel. La acestea se adăuga tot felul de zarzavaturi şi fructe, într-o gamă de sortimente redusă, dar suficientă menuurilor simple, hipocalorice ale epocii. O altă preocupare, ce îi privea doar pe indivizii de la o anumită vîrstă în sus şi de la altă vîrstă în jos, era înmulţirea. (Celelalte operaţii elementare, precum adunarea, scăderea sau împărţirea, le erau necunoscute.) În sfîrşit, o ultimă preocupare — dacă poate fi numită astfel, căci ea venea de la sine, după celelalte două, fără vreun efort — era somnul.

Celelalte animale priveau grupul cu îngăduinţă superioară, întrucît ele aveau o personalitate distinctă — girafele erau girafe, leii erau lei, elefanţii erau elefanţi —, în timp ce australopitecii erau nişte maimuţe degradate, care involuaseră deplorabil, ameninţînd să compromită defintiv specia.

Viaţa micului grup se desfăşura calm, liniştit, paşnic. Vegetarieni prin tradiţie, australopitecii nu mîncau alte animale, dar nici nu se mîncau între ei. Existenţa acestor vieţuitoare ar putea să pară, din perspectiva momentului actual, monotonă, ba chiar plicticoasă. Poate că şi era, numai că îndepărtaţii noştri strămoşi se simţeau excelent şi nu există nici cel mai vag indiciu că vreunul din ei ar fi fost nemulţumit de condiţia sa ambiguă şi ar fi dorit să devină homo sapiens.

Într-o zi, însă, monotonia vieţii acestor paşnici locatari ai junglei sahariene, monotonie care domnea de cîteva zeci de mii de ani şi promitea să dureze alte cîteva zeci de mii, fu tulburată de un eveniment neobişnuit. Grupul era antrenat în preocuparea sa de bază. Indivizii îşi culegeau hrana, pusă la dispoziţie cu o condamnabilă generozitate, ca să nu spun risipă, de către mama Natură, căreia nici prin gînd nu-i trecea că rezervele de hrană ale globului pămîntesc sînt epuizabile. Tînărul australopitec Glu-glu (fiindcă la data respectivă nu se inventaseră încă scrisul, cititul şi, după unele surse, nici vorbitul, Glu-glu se va citi strict fonetic, adică întocmai cum se scrie), aşadar tînărul Glu-glu, sărind el din cracă în cracă în căutarea fructelor dulci şi zemoase, descoperi, fără să-şi dea seama (neputîndu-se vorbi de conştiinţă la aceste fiinţe eminamente instinctuale, nimeni nu ne împiedică totuşi să le atribuim un subconştient înfloritor), că fructele erau

plăcute la gust, dar acţiunea însăşi de a le dobîndi era şi mai plăcută. Căţărarea, salturile, pendulările, tumbele, care, pentru alţii, aveau un scop precis — potolirea foamei, lui Glu-glu îi dădeau satisfacţii în sine. Grupul asistă uluit la mişcările de o desăvîrşită gratuitate ale tînărului, care, după fiecare salt îndrăzneţ, în loc să culeagă fructul, sărea din nou, se dădea peste cap, se agăţa de mereu altă creangă, într-o mişcare continuă, frumoasă şi inutilă. Australopitecii l-au privit astfel zile, săptămîni, ani. Şi, privindu-l, şi-au dat seama (să fi apărut o scînteie de conştiinţă în micul şi netedul lor creier ?) cît de monotonă şi de plicticoasă fusese viaţa lor vreme de zeci de mii de ani.

CHINURILE PERFECŢIUNII

Cum s-a văzut pe două picioare, Mpo a avut revelaţia unei noi condiţii biologice (deşi, după unii savanţi, revelaţia s-ar fi produs cîteva zeci de milenii mai tîrziu...) Am devenit un alt animal, pare a-şi fi spus Mpo în sinea sa, o sine cam golaşă, cam tulbure şi totuşi infatuată. În zona ridicării sale în unghi drept faţă de linia orizontului, datorită climei temperate, nu vieţuiau elefanţi, cămile, girafe sau canguri, ci numai şopîrle, şerpi, şobolani, cîrtiţe şi porci sălbatici. Trecînd de la starea de patruped la aceea de biped, Mpo avea deci toate motivele să privească de sus fauna înconjurătoare. Poziţia perpendiculară pe suprafaţa pămîntului îi dădea o stare de ameţeală şi un abur de măreţie. Ce lume bicisnică ! se mira fără cuvinte — primul vocabular uman nu fusese încă editat — proaspătul aspirant la condiţia de homo sapiens. Dar ce uriaş sînt ! continua gîndul, destul de simpluţ, destul de ceţos, al novicelui, în timp ce dinţii săi ronţăiau ultimele fire de iarbă ale vechilor menuuri.

Prima constatare comparativă — şi anume că el era măreţ în timp ce tot restul era mizerabil — îi dădu un duios sentiment de compasiune amestecat cu un viguros sentiment de dispreţ pentru dobitoacele aflate într-un stadiu atît de înapoiat. Orice s-ar spune, un sentiment atît de complex la vremea aceea era aur curat.

Descoperind însă că şi alţi indivizi au o poziţie verticală, ba chiar par foarte siguri de ea, Mpo suferi o deza-

măgire cumplită, ceea ce îi smulse un urlet de furie, ca în nebuloasele vremuri străvechi. Ar fi dorit să beneficieze singur de noua calitate, sau măcar să fie primul biped, ca să-i poată învăța el pe ceilalți cum să stea, cum să meargă, cum să se poarte, mai ales că semenii săi se dovedeau a fi plini de cusururi. Prezența altor bipezi îl irita, ca și poziția sa de primus inter pares (în epocă nu se vorbea limba latină, dar cum nu se vorbea nici o limbă, nimic nu ne împiedică să traducem gîndurile lui Mpo în latinește — în celtă sau persană fiindu-ne ceva mai greu...), deși, spre a respecta adevărul, nu există nici un motiv temeinic să-l socotim pe eroul nostru primul între egali și nu invers. În orice caz, torturat de defectele noii specii, Mpo se simți dator (să fi apărut, așadar, și simțul datoriei ?) să-i învețe pe ceilalți. Cum să-i învețe ? Cu mijloacele pe care le avea la îndemînă. (Laba din față se transformase în mînă, ca atare sîntem îndreptățiți să vorbim de îndemînă.) Pe unul îl mustră că se uită cruciș, drept care îl pocni cu pumnul între ochi. Altuia, fiindcă mergea cam aplecat, îi dădu un picior în locul care mai păstra un rudiment de coadă. Unuia îi smulse părul, socotindu-l prea lung. Altui individ îi zdrobi nasul deoarece i se părea prea mare. Tăie cîteva urechi și cotonogi vreo doi șchiopi.

Din cauză că nu se inventase încă oglinda, Mpo nu avea cum să constate că el însuși privea cruciș, avea părul, nasul și urechile excesiv dezvoltate, mergea foarte aplecat și schiopăta binișor de piciorul drept. Dincolo, însă, de aceste detalii, Mpo este, se pare, primul autor (cunoscut) al teoriei omului perfect.

D-ALE VORBIRII

Apariția limbajului articulat a fost un moment decisiv în evoluția spre om. Se știe. Ceea ce nu se știe însă — dar se presupune — este faptul că, pînă a se deprinde oamenii cu vorbirea, s-au produs multe neînțelegeri, încurcături, confuzii și s-au răsucit multe limbi. Una spunea unul și alta înțelegeau alții, una se hotăra în adunarea tribului și alta se punea în practică, fiindcă de la gura care le rostea pînă la urechea care le recepționa, vorbele urmau un drum încîlcit, sinuos, presărat cu accidente și obsta-

cole de tot felul. În materie de comunicare prin limbaj era, într-un cuvînt, haos curat. (Parcă ar fi totuşi nu un cuvînt ci două...)

Iată un caz autentic. Un oarecare homo sapiens dintr-un trib sud-vestic este descoperit de tovarăşii săi de muncă stînd cu burta la soare în loc să adune fructe şi rădăcini pentru proviziile de iarnă. Convocat de urgenţă, sfatul celor mai evoluaţi membri ai tribului ia în discuţie cazul de indisciplină şi hotărăşte ca individului să i se dea un avertisment aspru şi tăios. Vorbirea fiind abia la începuturile ei, cel însărcinat să ducă la îndeplinire decizia sfatului înţelesese bine o parte din hotărîre, dar deloc cealaltă parte. Altfel spus, îi era destul de clar ce înseamnă *aspru* şi *tăios*, întrucît el însuşi terminase tocmai fabricarea (homo faber, nu ?) unei unelte de silex (topor) care prezenta exact aceste caracteristici (aspru şi tăios), dar cuvîntul *avertisment* îi era cu totul necunoscut. Frămîntîndu-şi el creierul, ascuns sub o frunte cît lama unui cuţit (de piatră), ajunse la concluzia (logică, — logica pre-aristotelică) că termenul *avertisment* nu poate fi decît ceva legat de toporul pe care tocmai îl confecţionase. Aşa că îi aplică vinovatului un avertisment aspru şi tăios cu toporul de silex în cap, lăsîndu-l lat.

După această întîmplare, studiul limbii a devenit obligatoriu pentru toate categoriile de homo sapiens, începînd din fragedă copilărie.

Un alt caz, la fel de autentic. Cei mai evoluaţi oameni (primitivi) dintr-un grup meridional se adunaseră pentru a alege un şef de trib. Se fac propuneri. Vorbeşte unul, altul, încă unul şi, în cele din urmă, ia cuvîntul un tip hirsut, cu păr pînă şi pe pleoape. Oo, zice el, (Oo se numea cel propus) este un homo sapiens admirabil. Munceşte cît zece, îşi respectă şi îşi ajută tovarăşii de muncă, e deştept, e modest, ştie vreo optzeci de cuvinte din vocabular, îşi iubeşte familia şi e un bun organizator. Îl susţin călduros. Aş vrea doar să mai adaug cîteva cuvinte. Oo munceşte prea puţin, nu-şi ajută şi nu-şi respectă tovarăşii de muncă, e prost şi înfumurat, nu prea ştie să se exprime, umblă după femei şi e dezordonat.

Ce au înţeles cei mai evoluaţi membri ai tribului ? Omul nostru avea un mod original de a întrebuinţa limba. Ba chiar se poate spune că vorbea aproape simultan două

limbi diferite. Ceea ce i-a adus numirea în postul de translator.

Cele două cazuri autentice au fost relatate în două documente preistorice — respectiv inscripţii în piatră — pe care le-am descifrat de curînd. Dat fiind însă că limba în care au fost redactate documentele se afla într-o fază cît se poate de incipientă, conţinutul celor două inscripţii ar putea fi cu totul altul.

II
Arhip, cu şi fără chip

CONTRABASISTUL

Îi invidiase pînă la ură pe dirijori — indiferent că interpretau Beethoven sau Stravinski, Bach sau Debussy, Mozart sau Ceaikovski — nu pentru performanțele artistice, nu pentru talent (talent avea și el, slavă Domnului, cu carul), nu pentru călătoriile în străinătate (cîntase și el la Ruse, în cadrul unui schimb de experiență), ci pentru faptul că toți li se adresau cu „maestre", în timp ce lui i se spunea ba „Titi", ba „contrabasu", ba, pur și simplu, „mă", dacă nu chiar „bă". Simțea în asta o ofensă a destinului, o injustiție socială, o prelungire vicleană a împărțirii în clase antagonice.

Vasăzică eu cînt la cel mai greu instrument din orchestră, în deplasări îl car la autobuz, tren, avion, în funcție de distanța în kilometri, gretuatea în kilograme rămînînd însă constantă (știți dumneavoastră cît cîntărește un contrabas cu cutie cu tot ?), iar dirijorul agită, cu sau fără noimă, un bețișor de cîteva grame, care nu scoate nici măcar o notă (nemaivorbind că, la deplasări, încape într-o simplă servietă), dar el e „maestre", iar eu sînt „mă Titi". E drept ?

Cu timpul au apărut cîțiva tineri în orchestră, proaspeți absolvenți, forțe noi, care, orișicît, nu-și puteau permite... Așa că a devenit și „nea Titi", și „tovarășu Titi de la contrabas". Numai dirijorul era mereu „maestre". Sacîzul ei de echitate ! Într-o zi, îl luă deoparte pe unul din violoniștii stagiari.

— După părerea dumitale, care-i cel mai greu instrument din orchestră ?

— Trombonul, răspunse fără ezitare stagiarul.

— Păi de ce ?

— Fiindcă eu n-aș putea să cînt la instrumentul ăsta. N-am suflu.

Ce să mai discuți ? Asta-i problema, dacă ai sau nu suflu ? Dar cît cîntărește un trombon și cît cîntărește un contrabas ? Se compară ? Măcar dacă spunea pianul...

— Dar cel mai uşor instrument care-i ?
— Vioara. Pe asta o ştiu, n-am probleme.
— Şi beţişorul cum ţi se pare ?
— Care beţişor ?
— Beţişorul lui „maestrul".
— Bagheta ? Greu, foarte greu, cel mai greu !...

Aşadar beţişorul e greu, e „maestru" fiindcă bate în pupitru şi te cheamă la ordine. Ca nuiaua în şcoala de altădată... Contrabasistului i se făcu scîrbă de toate instrumentele, de toţi instrumentiştii, de laşitatea lor, de mizeria lor morală, de propria lui laşitate, de propria lui mizerie morală. Şi se apucă să elaboreze memorii, note informative, reclamaţii, anonime îndreptate împotriva dirijorilor, pe care-i denunţa ca pe nişte vătafi, rămăşiţe ale tristei orînduiri bazate pe clase sociale, ca pe nişte exploatatori nemiloşi ai muncii şi talentului instrumentiştilor. Insinua că aceştia dirijează fără discernămînt orice bucată muzicală, indiferent de cine ar fi compusă, că iau legătura cu tot felul de orchestre de peste hotare a căror componenţă e destul de pestriţă, că iau partiturile ca atare, fără o viziune critică şi că, uneori, nu întîmplător, bagheta lor descrie în aer figuri a căror semnificaţie ar putea fi interpretată... Ani în şir redactă proteste anonime, dar nici o revoluţie nu se produse spre a înlătura de la pupitrul orchestrelor clasa odioasă a dirijorilor.

Se întîmplă, în schimb, un fenomen ciudat. Încetul cu încetul, membrii orchestrei, mai ales cei tineri, începură să-i spună „maestre". I se recunoşteau, în sfîrşit, meritele ? Se instaurase domnia adevăratei echităţi ? Triumfaseră anonimele ? Indiferent care era cauza, contrabasistul se simţea mîndru şi fericit. Pînă într-o zi, cînd, privindu-se atent în oglindă şi văzîndu-şi părul alb şi rar, dinţii galbeni şi rari, ridurile adînci şi dese, pricepu adevărul. Şi de atunci urî din tot sufletul cuvîntul „maestre".

CORABIA LUI ARHIP

Arhip are o structură mobilă. El circulă prin viaţă, mînat de vînt, ca o corabie cu pînze. Dacă bate vîntul dinspre nord, Arhip ajunge în sud. Dacă bate dinspre sud-

est, se trezește în nord-vest. Dacă vîntul nu bate deloc, Arhip stă.

În general, într-o problemă sau alta, fiecare om are o părere. Dacă într-o dispută apar două păreri opuse, cel de-al treilea poate fi de părerea primului, a celui de-al doilea, sau poate avea o a treia părere. Cu Arhip se întîmplă însă un fenomen cu totul particular. Cînd asistă la o discuție în care se confruntă două puncte de vedere, el e de acord cu ambele puncte de vedere. Dacă ar fi trei, patru sau zece, tot atîtea ar avea și el.

Serile trecute se discuta, la o bere, ultimul roman al lui Q. M. „Căptușeala".

— Este o carte excepțională, cea mai bună carte care a apărut în ultimii ani ! țipa un poet firav și miop. Observație fină, analiză subtilă, construcție, densitate, tipologie, tot ce vrei ! Dostoievski e un dulce copil pe lîngă ăsta !

— Așa este ! i se alătură de îndată Arhip. N-am mai citit un roman ca ăsta de la „Ion" al lui Rebreanu. Solid, dom'le, extraordinar de solid ! Și modern pînă-n măduva oaselor !

După consumarea judecăților de valoare, cei doi consumară, într-o tăcere înfrigurată, și cîte un mic. Mai bolovănos, mai greoi în exprimarea orală, un autor de romane-fluviu își propti palmele în masă și, privindu-i amenințător pe cei doi antevorbitori, rosti cu o scîrbă abia stăpînită :

— Solid, ai ? Modern, ai ? Observație fină, densitate ? Unde-ați găsit voi astea, mă ? În ce ? În bîlbîiala agramată de oligofren ? Pentru scriitura asta rămîi corigent și în clasa a patra. Și, lungind prima silabă, rosti plin de dispreț: Nenorociților !

Lui Arhip o bucată de mic i se plimbă în esofag timp de cîteva secunde, pînă reuși s-o înghită cu adevărat. Sorbind din paharul cu bere, se oferi imediat să facă lumină :

— Ce e drept, e drept. Tipul e agramat și bîlbîit, ba mai mult, scrie într-o limbă care nu se mai vorbește de două secole. Citești de trei ori o frază și nu pricepi nimic.

Mai era cineva la masă, un ins care nu deținea un loc precis decît la masă, în literatură fiind plurivalent : prozator, critic, poet, autor de librete de operă. Acesta împrăștie un zîmbet îngăduitor și panoramic și grăi :

— Exagerări stupide ! Nu-i nici extraordinar, nici oligofren. E un roman normal, ca și cele precedente, puțin mai închegat, dar ceva mai grăbit redactat. Seamănă cu mai toate romanele apărute în ultimul timp.

— Chiar ! întări plin de entuziasm Arhip. Nu înțeleg de ce atîta patimă. E o carte ca toate celelalte. Păi ce, în definitiv...

Dar nu apucă să-și termine de expus cea de-a treia părere, că fu îndepărtat în unanimitate de la masă.

Corabia rămase pentru o vreme nemișcată în mijlocul oceanului...

LA ÎNCEPUT A FOST CUVÎNTUL

Arhip scrisese : „Iar din punct de vedere educativ romanul este nul". Nimic mai simplu. Chiar simplist, ar fi putut considera un critic de formație estetistă. Dactilografa, cu gîndul la cină, la musafiri și la faptul că nu cumpărase tot ce-i trebuia, bătuse la mașină. „Iar din punct de vedere evricativ, romanul este nul". Cuvîntul *evricativ* ieșise din mașina de scris ca Dumnezeu în tragediile antice : Deus ex machina. Întîmplarea n-ar fi avut nici o consecință teoretică sau practică dacă Arhip, autorul cronicii — căci de o cronică, ați înțeles bine, era vorba — n-ar fi fost cooptat de urgență într-un grup de scriitori care urma să aibă întîlnire cu un grup de cititori la clubul unui grup de șantiere. Astfel, nu și-a mai putut citi manuscrisul dactilografiat, iar cronica și-a urmat cursul firesc spre tipar. E adevărat că un corector tînăr și sîrguincios a pus un apăsat semn de întrebare în dreptul cuvîntului necunoscut, dar din redacție i s-a răspuns că dacă un critic important ca Arhip dorește să introducă în cronica sa un cuvînt mai puțin folosit, nu-l poate opri nimeni și că nu e, în definitiv, prima oară cînd apar în textele critice cuvinte cu un pronunțat caracter tehnic. Redacția avea perfectă dreptate, cel puțin din punct de vedere teoretic : criticul e liber să introducă în articolele de specialitate cuvinte mai puțin folosite, procedeul fiind, de altminteri, frecvent și normal.

Și lucrurile s-ar fi oprit aici. Dar cuvîntul necunoscut avu un efect fascinant asupra cîtorva autori care puneau mare preț pe primenirea limbajului critic. S-a pre-

supus că *evricativ* ar fi o derivaţie de la *evrika,* celebra exclamaţie a lui Arhimede cînd a găsit, făcînd baie, principiul scufundării corpurilor. Aşadar, ce putea să însemne „din punct de vedere evricativ" ? Bineînţeles, „din punct de vedere al găsirii", adică al înnoirii. Cuvîntul a proliferat cu o repeziciune mai mare decît *fortuit, redundant, proliferat* (ca să vezi !), *benefic.* Au apărut expresii de tipul : „spiritul evricativ al poetului", „modalităţi evricative multiple", „nici un sens evricativ în această zonă a cărţii". Ba, mai mult, cuvîntul a făcut pui, adică derivate : „încercarea de evricativizare a limbajului poetic", „gamă evricaţională redusă", „evricaţiunea lasă de dorit", „sîntem categoric pentru evricacitate în artă !". Ba se descoperi şi verbul de la care a pornit totul : *a evrica.*

Un poet scrisese despre un confrate că este „cel mai evricos din generaţia sa", temeritate riscantă, întrucît s-a produs aici, vorba lui Caragiale, o groaznică greşeală de tipar, poetul în cauză devenind „cel mai nevricos din generaţia sa" şi, în consecinţă, şi cel mai mare duşman al autorului acestei biete şi nevinovate caracterizări.

În ciuda micilor accidente şi exageraţiuni, cuvîntul se răspîndi ca focul în pădure pe timp de secetă. Fu adoptat rapid de studenţi şi elevi, de profesori şi oratori, de ziarişti şi activişti culturali, aşa că, la un moment dat, cineva care se ocupa cu măsurarea frecvenţei unor cuvinte în limbă, îl situă din acest punct de vedere pe acelaşi plan cu verbul *a reda.*

Pînă cînd, într-o bună zi, exasperaţi de insolenţa cu care se insinuase în limbă noul termen, intrară în acţiune lingviştii. Ia să vedem noi, şi-au spus ei, ce-i cu acest cuvînt obraznic ! Cîţiva îi căutară etimologia prin tot felul de dicţionare. Fără succes. Alţii scriseră articole vehemente împotriva introducerii forţate în limbă a acestui cuvînt de origine dubioasă. Literaţii nu se lăsară mai prejos, acuzîndu-i pe lingvişti de conservatorism şi citîndu-l pe Arhip ca pe o autoritate de necontestat. Se iscă o polemică aprigă, care dură ani de zile, întrucît controversele se desfăşurau mai ales în publicaţii cu apariţie anuală. Se spune că doi membri corespondenţi ai Academiei şi-au aruncat reciproc cuvinte grele în plină şedinţă de secţie a înaltului for ştiinţific.

S-a organizat un simpozion avînd ca temă originea şi sensurile cuvîntului *evricativ.* Concluziile simpozionului

au rămas însă necunoscute. Datorită unor traduceri bine redactate, cuvîntul a pătruns și în cîteva limbi de mare circulație. Astfel, în franceză el fu tradus *evricatif*, în engleză *evrikative*, în rusă *evrikativnîi*, în germană *evrikatiwisches*... Ce e drept, vorbitorii limbilor respective nu adoptară cuvîntul, din cauza unui exagerat spirit de conservare lingvistică. Controversa căpăta o amploare internațională.

Ce făcea în acest timp Arhip ? În acest timp, Arhip își revedea cronicile în vederea publicării lor în volum. Cînd dădu de cuvîntul *evricativ*, rămase perplex. Ce-oi fi vrut eu să scriu aici ? După un minut de chinuitoare întrebări, tăie cuvîntul *evricativ* și-l înlocui, la întîmplare, cu *educativ*.

Dar controversa internațională abia se întețea...

INVERS

Fiind vorba de o proastă circulație în creier (a sîngelui, nu a ideilor), medicul îi recomandase hotărît să stea în fiecare zi cîte o oră cu capul în jos (și, firește, cu picioarele în sus). Arhip ar fi preferat un medicament, ceva simplu și cu apă. Medicul considera însă medicamentele niște paliative, nimic nu era, după părerea lui, sigur, perfect, radical și, mai ales, lipsit de efecte secundare.

Vrînd-nevrînd, cu un dezgust enorm, Arhip își începu chinuitoarele exerciții.

În prima zi se simți groaznic. Era umilitor să stai altfel decît restul lumii. Auzea mereu șoapte înfricoșătoare venite din cine știe ce secol : „Și iți va sta capul unde-ți stau picioarele !..." Îi treceau fiori reci pe șira spinării închipuindu-și că a fost decapitat. Din cînd în cînd, se consola cu ideea că ar fi spînzurat de picioare, ceea ce îi dădea, oricum, o speranță... Văzută invers, lumea avea o înfățișare aberantă. Covorul era plasat sus, deasupra capului, mobilele se sprijineau pe tavan, tablourile atîrnau de jos în sus, perdelele asijderea, totul sfida legea gravitației. Iar cățelul Ahile îl enerva peste măsură, fiindcă mergea pe tavan cu o nepăsare de muscă. Arhip își înjură medicul, dar înjurătura se pierdu în țesătura moale a covorului.

În ziua următoare, hotărît să nu-și mai bată joc de propria casă, Arhip își făcu exercițiul în curte. Imaginea

era la fel de elucubrantă. Cerul jos, copacii crescînd de sus în jos, blocul de vizavi suspendat de un cer de asfalt, bustul din colț cu capul în jos (măcar de-ar fi fost al lui Hegel, despre care Arhip știa că trebuie întors cu capul în jos ca să fie bine, însă nu era bustul lui Hegel, ci al unui demnitar burghez dar progresist...), o baltă rămasă de la ploaia de azi-noapte atîrnînd deasupra lui fără să-i curgă în cap, o mașină circulînd pe carosabil cu roțile în văzduh...

Zilele treceau și Arhip exersa... Pentru a spori eficiența, Arhip își prelungi, din proprie inițiativă, timpul de exercițiu, mai întîi cu o oră, apoi cu două, pînă ajunse la opt ore pe zi. Cu trecerea timpului, lucrurile nu i se mai păreau îngrozitoare și aberante. La urma urmei, copacii de ce n-ar crește de sus în jos — viața fiind de origine cosmică —, iar apa de ce n-ar curge de jos în sus, ca fîntînile arteziene ? Arhip se obișnuia treptat cu noua imagine a lumii, care de altfel îi oferea satisfacții inedite. Uite-l pe vecinul Vasile cum merge cu capul în jos și nu-și dă seama ! se amuza Arhip. Iar pătrunjelul nu-i cade din sacoșă ! Uite-o și pe madam Viziroiu cum își plimbă cîinele și amîndoi merg cu picioarele în sus ! Cîinele se oprește în dreptul unui copac... Ia să vedem... Da, tot în sus. Și un cascador pe motocicletă... Nu, nu e cascador, e băiatul Mihăileștilor, dar se deplasează ca la „zidul curajului“ fost „zidul morții“...

Noua viziune e plăcută și odihnitoare. Ba chiar pare mai adevărată, mai logică decît cea veche, în care totul pornea de jos în sus (arbori, case, viețuitoare) într-o gravă lipsă de respect a gravitației. Descoperirea i se păru atît de importantă încît se apucă să aștearnă pe hîrtie noile idei, scriind desigur de jos în sus. Dar nu găsi nici o publicație care să-i accepte textul, întrucît toate erau tipărite de sus în jos, ceea ce îi smulse cîteva considerații acide cu privire la diversitatea presei și libertatea de expresie. Se certă cu nevasta, mai întîi în legătură cu felul în care sînt atîrnate tablourile pe perete, adică pe dos, apoi pentru că nevastă-sa, altminteri o femeie normală, se încăpățînează să meargă cu capul în nori și nu pe pămînt, iar noaptea doarme cu picioarele în dreptul capului lui. Încercă să-i convingă pe vecini, apoi pe colegii de birou să-și schimbe poziția, în primul rînd fiindcă face bine la circulația din creier, în al doilea rînd fiindcă favorizează o imagine ciudată a realității. Bătălie dificilă, fiindcă oamenii sînt conservatori și renunță cu greu la poziția pe care au

apucat-o din moși-strămoși. Pentru a fi mai convingător, Arhip începu să lucreze și la birou cu capul în jos și picioarele în sus. Deoarece nici un regulament nu preciza că trebuie să lucrezi cu capul în sus și picioarele în jos, nu putu fi clintit de pe poziție. Arhip continua să privească lumea de la înălțimea picioarelor...

Pînă într-o zi, cînd medicul îi descoperi o proastă circulație a sîngelui în picioare.

ARHIPIADĂ

Arhip e un aiurit simpatic, cel mai simpatic dintre aiuriți. Termenul „aiurit", derivat din „aiurea" și întrebuințat frecvent în limbajul oral, nu conține nimic peiorativ, cum ar fi înclinați unii să creadă ; dimpotrivă, el are o notă cu totul aparte de lirism și duioșie, astfel că oricare dintre cei ce s-ar considera ofensați la auzul apelativului „nebunule" s-ar simți de-a dreptul măgulit dacă i s-ar spune „aiuritule". Arhip are o aiureală nostimă și degajată de Jerry Lewis autohton, un aer dezinvolt, străin crispărilor lăuntrice, tulburărilor sau complicațiilor de conștiință, provocînd întotdeauna în jur o stare de deconectare, de libertate interioară. Arhip e, cum ar zice franțujii, un „nonchalant".

Cînd era mic, obișnuia să-și sugă arătătorul, numai că, spre deosebire de ceilalți copii care-și sug arătătorul, Arhip și-l muia în prealabil în cremă de ghete sau în ceară de parchet, stîrnind hazul întregii familii. „O să ajungă un mare comic", pronostica o mătușă cu aptitudini de viitorolog, dar această prognoză nu s-a verificat ; Arhip n-a ajuns comic, nici mare, nici mic, fapt care nu-l face însă mai puțin simpatic. La școală, cînd profesoara de biologie a citit în fața clasei lucrarea lui Arhip despre ablativul absolut, s-a declanșat o veselie generală. „Ceasul meu o ia înainte, s-a scuzat senin elevul, credeam că sîntem la ora de latină". Cu excepția profesorilor și a unor colegi lipsiți de simțul umorului, toți se amuzau pe seama aiurelii lui Arhip. În paisprezece ani de școală (doi îi făcuse cu repetiție), pierduse optsprezece stilouri, zece mănuși cu cinci degete și trei cu un deget, două paltoane și un pantof.

La recrutare, a fost repartizat la tancuri. Dar în chiar ziua respectivă, şi-a pierdut ţigările, ordinul de recrutare, cămaşa, precum şi rîndul la vizita medicală, fiindcă pur şi simplu uitase cum îl cheamă, de unde şi numele Arhip, adică exact cît îşi amintise atunci. Comisia de recrutare, sesizată, i-a schimbat pe loc repartizarea, şi astfel a ajuns la bucătărie. În perioada efectuării stagiului militar, a pierdut un camion cu cartofi şi cinci saci cu varză din raţia ostaşilor. Dacă nu i-ar fi schimbat repartizarea, ar fi putut să piardă un tanc. Dar era efectiv cel mai simpatic din regiment. Mînca fasole cu marmeladă, varză cu biscuiţi şi, din cînd în cînd, îşi trezea plutonul la două noaptea, crezînd că e dimineaţă. Din cauza aceluiaşi ceas care o lua mereu înainte.

Mai tîrziu, cînd a fost numit responsabil cu aprovizionarea pe un şantier, a comandat două vagoane cu fosfaţi în loc de sîrmă, dar cînd să ia în primire materialele în gară, a descărcat din greşeală două vagoane cu cherestea. Toată lumea s-a distrat nemaipomenit de tare şi a fost mutat la un mic magazin universal, unde a început să confunde sticlele de bere cu cele de ulei şi grapfruit-urile cu globurile pentru pomul de iarnă. Un ins, căruia i-a cîntărit un kilogram de globuri pentru pom, a rîs pînă şi-a fracturat maxilarul.

Dar cea mai grozavă aiureală a lui Arhip a fost vara trecută, cînd, plecînd în circuit prin ţară, şi-a uitat nevasta în gara Simeria. La întoarcere, (după două săptămîni), negăsind-o acasă, de supărare, Arhip a dat pe gît conţinutul unei sticle de un litru. Voia să se îmbete şi să uite. Nu s-a îmbătat, fiindcă sticla conţinea ulei de floarea soarelui. Dar de uitat, a uitat. Ca de obicei.

BASME

Se povesteşte că la o editură s-ar fi primit o scrisoare cu următorul conţinut :

Tovarăşe director,

Sînt un cetăţean cinstit şi consider de datoria mea să vă atrag atenţia deschis şi sincer asupra unei probleme

grave : am cumpărat, din întîmplare, cu scopul de a le înmîna copiilor mei spre citire, cîteva volume de basme apărute în editura dumneavoastră. Înainte de a încredința cărțile copiilor, am efectuat un mic sondaj, așa cum procedez de obicei, pentru a le asigura o lectură instructivă și de bună calitate. Și ce mi-a fost dat să descopăr ? Eu, care nu am citit basme în copilărie, întrucît am avut o copilărie frustrată, am constatat că acestea (adică basmele) sînt total needucative.

Ce învață copiii din basmele publicate de dumneavoastră ? Că mamele vitrege sînt criminale și vor să-și ucidă fiicele (ori noi știm că există și mame vitrege foarte devotate), că cocoșul e mai deștept și mai productiv decît găina (deși se cunoaște de către toți că găina și nu cocoșul ne dă ouă !), că șmecherii și vicleniii, ca vulpea, cîștigă întotdeauna și cîte și mai cîte. Păi ce face vulpea cu bietul corb ? Îi sustrage pur și simplu cașcavalul de la gură. Ce ni se arată în „Scufița Roșie" ? Un atac la drumul mare, o violare de domiciliu, o substituire de persoană și două asasinate. Ce ne înfățișează „Capra cu trei iezi" ? Tot o substituire de persoană, o pătrundere prin efracție și trei crime odioase. Iar capra ce face ? Își face singură dreptate, ca în vremea feudalismului. În „Ursul păcălit de vulpe" nu e vorba de o simplă păcăleală, ci de o adevărată înșelăciune soldată cu mutilare de persoană. În „Cenușăreasa" ni se arată exploatarea minorilor, iar în „Albă ca Zăpada" asistăm la un omor premeditat prin otrăvire. Asta îi învățați dumneavoastră pe copii ? Se poate ? E just ?

Am aflat cu mirare că ați publicat și niște lucrări scrise de unul Shakespeare, un scriitor englez mai vechi, în care se petrec tot felul de grozăvii. Mă voi strădui să achiziționez aceste lucrări și să efectuez un mic sondaj, căci nu am timp să le citesc integral, prilej cu care sper să vă exprim indignarea mea sinceră.

Un cetățean cinstit

Se povestește că această scrisoare ar fi și ea un basm. Dacă n-ar fi, s-ar povesti ?

O NOAPTE CA TOATE CELELALTE

Mă hotărîsem să-l sărbătoresc prin muncă. Eram sătul de piftie și curcan, tangouri, rockuri și perinițe, de ghiftuiala feroce și nesănătoasă (rubricile intitulate atît de iluminist „viața rațională" interzic masa de seară, iar noi mîncăm, irațional, toată noaptea), de țopăiala somnambulescă, de moțăiala nedemnă în fața televizorului. Te chinuiești o noapte să mănînci cît n-ai mîncat într-o săptămînă, să dansezi cît n-ai dansat într-un an, să fii agreabil cu toată lumea, adică și cu aceia cu care te vezi zilnic la serviciu pînă la saturație, și cu aceia pe care nu i-ai mai văzut și n-o să-i mai vezi în viața ta, te străduiești să ai haz, farmec, vervă, să fii mereu proaspăt la trup și suflet, în cuget și simțiri, deși în cuget e o ceață din ce în ce mai densă, simțirile sînt violentate de mirosuri agresive (hrean, usturoi, muștar, piper, Coty, Messire, Miraj, țuică), de tobe, trompete, bocăneli, hohote de rîs, fum de țigară, de pipă, de friptură, iar trupul e plin pînă la refuz de toate specialitățile, căci nu poți jigni pe nimeni, nici pe nevestele prietenilor, nici, mai ales, pe cele ale necunoscuților, întrucît fiecare a preparat cîte ceva, chiar pentru prima oară în viață. Ești mereu în alertă ca nu cumva să emiți vreo prostie ireparabilă, să nu comiți vreo gafă impardonabilă, să nu calci pe cineva pe picior, să nu fii călcat de altcineva, să nu spui glume vechi, dar să rîzi încîntat cînd le spun alții... De ce ? Ca, începînd de a doua zi, timp de o lună, două, cinci, să fii comentat în fel și chip, sau să fii atras în comentarii (firește, critice) pe seama altora, să caști două zile în șir și să bei ceaiuri medicinale pînă la restabilirea tonusului vital.

Așadar, am închis telefonul, televizorul, radioul, am scos soneria din priză și m-am așezat la masa de lucru. Aveam în minte o nuvelă teribilă despre un ins care-și distrugea viața fiind mereu în bătaia tuturor vînturilor, covîrșit de neputința de a-și decide viața. O cafea veghea neagră asupra stării mele de creativitate. Începusem bine capodopera : „De la o vreme, visa numai stînci golașe, mărăcinișuri uscate și cîini vagabonzi și își ura nopțile". Este nemaipomenit, mă gîndeam, să fii singur, să ai liniște

şi să poţi scrie. Toţi sînt ocupaţi cu distracţiile vulgare, nimeni nu te deranjează, iar tu te bucuri de fecunda-ţi singurătate şi scrii...

Bieţii mei prieteni ! Scufundaţi în vanitate şi plictis... Preocupaţi de nodul cravatei şi de borcanul cu muştar... Epuizaţi fizic şi intelectual... Ce-or fi făcînd ei la ora asta ? Îşi pun cămăşi apretate, costume elegante, cravate noi... Ca şi cînd, ca să te îmbuibi, trebuie să fii neapărat elegant. Mai bine aşa, în haine de lucru, la masa de lucru, cu cafeaua aburindă în faţă, aplecat asupra viitoarei opere, departe de zgomotul buimăcitor şi anost al petrecerilor tradiţionale.

Era prima decizie fermă în acest sens şi mă mîndream cu ea. Mă simţeam minunat. Un singur lucru nu prea mergea : nu puteam trece de prima frază. Între visele personajului şi realitate se deschisese o prăpastie. Nu înaintam în nici un fel. Iar visele cu stînci, mărăcinişuri, cîini vagabonzi mi se părură de o stupiditate desăvîrşită.

Peste imaginea personajului, care nu izbutea să mi se înfăţişeze decît noaptea, se ivi o alta, ceva mai clară : prietenii mei ciocnind cupe de şampanie şi proferîndu-şi diverse urări... Banal. Mereu la fel. Fără fantezie. Convenţional. Lipsit de originalitate. Mai bine acasă, la masa de lucru şi... Şi ce ? Nici măcar o frază de doamne-ajută. Dar am să insist. În alte nopţi pot lucra şi în noaptea asta nu ? E o noapte ca toate celelalte.

Ce-or fi făcînd ei ? Aşteaptă împreună gongul final. Final sau iniţial ? Se întreabă ce-o fi cu mine. Dar le-am spus încă de acum un an că Revelionul acesta îl voi petrece muncind. Muncind, da. Faptul că n-a ieşit decît o frază, şi aceea penibilă, nu înseamnă nimic. Trebuie să mă concentrez ceva mai mult, să nu mă mai gîndesc la ceea ce fac ei... În fond, ştiu prea bine ce fac ei. Nu-i nevoie să fiu de faţă. E de-ajuns să-mi imaginez. Dar nu despre asta e vorba. Ce fac cu nuvela ? Dacă scot visele alea stupide, trebuie să-i găsesc altceva. Să... Principalul e că am în vedere un ins nehotărît... bătut de vînturi.

După un sfert de oră de frămîntări creatoare, m-am aruncat în primul taxi şi am pornit, încărcat de pachete şi pacheţele, mai decis ca oricînd, spre un nou şi incalificabil compromis cu propria-mi conştiinţă.

DIN FALSELE AMINTIRI ALE UNUI DEBUTANT

Era o piesă cu doi tineri care se iubesc. Dragostea lor trece prin tot felul de încercări, dar rămîne la fel de pură, ba chiar se poate spune că încercările la care e supusă o fac şi mai pură, mai înălţătoare, mai puternică.

— Piesa dumneavoastră e minunată, mi se spune la teatru, e plină de dramatism, de poezie, de adevăr... Dar are un defect. Grav. Nu are decît două personaje. Avem trupă mare, actori care trebuie să joace. Nu putem să favorizăm doar doi membri ai colectivului, în detrimentul celorlalţi. La urma urmei, dragostea dintre cei doi tineri se consumă în vid ? Nu. Ea se desfăşoară în societate, printre oameni. Tinerii dumneavoastră nu au părinţi, rude, colegi, prieteni, vecini, şefi ?

La urma urmei, avea dreptate. Dragostea nu se consumă în vid, iar actorii trebuie să joace. Toţi. M-am apucat să scriu din nou piesa. Cei doi tineri au căpătat părinţi, colegi, prieteni, fraţi, surori, veri, vecini, şefi. Am introdus vînzători, şoferi de autobuz, profesori de latină, secretare, instalatori, fotbalişti, controlori de calitate, marinari, apicultori, militari în termen, frizeri. Piesa avea acum foarte multe personaje şi foarte multe locuri de acţiune şi oferea partituri pentru toată trupa.

— Excelent ! mi s-a spus. Aţi realizat o adevărată frescă socială. Nu v-a scăpat aproape nici un sector al realităţii. Din păcate...

Din păcate, teatrul nu putea pune la dispoziţie atîţia interpreţi, în plus avea nevoie de un spectacol pentru deplasări, cu personaje puţine şi decoruri uşoare. Şi, în fond, avea dreptate : ce să caute într-o piesă de dragoste atîta lume, cînd, se ştie, dragostea e o chestiune de intimitate. Aşa că m-am apucat să scriu din nou piesa. Am eliminat toate personajele şi toate locurile de acţiune pe care le introdusesem, am renunţat la fresca socială şi am revenit la varianta iniţială, adică la povestea de dragoste dintre doi tineri.

— Admirabil ! E tocmai ceea ce ne trebuie, am fost asigurat. O piesă în două personaje, cu un singur decor, bună şi pentru deplasări, bună şi pentru rămîneri pe loc, nimic mai potrivit pentru noi. Numai că...

Numai că — şi aşa este — cei doi interpreţi destinaţi iniţial rolurilor de tineri îndrăgostiţi se maturizaseră. Nu mai erau tineri. Aşa că va trebui să scriu din nou piesa, o piesă despre dragostea dintre doi oameni maturi. De fapt, nici eu nu mai sînt tînăr...

ÎNGROZITOARE MESERIE !

Cînd se afişă distribuţia noului spectacol, Felicia N., tînără actriţă de talent, sări timp de o jumătate de oră într-un picior. Nu pentru că aşa ar fi cerut rolul, ci pentru a-şi manifesta bucuria de a se afla printre primele cinci nume de pe afiş. Sigur, un mod de exprimare a bucuriei care numai maturitate nu dovedeşte, dar, aşa cum am avut grijă să precizez, Felicia N. este o actriţă tînără şi nu o actriţă matură.

Cînd se făcu însă prima lectură a textului, Feliciei N. îi pieri bucuria şi se înnegură. Motivul ? Partenerul ei urma să fie Cornel G., pe care „efectiv" nu putea să-l sufere, pe care-l ura „din adîncul sufletului", fiindcă într-o şedinţă sindicală o făcuse infatuată şi mitomană, după ce ea îl infierase ca pe un carierist înrăit şi mitocan. În urma şedinţei cu pricina, ea hotărîse public să nu-i mai răspundă la bună ziua, dar se pare că n-a fost cazul să-şi pună în aplicare hotărîrea, întrucît el nu-i mai dădea bună ziua.

Situaţia creată prin distribuirea celor doi ca parteneri, care trebuiau să-şi spună, pe scenă, vorbe de dragoste şi chiar să se îmbrăţişeze, era, bineînţeles, insuportabilă. Felicia N. încercă pe diferite căi — şedinţe, tratative bilaterale cu directorul, discuţii profesionale cu regizorul, telefoane la autor, monoloage la bufet, leşinuri la repetiţii — să modifice textul piesei, indicaţiile de regie, mizanscena, distribuţia, numai ca să nu fie obligată să schimbe vorbe de dragoste şi sărutări cu omul cu care nu schimba nici măcar un bună ziua. Zadarnic ! Autorul ţinea la text, regizorul la concepţia regizorală, directorul la autoritatea directorială, iar colectivul la unitatea sa de monolit. „Îngrozitoare meserie !"

Primele repetiţii le făcu în silă. Apoi conştiinţa profesională învinse. Apoi intră în rol. Apoi începu să-i placă.

La repetițiile generale, regizorul fu nevoit să tempereze înflăcărarea actriței în scenele de dragoste. La a cincizecea reprezentare fu serbată și căsătoria Feliciei N., care acum se numește Felicia N.-G. și care din acel moment refuză să joace într-un spectacol dacă nu e distribuit și Cornel G. Unii afirmă că, deși se iubesc la nebunie, cei doi soți continuă să nu-și dea bună ziua.

UN ROL MIC, GRAS ȘI RAS

Liviu M. primise, în sfîrșit, un rol. Primul după absolvirea institutului. Un rol mic, dar, cum se zice, gras. Era o piesă a cărei acțiune se desfășura în plin război. Ce război, nu știu și nu știe nici Liviu M. În spectacol nu avea de spus nici un cuvînt, în schimb trebuia să moară. *Pe scenă !* Tînărul Liviu M. și-a compus rolul cu o minuție de artizan, cu o precizie de matematician, ba chiar, se spune, cu un incontestabil talent. Murea atît de expresiv, atît de original, atît de scenic, încît privirile spectatorilor ar fi trebuit să se îndrepte, în clipa respectivă — totul nu dura decît o clipă, firește — exclusiv asupra lui. Regizorul era mulțumit, colegii erau încîntați (la urma urmei, spuneau ei, băiatul nu-i lipsit de talent, merită și el rolul ăsta gras), iar el era în al nouălea cer (din punct de vedere al stării sufletești, bineînțeles).

La o repetiție generală, un spectator făcu observația că mor prea mulți oameni în spectacol, „mai mulți decît în războiul respectiv“ (nu știa exact despre ce război e vorba), „în special individul ăla care moare ostentativ“. După scurte și fructuoase discuții, se hotărî ca Liviu M. să nu mai moară. Nemaimurind, nu mai avea ce să caute pe scenă. Rolul său mic și gras fusese ras.

CUM SĂ TE FACI DE RÎS

Jucase pînă acum roluri de conți, lorzi, baroni, voievozi, prinți, regi, cardinali, împărați, activiști, cavaleri, secretari de partid, poeți romantici, genii, luptători pentru libertate, generali, compozitori preclasici, judecători, eroi

naţionali, introspecţi, îndrăgostiţi, nefericiţi, primari, prefecţi, sadici, victime ale destinului, zei, semizei, arhiepiscopi, revoluţionari, reacţionari, filosofi, ba chiar, în travesti, femei abandonate, mame îndurerate, văduve, princípese martire. Aceste roluri i-au conturat un stil de joc sobru, solemn, patetic, grav, i-au modelat ţinuta, vocea, gesturile, expresia. În teatru i se spune „lordul". Pe stradă merge, şi vara, cu mănuşi. La apariţia lui pe scenă unele spectatoare se emoţionează pînă la lacrimi. Numele lui e Laurenţiu O. (A nu se confunda cu Laurence Olivier.)

Un regizor tînăr şi teribilist, invitat să monteze un spectacol care să ridice concomitent nivelul artistic şi financiar al teatrului, are ideea năstruşnică de a-l distribui pe Laurenţiu O. în rolul unui semidoct ridicol, mitocan, fanfaron, hahaleră. Un rol comic savuros. Laurenţiu O., profesionist impecabil, acceptă fără mofturi şi îşi lucrează rolul cu un devotament exemplar, turnînd în personaj solemnitatea, sobrietatea, gravitatea şi patetismul prinţilor, zeilor, martirilor, poeţilor romantici, văduvelor, mamelor îndurerate din rolurile anterioare. Regizorul, fie din teribilism, fie din lipsă de experienţă, fie din cinism, îl lasă pe Laurenţiu O. să-şi facă personajul cum ştie el.

La premieră, spectacolul are un succes extraordinar. Marele triumf a fost însă al lui Laurenţiu O. Spectatorii se tăvăleau pur şi simplu de rîs. Imaginaţi-vă un semidoct vorbind ca un filosof, un mitocan purtîndu-se ca un lord, o hahaleră ordinară dîndu-şi aere de arhiepiscop...

După ultima cortină, Laurenţiu O. îl opreşte în culise pe regizor şi-i dă, solemn, o pereche de palme. „M-ai nenorocit ! Spectatorii rîd de mine ! În hohote ! M-am făcut de rîs !" Şi pleacă plîngînd. A doua zi cere să fie înlocuit. După care spectacolul n-a mai avut succes.

GRANIŢA NEVĂZUTĂ

La Ciudad de Mexico se juca finala campionatului mondial de fotbal. La Teatrul pentru adulţi şi copii se juca piesa „Dragoste cu lacăt". Omenirea se împărţise în două : bărbaţii se aflau în faţa televizoarelor, femeile se aflau în sala de teatru. Graniţa nevăzută care despărţea

lumea se insinuase şi în spatele cortinei. Interpreţii rolurilor masculine doreau să se afle şi ei, alături de ceilalţi bărbaţi, în faţa televizoarelor, în timp ce interpretele rolurilor feminine doreau să se afle, cu tot sufletul, numai şi numai în faţa spectatorilor. Un actor care juca, în travesti, rolul unei mătuşi acre, după cîteva minute de sfîşiere lăuntrică, trecu hotărît, cu arme şi bagaje, în tabăra bărbaţilor.

Ce voiau femeile din dosul cortinei ? Ca spectacolul să se joace în mod normal. Nimic mai simplu, în aparenţă. Ce voiau bărbaţii ? Ei voiau ca spectacolul să înceapă cît mai curînd, să dureze cît mai puţin şi să se termine cît mai repede. Conflictul plutea în cabinele actorilor, în culise, pe scenă, precum şi în locurile special amenajate pentru fumat. Ceea ce se petrecerea în spatele cortin' i nu s-a aflat, însă, în staluri şi foaiere...

Mai întîi, regizorul tehnic (bărbat) a poftit actoi ii pe scenă cu un sfert de oră mai devreme şi cu un ton repezit, ceea ce i-a atras replica unei tinere, proaspăt angajată în teatru pe post de corp ansamblu :

— Mai mult respect pentru artişti !

— Astă seară e finala !

— Ce finală ? ! s-a mirat fals interpreta. Eu ştiu că-i abia al treilea spectacol.

La o reacţie atît de perfidă, regizorul tehnic a rămas mut.

— Noi facem *artă !* a strigat viitoarea vedetă, care, deocamdată, în acest spectacol nu avea de rostit decît replica : „Mă confundaţi, domnule." Dar tot artă se cheamă că e.

Ce s-a petrecut în cabina actorilor ? Flautistul angajat să cînte în culise o bucată, pe care trebuia s-o mimeze pe scenă, la alt flaut, interpretul rolului principal, i-a pus în vedere acestuia că, dacă pînă la ora 20,45 nu duce flautul la gură, chiar are să cînte (dacă se pricepe), întrucît el personal trebuie să ajungă la televizor ca să-l vadă pe Maradona, orice s-ar întîmpla. Protagonistul i-a făgăduit solemn că la ora douăzeci şi patruzeci şi cinci fix va duce flautul la gură, indiferent de conjunctură.

Un actor care se bătuse două luni ca să obţină de la autorul piesei o mărire a rolului, corespunzătoare :u talentul, cu vechimea şi cu funcţia sa în biroul sindical, a hotărît, în chip eroic, să sară o pagină de text, exact cît adău-

gase dramaturgul la insistenţele sale. Cineva propuse ca băiatul, în vîrstă de paisprezece ani, al eroinei principale să nu intre deloc în scenă. În urma unei scurte dezbateri, s-a luat decizia ca puştiul să apară totuşi, spre a nu-i lipsi pe spectatorii sensibili de un moment emoţionant, dar să nu se mai arunce în braţele mamei sale, ceea ce i-ar fi prilejuit acesteia un monolog la care ar fi trebuit să plîngă şi pietrele, dar care ar fi lungit spectacolul cu cîteva minute preţioase.

Ceilalţi interpreţi bărbaţi (cărora li se alăturase în ultimul moment mătuşa acră) au făcut, la rîndul lor, propuneri constructive de scurtare a spectacolului şi de dinamizare a ritmului.

În acest timp, în cabina actriţelor...

— Fetelor ! s-a adresat tînăra celorlalte interprete, dintre care cea mai tînără avea cu cel puţin cincisprezece ani mai mult decît ea, aşa că, oricum, nu mai putea fi socotită chiar fată. Ştiţi ce mi-a spus Sandu cînd i-am atras atenţia că noi facem artă ? Că e finala campionatului mondial de fotbal.

— Iar fotbal ? ! a tresărit o actriţă scundă şi aproape la fel de grasă. De cîte ori avem noi spectacol, ăia au fotbal ! Ia să mă mai slăbească !

— Ai vrea tu, a şoptit o ingenuă de vreo patruzeci de ani, dar şoapta s-a auzit destul de bine.

— M-aş duce şi eu să văd fotbalul, a rupt frontul feminin o actriţă distinsă.

Celelalte au rămas uluite : de ce ? cum ? te interesează fotbalul ?

— Nu mă interesează, dar unde te duci numai despre asta se discută şi mă simt atît de stingheră !...

— Fii serioasă, îţi pierzi feminitatea !

— Joacă Maradona, s-a băgat în vorbă cabiniera.

— În ce joacă ? s-a interesat grăsana.

N-a primit răspuns.

Cum s-au reflectat toate acestea în rîndul spectatorilor ?

Mai întîi, s-a sunat începerea spectacolului cu zece minute mai devreme. Nici nu s-au aşezat bine spectatorii în fotolii, că s-a bătut primul şi ultimul gong (două gonguri fuseseră suprimate). Cortina s-a ridicat ca o rachetă. Bărbaţii vorbeau foarte repede şi se mişcau ca în filmele mute. Femeile, în schimb aveau un ritm care, prin compa-

rație, părea neverosimil de lent. Cu excepția unei mătuși acre. La un moment dat, a apărut și un copil, care a dispărut însă imediat din scenă, lăsîndu-și mama într-o stare disperată. Un flaut, care stătea liniștit pe masă, a început brusc să cînte, iar cînd actorul s-a repezit să-l ducă la gură, s-a oprit la fel de brusc. Toți actorii își priveau nervoși ceasurile de mînă, deși acțiunea piesei se desfășura la începutul secolului al optsprezecelea. S-a suprimat pauza. Spectacolul trebuia să se termine la zece. S-a terminat la nouă fără zece.

Pe străzi, numai femei. Autobuzele, troleibuzele, tramvaiele și taxiurile erau conduse de femei.

În teatru rămăsese doar portarul. O femeie.

SFATURI CĂTRE UN TÎNĂR REGIZOR

Să monteze piesa așa cum a fost scrisă și abia după aceea să încerce s-o scrie din nou.

Să pună în scenă doar piese ale unor autori decedați, dacă vrea să le regizeze singur.

Dacă primul spectacol are succes, să treacă direct la al treilea, fiindcă al doilea este de obicei o cădere.

Să învețe să se tundă singur.

Să nu considere că un spectacol a fost terminat, decît după ce el însuși a fost terminat.

Să țină minte din spectacolele altor regizori numai lucrurile proaste.

Să nu respecte sfaturile unui dramaturg, fiindcă ar putea fi pus în situația de a-i respecta și textele.

SFATURI CĂTRE UN TÎNĂR DRAMATURG

Să debuteze la o vîrstă cît mai înaintată, fiindcă oricum nu are de ales.

Să nu-i copieze decît pe dramaturgii în viață, altminteri ar putea fi învinuit de plagiat.

Înainte de a se apuca de scris, să se gîndească dacă nu e mai bine să nu se apuce de scris.

Să nu scrie piese în versiune definitivă, întrucît acest gen nu există.

Înainte de a scrie, să nu citească alte piese, deoarece s-ar putea să scrie ceea ce a citit.

Să se pună la curent cu tot ceea ce a fost nou în dramaturgia universală cu douăzeci de ani în urmă.

Să nu meargă la spectacolele de teatru, ca să nu se lase influențat.

Să-și dactilografieze piesa la un singur rînd, ca să nu poată fi citită printre rînduri.

Să evite criticarea portarilor, întrucît aceștia au uși deschise peste tot.

Să evite criticarea frizerilor, fiindcă s-ar putea trezi ras.

Să aibă personaje cît mai multe, ca să mai poată scoate.

Să aibă personaje cît mai puține, ca să mai poată adăuga.

Să lase în fiecare pagină o margine cît mai mare, pentru observații.

Să nu scrie roluri mici, întrucît cu greu va găsi interpreți pe măsura acestora.

Să știe întotdeauna mai multă gramatică decît personajele sale.

Să nu introducă momente grave într-o comedie, fiindcă s-ar putea ca tocmai la acestea să se rîdă.

Dacă i se montează totuşi o piesă, ceea ce se mai poate întîmpla, să nu se îndrăgostească de interpreta vreunui rol secundar, căci s-ar putea ca acesta să devină rol principal.

Să se apuce mai bine de proză.

Să nu ţină seama de sfaturi, cu atît mai puţin de cele de mai sus.

SFATURI CĂTRE UN ACTOR TÎNĂR

Dacă pînă la treizeci de ani nu ai primit un rol pe măsura ta, nu rezultă în mod obligatoriu că ai o măsură prea mare.

Îngraşă-te fără nici o remuşcare, căci, dacă va fi să joci Romeo, tot la cincizeci de ani ai să-l joci, cînd silueta nu va mai avea oricum nici o importanţă.

Nu-ţi bate capul să-i scrii un rol lui Shakespeare, întrucît nici el nu şi-a bătut capul să-ţi scrie un rol. În orice caz, individul nu merită să spui pe scenă mai mult decît a scris el.

Dacă nu ai fost văzut pe scenă, nu întotdeauna e de vină maistrul de lumini.

Cu Hamlet îţi poţi afirma talentul, dar şi lipsa de talent.

Atenţie : la un rol mic ţi se poate aduce învinuirea de vătămare, la un rol mare ţi se poate aduce acuzaţia de asasinat.

Dacă nu ai ceva *al tău* de spus, spune măcar ce este *al autorului.*

Decît un rol nesemnificativ într-o piesă bună, mai bine nici un rol într-o piesă proastă.

Laurence Olivier a fost înnobilat pentru activitatea de pe scenă şi nu pentru aceea din culise. Cazurile opuse trebuie să le consideri excepţii.

Între un actor şi o dactilografă diferenţa nu constă numai în faptul că unul *spune* şi celălalt *scrie* ceea ce a scris înainte altcineva.

O dată cu înaintarea în vîrstă, vei constata că adevăratele creaţii pe care le-ai realizat rămîn din ce în ce mai puţine.

Meseria se poate învăţa, experienţa se poate dobîndi, iar talentul se poate pierde.

Scena e un loc unde trebuie să pari autentic, nu să fii autentic. Cu totul altfel se pune problema la ieşirea din scenă.

Adevărata experienţă de actor începe prin *a vedea* şi nu prin *a fi văzut.*

A duce un rol la bun sfîrşit nu înseamnă a-l lichida.

Pe scenă mai poţi spune o minciună cu talent, dar n-o spune şi cu convingere.

Un rol scurt are cel puţin avantajul de a nu-i plictisi pe spectatori, aşa că mai gîndeşte-te înainte de a-l refuza.

Dacă regizorul, directorul, directorul adjunct, colegii mai în vîrstă ţipă la tine, cel mai înţelept lucru e să faci un copil, ca să ai şi tu la cine ţipa.

Citeşte aceste sfaturi, dar fă cum te duce mintea, dacă te duce tot într-acolo.

ZECE IPOSTAZE ALE SPECTATORULUI IDEAL

După ce asistă la un spectacol care se joacă cu sala goală, spectatorul ideal îl recomandă rudelor, prietenilor şi colegilor.

Cînd pleacă la pauză, spectatorul își ia paltonul de la garderobă abia la sfîrșitul spectacolului.

Spectatorul ideal își cumpără întotdeauna biletul cu locul numărul 1, ca să nu deranjeze, cînd întîrzie la teatru, un rînd întreg.

Spectatorul ideal aplaudă ori de cîte ori nu înțelege ceea ce se spune pe scenă.

Spectatorul ideal mănîncă bomboane acasă și piure de cartofi la teatru.

Spectatorul ideal aplaudă la sfîrșitul spectacolului pînă cînd se golește sala.

Spectatorul ideal plînge la scenele dramatice, rîde la scenele comice și nu face nimic la celelalte.

Spectatorul ideal merge o singură dată la spectacolele bune și de zece ori la cele proaste.

Spectatorul ideal este același de-a lungul timpurilor.

Spectatorul ideal nu este același cu spectatorul real.

ARHIPOLOGIE

Război

Arhip este de părere că războiul aduce atîtea nenorociri fiindcă se declanșează instantaneu, din te miri ce.

— D-aia merg toate anapoda, fiindcă nu e ordine. Care cum îl taie capul declară război, sau nici măcar nu-l declară, îl pornește. Ia să stea dumnealor la masa tratativelor, să încheie mai întîi un tratat de beligeranță, și după aia, după săptămîni și luni de negocieri, mai dă stăpîne, mai lasă jupîne, după chestiile de procedură, de formă, de fond, eu vin cu un milion de soldați, tu vii cu un milion, eu bag șapte mii de tancuri, tu bagi două mii de submarine, eu cu avioanele, tu cu rachetele, mai renunță tu, mai re-

nunţ şi eu, mai o bombă, mai două, cinşpe luni de discuţii, ziarişti, fotografi, televiziune, să vedem după toate astea dacă le mai dă mîna să facă război...

Religie

— Monoteismul — declară Arhip — a consfinţit victoria bărbatului asupra femeii.

— Ce legătură are ?

— Are, decide Arhip. Dumnezeu e de sex masculin, nu ?

— Păi...

— Nici un păi. Are barbă ? Are. Spui El, nu Ea. Dar politeismul ? Ăia aveau zei de sex masculin şi zei de sex feminin, adică zeiţe. Şi, dacă nu mă-nşel, unii erau chiar de ambe sexe. În domeniul ăsta femeile au pierdut : Dumnezeu e bărbat.

Iubire

— Marile iubiri sfîrşesc tragic. Romeo şi Julieta, Othelo şi Desdemona, Tristan şi Isolda, toţi o termină rău.

— Or fi alte iubiri care se termină bine...

— Daţi-mi un singur exemplu ! cere Arhip.

Toţi caută exemple.

— În basme, găseşte unul. Ei trăiesc fericiţi pînă la adînci bătrîneţi.

— Alea-s basme, domnule ! ripostează Arhip.

Călătorie

— Ce oraş frumos ! exclamă Arhip, care, de o săptămînă de cînd a venit, n-a ieşit din camera de hotel. În schimb a privit întruna pe fereastră.

De la fereastra lui se vede doar turnul poştei.

Bigudiuri

— Nu mă scoţi niciodată în societate, se plînge nevasta lui Arhip.

— Am să-ţi scot eu prostiile astea din cap, îi răspunde Arhip, privindu-i aprig bigudiurile.

Cod

— Criticul literar decodifică...

— Ce decodifică ? Codul poştal, codul manierelor elegante, codul penal, codul civil ? întreabă senin Arhip.

Celălalt îl privește cu dispreț, dar nici Arhip nu se lasă mai prejos.

Cucerire

Pe cînd era mic, Arhip își pusese în cap să cucerească lumea și a început prin a tăia cu lama o hartă a lumii.

Pian

Arhip își cumpără un pian, dar constatînd că pianul ocupă prea mult spațiu, îl vîndu și își luă în locul lui un ceas cu cuc.

Preferințe

— Arhip, ce părere ai despre Shakespeare ?
— Violent, domnule !
— Dar despre Molière ?
— Frivol !
— Dar despre Ibsen ?
— Plicticos.
— Cehov ?
— Mă face să dorm.
— O'Neill ?
— Sumbru !
— Caragiale ?
— Vulgar.
— Dar cine îți place ?
— Dacă aș avea timp să scriu teatru, v-aș arăta eu cine îmi place.

Telefon

— Alo, Arhip ?
— Da, eu. Ce număr ați format ?
— Mă iertați, am greșit.
— N-ați greșit. Eu sînt.
— Atunci am să încerc din nou.
— Insistați mai mult. Poate face atingere.
După ce închide telefonul, Arhip comentează :
— Mulți zăpăciți pe lumea asta !

Ereditate

Tatăl lui Arhip îi spuse într-o zi :

— Arhip, eu n-am știut niciodată ce vreau în viață. Măcar tu să știi.

— Eu știu, tată. Vreau să fiu ca tine.

Personalitate

— Eu scriu pe genunchi, se confesează un scriitor.

— Iar eu în genunchi, mărturisește, cu ingenuitate, Arhip.

Stil

Arhip începuse o scriere în felul următor :

„— Să stăm strîmb și să judecăm drept, rosti cocoșatul de la Notre Dame."

Dar n-a știut cum s-o continue.

Lingvistică

Întrucît proiecta să facă o călătorie în America Latină, Arhip începu să studieze cu asiduitate limba americană și limba latină, urmînd să le combine el într-un fel sau altul.

Segregație

Arhip are două costume. Cu unul se duce la serviciu, cu celălalt în vizită. În primul se simte umil, obedient, fără haz, în celălalt se simte liber, independent și spiritual. Nu le încurcă niciodată.

Deducție

Deoarece Nord, Sud, Est, Vest se numesc puncte cardinale, Nord-Est, Nord-Vest, Sud-Est, Sud-Vest, deduse Arhip, ar trebui să se numească puncte episcopale.

Măsură

Arhip este încredințat că nivelul intelectual se măsoară în decibeli.

Meserie

Ahip consideră că a face morală este o meserie, ca și, bunăoară, a face mobilă.

Constatare

Privindu-se într-o zi în oglindă, Arhip cugetă :

— Dacă cel din oglindă sînt eu, înseamnă că ăstălalt, de aici, nu sînt eu, fiindcă eu sînt unic, indivizibil şi irepetabil. Dacă, dimpotrivă, cel din oglindă nu sînt eu, rezultă că nici cel de dincoace de oglindă nu sînt eu, întrucît cel din oglindă ar trebui să-l reprezinte pe cel de dincoace. Aşadar, nici într-un caz nici în celălalt, eu nu sînt eu...

Satisfăcut de această constatare, Arhip făcu prima porcărie din viaţa lui, cu convingerea că a făcut-o altcineva.

Lectură

Arhip citeşte cărţile şi revistele numai şi numai cu scopul de a descoperi greşelile de tipar.

Bucurie

La teatru, Arhip se bucură ori de cîte ori se bîlbîie vreun actor, iar la cinema ori de cîte ori se rupe filmul.

Filosofie

Gîndindu-se la cuvintele rostite de Socrate : „Cîte lucruri de care eu n-am nevoie există !", Arhip îl apostrofă iritat pe bătrînul filosof :

— Dimpotrivă, nenorocitule, cîte lucruri de care eu am nevoie nu există !

Deosebire

După părerea lui Arhip, deosebirea fundamentală dintre om şi animal ar fi că omul spune ceea ce ar trebui să facă, în timp ce animalul face ceea ce ar trebui să spună.

E o prostie ! au spus prietenii. Dar n-au făcut nimic ca să i-o scoată din cap.

Culoare

Cînd era mic, Arhip îşi vopsise pisica în verde. Apoi se miră foarte tare descoperind că şi limba pisicii devenise verde.

— Limba nu i-am vopsit-o eu ! ţipa Arhip cît îl ţinea gura...

Năzuinţă

— Ce vrei să te faci cînd ai să fii mare ? fu întrebat micul Arhip.

— Tată, răspunse hotărît Arhip, care tocmai mîncase o bătaie zdravănă de la taică-său.

Situare

— N-aş dori să se spună despre mine — spuse Arhip — că am trăit între două războaie mondiale. Prefer să fiu situat într-o epocă postbelică.

Anonimă

Scriind prima anonimă, Arhip se şi vedea intrat în folclor, în ideea că folclorul este o creaţie anonimă.

Anacronism

Arhip îşi urăşte părinţii, fiindcă l-au născut prea devreme, şi copiii, fiindcă vor trăi într-un secol care, consideră el, i se cuvine lui.

INTERVIU LA UN COLŢ DE STRADĂ

Întrebare : V-am văzut ieşind de la teatru. V-a plăcut spectacolul ?

Răspuns : Aşa şi aşa.

Î : Mai mult aşa, sau mai mult aşa ?

R : La fel.

Î : Adică în mod egal ?

R : Nu, că spectacolul este inegal.

Î : Ce v-a plăcut cel mai mult ?

R : Cînd moare eroina.

Î : De ce ?

R : Fiindcă urma să se termine piesa.

Î : Şi ce nu v-a plăcut ?

R : Nu mi-a plăcut după ce moare.

Î : De ce ?

R : Fiindcă, după ce moare, mai vorbeşte o jumătate de oră.

Î : Înţeleg că era o tragedie.

R : Pentru mine da.

Î : V-a tulburat ?

R : Mai sînt şi acum destul de tulbure. Dar am rîs cu poftă.

Î : La o tragedie ? ! ?

R : Dacă rîdeau toți spectatorii...
Î : Ce momente vi s-au părut mai comice ?
R : Acelea care se voiau mai tragice.
Î : Să nu-mi spuneți că, în schimb, momentele care se voiau mai comice vi s-au părut mai tragice.
R : A, nu, acelea mi s-au părut mai penibile.
Î : Deduc că spectacolul nu prea v-a plăcut...
R : Așa și așa.
Î : Prin urmare, spectacolul are și părți bune ?
R : Bineînțeles.
Î : Ați vrea să-mi dați cîteva exemple ?
R : Exemple de ce ?
Î : De părți bune.
R : Apare, de exemplu, un personaj cu un picior de lemn.
Î : Interesant. Și ?
R : Partea cealaltă e bună.
Î : Alte exemple ?
R : Este și o fată care nu scoate nici un cuvînt.
Î : Și ?
R : E bună.
Î : Atît ?
R : Nu. Și tatăl ei e bun.
Î : Da.
R : Numai mama e vitregă.
Î : Actorii cum vi s-au părut ?
R : Cam necăjiți.
Î : De ce ?
R : Păi dacă jucau în ce jucau.
Î : Așadar, spectacolul nu v-a plăcut.
R : Așa și așa.
Î : Mulțumesc.
R : (care e de fapt Î) : Veți scrie tot ceea ce am spus ?
Î : (care e de fapt R) : Așa și așa.

CA O SFERĂ...

Obrazul era încins, ochii îi scăpărau, deveniseră negri, fulgere negre, mîinile mototoleau cu înverșunare o coală de hîrtie, cînd naiba reușise să înșface foaia de manuscris de pe birou și s-o transforme în zdrențe ?, vocea căpătase inflexiuni baritonale, vocea ei care părea întotdeauna, mai ales la telefon, o voce de copil răsfățat...

— Am un subiect satiric pentru tine... aur ! (Spunea însă aur ca și cum ar fi spus dinamită.) Să scrii, să-l arăți așa cum e, meschin, egoist, rău, să-l distrugi, să-l faci pulbere ! Trebuie să mă ajuți ! De aia scrii, nu ? Ca să-i ajuți pe oameni.

— De fapt..., bîigui, cu ochii la foaia de manuscris din mîna ei, prefăcută într-o sferă accidentată de cuvinte fără noimă. Cum să i-o smulg ? Cum s-o salvez ?

Nu mă aude. Nu are simțuri decît pentru furia ei.

— Să-i faci un portret satiric nimicitor, să se recunoască în el ca în oglindă, să i se facă rușine și silă de el însuși ! E un monstru de egoism și nepăsare, un cinic, un sadic, un om fără suflet ! Dacă aș fi știut !... Omul ăsta îmi dorește moartea... mi-a transformat existența într-un infern !

— Cine ? mă trezesc întrebînd, dar, înainte de a primi răspuns, cu o iuțeală de hoț de buzunare, înhaț zdreanța de hîrtie din mîna ei și o arunc la coș. Oricum, coșul ar putea fi o salvare. Apoi, la fel de iute, pun la adăpost restul manuscrisului. Pare că nu observă.

— Cum cine ? se răstește indignată. Prietenul tău ! E atîta dispreț ironic în felul cum rostește „prietenul tău", încît singura atitudine rațională ar fi să mă dezic pe loc de prietenia cu el, să-l reneg cu vehemență, să-l condamn public. Dar nu asta și vrea ?

— Bine, dar eu nu sînt tribunal și nici măcar tatăl lui...

— Ești scriitor ! Sau nu ești ? De mitocani și de mincinoși de ce te ocupi ? Pe ipocriți, pe lași, pe proști, pe infatuați, pe militariști (hopa !) poți să-i satirizezi, și pe el nu ?

— *Mie* soțul tău mi se pare un om bun, cuviincios și de treabă. Nu mi-l pot imagina sadic, egoist, meschin...

— O, e mult mai rău !

Și-mi povestește o chestie confuză, cum că el ar vrea cu tot dinadinsul să plece nu știu unde... la mare sau la Baia Mare... în delegație sau așa ceva..., că putea să plece altul, dar el nu, doar așa, din egoism feroce, ca s-o lase pe ea singură, și nu e prima oară... poate că are pe altcineva... o iubită... ea i-a interzis categoric, dar el nu mai ține seama de ea, nu-l mai impresionează rugămințile, lacrimile, suferința... unde-s vremurile de altădată, cînd îi scria scrisori înduioșătoare și-i făcea declarații înflăcărate... că e hotărîtă să...

— Să divorțezi ?

— Asta nu ! N-am să-i dau satisfacție ! Vreau să-l pedepsesc public ! Să-l arzi cu acidul satirei ! (Prostii ! De unde acid ? De unde satiră ?) Să publici o schiță sau o piesă, ce-o fi ! (Ce-o fi ?) Cumpăr tot tirajul și i-l pun în camera lui de lucru... ca să se vadă așa cum e în o sută de mii de exemplare ! (Care tiraj ?)

— Uite ce este, îi spun doctoral, literatura nu e delațiune publică, nu-i fapt divers, nu-i lecție, nu-i soacră, nu-i...

— Dar ce e, domnule ?

— Este... este... (Poftim în ce m-am băgat ! Cum să-i explic eu unei femei furioase ce e literatura ? Dar altfel aș ști să explic ? La urma urmei, ce e literatura ?) Draga mea, literatura este... un fenomen complex... (Hait !)

Și mă descopăr făcînd un gest cu ambele mîini, ca și cum aș mîngîia o sferă nevăzută, ceea ce mă face să zîmbesc, fiindcă îmi aduc aminte că prietenul meu, regizorul V., observase (ochi de regizor !) predilecția generală de a defini noțiunea de complex printr-o sferă imaginară, mai mare sau mai mică, în funcție, probabil, de gradul de complexitate. Oricum, mai departe nu reușesc să-i explic interlocutoarei mele ce este literatura.

— Păi ce, tu nu ești scriitor realist ? Tu nu te inspiri din realitate ? (Chiar dacă reușeam să duc definiția pînă la capăt, tot degeaba !)

— Pe cine interesează povestea asta a ta ? devin brutal.

— Vasăzică îi ții partea ! Dacă mă refuzi, dacă nu vrei să mă ajuți, îți jur că n-am să mai citesc nici un rînd scris de tine !

Perspectiva de a pierde un cititor nu e deloc agreabilă.

— Bine, zic, ca un funcționar care nu vrea să-și ia nici o răspundere, să văd ce pot să fac...

După două săptămîni, mă trezesc din nou cu ea. Prudent, pun repede la adăpost manuscrisele de pe birou. Dar e calmă, ochii i-au redevenit căprui și vocea copilăroasă.

— Te-ai apucat cumva să scrii ce ți-am povestit ?

— Încă nu, dar... E dificil să caracterizezi un sadic, un monstru de egoism, un...

— Te cred. Nici nu e cazul. L-ai nedreptăți cumplit. Știi ce băiat bun e ?

— Știu... adică... sigur că știu.

Şi îmi povesteşte, la fel de confuz, că el a fost plecat la mare sau la Satu Mare (tot nu ţin minte), că a fost foarte drăguţ, că i-a adus nu ştiu ce de acolo, un cojoc, un pardesiu, un ceva de export, sau de import, că, de fapt, nu s-a schimbat, e ca pe vremuri...

— Am înţeles, zice hotărîtă, ce e literatura.

— Ce e ? tresar.

— Un fenomen complex.

Şi face un gest rotund, ca şi cum ar mîngîia o minge de baschet, ceea ce mă convinge definitiv că un fenomen complex este ceva rotund şi neted, fără colţuri, fără asperităţi, fără nimic altceva. Ca o sferă goală.

COMEDIA NU EXISTĂ

Ipostaza 1

Autorul bate la maşină. O rafală. Pauză. Altă rafală. Sonerie. Autorul iese. Revine cu Secretarul literar.

SECRETARUL LITERAR (stare de nervozitate nedisimulată) : Dragă, salvează-mă !

AUTORUL : Numai să pot. *(Îşi întoarce buzunarele pe dos)* Ministrul meu de finanţe mă anunţă că trezoreria e goală.

SECRETARUL LITERAR : Am venit la tine nu ca prieten, ci ca secretar literar. Teatrul meu are nevoie de ajutorul tău. *(Privind buzunarele Autorului, care arată ca nişte aripi de pasăre împuşcată, se grăbeşte să adauge)* Ajutor literar, nu financiar.

AUTORUL *(a încheiat cu succes „momentul" trezoreriei)* : Am scris un act, mai am două şi termin o piesă nouă.

SECRETARUL LITERAR *(izbit puternic de rimă)* : O piesă în versuri ?

AUTORUL : Ba în proză.

SECRETARUL LITERAR : Comedie ?

AUTORUL : Ba dramă.

SECRETARUL LITERAR *(se trînteşte într-un fotoliu)* : Lasă drama ! Îmi trebuie o comedie. E jale !

AUTORUL (logic) : Dacă e jale, îţi trebuie o tragedie.

SECRETARUL LITERAR *(nu gustă umorul special al logicii)* : *Avem* două, dar nu avem spectatori.

AUTORUL *(nici el nu suferă de umor cronic)* : Lasă-mă să isprăvesc piesa despre Radu cel Frumos şi ai să vezi.

SECRETARUL LITERAR : Am să văd ce ? Sala goală ?

AUTORUL *(mai sincer decît în scrierile sale)* : Va fi, în orice caz, un succes de stimă. Despre tipul ăsta nu s-a mai scris.

SECRETARUL LITERAR *(taie în carne vie)* : Am trei piese despre el în sertarele secretariatului literar...

AUTORUL *(indignat)* : Mi s-a furat subiectul !

SECRETARUL LITERAR : Nu te nelinişti. Toate trei sînt proaste.

AUTORUL *(nu se mai nelinişteşte)* : Eu vă dau una bună.

SECRETARUL LITERAR : Dragul meu, nu-nţelegi că ne trebuie o comedie ? Să mai ridicăm nivelul...

AUTORUL *(face eforturi de a fi ironic)* : Nivelul artistic ?

SECRETARUL LITERAR *(trece fără efort peste ironie)* : Nivelul de încasări.

AUTORUL *(fără pic de umor)* : Mi-e imposibil. Sînt scufundat pînă peste cap în epocă. Uită-te ce-i în jurul meu : cărţi, documente, arhive, fişe...

SECRETARUL LITERAR *(se uită în jurul Autorului şi vede un manual de istorie, trei fişe, un pahar cu sifon şi un pachet de ţigări Dacia)* : Bine. Vei avea pe conştiinţă un teatru contemporan şi pe secretarul său literar. *(Oftează adînc, cum a văzut el la teatrul contemporan, şi se îndreaptă spre ieşire.)*

AUTORUL : Stai, domnule, nu-mi încărca conştiinţa ! *(Secretarul literar se aşază din nou)*. De ce nu-i ceri lui Ionescu ?

SECRETARUL LITERAR : S-a apucat de teatru filosofic.

AUTORUL : Lui Tudoriu ?

SECRETARUL LITERAR : Face regie. Pînă nu-şi pune singur toate piesele în scenă, nu mai scrie un rînd.

AUTORUL : Dumitrache ?

SECRETARUL LITERAR : Nu are umor.

AUTORUL : Puneţi şi voi o comedie franţuzească, englezească, americană...

SECRETARUL LITERAR : Ascultă, eu am venit la tine ca să-mi dai o comedie, nu sfaturi repertoriale.

AUTORUL : Comedie n-am.

SECRETARUL LITERAR *(vibrant, ca în tragedia care a rămas fără spectatori)* : Foarte bine. Prin urmare,

mă dai afară. Nu-i nimic. Şi directorul o să mă dea afară, şi nevastă-mea, care şi aşa spune că nu mai pune piciorul în teatrul nostru... Nu-mi rămîne decît să accept postul de portar, care a rămas liber prin pensionare. *(Se ridică, oftează şi mai adînc...)*

AUTORUL : Cînd mă uit la tine, mă simt tentat să scriu o melodramă.

SECRETARUL LITERAR *(sumbru) :* Nu insista. Nu-ţi mai cer nimic. Adio ! *(Îşi tîrăşte paşii spre ieşire, iese, revine)* Şi mai am şi datorii la ceara...

AUTORUL : Stai ! Vreau să te ajut !

SECRETARUL LITERAR : Nu-mi trebuie bani !

AUTORUL : Nici nu-ţi ofer. Petru Şchiopul, Vlad Înecatul şi Radu de la Afumaţi nu prea mi-au adus bani.

SECRETARUL LITERAR *(înţelegător) :* Domnitori săraci...

AUTORUL : Am să-ncerc o comedie.

SECRETARUL LITERAR *(joacă cinstit) :* Te previn că şi teatrul nostru e sărac.

AUTORUL *(după o secundă în care face un calcul pe degetele unei singure mîini) :* Bine, o scriu pentru tine.

SECRETARUL LITERAR *(face şi el o pauză în care-şi calculează şansele) :* Eu personal... renunţ.

AUTORUL *(bucuros) :* Bravo !

SECRETARUL LITERAR *(intrigă şi iubire) :* N-o scrii pentru mine. O scrii pentru public.

AUTORUL : Ieşi afară, ticălosule ! *(Ticălosul iese, nu înainte de a-l scoate din maşina de scris pe Radu cel Frumos)* Ipocritule ! Bestie ! *(Şi, în cea mai tristă stare de spirit, Autorul introduce o foaie în maşina de scris. Rafale ? Nu. Literă cu literă...)* C... O... M... E...D...I...E.

Ipostaza 2

Autorul bate la maşină, literă cu literă, făcînd pauze lungi între litere. Sonerie. Se ridică, fericit că a fost întrerupt, şi iese. Revine cu Amicul.

AMICUL : Ce faci, mă, eşti atît de ocupat că nu te mai arăţi prin lume ? Scrii zi şi noapte ? Ce scrii ? Tot despre Mihnea Turcitul ? N-ai terminat-o ?

AUTORUL *(vexat)* : Radu cel Frumos.

AMICUL : Scuză-mă. Eu pe ăştia doi îi confund.

AUTORUL : N-am terminat-o. Am amînat-o

AMICUL : Foarte bine ! Mai lasă trecutul şi adu-te-n prezent ! Ce scrii ?

AUTORUL *(nu prea comunicativ)* : Păi... nu scriu... încerc... De fapt... m-au rugat... un teatru.. o comandă...

AMICUL : Mie să-mi spui sincer. Fii sincer măcar cu prietenii.

AUTORUL : Încerc... o comedie...

AMICUL *(perplex)* : O... comedie ? ! Eşti nebun ! Mai bine întoarce-te la trecut !

AUTORUL : De fapt, mi s-a cerut... Încă nu m-am hotărît..

AMICUL *(rezolut)* : Trebuia să te hotărăşti pe loc !

AUTORUL : Să mă hotărăsc ?

AMICUL : Să te hotărăşti să n-o scrii ! Păi bine, mă, scriitor eşti tu ? Te cobori de la înălţimea istoriei la comedioare cu portari, barmani şi funcţionari mărunţi ?

AUTORUL *(sincer uimit)* : De ce neapărat portari, barmani şi funcţionari mărunţi ?

AMICUL : Fiindcă ăştia sînt personaje de comedie. Ai văzut tu comedii cu generali, miniştri şi profesori universitari ? Sau intenţionezi să scrii o comedie lirică, duioasă, cu doi tineri care se iubesc şi la sfîrşit chiar se sărută pe obraz ? Abia ai apucat şi tu să te ia în seamă critica... Vrei să-ţi pierzi creditul ? Păi cine se mai uită, mă, la unul care scrie comedii ? Ăştia cu comediile nu *scriu*. Ăştia *comit*. Îţi arde de bancuri, da ? De chiprocouri ? Vrei să ajungi la estradă ? La emisiunea de divertisment care se dă de Revelion ? Vrei să ieşi cu picioare în fund din istoria literaturii... înainte de a intra ?

AUTORUL *(intimidat, caută sprijin tot în trecut)* : Dar Caragiale...

AMICUL *(zîmbet nimicitor)* : Ăla-i geniu, mă ! Şi Cehov ! Şi Molière ! Şi Gogol ! Şi taci dracului din gură ! Tu eşti scriitor mijlocaş. Dar dacă vrei să te compromiţi... n-ai decît. E pielea ta, obrazul tău, numele tău... Eu ţin foarte mult la tine, cu toate că eşti prost.

AUTORUL *(pe coarda sensibilă) :* Nu sînt prost. Sînt bun. A venit la mine bietul secretar literare de la Teatrul Modern, mi-a plîns pe umăr... că-l dă afară, că divorțează nevastă-sa, că-l face portar...

AMICUL : Nevastă-sa ?

AUTORUL : Directorul. Că teatrul nu mai are comedii, nu mai are spectatori, că Ionescu e filosof, că Tudoriu e regizor, că Dumitrache n-are umor...

AMICUL : Dar ce ești tu ? Mama răniților ? Armata Salvării ? Pod aerian ? Vezi-ți de Mihnea cel Rău ! Acolo e viitorul.

AUTORUL *(corectură) :* Trecutul. Dar nu ziceai tu că să las trecutul. Doar că nu m-ai făcut paseist.

AMICUL : Mai bine paseist decît umorist. Ți-l imaginezi tu pe Dostoievski, prozator serios, de analiză, scriind schițișoare umoristice ?

AUTORUL *(cade din nou în greșeală) :* Dar Cehov ?

AMICUL *(se enervează) :* Iar te strecori printre genii ? Te tiranizează modelele clasice ? Stai în banca ta și fii tu însuți, vorba lui Socrate.

AUTORUL *(eratoman — a nu se confunda cu erotoman) :* Vorba lui Socrate e : cunoaște-te pe tine însuți.

AMICUL : Și ce ? Am zis eu altfel ?

AUTORUL : Și acum ce să fac ? Am promis.

AMICUL *(cu dispreț) :* Prost, prost, dar altminteri om de onoare ! Și ce-i dacă ai promis ? Cine mai respectă azi promisiunile ? N-am promis eu trei romane și n-am publicat în reviste trei fragmente de romane „în lucru" ? Crezi că în afară de fragmentele alea am mai scris vreun rînd ? Pune, domnule, mîna pe telefon și spune-le că te-ai pripit, că ți-ai dat seama de greșeală, că rămîi pe poziție, consecvent cu idealul tău estetic... Sau lasă-i să aștepte pînă le trece pofta de comedie ! Auzi, comedie ! Termină-i pe domnitorii ăia de divizia B, promovează-i în divizia A...

AUTORUL : Și teatrul, săracul ?

AMICUL : E sărac ?

AUTORUL : Cică ar fi.

AMICUL : N-are decît să muncească, frate, să-și bată capul, să găsească soluții, să nu aștepte salvarea de la tine ! Dacă mai ai un pic de demnitate profesională în tine, pui imediat mîna pe telefon și le zici un nu hotărît.

AUTORUL *(pune mîna pe telefon, formează un număr)* : Ocupat.

AMICUL : Păi vezi ? Ăştia nu ştiu decît să vorbească la telefon. Am plecat. Ţine-te tare !

AUTORUL : Nu stai să bei o cafea ?

AMICUL : Mă grăbesc. Mă duc la Mititelu. Am auzit că s-a apucat să scrie eseuri critice. Vreau să am şi cu el un monolog. (Iese, Autorul scoate comedia din maşina de scris şi priveşte în gol...)

Ipostaza 3

Autorul stă în faţa maşinii de scris şi priveşte în gol. Sonerie. Iese şi revine cu Actriţa şi Actorul.

ACTRIŢA : Maestre scump, daţi-mi voie să vi-l prezint pe soţul meu. De altfel, cred că-l cunoaşteţi din serialul de televiziune „Albă ca Zăpada"...

AUTORUL *(gafează)* : Ăla de desene animate ! ? Minunat !

ACTRIŢA : Ce desene animate ? ! E pentru copii. Soţul meu joacă în piticul mut.

AUTORUL *(îşi dă seama, tardiv)* : Scuzaţi-mă. Eu la astea pentru copii nu mă uit.

ACTORUL *(cam peltic)* : Nici nu aţi avea cum să mă recunoaşteţi. Am o barbă uite-atît de lungă, o cocoaşă de lînă şi un nas de carton şi apar vreo două secunde. Nici eu însăşi nu mă recunosc.

ACTRIŢA *(corectează sever)* : Însuşi !

ACTORUL *(docil)* : Însuşi. Eu însuşi.

ACTRIŢA : Este un interpret ideal pentru comedia dumneavoastră. Uitaţi-vă la el ! Nu-i aşa că seamănă cu fraţii Marx ?

AUTORUL : Cu toţi ?

ACTRIŢA : Păi nu-s fraţi ?

AUTORUL *(îl examinează atent)* : Fraţi-fraţi, dar fiecare cu faţa lui. Soţul dumneavoastră seamănă cel mult cu cel mut.

ACTRIŢA : Da, da ! Este senzaţional în rolurile mute.

AUTORUL : Să vedeţi... *(Brusc, îngrijorat)* De văzut vede ?

ACTRIŢA : Vede.

AUTORUL : Să vedeţi, eu n-am scris încă nici o comedie, nu ştiu dacă am s-o scriu, dar dacă o scriu, nu cred că o să am vreun rol mut.

ACTRIŢA *(pragmatică)* : Îi daţi afară replicile şi devine mut. Nu vă deranjaţi să ne faceţi cafele că sîntem grăbiţi. *(Se aşază în fotoliu, poftindu-l şi pe Actor să facă acelaşi lucru)* Pentru mine sper că veţi avea un rol corespunzător.

AUTORUL : Dumneavoastră sînteţi o tragediană. Nu v-am văzut jucînd comedii.

ACTRIŢA : E adevărat, dar cred că a venit momentul să fac şi comedie. Vă amintiţi ce creaţie am avut în Doamna Vasilica din „Vlad Înecatul" ?

AUTORUL *(timid)* : Rolul nu era totuşi de comedie.

ACTRIŢA : Ce importanţă are ? S-a rîs în sală ?

ACTORUL *(scapă)* : Aoleu ce s-a rîs !

ACTRIŢA *(îl fulgeră cu privirea)* : S-a rîs exact cît şi cînd am dorit eu !

ACTORUL *(ca să schimbe subiectul)* : Aş dori să fac un „şpagat" pe scenă. Am făcut unul acum vreo douăzeci de ani... în „Fîntîna fermecată" de s-a lăsat o linişte în sală, ca de mormînt.

ACTRIŢA *(plăteşte poliţa)* : Era atît de linişte, că se auzeau şi nişte sforăieli.

AUTORUL : Sigur, dacă din acţiunea piesei o să rezulte şi un şpagat, cu plăcere. Dar... cum v-am spus... n-am scris încă nimic, nici măcar nu ştiu dacă am să scriu... E prematur.

ACTORUL *(vesel)* : Şi eu sînt prematur !

AUTORUL : Nu înţeleg.

ACTORUL : Sînt născut la şapte luni. *(Sonerie)*

AUTORUL : Mă scuzaţi... *(Vrea să iasă)*

ACTRIŢA : Noi plecăm. *(Se ridică, îi face semn şi Actorului să se ridice. Autorul se duce să deschidă şi revine cu Debutanta)* Hopa !

DEBUTANTA : Bună ziua !

ACTRIŢA : Bună ziua, fetiţo ! Ce vînt te aduce ? *(Se reaşază în fotoliu)*

ACTORUL : Ai spus că plecăm.

ACTRIŢA : Interesele teatrului ne cer să mai rămînem.

DEBUTANTA : Maestre, dumneavoastră m-aţi ajutat să intru în institut...

AUTORUL *(stupefiat)* : Eu ? Nici nu vă cunosc.

DEBUTANTA : M-am prezentat la admitere cu monologul Babei din „Petru Șchiopul" și am luat nouă.

ACTRIȚA *(Actorului, încet și ușor disprețuitor)* : Cu monologul Babei !

AUTORUL : Mă bucur. Și acum unde jucați ?

DEBUTANTA : Nu joc. Am intrat *prin concurs* la Teatrul Modern. Aflu că ați scris o comedie.

ACTRIȚA *(Actorului)* : Cum de se află atît de repede ? ! *(Mirare nejustificată)*

AUTORUL : Și ați dori un rol pe măsură...

DEBUTANTA *(cu candoare)* : Pe măsură nu cred să aveți, dar un rol mai acătării, cu haz, inteligent, cu nuanțe, cu replici de public... Ceva pentru vîrsta mea.

ACTRIȚA *(nu se poate abține)* : De ce nu continui cu roluri de compoziție, dacă ai intrat cu monologul Babei în institut ?

DEBUTANTA : Nu mai vreau compoziție și travestiuri. Am jucat și Spiridon din „O noapte furtunoasă", și Ariel din „Furtuna"...

ACTRIȚA *(încet, dar de data asta, cu umor)* : O carieră furtunatică...

DEBUTANTA : Visez și eu o Julietă, o Ofelie...

AUTORUL : Nu cred că vă voi putea oferi ceva în genul ăsta... Dacă scriu piesa asta, va fi, bănuiesc, o comedie...

DEBUTANTA : Pe comedie sînt foarte bună ! *(Recită cîteva replici ale Ziței)*

ACTRIȚA *(stimulată, Actorului)* : Ia arată și tu ce poți !

ACTORUL : Să fac șpagat ?

ACTRIȚA : Fă ce știi, că nu știi prea multe.

ACTORUL *(face o jumătate de șpagat)* : Nu mi-a ieșit ca acum douăzeci de ani. *(Actriței)* Acum hai să plecăm. *(Sonerie)*

AUTORUL : Mă scuzați... *(Iese, revine cu Vecinul)*

VECINUL *(privire panoramică prin încăpere, apoi, fără a ține seama de prezența celorlalți, se adresează Autorului)* : Păi bine, vecine, eu știam că ești scriitor.. adică stai la birou și scrii. Dar adineauri se auzea de la dumneata o gălăgie că nu mai puteam să citesc Sportul. Faceți circ ?

ACTRIȚA *(ințepată)* : Teatru !

VECINUL : Teatru, circ, tot aia !

DEBUTANTA : Cum o să fie tot aia ? Dacă nu cunoașteți

diferența, vă rog să nu vă exprimați !

VECINUL : Eu să nu cunosc ? N-ai fost dumneata la circ de cîte ori am fost eu !

AUTORUL *(îl ia cu binișorul)* : A fost un accident. N-o să se repete. Dumnealor sînt actori...

VECINUL *(îl dă la o parte)* : Actori ? Se schimbă situația. *(Dă mîna cu toți)* Jucați și la televizor ?

ACTRIȚA *(arătînd spre Actor)* : Dînsul joacă.

VECINUL *(îl privește atent)* : Vă știu ! Ați jucat de Revelion !

ACTORUL : Nu cred că mă recunoașteți... Apar machiat... cu barbă... cu cocoașă... cu nas...

VECINUL : Cum să nu vă recunosc ? Păi eu îi recunosc de la distanță pe toți fotbaliștii cînd se dă meci la televizor. Am ochiul format. Ce ne mai dați la televiziune ? Îmi plac foarte mult emisiunile umoristice, chiar dacă n-au umor... Sînt grozave ! Distractive ! Nu vreți să mergeți pînă la mine să beți o țuică de prune veritabilă, naturală, cincizeci de grade pe scara Richter ? *(Rîde satisfăcut de glumă)*

ACTRIȚA : Nu, mersi. Tocmai ne pregăteam să plecăm.

VECINUL : Hai, zău, să vă vadă și nevastă-mea ! O să se bucure, săraca !

DEBUTANTA : Mai bine veniți dumneavoastră cu soția la teatru.

VECINUL : La teatru ? ! Cînd ?

DEBUTANTA : Cînd doriți.

VECINUL *(nu vrea să piardă ocazia)* : Păi dacă tot sînteți aici...

ACTRIȚA : Lăsați, că mai venim noi.

AUTORUL *(repede)* : Tot mai bine e să mergi dumneata la teatru. E altceva.

VECINUL : Chiar că am să merg. De zece ani mă pisează nevastă-mea să mergem la teatru. Bine, venim duminică. Nu, duminică e meci. Mai bine luni.

ACTORUL : Luni e relache.

VECINUL : E o piesă bună ? Venim luni ! La revedere. Ne întîlnim luni la teatru ! *(Iese)*

ACTRIȚA *(Autorului)* : Ați văzut, maestre ? Toți vor comedie ! Să mergem, copii ! Să-l lăsăm să lucreze. *(Debutantei)* Hai, fetițo ! Să știi că-mi ești destul de simpatică.

DEBUTANTA ! Eu ? !

ACTRIȚA : Dumneata. Ai haz.

DEBUTANTA *(Autorului)* : Am haz. Vă rog să țineți seama. *(Pornesc cu toții spre ieșire)*

ACTORUL *(încet, Actriței)* : Cred că mi s-au rupt pantalonii.

ACTRIȚA *(încet)* : Unde ?

ACTORUL *(idem)* : La șpagat. *(Ies conduși de Autor. Autorul revine, bagă hotărît o foaie albă în mașina de scris și o privește plin de optimism)*

Ipostaza 4

Autorul bate la mașină. Rafală. Pauză. Zîmbește. O nouă rafală. Sonerie. Autorul iese și revine cu Regizorul.

REGIZORUL : Ați promis teatrului nostru o comedie. Misiunea de a regiza comedia dumneavoastră mi-a fost încredințată mie. Sper că nu vă deranjează acest lucru.

AUTORUL : Bineînțeles că nu. Dar...

REGIZORUL : Nu aveți încredere ?

AUTORUL : Ba da. Dar comedia nu există.

REGIZORUL : Ne înțelegem perfect. Exact asta voiam să vă spun și eu. Robert Voss demonstrează impecabil acest lucru. Comedia, spune el, nu există în sine. Ea este doar fața înșelătoare, falsă a dramei. Am venit să vă explic cum va fi spectacolul meu.

AUTORUL : Spectacolul ? Pe ce ?

REGIZORUL : Pe concepția lui Robert Voss.

AUTORUL : Dar piesa nu e scrisă. Nici nu știu dacă...

REGIZORUL : Nu contează. Dumneavoastră vedeți-vă liniștit de treabă. Puteți s-o scrieți.

AUTORUL : Pot ?

REGIZORUL : Da. Eu, între timp, îmi construiesc spectacolul.

AUTORUL *(uluit)* : Cum ?

REGIZORUL *(înțelege altceva)* : Pe o structură poliedrică. Ca un cristal de diamant. Va fi un semnal de alarmă pentru salvarea eului din haosul universal, o nevoie sfîșietoare de ordine, încă un eșec al rațiunii abstracte în fața realității ne-raționale.

AUTORUL *(nițel speriat)* : Mă gîndeam la o comedie veselă, cu chiprocouri, cu gaguri, cu poante...

REGIZORUL *(generos)* : Aveți dreptul să vă gîndiți la orice doriți. Puteți să construiți chiprocouri, situații comice, gaguri, tot ce vreți. Prin ele, vom pătrunde în esențele grave, în dramă. Publicul trebuie să se cutremure, să sufere, să primească în plin obraz palma noastră care-l va pregăti pentru tabloul tragic al universului.

AUTORUL *(sincer)* : În cazul ăsta... n-ar fi mai bine totuși să scriu o tragedie ? Mi-e mai la îndemînă.

REGIZORUL *(îl privește ca pe un școlar care caută pe hartă Sena în Irlanda)* : E posibil ? ! Vreți să stricați totul ? Mai putem aplica în cazul ăsta principiul contrastului intern revelator al lui Scarllaccio ? Îl cunoașteți, nu ? *(Autorul, rușinat, tace)* Numai prin comedie putem debloca sentimentul tragicului. Vrînd-nevrînd, ne întoarcem la Robert Voss.

AUTORUL *(încearcă o limpezire)* : Înțeleg că n-o să prea fie de rîs...

REGIZORUL : Ar fi un dezastru ! Spectatorii nu trebuie să rîdă !

AUTORUL *(curios)* : Dar ce să facă ?

REGIZORUL : Să rînjească. În definitiv, n-ați fost de acord, de la început, citîndu-l pe Voss, că comedia nu există ?

AUTORUL : Nu l-am citat pe Voss, deoarece nu l-am citit. Eu ziceam de comedie că nu există fiindcă n-am scris-o. Păi să caut atunci un subiect mai serios... mai... cum să zic... mai poliedric.

REGIZORUL : Nu-i cazul. Subiectul nu are nici o importanță, așa cum nu are nici personajul sau replica. Vom comunica prin impulsuri.

AUTORUL *(naiv)* : Ca la telefon ?

REGIZORUL *(zîmbet de compasiune și dispreț subțire)* : Nu, nu, nu !... Ca la pulsari... sau quasari... Doar că la noi e vorba de impulsuri psiho-ideatice. Trebuie să creăm stări paralele.

AUTORUL *(nu-l dă cultura afară din casă)* : Paralele cu ce ?

REGIZORUL : Cu orice. Și mai ales cu ceea ce se întîmplă pe scenă.

AUTORUL *(i se trezește spiritul creator)* : Poate că ar fi mai bine perpendiculare. S-ar obține un efect de impact. Paralelele, oricum, nu se întîlnesc.

REGIZORUL *(mirat, stupefiat, indignat, revoltat)* : În *artă ? ! ? !*

AUTORUL *(dă înapoi, se încurcă)* : În... viață.

REGIZORUL : Dar ce, noi prezentăm viața ? Noi prezentăm semne.

AUTORUL *(timid)* : Și astea nu pot fi comice ?

REGIZORUL *(test)* : L-ați citit pe Bergson ? *(Nu așteaptă răspuns)* Ce e comicul după Bergson ?

AUTORUL *(luat prin surprindere)* : Ce e ?

REGIZORUL : Le mecanique plaqué sur le vivant.

AUTORUL : Serios ? *(După o pauză)* Dacă mă gîndesc bine, așa e.

REGIZORUL : Așa e. Numai că, vedeți dumneavoastră, după Ferdinand Voss, comicul nu există.

AUTORUL : Ferdinand e frate cu Robert ?

REGIZORUL : Care Robert ?

AUTORUL : Robert Voss pe care l-ați citat.

REGIZORUL *(categoric)* : Nu există nici un Robert Voss. E vorba de Ferdinand Voss. Să luăm un exemplu. Un om merge pe stradă, se împiedică de o coajă de banană și cade.

AUTORUL : Banană ? ! ?

REGIZORUL : Coajă ! Cade. E comic ?

AUTORUL : Nu.

REGIZORUL : Bergson zice că da.

AUTORUL : Dacă zice el, înseamnă că știe.

REGIZORUL : Sau, să spunem, la circ. Animalele dresate fac tot felul de comicării. Sînt ele comice ?

AUTORUL *(docil)* : Dacă fac comicării...

REGIZORUL : Robert Voss zice...

AUTORUL *(corectează timid)* : Ferdinand...

REGIZORUL : Ferdinand, bineînțeles. Despre ce vorbeam ?

AUTORUL : Despre Ferdinand Voss.

REGIZORUL : Apropo de ce ?

AUTORUL : Apropo de circ.

REGIZORUL : Așa. El zice că, pentru a ajunge la performanțele lor comice, aceste animale au trăit experiențe tragice. Au fost smulse mediului lor natural, adaptate cu forța civilizației umane, înfometate, bi-

ciuite, înşelate, torturate. Deci fondul e tragic. De fapt animalele nici nu pot fi comice, întrucît comicul este o activitate conştientă. Un animal nu ar putea scrie, ca dumneavoastră, o comedie.

AUTORUL : Mulţumesc. Dom'le, eu trec hotărît de partea lui Voss !

REGIZORUL : Mai departe...

AUTORUL : Nu e nevoie. M-am edificat.

REGIZORUL : Harpagon !

AUTORUL *(tresare) :* Ce-i cu ăsta ? *(Nu cumva o fi vreo aluzie ?)* Doriţi o cafea ?

REGIZORUL *(net) :* Nu beau cafea.

AUTORUL : O vodcă ?

REGIZORUL *(la fel) :* Nu beau vodcă. Să continuăm, deci. Harpagon e un personaj comic, nu ?

AUTORUL : Este.

REGIZORUL : Ei bine, nu este ! De ce nu este ?

AUTORUL : De ce ?

REGIZORUL : Fiindcă e bolnav. Bolnav de avariţie. Viciul ăsta e o infirmitate, o invaliditate, o boală îngrozitoare. Poate fi comic un bolnav, un invalid, un infirm ?

AUTORUL : Nu.

REGIZORUL *(victorios) :* Quod erat demonstrandum ! Sau, mai pe scurt, eco !

AUTORUL *(cu ultimele puteri) :* Dar eu nu aveam de gînd să fac o comedie cu invalizi, cu infirmi, cu...

REGIZORUL : Dar cu cine ?

AUTORUL : Cu oameni normali. Teferi. Sănătoşi.

REGIZORUL : Ca dumneavoastră şi ca mine ?

AUTORUL : Întocmai.

REGIZORUL : Dar oamenii normali sînt comici ? Dumneavoastră sînteţi comic ? Eu sînt comic ?

AUTORUL : Păi... nu.

REGIZORUL : Sigur că nu.

AUTORUL : Atunci cine e comic ? Tot bietul infirm ? Adică Harpagon, sărmanul, e comic totuşi ?

REGIZORUL *(îşi freacă satisfăcut palmele) :* Aici am vrut să ajung. Este comic acela care este tragic !

AUTORUL : Şi invers ?

REGIZORUL : Voss nu se ocupă de cazurile inverse. *(Rîde)* Iată că s-a închis cercul !

AUTORUL *(copleşit) :* Da, s-a închis foarte tare !

REGIZORUL *(zîmbind mereu cu superioritate)* : De, ce să-i facem ? Chestiunea e... *(Face un gest cu ambele mîini, închipuind o sferă)*

AUTORUL *(decodează pripit)* : Rotundă. *(Nici o reacție)* Închisă ?

REGIZORUL : Complexă, domnule.

AUTORUL *(lămurit)* : Aha ! Prin urmare, comedia mea, în spectacolul dumneavoastră, va fi o tragedie.

REGIZORUL : Să nu simplificăm. Va avea o structură poliedrică. Vreți să vă spun cum va fi decorul ? Va fi o spirală... ca o serpentină.

AUTORUL : Dar dacă eu plasez acțiunea la mare, nu la munte ?

REGIZORUL : Nu contează. Tot spirală este. A și fost conceput.

AUTORUL : Nu cumva ați conceput și textul piesei ?

REGIZORUL : Asta e chiar treaba dumneavoastră. Eu nu fac decît să vă ușurez munca.

AUTORUL : Habar nu aveți cît de tare mi-ați ușurat-o !

REGIZORUL *(sincer)* : Mă bucur. Atunci, spor la lucru ! Și nu uitați : introduceți cît mai multe gaguri, replici de haz, chiprocouri. Vă salut ! *(Iese în stil vijelie. Autorul se întoarce la masa de lucru, smulge foaia din mașina de scris, o rupe și încearcă să-și imagineze spectacolul...)*

III
Piesele se vor juca în pauză

— teatru scurt —

CĂMILA...

Popescu șade pe o buturugă și mestecă fără poftă **un** *fir de iarbă. În jurul lui e pustiu. Apare Ionescu.*
IONESCU : Bună ziua.
POPESCU : Bună să-ți fie inima, străine.
IONESCU : Nu-s străin. Sînt autohton.
POPESCU : De prin partea locului ?
IONESCU : Nu. Din altă parte.
POPESCU : Ce vînt te-aduce ?
IONESCU : Nici un vînt. Autobuzul. *(Pauză)* Văd că **nu** mai e nimeni.
POPESCU *(ușor ofuscat) :* Eu ce-s ?
IONESCU : *(senin) :* Habar n-am.
POPESCU : Ai venit cu vreun gînd anume ?
I : Negreșit.
P : Tainic ?
I : Văd că s-a vîndut tot.
P : Și pielea ursului din pădure.
I : N-a mai rămas nimic ?
P : Ce se vede.
I : Nu se vede.
P *(filosofic)* : Sigur că nu se vede.
I : Am bătut drumul degeaba.
P : Voiai să cumperi ?
I. : Nu mai este.
P : Ce ?
I : Dacă nu mai este...
P : Firește că nu mai este. Ce voiai să cumperi ?
I : Cuie.
P : Nu mai sînt cuie.
I : Nici altele nu mai sînt.
P : Nici.
I : S-a vîndut tot.
P : Tot.
I : Au plecat toți.
P : Absolut toți.
I : E pustiu.

P : Pustiu.
I : Va să zică nu mai e nimic de cumpărat.
P : Nu. *(Pauză)* Ba ar mai fi ceva.
I *(priveşte în jur)* : Văd că-i deşert.
P : Tocmai.
I : Atunci ?
P : Ar fi de vînzare... Ar fi de vînzare cămila.
I *(sondează împrejurimile)* : Care cămilă ?
P *(semn cu capul peste umăr)* : Asta.
I : Nu văd nici o cămilă.
P : Nu vezi că-i pustiu ?
I : Tocmai.
P : Pustiu fără cămilă ai mai văzut ?
I : N-am văzut nici cu, nici fără.
P : Parcă spuneai că nu eşti de prin partea locului...
I : Sînt din altă parte.
P : Inseamnă că ai mai văzut pustiu.
I : Văd pentru prima oară.
P : Prin urmare, vezi cămila.
I *(se mai uită o dată împrejur)* : Nu văd nici o cămilă.
P *(plictisit)* : Iar o luăm de la-nceput ?
I *(plin de convingere)* : Nu văd nimic.
P : Nici cămila ?
I : Mai ales cămila.
P : Tot n-aveai de gînd s-o cumperi...
I : Ce să cumpăr ?
P : Cămila.
I : Cum o să cumpăr ceva care nu se vede ?
P : Dacă n-o vezi, nu ţi-o vînd. Sînt om cinstit. Nu vînd pe nevăzute.
I : Nici eu nu cumpăr pe nevăzute. *(Brusc)* Şi de ce vrei s-o vinzi ?
P : Ca să-mi fac casă.
I *(„te pui cu nebunii ? !")* : O vinzi scump ?
P : Uită-te şi dumneata cît face.
I *(se enervează)* : Unde să mă uit, domnule ?
P *(calm)* : La cămilă.
I *(exasperat)* : N-o văd !
P : Poate că nu te pricepi la cămile... *(„Nu-i nici o nenorocire...")*
I : N-aş zice că mă pricep.

P : De ce n-ai spus de la-nceput ? Nu-mi răceam gura de pomană. *(Tac mîndoi. După o pauză)* Mă tem că n-ai văzut în viața dumitale o cămilă.

I *(rușinat)* : N-am văzut.

P : E clar. Dacă n-ai văzut în viața dumitale o cămilă, cum ai s-o vezi pe asta ?

I : N-am văzut. Dar știu și eu cum arată o cămilă.

P *(jignit)* : Și cămila mea nu arată bine ?

I *(repară)* : N-am spus asta.

P : Poate că nu-ți place...

I : De ce să nu-mi placă ?

P *(fericit)* : Va să zică îți place.

I *(încurcat)* : Da... adică... în sfîrșit... Ar trebui s-o văd.

P : Vezi-o, domnule, nu-i cu supărare.

I *(și mai încurcat)* : Și... ce să văd ?

P *(a găsit !)* : Știu. Te uiți că are două cocoașe. Așa-s cămilele. Unele au o cocoașă, altele două. Fără cocoașă nu există.

I *(doct)* : Știm.

P : Poți să te-apropii. E un animal blînd și ascultător. Hai, hai, apropie-te fără nici o grijă ! *(Îl ia de braț și-l aduce mai aproape de locul unde ar fi trebuit să fie cămila)* Uită-te numai ce picioare are ! Solide și, în același timp, suple.

I *(foarte sincer)* : Nu văd.

P : Se odihnește, săraca. E frîntă de oboseală. Își ține picioarele dedesubt. Am să-i spun să se ridice-n picioare.

I : Lasă ! Nu-i nevoie...

P : Dar de ce ? E vietatea cea mai răbdătoare și cea mai ascultătoare de pe lume. Trebuie să știi numai să te porți cu ea.

I *(îi vine în întîmpinare)* : Ca și cu un om.

P *(bucuros că a fost înțeles)* : Exact. Să nu crezi baliverneleaiora care pretind că ar fi un animal încăpățînat.

I *(speriat de perspectivă)* : Cum o să cred asta ?

P : E foarte docilă. *(Vorbește „cămilei“ cu o voce blîndă)* Ridică-te, te rog, în picioare. Hai, nu fi leneșă. Știu

că ești obosită, ți s-a terminat și rezerva din cocoașă, dar fă un mic efort... Așa. Bravo, Clitemnestra !

I : Clitemnestra ?

P : Așa o cheamă : e din Sud. *(Mîndru)* Ei, ce zici ?

I : Nu știu nici eu ce să zic... *(Și nu știe, efectiv)*

P : Să vezi ce mers are !

I : Nu văd.

P : Are o călcătură energică, sigură, princiară. Dacă o cumperi, nu te face de rîs nici la traversarea Saharei.

I : Nu vreau să traversez Sahara.

P : Te cred. E drum greu. *(Se adresează „cămilei")* Clitemnestra, ia mergi tu nițel, să vadă domnul. *(Către Ionescu)* Vezi ce frumos merge ? Ca o regină a deșertului.

I *(nu se lasă ademenit)* : Nu văd ! Nu, nu și nu !

P : Nu te uita la copite, domnule. Dacă te uiți la copite, sigur că n-ai ce să vezi. Cînd merge o femeie frumoasă în fața dumitale, te uiți la pantofi ?

I *(stingherit)* : Nu.

P : Așa-i și cu cămila. Uită-te cum se mișcă, cum pășește, cum calcă !

I : Mă uit, dar...

P : Înțeleg. Te deranjează faptul că are două cocoașe.

I : N-aș putea să spun că *asta* mă deranjează.

P : Ascultă-mă pe mine : cămila cu două cocoașe e mai bună decît cămila cu o singură cocoașă. Ține la drum lung. Cocoașele sînt ca niște rezervoare. Dacă i-ai făcut plinul, nu te mai doare capul cîteva săptămîni. Se mulțumește cu foarte puțin.

I : Am auzit.

P : Uită-te și la dinți.

I : *(se apără)* : Nu, de ce...

P : O iei fără să te uiți la dinți ?

I : De ce s-o iau ?

P : Ia-o, domnule, că alta nu mai găsești. Degeaba cauți.

I : Nu căutam cămilă. Căutam cuie.

P : Nu mai sînt cuie. Dacă vrei să știi, n-ai ce face în

pustiul ăsta cu nişte cuie. *(Pauză)* Cămila e mai folositoare !

I *(„e nebun sau pungaş ?")* : Ceri mult pe ea ?

P : O vînd în pierdere. Şi n-am mers cu ea mai mult de două mii cinci sute de kilometri.

I : Mai bine o păstrezi.

P : Dacă n-ar fi problema casei, aş păstrat-o. Nici nu-ţi dai seama ce înseamnă o cămilă pe lîngă casa omului ! Mai ales azi ! O cumperi ?

I : Voiam cuie.

P : Nu mai găseşti. Ia cămila şi n-o să-ţi pară rău. E o cămilă cuminte, liniştită. Nici n-o auzi.

I *(malițios)* : Nici n-o vezi !

P : Ţi-o las mai ieftin.

I : Ce să fac cu ea ?

P : Orice, domnule, orice. O cămilă e bună la toate. În gospodărie, la servici...

I *(sceptic)* : Ei, la servici !...

P : Nu te-ai aflat niciodată în vreo încurcătură ? *(„Nu se poate")* Toţi am trecut prin astea. Şi stai atunci şi te gîndeşti, cînd eşti în impas : „Mă, ce bine-ar fi să am eu acum o cămilă ! Cum le-aş rezolva pe toate !"

I : Chiar pe toate ?

P : Bineînţeles.

I *(timid)* : Or mai fi şi probleme pe care nu le poţi rezolva cu o cămilă...

P *(sare)* : Ce probleme ? Spune numai una, una singură !

I *(viteaz)* : Cîte vrei. Să iau una la întîmplare.

P : Ia una la întîmplare.

I : Fără să mă gîndesc prea mult...

P : Fără.

I : Aşa... la nimereală...

P : La nimereală.

I : Cu ochii închişi.

P : Cu.

I : *(după o pauză disperată)* : Uite că nu-mi vine nici una în minte...

P *(triumfător)* : Păi vezi ?

I *(nu abandonează)* : Să zicem... să zicem...

P : Dar zi o dată !

I *(în sfîrşit, a găsit)* : Să zicem... problema relativităţii.

P *(furios)* : Ce-i cu ea ?

I *(nu mai ştie precis)* : Ce să fie ? O problemă... *(Îşi aduce aminte)*. Problema relativităţii, de exemplu, nu poţi s-o rezolvi cu o cămilă.

P *(net)* : Dar fără cămilă poţi s-o rezolvi ?

I *(evaziv)* : Dacă te pricepi...

P : Şi cu cămila de ce, mă rog, nu poţi s-o rezolvi ? Cu ce te-ncurcă biata cămilă ?

I : Nu mă încurcă.

P : Cu o cămilă poţi să rezolvi orice problemă. Altfel înţelepciunea populară n-ar spune : „Trece ca cămila prin urechile acului."

I *(copleşit de argumente)* : Mda.

P : Bate palma şi să fie cu noroc.

I *(îşi fereşte palma)* : De ce ?

P : Fiindcă ai făcut o afacere bună.

I : N-am făcut-o.

P : O faci acum.

I : Nu... nu cred... În definitiv, ce să fac eu cu o cămilă ?

P : O ţii pe lîngă casă, îi dai să mănînce, să bea, îi construieşti un grajd...

I : S-o iau numai pentru atît ?

P : Doar o cumperi la un preţ de nimic.

I *(răspicat)* : N-o cumpăr !

P *(trist)* : Şi-o spui aşa, brutal, de faţă cu ea !

I *(speriat)* : Domnule, n-am vrut să te jignesc.

P *(cu adîncă dezolare)* : Parcă de mine e vorba ! De *ea* e vorba. Uită-te ce priviri triste şi dezamăgite are ! De ce-ţi place să chinuieşti un biet animal fără apărare ?

I *(se apără cu disperare)* : Nu vreau să chinuiesc pe nimeni, domnule... Te rog să mă crezi. Poate că m-ai înţeles greşit...

P *(cu speranţă)* : Atunci o cumperi ?

I : Nu... nu ştiu cum să-ţi explic... *(Caută în jur vreun ajutor, dar în jur e pustiu.)*

P *(împietrit)* : Am înţeles...

I *(înalţă stînjenit din umeri)* : Te rog să mă ierţi. Acum am să plec. Rămîi cu bine. *(Face cîţiva paşi)*

P : Stai ! Ca să încheiem o dată tîrgul ăsta murdar, ţi-o dau gratis. Ţi-o dăruiesc.

I : Nu trebuie... Nu pot primi... De ce să mi-o dăruieşti ? Şi de ce tocmai mie ? Şi ce să-mi dăruieşti ? Nu văd nimic ! NIMIC !

P : Mi-ar fi ruşine să mă mai întorc acasă cu ea. Ia-o şi ai grijă de dînsa... E atît de blîndă şi de duioasă !

I *(se apără cu ultimele puteri)* : Nu... nu e nevoie... zău...

P : Ţi-am dăruit-o. Darul e sfînt. Numai cei mici la suflet îşi retrag darurile. *(Îi strînge mîna)* Stăpîneşte-o sănătos ! Ţi-o încredinţez ca unui frate.

I *(sleit)* : Bine, dar nu...

P : Nu-mi mulţumi. *(Către „cămilă")* Şi acum să ne despărţim. Adio, Clitemnestra, cămilă blîndă şi ascultătoare ! Adio ! Nu fi tristă ! N-am să te uit niciodată. Adio ! *(Iese)*

I *(urlă)* : Stai, domnule ! Hei ! *(Trist)* A plecat. S-a dus... *(Pauză. Se întoarce încet, descoperă „cămila" şi-l cuprinde o imensă duioşie)* Ce să fac acum cu tine ? Nu pot să te las singură în pustiul ăsta... *(Afabil)* Să mergem... Văd că te bucuri... Am să am grijă de tine, fii liniştită... Să mergem, Clitemnestra... *(Porneşte încet spre ieşire, privind din cînd în cînd peste umăr pentru a se convinge dacă superba, nevăzuta cămilă îl urmează...)*

HOŢII

Întuneric. O lanternă luminează pe rînd obiecte dintr-un cabinet de lucru. Purtătorul lanternei scotoceşte febril peste tot, deschide sertare, uşile bibliotecilor, răscoleşte printre hîrtiile de pe birou, printre cărţi etc. Comportare abilă de specialist în materie. Nu face zgomot. Dar... ghinion ! Un obiect nevăzut care îi stătea în drum se răstoarnă, tulburînd violent liniştea. Hoţul încremeneşte. Stinge lanterna. Beznă. Nici o mişcare. Cîteva secunde de

încordare. Se pare că zgomotul nu a fost auzit. Hoțul își reia îndeletnicirea. Se deschide încet o ușă...

LOCATARUL : Sus mîinile ! *(Aprinde brusc lumina. Hoțul ridică mîinile. Locatarul, în pijama, ține în mînă un pistol-jucărie, foarte asemănător cu un pistol autentic. De aceea — și din pricina spaimei — Hoțul nu-și dă seama).*

HOȚUL : Domnule, eu...

LOCATARUL *(zîmbind rece) :* Lasă justificările ! N-ai să-mi spui că te afli aici fiindcă ai confundat locuința mea cu a dumitale, sau fiindcă ai vrut să-mi faci o surpriză plăcută — un cadou, flori, ceva... Dacă nu ții mîinile sus, trag. Sînt în legitimă apărare. Te rog să nu faci o mișcare suspectă, că te curăț pe loc. *(Îl privește cu atenție.)* Interesant specimen ! De mult visam să pun și eu mîna pe un hoț... Pe un hoț autentic, evident.

HOȚUL (nu știe ce să facă cu lanterna pe care o mai ține în mînă) : Domnule, vă rog...

LOCATARUL *(tăios) :* Nu mă rogi nimic. Doar n-ai vrea să te fac scăpat. Să te mai și felicit, poate...

HOȚUL : Nu, domnule, am vrut să vă rog să... pun și eu lanterna asta undeva. N-are nici un sens să o mai țin în mînă.

LOCATARUL *(mirare indignată) :* Ia te uită ! Mă iei cu „sens", ai ? Avem vocabular ?! Sîntem culți, te pomenești...

HOȚUL *(cu modestie)* A, nu... N-am intenționat nicidecum să vă epatez. Îmi pare rău...

LOCATARUL *(din ce în ce mai mirat) :* Cu mutra dumitale lombroziană... să mă e-pa-tezi ! Devii din ce în ce mai interesant.

HOȚUL : Vă rugasem ceva...

LOCATARUL : Pune-o și dumneata pe bibliotecă, dar să nu faci nici o mișcare în plus, că... *(Hoțul pune lanterna pe bibliotecă și lasă mîinile jos.)* Nu ! Mîinile sus !

HOȚUL *(ridică mîinile) :* Să știți că nu sînt înarmat.

LOCATARUL *(rîde) :* Îmi dai cuvîntul de onoare ?

HOȚUL *(n-a sesizat ironia) :* Pe cuvîntul meu de onoare.

LOCATARUL *(rîde cu hohote) :* Pe cuvîntul dumitale de onoare ! Ei, ce să mai discutăm ? ! Cu figura distinsă și cu purtările alese ce vă caracterizează, cuvîntul de

onoare e de-a dreptul o tautologie. Ce gafă ! Să pretind cuvîntul de onoare unui domn respectabil şi distins ! Vă rog, stimate domnule hoţ, să mă iertaţi... Mă simt profund vinovat pentru ofensa involuntară ce v-am adus-o.

HOŢUL *(calm)* : Vă iert. Pot să ţin mîinile mai lejer ?

LOCATARUL : Cît vă sînt de îndatorat, domnule ! M-aţi iertat, deci ! Vă spun sincer, nu mă aşteptam la atîta generozitate, din partea unei persoane pe care am jignit-o, e drept involuntar, dar, oricum... Vă mulţumesc din suflet, respectabile domn.

HOŢUL *(idem)* : Dat fiind faptul că nu posed nici un fel de arme asupra mea — dacă vreţi, puteţi controla — vă rugasem să-mi îngăduiţi să nu mai ţin braţele ridicate...

LOCATARUL *(bine dispus de propriul joc, dar cu un pic de teamă)* : Cu condiţia să rămîneţi pe loc şi să nu schiţaţi nici un gest cît de cît periculos. Periculos pentru dumneavoastră, bineînţeles. V-ar putea costa chiar viaţa. Puteţi coborî braţele şi vă puteţi aşeza pe scaunul acela. *(Brutal.)* Dar te previn : degetul meu arătător se află în permanenţă pe trăgaci, gata să sancţioneze drastic orice mişcare necugetată...

HOŢUL *(se aşază pe scaunul indicat şi pune mîinile pe genunchi)* : Constat că aţi citit ceva romane poliţiste...

LOCATARUL *(cam jenat)* : În tinereţe. Ca toată lumea... *(Îşi dă seama că a marşat.)* Mă bucură imens că ai început să faci şi constatări. E foarte frumos din partea dumitale... În orice caz, am început să devenim mai familiari unul cu celălalt, fapt ce-mi produce o plăcere deosebită.

HOŢUL *(fără umbră de ironie)* : Plăcerea e de partea mea. Mă simt onorat să stau de vorbă cu dumneavoastră. Sînteţi o somitate culturală şi, chiar cu riscul de a primi un glonte trimis din greşeală, satisfacţia acestei convorbiri este incomensurabilă pentru mine. Vă mărturisesc sincer că, în ciuda situaţiei cu totul neplăcute în care mă aflu, posibilitatea de a sta de vorbă cu dumneavoastră merită toate ostenelile.

LOCATARUL *(măgulit şi prudent)* : Sînt stupefiat, domnule hoţ, că mă recunoşti drept o somitate culturală. Nu ştiam că şi în domeniul dumneavoastră de activitate cultura e atît de apreciată... Mă simt măgulit.

Și, în același timp, mă întreb cu foarte mare seriozitate unde vrei să ajungi. Debutul discuției este cît se poate de bizar. Nu crezi ?

HOȚUL : Din punctul meu de vedere...

LOCATARUL : Aha, ai și puncte de vedere ! Te pomenești că ești și deținătorul unui sistem filosofic personal... inedit...

HOȚUL : Am sesizat ironia dumneavoastră...

LOCATARUL : Nu mai spune ! Atît de subtil ești ?

HOȚUL *(continuă, fără să țină seama de întrerupere) :* ...dar nu consider că am dreptul să vă răspund. Îmi sînteți cu mult superior și...

LOCATARUL : Cum ai spus ? Superior ? *Eu,* superior față de dumneata ? Domnule, iartă-mă, dar te înșeli profund... Poate că reprezint eu ceva în cultură, nu cine știe ce, dar dumneata ești totuși *(gest de înaltă apreciere)* un hoț !

HOȚUL : N-aș vrea să fiu înțeles greșit...

LOCATARUL *(mimînd o gîndire profundă) :* Se poate... se poate... Aparențele înșeală uneori... Dumneata, în fond, ai venit aici ca să porți o discuție filosofică... sau... mă rog... să te adapi la unul din izvoarele culturii... Și ai preferat să intri noaptea — noaptea fiind mai propice activității intelectuale — și prin efracție, probabil, din originalitate.. Iar eu, privind lucrurile superficial, te iau drept un... hoț. Ah, judecata asta superficială a oamenilor de condiție spirituală inferioară ! Te implor, domnule, să mă ierți ! Sînt un infam.

HOȚUL V-am lăsat să vorbiți... nu v-am întrerupt...

LOCATARUL : Da, da, ai dreptate ! Am procedat cam nepoliticos, vorbind mai mult decît trebuie. Sînt gazdă... Am cam uitat unele îndatoriri mondene.

HOȚUL : Domnule, îmi dau seama că, orice aș spune, nu voi putea fi luat în serios. Din pricina...

LOCATARUL : Te înșeli. Eu te iau foarte în serios. Dovadă... *(Arată pistolul din mîna dreaptă.)*

HOȚUL : Fiindcă tot a venit vorba de obiectul acela din mîna dumneavoastră, țin să vă aduc la cunoștință că și fiul meu are unul la fel, cu care trage la țintă... pe bază de bețișoare cu ventuză.

LOCATARUL *(aruncă furios pistolul) :* Atunci de ce ai

ridicat mîinile şi de ce toată mascarada aia cu glonţul trimis din greşeală ?...

HOŢUL : Să vă spun sincer, la început am crezut că aveţi un pistol adevărat. Mă speriasem prea tare şi nu mi-am dat seama. Ulterior, cînd m-am mai liniştit, l-am privit cu mai multă atenţie şi... în sfîrşit... Dar n-am vrut să vă supăr...

LOCATARUL : Îţi apreciez delicateţea. Să nu-ţi închipui, însă că mă aflu la discreţia dumitale. Oricînd pot striga şi îmi vine ajutor.

HOŢUL : Întîmplător, am aflat că familia dumneavoastră e plecată la munte şi că sînteţi singur în această vilă cu totul izolată...

LOCATARUL *(şi-a pierdut sîngele rece)* : Te avertizez. Telefonul e lîngă mine, pe birou. Pot suna şi, în cîteva clipe...

HOŢUL : De ce vă enervaţi, domnule ? Gîndiţi-vă şi dumnevoastră : pînă să puneţi mîna pe telefon, pînă să vină tonul, pînă să formaţi numărul şi pînă să purtaţi cea mai scurtă convorbire posibilă, eu vă pot neutraliza de douăzeci de ori. Chiar fără arme...

LOCATARUL *(înspăimîntat, dar încercînd să intimedeze)* : Cu alte cuvinte, mă ameninţi. Mă ameninţi cu moartea. Treaba asta o să tragă destul de greu în defavorea dumitale... mai tîrziu, la anchetă...

HOŢUL : Vedeţi ? Din nou m-aţi înţeles greşit. Nimeni nu vă ameninţă domnule, nimeni nu vrea să vă ucidă. Cu atît mai puţin eu, care n-am omorît în viaţa mea nici măcar o găină.

LOCATARUL : *(nu prea dă crezare asigurărilor Hoţului)* : Atunci, de ce ?...

HOŢUL : Păi, singur v-aţi creat iluzia unui atac din partea mea şi aţi trecut în revistă toate posibilităţile de salvare. Vă asigur însă că nu am nici cel mai mic gînd rău cu dumneavoastră.

LOCATARUL *(amar)* : Sînt convins. Ai venit să mă vezi.

HOŢUL : Nu. Am venit să fur.

LOCATARUL : Serios ? ! De necrezut ! Un om atît de fin...

HOŢUL : Vă repetaţi, domnule.

LOCATARUL : Sînt, dacă nu mă înşel, în casa mea *(apăsat)*, domnule.

HOŢUL : Şi v-aţi pierdut şi umorul...

LOCATARUL : E pentru prima oară cînd aud, şi încă în casa mea, astfel de cuvinte despre mine.

HOŢUL : E, mi se pare, pentru prima oară cînd vă calcă un hoţ. N-am vrut să vă jignesc, în orice caz...

LOCATARUL *(exasperat)* : Domnule, să lăsăm schimbul ăsta de amabilităţi. Cît ai nevoie ?

HOŢUL *(sincer uimit)* : Ce anume ?

LOCATARUL : Asta-i bună ! Doar n-ai venit să-mi şterpeleşti cărţile sau manuscrisele. Te întreb cîţi *bani* ai nevoie ?

HOŢUL : O să rîdeţi, dar n-am venit să şterpelesc bani.

LOCATARUL : Dar ce ?

HOŢUL : Idei.

LOCATARUL *(în pragul demenţei)* : Ce ? !

HOŢUL : Aţi auzit bine. Idei.

LOCATARUL *(îşi masează fruntea cu mîna)* : Fii bun, lasă-mă să-mi revin. *(Autoconvingere)* Ceea ce se petrece cu mine nu-i adevărat, nu e realitate. În clipa asta, eu visez. Iar dacă ştiu, dacă îmi dau seama că visez, înseamnă că pot să mă trezesc. Acum am să mă trezesc. Am să mă trezesc !

HOŢUL *(zîmbeşte)* : Nu visaţi, domnule. Vă garantez. E cea mai reală dintre realităţi.

LOCATARUL : Reală ? ! Dar cine a mai pomenit să-ţi intre un hoţ în casă şi să-ţi fure... idei ? ! Să lăsăm gluma, domnule !

HOŢUL *(scurt)* : Nici nu avem timp de glume. Am nevoie de nişte idei.

LOCATARUL : Pentru ce ?

HOŢUL : Sînt şi eu un intelectual. Trebuie să mă afirm.

LOCATARUL : Cu ideile mele ?

HOŢUL : În lipsă de altceva...

LOCATARUL : E necinstit.

HOŢUL : Ştiu. De aceea accept să fiu tratat ca un hoţ de rînd.

LOCATARUL : Accepţi !... N-ar fi mai onest să încerci să elaborezi singur nişte idei ?

HOŢUL : V-am cerut idei, nu păreri.

LOCATARUL : Îţi ofer bani. Cîţi vrei. Am.

HOŢUL : Nu mă interesează. Cred că aţi mai luat o dată cunoştinţă de acest lucru.

LOCATARUL : Altfel spus, vrei să mă jefuieşti de munca mea spirituală...

HOȚUL : Exact.

LOCATARUL : Mai gîndește-te, domnule. E, totuși...

HOȚUL : N-am timp.

LOCATARUL : Bine, dar... Ce idei aș putea să-ți ofer ?

HOȚUL : Ale dumneavoastră, desigur.

LOCATARUL : Și dacă n-am ?

HOȚUL : Imposibil. Ați umplut revistele și bibliotecile cu idei.

LOCATARUL *(trist)* : Asta a fost mai demult. Acum însă...

HOȚUL : Cu neputință. Din ce trăiți ?

LOCATARUL : Nu te-nțeleg.

HOȚUL : Din ce trăiți *spiritualicește ?*

LOCATARUL : Din ideile mai vechi.

HOȚUL : Cum așa ?

LOCATARUL : Le mai cîrpesc, le mai aranjez, la mai întorc pe dos...

HOȚUL *(scoate din buzunar o carte învelită în piele) :* Vrei să spui că asta...

LOCATARUL *(cu un zîmbet amar, scoate o carte identică din sertar) :* ...e asta, întoarsă pe dos. Dacă o citeai invers, îți dădeai seama.

HOȚUL *(răsfoiește cîtea secunde cartea) :* Și de ce, răspunde, de ce procedezi așa ?

LOCATARUL : Doar n-ai vrea să afle lumea că nu mai am idei...

HOȚUL : E necinstit.

LOCATARUL : Dumneata vorbești de cinste ? Eu trăiesc din ideile *mele,* domnule !

HOȚUL : Nu... nu... Nu se poate. *(E adînc dezolat.)* Vasăzică îți furi propriile idei... *(Se ridică de pe scaun și se îndreaptă abătut spre ieșire. Din ușă se întoarce. Cu dispreț copleșitor.)* Hoțule !

IGNORANȚII

O cameră de intelectual : cărți, cărți, cărți. Tatăl e la masa lui de lucru, citește, notează, citește... Se deschide încet ușa, intră Puiu, face cîțiva pași, îl vede pe Tata cufundat în lucru și vrea să se retragă.

TATĂL *(îi simte prezența) :* Tu ești ? Hai, vino la tata. *(Puiu se apropie docil și sfios.)* Mai aproape, mai aproape... Așa. Ei, ce-ai făcut azi la școală ?

PUIU *(blazat)* : Am luat un zece la muzică.
TATĂL : Bravo, bravo. Şi ce-ai cîntat ?
PUIU *(copil ascultător)* : „O locomotivă."
TATĂL *(dornic de destindere)* : „O locomotivă" ? Foarte bine. Cîntă-mi-l şi mie. Ca la şcoală. Hai !
PUIU *(cîntă îngrozitor de fals)* :

O locomotivă
Vine-n fuga mare
Şi-un şir de vagoane
Trage după ea.
Satu-ntreg aşteaptă,
Plin de bucurie,
Lucruri minunate
Din oraş să vie.

TATĂL *(rîde cu hohote)* : Foarte frumos ! Bravo !
PUIU *(contrariat)* : N-am terminat, tăticule.
TATĂL *(rîzînd cu lacrimi)* : Bine, cîntă !
PUIU *(grav)* : De ce rîzi ? Cîntecul nu-i de rîs.
TATĂL : Dar de ce e ?
PUIU *(senin)* : De cîntat. *(Brusc.)* Tăticule, de unde vine cîntatul ?
TATĂL : Cine ?
PUIU : Cîntatul.
TATĂL : Adică... cum ?
PUIU *(răbdător)* : Cîntatul, de unde vine el ? Cine l-a inventat ?
TATĂL *(amuzat)* : Nimeni. Oamenii.
PUIU : Nimeni, sau oamenii ?
TATĂL : Oamenii.
PUIU : Toţi ?
TATĂL *(uşor încurcat)* : Nu toţi...
PUIU : Dar cine ? Cum îl cheamă pe acela care l-a inventat ?
TATĂL : Cum să-ţi explic... N-a fost unul... Au fost mai mulţi.
PUIU : Şi cum l-au inventat ?
TATĂL : Aşa... în procesul muncii.
PUIU *(calm)* : În ce ?
TATĂL : În... în timp ce munceau.
PUIU : Munceau în fabrică ?
TATĂL : Nu, pe vremea aceea nu existau fabrici.
PUIU : De ce nu existau ?
TATĂL : Era în perioada comunei primitive.

PUIU : A cui ?
TATĂL : Vreau să spun că era demult, cînd nu existau fabrici...
PUIU : Asta mi-ai mai spus, că nu existau fabrici.
TATĂL : Da, ţi-am mai spus. *(Se gîndeşte.)* Uite, nu existau fabrici, fiindcă oamenii nu inventaseră încă fabricile. Ai înţeles ?
PUIU : Da.
TATĂL *(uşurat de o imensă povară) :* Bravo ! Eşti băiat inteligent. Ai văzut ce repede ai priceput tot ?!
PUIU : Da, tăticule. Şi cine a inventat cîntatul ?
TATĂL *(semne de iritare) :* Parcă spuneai că ai înţeles.
PUIU : Cu fabricile. Nu cu cîntatul.
TATĂL *(vădit indispus) :* Şi te rog nu mai spune „cîntatul".
PUIU : Dar cum să spun ?
TATĂL : Cîntecul.
PUIU : Cîntecul e unul. Unul singur. Eu te-am întrebat de *cîntat.*
TATĂL : Bine, bine... Spune-i cum vrei tu. De fapt, ce doreşti de la mine ?
PUIU : Cine a inventat cîntatul ?
TATĂL : Parcă ţi-am spus. Oamenii.
PUIU : Gata. M-am lămurit. Nu te mai întreb cine, că habar n-ai. Păsărelele au învăţat de la oameni să cînte ?
TATĂL *(prevede o nouă ofensivă) :* Nu.
PUIU : Dacă oamenii au inventat cîntatul, cum au învăţat păsărelele să cînte ?
TATĂL *(la un prag de exasperare) :* Păsărelele ştiu să cînte aşa... de la natură.
PUIU : Dar natura de unde ştie ?
TATĂL : Natura e tot ce ne înconjoară, e, adică... Natura e... natura.
PUIU : Am înţeles. Natura e natura.
TATĂL *(socotind că a scăpat) :* Ai să înveţi tu la şcoală.
PUIU : Bine, tăticule. Dar ce e aia natură ?
TATĂL *(metodic) :* Pămîntul, copacii, iarba, florile, munţii, apele. Mă rog, totul !
PUIU : Şi televizorul ?
TATĂL : Televizorul nu.
PUIU : Păi nu se văd acolo copaci, flori, munţi şi ape ?
TATĂL : Ba da, dar copacii şi florile şi celelalte sînt filmate după natură.

PUIU : Şi soarele e tot natura ?
TATĂL : Şi.
PUIU : Şi luna ?
TATĂL : Şi luna, şi stelele, toate fac parte din natură.
PUIU : Şi cerul ?
TATĂL *(se apropie inconştient de prăpastie) :* Sigur că da.
PUIU : Din ce-i făcut cerul ?
TATĂL : Cerul ? Din... din... Cum din ce-i făcut ?
PUIU : Din ce-i făcut ?
TATĂL *(exasperat) :* Ce tot mă întrebi prostii de astea ? Cerul e făcut din atmosferă, din aer.
PUIU *(imperturbabil) :* Dar ce, acolo sus este aer ? Mi-ai spus odată că cosmonauţii plutesc în rachetă fiindcă acolo sus nu-i aer.
TATĂL : Aşa e.
PUIU : Atunci, dacă nu e aer, din ce-i făcut cerul ?
TATĂL *(ţipă) :* Iar începi ?
PUIU *(inocent) :* Dacă nu mi-ai spus !
TATĂL *(şi-a pierdut răbdarea) :* Ai şi tu răbdare. Cînd ai să fii mai mare, ai să înveţi la şcoală.
PUIU : Dar tu ai învăţat la şcoală din ce-i făcut cerul ?
TATĂL : Cred şi eu.
PUIU : Şi din ce-i făcut ?
TATĂL : Te rog să mă laşi în pace ! Nu vezi că am de lucru ?
PUIU *(trist) :* Tu m-ai chemat...
TATĂL *(în faţa evidenţei) :* Ai dreptate. Stai aici. Adică, nu, du-te şi fă-ţi lecţiile.
PUIU : Mi-am făcut lecţiile.
TATĂL : Atunci stai aici, dar taci din gură.
PUIU : Bine *(tace.)*
TATĂL : Aşa, bravo, eşti un băieţaş cuminte. *(Pauză.)*
PUIU : Tăticule, dar cîţi kilometri sînt de aici pînă la cer ?
TATĂ *(urlă) :* Ieşi afară ! *(Puiu, aproape plîngînd, se îndreaptă spre uşă.)* Stai ! Nu pleca. *(Puiu se întoarce, ascultător.)* În fond, tu n-ai nici o vină. *(Îl mîngîie pe creştet.)* Asta-i situaţia ! Nu ne putem înţelege.
PUIU : De ce, tăticule ?
TATĂL *(mai mult pentru el) :* Imposibilitatea de comunicare dintre oameni...
PUIU : Tu eşti de vină.
TATĂL : Eu ?!

PUIU : Fiindcă nu vrei să-mi spui. Tovarăşa învăţătoare ne spune tot ce vrem.

TATĂL : Şi de ce n-o întrebi pe ea chestia asta cu cerul ? Ba nu, mai bine n-o întreba... Las-o în pace. *(Resemnat.)* Întreabă-mă pe mine.

PUIU *(în consecinţă)* : Din ce-i făcut cerul ?

TATĂL : Cerul nu există.

PUIU : De ce nu mi-ai spus de la început ? Şi ăla albastru de sus ce este ?

TATĂL : Cer. Adică nu cer. Aer. Nu, nu aer, este... este... Nu este nimic.

PUIU : Nimicul e albastru ?

TATĂL : Întotdeauna.

PUIU : Şi cîţi kilometri sînt pînă acolo ?

TATĂL *(într-o nouă criză de exasperare)* : Pînă unde, tiranule ? Nu ţi-am spus că nu există ? Nu există ! Nu există ! *(Copleşit.)* Cinci milioane de kilometri...

PUIU : Dacă nu există, cum o să fie cinci milioane de kilometri ?

TATĂL *(într-un hal de nervi...)* : Păi vezi că ştii ! Dacă nu există, nu există, nu e nici un kilometru, nu-i nimic, nimic, absolut nimic !

PUIU : Şi din ce-i făcut nimicul ?

TATĂL *(stors)* : Din nimic.

PUIU : Nimicul e făcut din nimic ?

TATĂL : Da. Nimicul e făcut din nimic. *Ex nihilo, nihil.* *(Se sperie.)* N-am spus nimic.

PUIU : Ba ai spus „nimic".

TATĂL *(resemnat)* : Am spus.

PUIU : Tată, ce înseamnă tiran ?

TATĂL : Un om rău, care face rău altor oameni.

PUIU : Şi eu sînt tiran ?

TATĂL : Nu. Cine ţi-a băgat asta în cap ?

PUIU : Tu. Mi-ai spus adineaori „tiranule".

TATĂL : Tiran mai înseamnă şi un om care pune prea multe întrebări.

PUIU : Şi eu sînt tiran ?

TATĂL : Da.

PUIU : Păi adineaori ai spus că nu-s, că cine mi-a băgat asta în cap.

TATĂL *(în pragul nebuniei)* : Nu eşti. Nu mai pot ! M-ai înnebunit.

PUIU : Täticule, eu nu te mai iubesc.

TATĂL : Alta acum ! De ce ?
PUIU : Fiindcă ești egoist și nu vrei să-mi spui nimic.
TATĂL : Ieși afară, ingratule !
PUIU *(iese, plîngînd) : Ignorant* ești tu.
TATĂL *(singur, părăsit, trist) :* Nu, categoric, oamenii nu mai pot comunica. Așa se distrug familiile, așa se naște ura dintre părinți și copii... *(Strigă disperat.)* Puiu ! Puiu ! Vino înapoi ! Am să-ți spun tot ! *(Pe ușa deschisă nu intră însă nimeni.)* Gata... S-a sfîrșit !... M-a părăsit... *(Tragic.)* S-a dus să se joace...

ASTRONOMIE

PUIU : Tată, uite cît de mare a crescut Luna !... Vezi ?
TATĂL : Văd.
PUIU : Nu vezi, că citești ziarul. Luna crește ?
TATĂL : Nu. Cum o să crească ?
PUIU : Aseară era mai mică.
TATĂL : Da, era mai mică.
PUIU *(logic) :* Dacă aseară era mai mică și astă seară e mai mare, înseamnă că a crescut.
TATĂL : E o iluzie optică.
PUIU : O ce ?
TATĂL : O să înveți la școală. Lasă-mă să citesc ziarul !
PUIU : Dar eu ce să fac ? Că sînt în vacanță...
TATĂL : Citește și tu ziarul.
PUIU : N-am ajuns decît la litera E. După vacanță le învățăm și pe celelalte.
TATĂL : Atunci uită-te la Lună.
PUIU : Luna e mai mare ca Pămîntul ?
TATĂL : Mai mică.
PUIU : Dacă mai crește, se face mai mare ca Pămîntul ?
TATĂL *(iritat) :* Nu crește, omule ! Ți se pare ție.
PUIU : Dar și tu ai spus că aseară era mai mică.
TATĂL : Și ce-i dacă am spus ?
PUIU : Înseamnă că a crescut.
TATĂL : Nu înseamnă nimic ! N-a crescut ! Și nu te mai uita la Lună !
PUIU : *Tu* mi-a ispus să mă uit la Lună.
TATĂL : Te-ai uitat destul ! Lasă Luna și joacă-te !

PUIU : Bine, las Luna şi mă joc cu maşina de poliţie.

TATĂL : Nu !!! Face zgomot. Mai bine uită-te la Lună. Dar taci. *(Tăcere.)*

PUIU : Tăticule, oamenii cresc ?

TATĂL : Da.

PUIU : Şi animalele ?

TATĂL : Şi.

PUIU : Şi florile ? Şi copacii ? Şi şoriceii ?

TATĂL : Şi şoriceii.

PUIU : Înseamnă că şi Luna creşte.

TATĂL : Iar începi ?! Luna nu creşte ! Să fie clar o dată pentru totdeauna.

PUIU : Dacă nu creşte, de ce astă seară e mai mare decît aseară ?

TATĂL : Fiindcă ţi se pare ţie.

PUIU : Păi spuneai că şi ţie ţi se pare.

TATĂL : Şi mie. Ni se pare la amîndoi. Din cauza ta n-am reuşit să citesc nici măcar două rînduri.

PUIU : Tăticule, Luna creşte fiindcă ni se pare nouă, sau ni se pare nouă fiindcă creşte ?

TATĂL *(exasperat)* : Nu creşte ! Nu ni se pare ! Nu ştiu nimic ! Termină o dată cu Luna ! Ia maşina de poliţie şi fă zgomot, cît zgomot vrei, ca să pot citi şi eu ziarul !

PUIU : Bine, tăticule, iau maşina de poliţie. Dar tu de ce mai citeşti ziarul, că tot nu ştii nimic ?!

CEASUL

O porţiune de stradă. În faţa unui zid de clădire modernă, un stîlp de beton, din aceia care susţin ceasurile publice. Dar ceasul nu se vede. Intră, grăbit, Cetăţeanul 1. Ridică privirile spre vîrful stîlpului, unde ar trebui să se găsească ceasul. E intrigat de absenţa acestuia. Din partea opusă intră Cetăţeanul 2. Aceeaşi mişcare : caută ceasul, pare uimit de lipsa lui.

CETĂŢEANUL 2 : Domnule, nu ştii cît e ceasul ?

CETĂŢEANUL 1 : Tocmai voiam să te-ntreb şi eu.

CETĂŢEANUL 2. Mă aşteptam să găsesc ceasul acela la locul lui. Dar constat că nu e.

CETĂŢEANUL 1 : Stranie coincidenţă ! Şi eu treceam pe aici, am vrut să văd cît e ceasul şi am constatat că nu-i. Partea proastă e că mi-am lăsat ceasul de buzunar acasă.

CETĂŢEANUL 2 : Fantastic ! Exact acelaşi lucru mi s-a întîmplat şi mie. Am lăsat ceasul de mînă acasă. Neplăcută situaţie !

CETĂŢEANUL 1 : Cît se poate de neplăcută ! Ieri era acolo.

CETĂŢEANUL 2 : Întocmai. Ieri l-am văzut şi eu. Şi nu numai ieri. În fiecare zi era la locul lui.

CETĂŢEANUL 1 : Ai dreptate. N-a lipsit niciodată. Şi arăta întotdeauna ora exactă.

CETĂŢEANUL 2 : La secundă. Deşi aveam în permanenţă ceasul de mînă la mine, tot după acela de sus mă orientam.

CETĂŢEANUL 1 : Nu numai dumneata. Şi eu. Asta, cu toate că nu m-am despărţit nici o clipă de ceasul meu de buzunar. Astăzi, pentru prima oară l-am lăsat acasă, fiindcă ştiam că o să trec pe aici.

CETĂŢEANUL 2 : S-ar putea ca acelaşi lucru să se fi petrecut şi în mintea mea. Cine să-şi fi închipuit că n-o să se mai afle la locul lui ?!

CETĂŢEANUL 1 : Straniu ! Vorba e : de unde aflăm cît e ora ?

CETĂŢEANUL 2 : Mi-a încurcat toate treburile, pe cuvînt de onoare.

CETĂŢEANUL 1 : Despre ale mele nici nu mai vorbesc. Nenorocire curată ! Poate că trece, totuşi, cineva şi aflăm cît e ceasul.

CETĂŢEANUL 2 : Cine dracu să treacă la ora asta ?!

CETĂŢEANUL 1 *(tresare) :* La ora asta ? Dar cît e ora ?

CETĂŢEANUL 2 : De unde să ştiu, domnule, dacă n-am e ora ?

CETĂŢEANUL 1 : A, da, uitasem... Ai dreptate. Nu mai trece nimeni. E tîrziu.

CETĂŢEANUL 2 *(tresare) :* Tîrziu ? Cît să fie ?

CETĂŢEANUL 1 : Habar n-am. Nu-ţi spusei că mi-am lăsat ceasul acasă ?

CETĂŢEANUL 2 : Evident... evident. Să mai pui bază pe ceasurile publice ! Ar merita să facem o sesizare.

CETĂŢEANUL 1 : Oho ! Şi încă ce sesizare ! E bătaie de joc, nu alta.

CETĂŢEANUL 2 : Mai mult decît atît. Aş spune că e de-a dreptul o crimă. Să laşi un oraş întreg fără ceas !...

CETĂŢEANUL 1 : E ca şi cum i-ai scoate pe oameni în afara timpului !

CETĂŢEANUL 2 : Exact. Implicit, în afara spaţiului. Ştii, timpul şi spaţiul sînt două noţiuni care se leagă, fără de care *sine qua non.*

CETĂŢEANUL 1 *(doct) :* Forme de existenţă ale materiei.

CETĂŢEANUL 2 *(la fel de doct) :* Ale materiei în mişcare.

CETĂŢEANUL 1 : Bineînţeles. Materia nici nu poate fi concepută static.

CETĂŢEANUL 2 : Heraclit.

CETĂŢEANUL 1 : Din Efes.

CETĂŢEANUL 2 : *Panta rei.*

CETĂŢEANUL 1 : Totul curge.

CETĂŢEANUL 2 : Şi parcă numai Heraclit din Efes ?!

CETĂŢEANUL 1 : Toţi materialiştii naivi. Naivi în sensul că...

CETĂŢEANUL 2 *(uşor ofensat) :* Cunosc. *(Asalt.)* De materialiştii mecanicişti nici nu mai vorbesc. Li se spunea mecanicişti fiindcă...

CETĂŢEANUL 1 *(la rîndul lui ofensat) :* Ştim, ştim. Pe urmă, Feuerbach...

CETĂŢEANUL 2 : Fără discuţie. Şi Feuerbach... Mă rog, cu limitele lui...

CETĂŢEANUL 1 : Nu-i vorba acuma de limite.

CETĂŢEANUL 2 : A, dar nici n-am vrut să dezvolt chestiunea asta. Mă refeream şi eu... Cît o fi ceasul ?

CETĂŢEANUL 1 *(rîde) :* Ceasul ?

CETĂŢEANUL 2 : Ştiu de ce rîzi. Pentru că ţi-am pus o întrebare stupidă. Dacă n-ai ceas, de unde să ştii cît e ?

CETĂŢEANUL 1 *(politicos) :* Întrebarea nu-i deloc stupidă. Mă frămîntă şi pe mine. *(Începe să se plimbe prin preajma stîlpului şi, deodată, ajungînd între stîlp şi zidul casei, face o descoperire.)* Uite ceasul, domnule !

CETĂŢEANUL 2 *(se apropie ca să se convingă) :* El este ! L-a întors cineva cu faţa la zid.

CETĂŢEANUL 1 : Ce idee ! Indivizi care n-au de lucru !

CETĂŢEANUL 2 : Borfaşi !

CETĂŢEANUL 1 : Să nu mai vorbim... Mişună oraşul de mascalţoni.
CETĂŢEANUL 2 : Curios e că, deşi l-au întors cu faţa la perete, continuă să arate ora exactă.
CETĂŢEANUL 1 : Iartă-mă, dar nu văd legătura intrinsecă.
CETĂŢEANUL 2 : E foarte simplu. *(Uşor ironic.)* Întorcîndu-l cu faţa la perete, puteau să-l defecteze.
CETĂŢEANUL 1 : Se prea poate să ai dreptate. *(Se gîndeşte o clipă.)* Şi de unde, mă rog, putem şti noi că arată într-adevăr ora exactă, dacă n-avem alt ceas cu care să-l comparăm ?
CETĂŢEANUL 2 *(după un moment de reflecţie)* : Da. Asta cam aşa e.
CETĂŢEANUL 1 *(împăciuitor)* : În fond, n-avem de ce să ne îngrijorăm. Măcar cu aproximaţie, tot trebuie să arate ora exactă.
CETĂŢEANUL 2 : Indiscutabil. Ei, ce facem ? Plecăm ?
CETĂŢEANUL 1 : Eu, personal, aş pleca. Nu văd ce-am mai putea face aici.
CETĂŢEANUL 2 : Sînt de aceeaşi părere. Ei, la revedere !
CETĂŢEANUL 1 : La revedere ! *(Fiecare se îndreaptă în direcţia opusă celei din care a venit. Înainte de a ieşi din scenă, amîndoi ezită şi se spionează cu privirile. În sfîrşit, Cetăţeanul 2 îndrăzneşte.)*
CETĂŢEANUL 2 *(jenat)* : Nu te supăra, domnule. N-ai vrea să-mi aminteşti şi mie cît era ceasul cînd ne-am uitat amîndoi la el ? Pur şi simplu, mi-a ieşit din cap.
CETĂŢEANUL 1 : N-ai să crezi, dar şi mie mi-a ieşit din cap. M-am luat cu vorba şi... *(Rîde sfios. Celălalt rîde şi el. Apoi izbucnesc amîndoi într-un rîs purificator.)*
CETĂŢEANUL 2 *(printre hohote)* : Ca să vezi...
CETĂŢEANUL 1 *(idem)* : Ca într-o comedie de situaţii...
CETĂŢEANUL 2 *(devenind serios)* : M-am gîndit la ceva...
CETĂŢEANUL 1 *(serios)* : Şi eu mă gîndesc la ceva.
CETĂŢEANUL 2 : Spune !
CETĂŢEANUL 1 : Spune dumneata întîi !
CETĂŢEANUL 2 : Copilării ! Ce-i dacă spun eu primul, sau spui dumneata primul ? Te ascult, domnule.
CETĂŢEANUL 1 : Mă gîndeam să întoarcem ceasul cu faţa încoace...

CETĂŢEANUL 2 : Extraordinar ! Exact gîndul ăsta îmi trecuse şi mie prin cap. Ar fi un act profund cetăţenesc.

CETĂŢEANUL 1 : Da. Civic. Mă bucur că sîntem de acord.

CETĂŢEANUL 2 : Mîine, cînd au să treacă oamenii pe-aici şi au să vadă ora exactă, au să ne binecuvînteze în gînd.

CETĂŢEANUL 1 *(pus pe precizări)* : Au să ne *mulţumească* în gînd.

CETĂŢEANUL 2 *(ofuscat)* : Au să ne binecuvînteze, au să ne mulţumească, nu văd diferenţa.

CETĂŢEANUL 1 : Dacă nu-i nici o diferenţă, de ce să nu formulăm cum e mai bine ?

CETĂŢEANUL 2 : Nu-i cazul să ne certăm. Ne apucăm de treabă ?

CETĂŢEANUL 1 : Fireşte. Treci dumneata în partea aceea, iar eu trec aici, că-i ceva mai greu. *(Bineînţeles, nu poate fi mai greu într-o parte decît în alta. Amîndoi, faţă în faţă, îmbrăţişează stîlpul.)* Aşa. Acum, fiindcă sîntem faţă în faţă, dumneata va trebui să împingi la dreapta, iar eu la stînga.

CETĂŢEANUL 2 : De ce ?

CETĂŢEANUL 1 : Ca să conjugăm forţele. Dacă te deranjează, poftim : împinge dumneata la stînga şi împing eu la dreapta. Mie mi-e absolut indiferent.

CETĂŢEANUL 2 : Şi mie mi-e indiferent. Împing la stînga, cum vrei dumneata.

CETĂŢEANUL 1 : Nu, nu. Să ne înţelegem. Eu nu vreau neapărat să împingi la stînga. Dacă te avantajează mai mult, împinge la dreapta.

CETĂŢEANUL 2 : Bine. Împing la dreapta.

CETĂŢEANUL 1 : Stai puţin. Trebuie să fie de la bun început limpede că eu nu te silesc să împingi nici la stînga, nici la dreapta. Te rog să alegi cum îţi convine. Nu vreau să-mi reproşezi că te-am obligat într-un fel sau altul.

CETĂŢEANUL 2 : Ţi-am spus că mi-e egal.

CETĂŢEANUL 1 : Dacă ţi-e egal, de ce să facem atîtea mofturi ? Cum procedăm ?

CETĂŢEANUL 2 *(plictisit)* : Împinge dumneata la dreapta, şi eu la stînga. E bine ?

CETĂŢEANUL 1 : E bine. Doar am spus din capul locului că-i bine şi-aşa, şi-aşa. Începem ?

CETĂŢEANUL 2 : Da. *(Amîndoi împing cu putere, dar, evident, în direcţii opuse, iar stîlpul nu se mişcă.)*

CETĂŢEANUL 1 *(împingînd)* : Nu lăsa toată greutatea pe mine.

CETĂŢEANUL 2 *(împingînd)* : Ba am impresia că-i invers.

CETĂŢEANUL 1 : Ce-i invers ?

CETĂŢEANUL 2 : În sensul că *dumneata* laşi toată greutatea pe mine.

CETĂŢEANUL 1 *(nu mai împinge)* : Nu, aşa nu se poate ! Ori facem treaba asta împreună, ori o fac singur.

CETĂŢEANUL 2 *(nu mai împinge nici el)* : Cred că singur aş putea şi eu s-o fac.

CETĂŢEANUL 1 : Dacă fiecare din noi o poate face singur, cu atît mai mult putem s-o facem împreună.

CETĂŢEANUL 2 : E de la sine înţeles. Nu văd nici un inconvenient.

CETĂŢEANUL 1 *(studiind cu atenţie stîlpul)* : Ba da. Eu văd unul. Ia spune-mi : dumneata în ce parte ai împins ?

CETĂŢEANUL 2 : Spre stînga. *(Cetăţeanul 1 izbucneşte în rîs.)* Ce-ai găsit de rîs ?

CETĂŢEANUL 1 *(rîzînd cu poftă)* : Iar eu, domnule, în ce parte am împins ?

CETĂŢEANUL 2 *(nedumerit)* : Spre dreapta.

CETĂŢEANUL 1 *(rîzînd cu şi mai mare poftă)* : Păi vezi?! Eu am împins spre dumneata, iar dumneata spre mine. De aia n-am făcut nimic. Forţele s-au anulat reciproc.

CETĂŢEANUL 2 *(nedumerit în continuare)* : A fost propunerea dumitale.

CETĂŢEANUL 1 : Ce contează ? Mai greşeşte omul ! Frumuseţea e că am împins degeaba, ca nişte caraghioşi.

CETĂŢEANUL 2 *(izbucneşte şi el în rîs)* : Bună chestie ! Şi, închipuieşte-ţi, nu mi-am dat seama !

CETĂŢEANUL 1 *(rîzînd)* : Interesant e că nici eu nu mi-am dat seama.

CETĂŢEANUL 2 *(înţelept)* : Nu-i atît interesant, cît e grav. Doar a fost propunerea dumitale.

CETĂŢEANUL 1 : Ba nu-i grav deloc. O să împingem amîndoi în aceeaşi direcţie... şi gata ! Am învăţat şi noi ceva.

CETĂŢEANUL 2 : Mulţumesc de aşa învăţătură, din care să-ţi iasă sufletul ! Sau să te alegi cu vreo hernie de disc...

CETĂŢEANUL 1 : Dacă vrei să te retragi, eşti liber. Eu pot duce treaba la bun sfîrşit şi fără ajutorul cuiva.

CETĂŢEANUL 2 : Să nu uităm că ideea a fost a mea.

CETĂŢEANUL 1 : Dacă nu mă înşală memoria, *mie* mi-a venit mai întîi.

CETĂŢEANUL 2 : Dar eu am formulat-o primul.

CETĂŢEANUL 1 : Ce importanţă are ? Amîndoi am avut-o, asta contează. Hai să ne apucăm de treabă ! În ce direcţie împingem ?

CETĂŢEANUL 2 *(se gîndeşte cîteva clipe)* : Să zicem... în stînga.

CETĂŢEANUL 1 *(meditează şi el)* : Da... Nu e rău. Hai ! *(Se opintesc amîndoi şi întorc partea de sus a stîlpului — care e mobilă — în aşa fel încît ceasul să se afle cu faţa la spectatori. Cei doi privesc cu satisfacţie rezultatul eforturilor lor.)*

CETĂŢEANUL 2 : Uite un gest cu adevărat cetăţenesc.

CETĂŢEANUL 1 : Mai încape discuţie ?! Mîine, întregul oraş va putea privi de departe ora exactă. Felicitările mele, domnule.

CETĂŢEANUL 2 *(emoţionat)* : Mulţumesc. La fel. *(Intră Cetăţeanul impozant, se uită la ceas, apoi la cei doi cetăţeni şi dă din cap într-un mod cu totul echivoc.)*

CETĂŢEANUL IMPOZANT : Dumneavoastră aţi întors ceasul cu faţa încoace ? *(Cei doi tresar, se privesc, se uită înfricoşaţi la Cetăţeanul impozant.)*

CETĂŢEANUL 2 *(bîlbîindu-se)* : Ssă... vedeţi... De fapt... Cum să vă explic... *(Idee salvatoare. Arată către Cetăţeanul 1.)* Dînsul a fost cu ideea...

CETĂŢEANUL 1 *(sare ca ars)* : Eu ? Nu ţi-a venit dumitale mai întîi ?

CETĂŢEANUL 2 : Nu-mi amintesc... În orice caz, *dumneata* ai formulat-o.

CETĂŢEANUL 1 : Dar cine a pretins că ar fi *(ironic)* „un act profund cetăţenesc" ?

CETĂŢEANUL 2 : Mă mir că nu ţi-e ruşine, domnule ! Ai pronunţat sau nu cuvîntul „civic" ? Te rog să răspunzi la întrebare şi să nu mai filosofezi fără rost !

CETĂŢEANUL 1 : Eşti ridicol ! Eu n-am filosofat în viaţa mea. Dumneata l-ai adus în discuţie pe Heraclit, aşa, nitam-nisam.

CETĂŢEANUL 2 *(rîde malițios)* : Iar dumneata ai marşat. Te-ai grăbit să-ţi etalezi cunoştinţele ! Ha-ha-ha ! *(Către Cetăţeanul impozant.)* Auziţi, domnule, pînă unde poate merge dumnealui ! Eu am spus Heraclit cu totul la întîmplare, nici nu ştiu cine a fost, iar dumnealui s-a grăbit să adauge că-i din Efes. Judecaţi şi dumneavoastră...

CETĂŢEANUL 1 *(se prăpădeşte de rîs)* : Minţi ! Asta e ! Dacă n-ai auzit de Heraclitul dumitale, de ce ai citat din el ? *(Către Cetăţeanul impozant.)* A citat într-o limbă străină : *Panta rei*, de unde reiese că-l cunoaşte în original. *(Gest de maximă culpabilitate.)*

CETĂŢEANUL 2 *(inocent)* : În original ? Nici nu ştiu ce înseamnă... Am auzit şi eu undeva... aşa... prin tramvai, sau troleibuz. Am rostit fraza respectivă pentru prima şi ultima oară în viaţă. *(Deodată îşi aminteşte.)* Crezi c-am uitat că imediat ai tradus fraza aia necunoscută ? Nici n-am apucat s-o spun ca lumea, cred că am şi pronunţat greşit, fiindcă eu nu cunosc limba respectivă, iar dumnealui s-a şi repezit să traducă : Totul curge.

CETĂŢEANUL 1 : Minţi ! Minţi ! Am spus : totul curge, aşa... fiindcă ploua... şi picurau streşinele caselor... şi ploaia răpăia pe acoperişuri monoton, trist, implacabil...

CETĂŢEANUL 2 *(către Cetăţeanul impozant)* : Să mor dacă nu minte ca un neruşinat. N-a mai plouat de două săptămîni, vă jur.

CETĂŢEANUL 1 : Şi ce-i dacă n-a plouat ? Nu mai poate omul să facă puţină poezie, despre natură, despre univers...

CETĂŢEANUL 2 : Aha, a recunoscut ! A recunoscut că face poezie ! Vedeţi ? *(Cu dispreţ.)* De la poezie la filosofie nu-i decît un pas. Poftim, v-aţi convins şi dumneavoastră.

CETĂŢEANUL 1 : Domnule, mă calomniezi şi ai să-mi dai satisfacţie ! Mai bine, mărturiseşte în faţa dumnealui că ai contribuit activ la întoarcerea ceasului cu faţa încoace.

CETĂŢEANUL 2 : Activ ? Te-nşeli. Am dat curs îndemnului dumitale nesăbuit. Am participat fără tragere de inimă, fără pic de entuziasm...

CETĂŢEANUL 1 : N-ai deloc simţul răspunderii. Ai făcut-o conştient, atrăgîndu-mă şi pe mine în acţiunea asta. Iar eu, într-o clipă de orbire, te-am urmat orbeşte.

CETĂŢEANUL 2 : Nemaipomenit ! Păi cine a dat, domnule, indicaţii cum să-l întoarcem, cine să împingă la dreapta, cine la stînga ?... Că am ajuns să împingem aiurea, în direcţii contrarii...

CETĂŢEANUL 1 *(triumfător) : Quod erat demonstrandum* Am dat intenţionat indicaţii greşite, ca să împiedic acţiunea nefastă iniţiată de dumnealui.

CETĂŢEANUL 2 *(către Cetăţeanul impozant) :* Sper că aţi constatat la faţa locului cine citează în limbi străine, făcînd paradă de cunoştinţele pe care le are. Aş vrea să precizez că eu sînt acela care am pus beţe în roate acţiunilor dirijate de acest individ, prefăcîndu-mă a nu înţelege indicaţiile date şi întîrziind astfel comiterea faptului ca atare.

CETĂŢEANUL 1 : Dumneata ai întîrziat, dar eu am oprit.

CETĂŢEANUL 2 : Dumneata ai oprit, dar eu am împiedicat.

CETĂŢEANUL 1 : Eu m-am opus vehement.

CETĂŢEANUL 2 : Aş putea spune că am sabotat...

CETĂŢEANUL 1 : El ar putea spune !... Eu, însă, am sabotat cinstit, pînă la capăt.

CETĂŢEANUL 2 : Minţi !

CETĂŢEANUL 1 : Ba tu minţi !

CETĂŢEANUL 2 : Poftim ! *(Îi trage o palmă.)*

CETĂŢEANUL 1 : Na ! *(Îi trage şi el o palmă. Se încinge o bătaie aprigă.)*

CETĂŢEANUL IMPOZANT *(adînc nedumerit) :* După ce s-au chinuit să întoarcă un ceas stricat de doi ani, se mai şi iau la bătaie. Ce lume ! *(Iese, ridicînd din umeri, în timp ce, în faţa ceasului stricat, cei doi continuă să se bată.)*

CONSACRAREA

BĂTRÎNUL *(la masa de lucru)* : Nu-mi iese, mamă, înțelegi ? Nu pot ! Degeaba mă uit pe fereastră, la cer, la copaci, la păsărele, degeaba contemplu universul acesta infinit și divers. Nu se ivește imaginea esențială, lumina aceea care a izbucnit *a t u n c i*...

MAMA *(în fotoliu, împletește un fular de lînă lung, nesfîrșit, adunat într-o impresionantă grămadă în fața ei, pe dușumea)* : Da, dragul mamei...

B *(chinuit)* : De ce *a t u n c i* a mers atît de ușor iar acum... acum... Stai puțin ! Ce-ar fi scris Baudelaire în situația asta ?

M : Nu știu, băiețaș. De unde să știu eu ?

B *(enervat)* : Of, mamă, cu tine nu se poate sta de vorbă ! Dar Edgar Poe ?

M : Cine ?

B *(gest de renunțare)* : Lasă ! Vreau, trebuie... înțelegi... trebuie să scriu poezie ! Am vocație ! Am talent ! Am ceva de spus !

M : Spune.

B *(plictisit)* : În fiecare zi, de patruzeci și cinci de ani, aud același răspuns : „spune", „spune", „spune". Nu vrei să participi de loc la frămîntările mele...

M : Ba da, dragul mamei. Fă-te medic veterinar. Ni s-a îmbolnăvit curcanul...

B : La vîrsta mea, să mă fac medic veterinar ! Poezia aceea, pe care-am scris-o *a t u n c i*, îți amintești ? *(Pentru că și-au spus-o zi de zi, timp de cîteva decenii, nu mai au nevoie de cuvinte. El recită transportat cu ochii închiși.)* Rampam-pám parapa-pápapám pararám-pam-pám pa...

M *(cu duioșie, fără să întrerupă croșetatul)* : Rapapá papám pampá...

B : Rará, mamă, rará ! Rapapá papám pampá rará.

M : Da, băiețaș, rará... Am îmbătrînit... îmi mai scapă și cîte un ochi la fularul ăsta, nu numai...

B : Măsura, mamă. Acolo e un vers întreg, iar tu te oprești de fiecare dată înainte de rará... Ți se pare că nu merge ceva ?

M : Vai de mine ! E o poezie foarte frumoasă. Cînd ai scris-o... *(începe să plîngă)* erai mai mic, aveai numai cincisprezece anișori.

B *(grav)* : Mamă ! Te rog, fără sentimentalisme !

M *(ștergîndu-și lacrimile)* : Ce poezie frumoasă !

B *(nostalgic)* : Desigur... Desigur... *(Amintindu-și.)* Am scris-o așa, dintr-o suflare, izbucnise ca un vulcan, nestăvilită, cuvintele veneau singure, se chemau unul pe celălalt. Parcă trăiesc și acum momentul acela... Ram-pam-pám para-pa-pá papám... *(Zbuciumat.)* De ce, mamă, de a t u n c i n-am mai putut scrie, de ce ? Mă chinui zi și noapte, de patruzeci și cinci de ani, dar nu izbutesc să mai scriu încă o poezie... Și ce frumos apăruse !... În pagina a șasea... *(Scoate dintr-un scrin un maldăr de ziare, le desface pe rînd, cu febrilitate.)* Uite, în pagina a șasea, și aici, tot în pagina a șasea, și aici la fel, și aici, și aici, și aici... Peste tot... Numele meu ! Poezia mea. În chenar... La „Tinere talente"... Uite, ăsta de aici a scos optsprezece volume... Ăstălalt e cel mai mare poet al țării... Ăsta, chiar de lîngă mine, a și murit, în plină glorie, e înmormîntat pe aleea scriitorilor, are monument cu bust de marmură...

M : Știu, dragul mamei, știu...

B *(exasperat)* : Dar încetează odată cu fularul ăla ! Cît de lung vrei să-l faci ?

M *(fără să se oprească din împletit)* : Mai bine mai mult decît să nu ajungă.

B : Spune tu, mamă, că mă cunoști cel mai bine : am sau n-am talent ?

M : Sigur că da, băiețaș, sigur că da. Cum să n-ai ?

B : Atunci de ce n-a mai spus nimeni nimic, de ce au tăcut toți ?

M : Știu eu ? Dacă ai vrea să te faci veterinar...

B : Ai o obsesie... Poezia nu te interesează de loc ?

M : Ba da, mamă. Ram-pam-pám parapa-pá-papám...

B : Repeți în neștire melodia asta stupidă !

M *(calmă)* : Poezia ta, maică...

B : Poezia mea ! Cred că nu mai știi nici un cuvînt...

M : De treizeci de ani o spunem așa... Ram-pam-pám...

B : Dar cuvintele, mamă, cuvintele, cum sînt cuvintele ?

M : Nu mai știu, dragul mamei, e mult de atunci...

B : Sigur, nu mai știi... Sigur. Va să zică, începea așa : Ram... Nu ! *(Își duce mîna la frunte.)* Nu... Începea... Cum începea ? Stai... stai puțin ! Începea... ă ... Nu mai țin minte... Ce absurd ! Nu-mi vine în minte decît ram-pam-pam și parapapam...

M : E în jurnal, acolo. În fiecare zi o citești...

B : Asta-i ciudățenia ! O citesc în fiecare zi și n-o țin minte niciodată... Și doar e poezia mea... E opera vieții mele... Ah ! *(Își lovește fruntea cu pumnul.)* Nu mai țin minte nici un vers, nici un cuvînt... Despre ce era vorba ? Nimic... Nimic... Patruzeci și cinci de ani am așteptat și nimeni n-a scris un cuvînt despre poezia asta... Dă-mi caietul, mamă. *(Mama se ridică, scoate dintr-un scrin un caiet cu scoarțele învelite în ziar și i-l dă. Apoi se așază în fotoliu și-și reia lucrul la fular. B ține caietul în mînă, nu-l deschide, încearcă să-și amintească poezia.)* Începea așa... Stai nu mă întrerupe... Nu, imposibil să-mi amintesc... Imposibil... *(Privește caietul insistent, ca și cum ar putea citi prin coperți, apoi, deodată, tresare, strigă.)* Mamă !

M : *(fără să-l privească)* : Da, dragul mamei.

B : *(cu privirile strălucind de o lumină nemaipomenită)* : Mamă ! Tu știi ce scrie aici ?

M : Nu, băiețaș.

B : Uite, pe ziarul ăsta cu care ai învelit caietul... Uite aici, în colțul ăsta !

M : Eu nu mai văd bine de multă vreme, băiatul mamei...

B : Aici ! Consacrarea mea ! Fii atentă ! *(Își pune ochelarii și citește.)* Poezia lui... a mea adică... este o capodoperă, un triumf al vibrației lirice, al sensibilității poetice de mari resurse. Autorul e un tînăr care, fără îndoială, va avea cea mai strălucită carieră lirică, această poezie de debut dovedind un talent rar întîlnit. Ei, mamă, ce spui ? De cînd e ziarul ăsta ?

M : Nu știu. Cred că are și el vreo patruzeci și cinci de ani...

B : Ce importanță are ? Sînt salvat, salvat ! Ai văzut ? Am un talent rar întîlnit. Puțin a lipsit să nu spună geniu. Și știi cine spune asta ? Cel mai mare critic al vremii noastre.

M : Da, băiatul mamei, știu...

B : Uite, acum parcă mă simt dezlegat de lanțurile care-mi încătușau inspirația. Sînt ușor, liber, inspirat... *(Se așază la masa de lucru.)* Pam-pararam rapam papam, Pam-pararam param... Ce simplu e !... Ce frumos ! Rapam param param param... Colosal ! O mie de poezii am să scriu... Zece mii... 'Rapam param param param... Auzi, mamă, ce frumos sună ? Gata, să fie liniște ! Creez ! *(Recită, cu creionul în mînă, ca în transă, din ce în ce mai încet.)* Rapam-pararam pararam pam-pam, Rapapam, pararam, pararam. Rapam pam pam rapapam..

M : *(privind un punct fix din spațiu) :* În fiecare zi se repetă asta... De patruzeci și cinci de ani, în fiecare zi descoperă articolul acela — și nu scrie nimic acolo, am citit cu ochii mei tot ziarul de la un cap la celălalt —, în fiecare zi se bucură ca un copil de cuvintele acelea care nu există, și toate poeziile sînt la fel, cu rampam, pararam, nu mai poate să lege două cuvinte, iar a doua zi o ia de la capăt, din nou scrie și din nou nu scrie nimic... De patruzeci și cinci de ani... Și fularul ăsta nu se mai termină odată !...

APA

Se aude curgînd apa de la un robinet.

X : Domnilor, sîntem toți ?

Y : Deși nu văd nimic, s-ar părea că da.

Z : Domnule ics, cred că ar fi cazul să treceți direct la obiectul acestei reuniuni.

X : Da, domnilor. Domnul zet are dreptate. Iată scopul acestei întîlniri, care, la prima vedere, ar putea să pară cel puțin ciudată. V-am convocat aici, în această pivniță întunecoasă și umedă...

Y : *(înfiorat) :* Mda...

X : ...ca să ne sfătuim împreună și să găsim o soluție de a ieși de aici.

Z : Cuuum ?

X : Mirarea dumneavoastră mă miră, domnule igrec.

Z : Eu sînt zet, nu igrec.

X : O, atunci îl rog pe domnul igrec să mă scuze. Întunericul...

Y : Nu vă scuzați, domnule ics, întrucît și eu sînt tot atît de mirat ca și domnul zet.
X : Dar de ce, domnii mei ?
Z : N-am înțeles rostul intrării noastre aici.
Y : Exact. Care ar fi, cu alte cuvinte, scopul convocării noastre ?
X : Poate că nu am fost destul de clar. Îmi cer iertare. V-am convocat aici pentru a căuta împreună soluția de a ieși afară.
Z : Domnule ics, acum un minut ne găseam afară, la lumina zilei. Ne-ați chemat în această pivniță numai ca să ieșim ?
X : Întocmai, domnule zet. M-ați înțeles perfect.
Y : Bine, dar dacă eram *afară,* ce sens avea să mai *intrăm?*
X : Dacă n-am fi intrat, vă întreb cum am fi ieșit, domnule zet.
Y : Eu sînt igrec, nu zet.
X : Scuzele mele. Din cauza întunericului...
Z : Eu aș formula altfel nedumerirea domnului igrec. Din moment ce ne aflam *afară,* ce sens avea să mai *ieșim?*
X : Este de la sine înțeles că dacă am fi rămas afară, n-ar fi trebuit să ieșim. Dar în acest caz, am fi găsit împreună soluția de a ieși de aici ?
Y : *(după o clipă de meditație) :* Cam așa e...
X : Dar dumneavoastră, domnule zet, ați priceput ?
Z : Nu.
X : Sînt dezolat. Aș putea să vă mai explic o dată.
Z : Explicația am înțeles-o, domnule ics.
X : Atunci ?
Z : N-am înțeles rostul, sau, dacă vreți, utilitatea acestei acțiuni.
X : E cît se poate de limpede. Vom căuta împreună soluția...
Y : ...de a ieși de aici. E simplu.
Z : E simplu. Într-adevăr. Drept care voi ieși de aici.
X *(stupefiat) :* Cum ? Vreți să ieșiți înainte de a găsi soluția de a ieși ?
Z : Da.
X : Bine, domnule zet, dar cum veți ieși fără să fi găsit împreună o soluție adecvată ?
Z : Cred că voi ieși la fel cum am intrat.

X : Am impresia că vulgarizaţi lucru-ile.
Y : Domnul zet simplifică...
X : S-ar impune, deci, unele măsuri.
Y : Fireşte, donmule ics. De pildă, să-i dăm timp să mai mediteze asupra atitudinii domniei-sale.
X : Deşi măsura mi se pare minimă, o accept.
Z : Vă mulţumesc, domnilor, dar consider că nu am nevoie de acest răgaz de gîndire pe care cu bunăvoinţă mi l-aţi acordat. Sînt decis şi voi ieşi imediat.
X : Cu părere de rău, va trebui să ne gîndim la alte măsuri...
Y : Da... Bineînţeles. Să-l... să-l convingem !
Z : Inutil, domnilor. Nimic nu mă va putea convinge să nu ies, ca să rămîn aici pentru... a găsi o soluţie de a ieşi...
X : Dat fiind că metoda convingerii nu a dat rezultatele scontate, vom recurge la altă metodă.
Y : Altă metodă nu văd. *(Se corectează.)* Deocamdată.
X : O, dar e simplu : îl vom constrînge pe domnul zet să rămînă pentru a căuta împreună o soluţie de a ieşi de aici.
Y : Să-l constrîngem ? La urma urmei, fiecare e liber să acţioneze cum vrea...
X : Liber, ai spus ? Dacă domnia-sa iese, ne compromite întreaga acţiune. Ar însemna să nu mai putem căuta împreună soluţia de a ieşi.
Z : Plecarea mea nu cred că v-ar împiedica să căutaţi mai departe, împreună cu domnul igrec, soluţia de a ieşi de aici.
X : Frumoasă judecată, nimic de spus ! Cu alte cuvinte, dumneata să ieşi pur şi simplu, iar noi să rămînem aici ca nişte dobitoci şi să ne batem capul căutînd soluţia...
Z : Cine vă împiedică să ieşiţi şi dumneavoastră o dată cu mine ?
X : *(indignat) :* Să ieşim o dată cu dumneavoastră ? Înainte de a găsi împreună o soluţie ? Ce vă trece prin cap, domnule zet ?!
Y : În fond, nu văd de ce vă încăpăţînaţi să ieşiţi de unul singur. Dacă am venit aici să căutăm o soluţie de

ieşire, atunci s-o căutăm, s-o găsim şi să ieşim. Dar ce se aude ?

X : *(nedumerit) :* Ce ? *(Îşi dă seama.)* A, vă referiţi la robinet. Am uitat să vă spun că în această pivniţă există şi un robinet care curge.

Y : Şi de ce curge întruna ? Ar trebui să-l închidem.

X : Din păcate, robinetul e defect şi nu poate fi închis.

Z : Atunci să ieşim din porcăria asta de pivniţă ! Numai reumatismul ne mai lipsea!

Y : Eu am şi început să simt umezeală la picioare. *(Deodată.)* Domnilor, nu cumva apa aia de la robinet se scurge aici, jos ?...

X : Bineînţeles că se scurge jos. Doar n-o să se scurgă sus...

Y : Atunci să ne grăbim, domnilor, vă implor ! Sper că nu vreţi să murim înecaţi ca nişte şobolani.

X : Eu ce fac de atîta amar de vreme, domnule igrec ? Încerc să vă determin să căutăm împreună o soluţie pentru a ieşi din această pivniţă insalubră. Dar dacă domnul zet îmi pune beţe în roate, iar dumneavoastră personal scînciţi ca un plod, vă rog să-mi iertaţi expresia, nu vom găsi niciodată o soluţie satisfăcătoare.

Z : Eu ies, şi gata.

X : Nu, domnule zet. N-o să dărîmaţi cu un singur pas tot ceea ce am ridicat cu atîta trudă !

Y : Vă rog, domnilor, nu vă mai certaţi ! Să căutăm împreună soluţia şi să ieşim odată din pivniţa asta blestemată ! Uitaţi-vă, a şi început să-mi intre apa în pantofi...

X : Dacă doriţi să ieşiţi de aici, domnule igrec, şi cît mai curînd, ceea ce, în ultimă instanţă, dorim cu toţii, împiedicaţi-l pe domnul zet să ne compromită acţiunea.

Y : *(cu voce plîngăreaţă.)* La ce bun ? În fond, şi domnul zet, ca şi alţi domni, e liber să facă ce vrea.

X : Cu condiţia de a nu atenta la acţiunea comună.

Z : Punctul dumneavoastră de vedere, domnule ics, mi se pare cel puţin ciudat.

X : Iar al dumneavoastră, domnule zet, cel puţin duşmănos.

Z : Duşmănos cui ?

X : Duşmănos nouă !

Z : Adică ?
X : Am spus : nouă.
Y : Domnilor, vă implor... Mi-a ajuns apa la glezne... Să ieşim de aici, ce naiba ! *(Strănută.)*
X : Am impresia că aţi început să contractaţi ideile domnului zet...
Y : Ba am început să contractez o răceală.
X : Domnule igrec, păstraţi-vă sîngele rece. De oameni bolnavi nu avem nevoie. *(Strănută.)* Poftim, cred că m-aţi molipsit...
Z : Consider că am discutat îndeajuns. Eu ies.
X : *(repede) :* Domnule igrec, vă rog să staţi în dreptul uşii şi să nu lăsaţi pe nimeni să iasă ! Doar n-am venit să ne jucăm aici...
Y : Bine, stau. Dar spuneţi-mi, vă rog, unde e uşa. E întuneric beznă şi nu văd absolut nimic.
X : De unde vreţi să ştiu eu ? *(Cu ironie.)* Sînt om, ca şi dumneavoastră, şi nu văd în întuneric. Oricum, staţi în dreptul uşii. Nu-l lăsaţi pe domnul zet să se eschiveze.
Y : *(miorlăit) :* Cum să stau în dreptul uşii, dacă nu văd uşa ?
X : Domnule igrec, în timp ce dumneavoastră vă lamentaţi, domnul zet ar putea să scape înainte de a găsi împreună soluţia salvatoare.
Z : Căutaţi dumneavoastră soluţia, eu am să caut uşa. *(Mişcare prin apă.)*
X : Adică noi să ne stoarcem creierii să găsim o soluţie mulţumitoare, iar dumneavoastră să ieşiţi aşa, fără nici o soluţie şi fără nici o bătaie de cap ! Iar pe urmă să ridicaţi şi obiecţii, că soluţia noastră nu a fost cea mai bună... Aşa nu se poate lucra ! *(Strănută.)*
Y : Dar hotărîţi-vă odată, pentru Dumnezeu ! Mi-a ajuns apa la genunchi. Îmi pătrunde în oase... *(Tuşeşte.)*
X : Domnule zet, să nu îndrăzniţi să ieşiţi de unul singur ! Veţi suferi consecinţele.
Z : *(oftînd) :* Bine. Să găsim împreună o soluţie...
X : Aşa mai veniţi de-acasă... Aţi devenit mai înţelept. Aveţi vreo propunere concretă ?
Z : Să căutăm uşa şi să ieşim.
X : Sînteţi nebun ?
Z : *(nedumerit) :* De ce ?

X : Asta-i soluție ? ! Pentru atît ne-am adunat aici ? Pentru atîta lucru ne-am irosit timpul și energia ?
Y : Am răcit zdravăn. *(Tușește.)* Mi-a ajuns apa pînă la...
X : Lasă că știm pînă unde a ajuns apa... Poate aveți dumneavoastră o propunere.
Y : Părerea mea este să... căutăm ușa... *(Tușește.)*
X : *(ironic) :* Și să ieșim.
Y *(umil) :* Da. Ar fi cel mai simplu.
X *(triumfă) :* Aha, recunoașteți și dumneavoastră că ar fi cel mai simplu ! Atunci, de ce ne-am mai adunat aici?
Z : Chiar. De ce ?
X : O luăm, va să zică, de la-nceput. Personal, sînt dispus să vă mai explic o dată.
Z : Nu-i nevoie. Știm.
Y *(tușește) :* Mi-a ajuns apa la piept. Să ne grăbim. Nici măcar nu știu să înot.
X : Fiți fără nici o grijă, domnule igrec. Nici eu nu știu să înot.
Z : Dacă nu sînteți de acord cu propunerea noastră, poftim, propuneți dumneavoastră altă soluție.
X : Tocmai mă gîndeam...
Y : Ar fi bine să vă gîndiți mai repede, că ne înecăm.
X : Graba strică treaba, domnilor. Să analizăm temeinic situația. În primul rînd, cîți inși ne aflăm aici ?
Y *(tușește) :* Trei.
X : Exact. Putem oare ieși toți trei concomitent ?
Y : Cred că nu. Deși n-o mai văd de mult, ușa este îngustă. Nu trece decît o persoană.
X : Perfect. Va trebui, deci, să ieșim pe rînd.
Z : Eu v-am propus de mult să ies.
X : Nu. Nu așa. Nu, iese fiecare de capul lui.
Y *(tușește) :* Mi-a ajuns apa la umeri. Dacă mai zăboviți mult, ne înecam cu toții. E stupid să ne înecăm așa, fără rost...
X : Nimeni nu se îneacă fără rost. Doar avem o treabă imtantă de rezolvat.
Z *(furios) :* Domnilor, eu ies și duceți-vă dracului !
X *(uluit) :* Atitudinea dumneavoastră mi se pare nu numai ireverențioasă, dar chiar...
Z : Chiar ce ?
X : Chiar criminală.
Z : Criminală !
X : Da. Criminală. Vreți să înăbușiți acum, în ceasul al

unsprezecelea, o acțiune care ar putea să fie încununată de succes.

Y *(cu gura în apă)* : Încununată de ce ?

X *(idem, tare)* : De succes.

Z *(idem)* : Sînteți niște imbecili ! *(Din acest moment, toți vor vorbi de sub apă.)*

Y : Vă rog nu vă agitați. Se produc valuri.

Z : Să ieșim odată ! Ați înnebunit amîndoi !

X : Încă n-am găsit soluția adecvată, deși, ca să spun așa...

Y : Spuneți odată ! Nu ne mai fierbeți aici. *(Rîde gîlgîitor.)* În apă rece.

Z : Vă arde de rîs, domnule igrec... *(Pauză.)*

X : Mă gîndesc, mă gîndesc... și iată că, încetul cu încetul, ajung la concluzia că și în apă se poate trăi... E adevărat, la început se respiră ceva mai greu, gîndirea funcționează ceva mai încet, dar, cu timpul, ne putem obișnui...

Z : Isprăviți cu tîmpeniile astea !

Y *(mirat)* : De ce vă certați ?

Z : Doar nu intenționați să rămîneți aici...

Y : Știu și eu... Nu mi se pare chiar atît de rău aici, în apă... Mă simt parcă ceva mai ușor... Imponderabilitatea...

Z : Cretinule !

Y *(moale)* : Ați spus ceva ?

Z : Da. Sînteți un cretin.

Y : Sînteți supărat pe mine ?

X : În fond, de ce vă supărați, domnule zet ? E destul de bine aici, în apă. Sunetele ajung la urechile noastre estompate, greutatea corpului scade, plutim, plutim...

Y : Poate că dumneavoastră vă adaptați ceva mai greu... Nu-i nici o nenorocire... Aveți puțină răbdare, și o să plutiți lin, lin, o să vă bucurați ca și noi de binefacerile apei...

Z *(sugrumat de furie)* : Am intrat aici ca să căutăm o soluție de ieșire... *(Persuasiv.)* Gîndiți-vă ! Ați pierdut din vedere tocmai scopul acțiunii noastre...

X : Tot conservator ați rămas, domnule zet, tot conservator... De cînd ați intrat aici, susțineți unul și același lucru... Iată, noi, respectiv eu și domnul igrec, am ajuns la o nouă calitate, iar dumneavoastră vă mențineți pe aceeași poziție. Să fim rezonabili...

Y : Mediul acvatic e un mediu propice. Eu, personal, nici nu mai concep alt mediu... Beți o gură de apă și o să vă liniștiți !

Z *(urlă) :* Dar eu nu vreau să trăiesc în apă !

X *(părintește) :* Nu fiți nervos, domnule zet. Plutiți, înotați, scufundați-vă, înălțați-vă ; o să vă dispară gîndurile negre.

Z *(disperat) :* Vreau să ies imediat ! Nu vreau să respir apă și să văd întuneric !

Y : Mișcați puțin din aripioare, domnule zet.

Z *(îngrozit) :* Ce aripioare ? Care aripioare ? Ați înnebunit ?

X : Pe partea laterală a trupului ar trebui să aveți niște aripioare, care să vă ajute la înot. Căutați cu atenție, domnule zet, și folosiți-le fără nici o grijă. Sînt minunate !

Z : Ce se întîmplă aici ? Trebuie să caut ușa. Trebuie să ies imediat !

X : Dacă vreți, vă putem învăța să înotați. Nu-i greu !

Z *(cu ultimele puteri) :* O să dați socoteală.

Y : Am impresia că am fost amenințați.

X : Și eu. Trebuie să găsim o soluție adecvată.

Y : Adecvatică.

X : Acvatică.

Y : Exact. Acvatică. Asta am vrut să spun și eu.

X : Dumneavoastră, domnule igrec, cum aveți coada ?

Y : Despărțită în două și inegală.

X : Perfect. Dar gura ?

Y : Dedesubt. Spre burtă.

X : Nu ca alți pești...

Y : Cred că exact ca la dumneavoastră.

X : Dinții ? Tot de lapte ?

Y : A, nu. De carne ! Splendizi ! Rup în carne vie.

X : În regulă. E clar ce avem de făcut, nu ?

Y : Fiecare e liber să acționeze cum vrea.

X : Întocmai. Așadar, pe el ! *(Apa se învolburează.)*

FANTEZIE DE VARĂ

AUTORUL *(se plimbă prin cabinetul său de lucru și dictează) :* O după-amiază toridă de iulie. Căldura îi ține pe locuitorii orașului prizonieri în casele lor.

SECRETARA *(dactilografiază, apoi repetă ultimele cuvinte)* : „...prizonieri în casele lor." *(Brusc.)* Ai cui prizonieri ?

AUTORUL : Prizonieri, pur şi simplu.

SECRETARA : Ca să fie prizonieri, trebuie să fie prizonierii cuiva.

AUTORUL *(îşi toarnă un pahar de sifon, bea)* : Fiecare îşi poate reprezenta ceea ce doreşte. Locuitorii oraşului ar putea fi prizonierii unui monstru, sau prizonierii propriei lor conştiinţe...

SECRETARA : Nu reiese.

AUTORUL : Nu reiese, dar se sugerează.

SECRETARA *(citeşte ce-a scris)* : „Căldura îi ţine pe locuitorii oraşului prizonieri în casele lor." Va să zică, sînt prizonierii căldurii, nu ai vreunui monstru şi nici ai propriei lor conştiinţe.

AUTORUL : E o interpretare posibilă. Te rog, nu mă mai întrerupe.

SECRETARA : Dumneavoastră mi-aţi spus să vă întrerup ori de cîte ori...

AUTORUL : Bine. Întrerupe-mă. Dar nu chiar ori de cîte ori... *(Priveşte pe fereastră şi dictează în continuare.)* Doar cîţiva trecători, topiţi de caniculă...

SECRETARA *(se strîmbă)* : Topiţi ?

AUTORUL : Da. Nu-ţi place ? *(Secretara clatină din cap.)* Scrie toropiţi. *(Secretara e mulţumită.)* Aşadar : toropiţi de caniculă, îşi poartă paşii leneşi pe trotuarul de vizavi.

SECRETARA : De vizavi ?

AUTORUL *(privind pe fereastră)* : De vizavi.

SECRETARA : De vizavi de ce ?

AUTORUL : De vizavi de trotuarul ăstălalt. Scrie ! Un cetăţean cu o pălărie de paie pe cap...

SECRETARA *(se opreşte)* : O pălărie ? Putea să aibă mai multe ?

AUTORUL *(se enervează)* : Dar nu mă mai întrerupe, domnişoară ! Scrie !

SECRETARA *(scrie, se opreşte)* : Cu o pălărie de paie pe cap ! Dar unde putea s-o poarte ? Pe burtă ?

AUTORUL : Sigur că pe cap ! Aşa se spune ! De ce-mi tot dai dumneata lecţii ?

SECRETARA *(politicoasă)* : Dumneavoastră mi-aţi spus să...

AUTORUL *(scurt) :* Nu ți-am spus nimic. Scrie ! Un cetățean, cu o pălărie de paie pe cap, se grăbește... ba nu, aleargă de-a binelea.

SECRETARA *(bate și repetă) :* „...ba nu, aleargă de-a binelea."

AUTORUL : Fără ba nu. *(Secretara taie cu icsuri.)* Nu scrie chiar tot ce-ți spun. *(Privește pe fereastră.)* Omul cu pălărie de paie intră în florărie. Va ieși, firește, cu un buchet de flori.

SECRETARA : De unde știți ?

AUTORUL : Nu știu, dar așa trebuie să se întîmple. Ce faci ? De ce stai ? Scrie !

SECRETARA : Mi-ați spus să nu scriu chiar tot ce spuneți.

AUTORUL Ba scrie totul, absolut totul ! *(Secretara scrie febril, claviatura mașinii răpăie ca o mitralieră.)* Niciodată nu știm ce scriem bine și ce scriem rău. Trebuie scris totul. Te rog să scrii tot ce-ți spun acum și tot ce-ți voi spune mai tîrziu, tot ce se va întîmpla, fiindcă numai așa vom gîndi în ritmul existenței și vom exista în ritmul gîndirii... *(Secretara îl privește mirată, dar scrie cu conștiinciozitate.)* Ai scris ?

SECRETARA : Da.

AUTORUL : Bine. *(Cu ochii pe fereastră.)* Dar iată că omul cu pălărie de paie a ieșit din florărie. Straniu ! Nu are nici un buchet în mînă. Nici măcar o floare. De aceea te-am rugat să scrii totul... Scrie, domnișoară, nu te uita la mine ! De aceea te-am rugat să scrii totul, fiindcă niciodată nu știm ce se va întîmpla cu adevărat, deși sîntem convinși că știm, că lucrurile se vor întîmpla așa cum bănuim noi...

SECRETARA *(cu teamă în glas) :* Niciodată ?

AUTORUL : Niciodată, domnișoară. *(Secretara scrie într-una.)* Omul cu pălărie de paie traversează strada și dispare în fugă după colț. Strada a rămas acum pustie... *(Deodată.)* Nu !

SECRETARA : Nu ?

AUTORUL : Din capătul opus al străzii din direcția din care apăruse acum cîteva minute omul cu pălărie de paie, vine grăbit un bărbat înalt, cu o cămașă cadrilată. Privește înfrigurat în jur... Se pare că urmărește pe cineva. Aleargă. Ciudată goană pe străzile acestui oraș copleșit de căldura unei după-amieze de iulie ! *(Tresare.)* O !

SECRETARA *(scrupuloasă) :* Scriu şi „o" ?

AUTORUL *(atent la cele ce se petrec în stradă) :* Scrie totul ! Bărbatul cu cămaşa cadrilată are în mînă *(priveşte insistent pe după perdea)* ...un revolver. Se pare că a zărit pe cineva. *(Se aude o împuşcătură.)* În liniştea străzii o împuşcătură. *(Se aude o a doua împuşcătură.)*

SECRETARA : Două.

AUTORUL : Două. *(Secretara scrie conştiincioasă).*

SECRETARA : Iese un roman poliţist.

AUTORUL *(privind pe fereastră) :* Cînd ne aşezăm la masa de lucru şi luăm tocul în mînă, niciodată nu ştim ce va ieşi...

SECRETARA *(privind la masa de lucru a autorului, în timp ce scrie) :* Da...

AUTORUL : Bărbatul cu revolverul traversează strada şi dispare şi el după colţ. Oare ce dramă se petrece acolo, pe stradă ? Unde au dispărut cei doi : urmăritul şi urmăritorul ?

SECRETARA *(cu candoare) :* După colţ.

AUTORUL : Să nu simplificăm. Vezi, uneori întîmplările ni se arată depline şi goale, alteori se ascund, de exemplu, după colţul acela, şi nu mai vedem nimic, şi nu mai ştim nimic. Scrie, domnişoară ! Dar, aşa nevăzute, ele se strecoară, fără să le simţim, ca pînzele unei ape, în jurul nostru, şi ne cuprind, mai întîi gleznele, apoi genunchii, apoi trunchiul, gîtul şi, încetul cu încetul, ne înghit, ne îneacă definitiv. Prin urmare, trebuie scris totul, absolut totul... *(Maşina de scris răpăie. Se aude soneria.)*

SECRETARA *(tresare) :* A sunat !

AUTORUL : Nu te întrerupe. Scrie. Mă duc să deschid. *(Iese. Secretara scrie. Autorul se întoarce însoţit de Omul cu pălărie de paie. Secretara îi priveşte uluită.)*

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE *(salută, fără să-şi scoată pălăria) :* Bună ziua.. Sînt urmărit.

AUTORUL : Ştiu.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE *(ameninţător) :* Ce ştii ? Spune tot ce ştii !

AUTORUL : Atît. Nimic mai mult. Restul îmi imaginez. *(Către Secretară.)* Scrie, domnişoară, scrie totul !

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Domnişoara ştie ceva?

AUTORUL : Nimic mai mult.

SECRETARA *(pentru exactitate)* : Știu stenodactilografia. *(Pauză.)* Și ortografia.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Nu știți nimic. Nici unul. Nu m-ați văzut. La primul cuvînt, vă curăț pe amîndoi. *(Arată spre ușa din stînga.)* Dincolo e cineva ?

AUTORUL : Nimeni.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Vedeți-vă în continuare de treabă, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic. *(Se strecoară prudent pe ușa din stînga.)*

AUTORUL : Să continuăm, domnișoară. Scrie. Întîmplările năvălesc peste noi și, fără să ne dăm seama, devenim eroii propriei noastre imaginații. *(Secretara scrie automat, privind mereu, uluită, spre ușa pe care a dispărut Omul cu pălărie de paie.)* Vreau să cred că pînă acum ai scris totul, absolut totul...

SECRETARA *(cu voce pierită)* : Da. Și dialogurile... *(Arată spre ușa din stînga.)*

AUTORUL : Foarte bine, domnișoară. Ești o secretară destoinică. Acum... ce se va întîmpla oare acum ? *(Soneria.)* Aha ! Întîmplările vin... Vin singure, nechemate... Nu te întrerupe. *(Iese. Se întoarce însoțit de Omul cu cămașă cadrilată.)*

OMUL CU CĂMAȘĂ CADRILATĂ : Bună ziua, domnișoară. Vă rog să mă iertați ! N-ați văzut cumva un individ cu o pălărie de paie ? *(Tăcere.)* Mă interesează dacă n-ați văzut un om cu o pălărie de paie...

SECRETARA : Pe cap.

OMUL CU CĂMAȘĂ CADRILATĂ *(tresare)* : Exact. L-ați văzut ?

AUTORUL : Nu.

SECRETARA : Nu. Eu nu fac decît să scriu ceea ce vede dumnealui...

OMUL CU CĂMAȘĂ CADRILATĂ : Va să zică dumneata l-ai văzut...

AUTORUL : Eu nu văd decît ceea ce îmi imaginez...

OMUL CU CĂMAȘĂ CADRILATĂ : Vă previn...

AUTORUL : Nu mă preveniți, domnule. Nimic nu e previzibil, nimic nu poate fi preîntîmpinat, ni se pare doar că putem anticipa întîmplările existenței noastre, dar întotdeauna întîmplările vin fără știrea și fără voința noastră, și tot ceea ce putem ști e numai începutul lor, niciodată continuarea, sfîrșitul... *(Către Secretară.)* Scrie, domnișoară...

SECRETARA : Da, domnule, scriu totul, absolut totul.

OMUL CU CĂMAȘĂ CADRILATĂ : Vasăzică, nici unul dintre dumneavoastră nu l-a văzut pe omul cu pălărie de paie... Mi s-a părut că a intrat aici... Vă rog să mă iertați pentru deranj. Bună ziua. *(Iese însoțit de Autor. Peste cîteva secunde, Autorul se întoarce singur.)*

AUTORUL : Sper că ai scris totul, domnișoară...

SECRETARA *(depășită de evenimente)* : Da, domnule.

AUTORUL : Foarte bine. Iată că valul întîmplărilor a trecut pe neașteptate fără să fi bănuit vreodată că ni se va oferi acest dar... O după-amiază călduroasă de iulie în care locuitorii orașului sînt prizonierii propriilor lor întîmplări, unele banale, altele ieșite din comun...

SECRETARA *(scrie, se oprește)* : E bine spus așa : „prizonierii propriilor lor întîmplări". Ați găsit ceea ce trebuie.

AUTORUL : Mulțumesc. *(Privește pe fereastră.)* Omul cu cămașă cadrilată a ieșit de după colț, traversează acum în sens invers strada și intră în florărie. Acum o jumătate de oră aș fi spus că va ieși cu un buchet de flori. În clipa aceasta însă ceva îmi spune că va ieși fără nici o floare.

SECRETARA : De unde știți ?

AUTORUL : E simplu. O experiență, o singură experiență a anulat o infinitate de alte experiențe și acum știu ce se va întîmpla... O, ciudat ! Omul cu cămașă cadrilată a ieșit din florărie cu un frumos buchet de garoafe albe ! Iată că, din nou, se confirmă hazardul cunoștințelor noastre ! Ne irosim timpul luînd-o înaintea timpului, fiindcă întotdeauna va trebui să ne întoarcem ca să pornim de la început...

SECRETARA *(cu teamă)* : Întotdeauna ?

AUTORUL : Întotdeauna. *(Privește pe fereastră.)* Omul cu cămașă cadrilată se îndreaptă cu pași rari spre capătul străzii și dispare. Nu se va mai întoarce.

SECRETARA : De unde știți ?

AUTORUL : N-ar avea nici un sens să se întoarcă. A cumpărat flori. Acum strada a reintrat în toropeală și liniște. E pustie. S-o părăsim și să revenim înăuntru... *(Se deschide ușa din stînga și intră Omul cu pălărie de paie.)*

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Bine că a plecat ! *(Cei doi tresar.)* V-ați speriat ?

SECRETARA : Uitasem că sînteți aici...

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Foarte bine, domnișoară. Asta am și vrut. Să uitați.

AUTORUL : Acum puteți pleca fără grijă...

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Să plec ? De ce ?

AUTORUL : Nu văd de ce ați rămîne. Pericolul a trecut, întîmplarea s-a consumat, aș începe capitolul doi.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Tocmai pentru capitolul doi aș rămîne.

AUTORUL : Bine, dar e casa mea. Avem de lucru.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Continuați-vă liniștit lucrul. Ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

AUTORUL : Asta nu se poate. Cum aș putea să nu țin seama de cele întîmplate ?

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE *(își toarnă un pahar de sifon, bea)* : Simplu. Cu ce vă ocupați, dacă nu sînt indiscret ?

AUTORUL : Ba sînteți indiscret.

SECRETARA : Domnul îmi dictează o operă literară.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE *(cu admirație)* : O operă literară ? ! Foarte interesant ! Despre ce ?

AUTORUL : Întîmplări diverse... O fantezie de vară...

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Minunat ! Și ce-ați scris pînă acum ?

SECRETARA : Totul, absolut totul...

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Totul ? Și despre mine ?

SECRETARA : Bineînțeles.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Mă simt onorat. Și despre individul acela cu cămașă cadrilată care mă urmărea?

SECRETARA : Desigur, domnule.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Aș putea să vă ajut...

AUTORUL *(ofensat)* : Nu obișnuiesc să cer ajutorul cuiva, cu atît mai puțin al unui...

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE *(simplu)* : Al unui personaj...

AUTORUL : Îmi scriu singur cărțile.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : E și normal, domnule, e foarte normal...

AUTORUL : Domnișoară, te rog să nu ții seama de prezența dumnealui și să scrii totul, absolut totul.

SECRETARA : Da, domnule. *(Scrie.)* Am trecut la capitolul doi ?

AUTORUL : Da. Scrie. Omul cu cămaşă cadrilată a dispărut definitiv. Nu se va mai întoarce...

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : De unde ştiţi ?

AUTORUL : Vă rog să nu mă întrerupeţi, domnule. Scrie, domnişoară.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Omul cu cămaşă cadrilată mă caută acasă...

SECRETARA : Iar dumneavoastră nu sînteţi acasă. *(Rîde.)*

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Într-un fel, nu.

AUTORUL : Nu înţeleg. Există şi un alt fel ?

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Într-un fel, da.

AUTORUL : Domnişoară, te rog să nu mai stai de vorbă cu dumnealui şi să scrii ceea ce-ţi spun.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Eu însă ştiu mai mult decît dumneavoastră, domnule. Omul cu cămaşă cadrilată se va întoarce să mă caute. E un tip tenace, încăpăţînat. Nu renunţă atît de uşor... Va reveni.

AUTORUL : Şi de data aceasta are să vă găsească !

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Într-un fel, da. O băutură mai serioasă decît sifonul nu aveţi ?

AUTORUL : Nu obişnuiesc să beau în timp ce lucrez.

SECRETARA : Nu obişnuieşte.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Şi băutura unde o ţineţi ? În băruleţul ăsta ? *(Secretara înclină capul.)*

AUTORUL : Nu pricep ce mai doriţi. V-am salvat, acum vă rog să plecaţi.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE *(deschizînd barul şi scoţînd o sticlă)* : Rămîn pentru capitolul doi. *(Îşi toarnă într-un pahar şi bea.)* Scrie, domnişoară. Întîmplările se strecoară, fără să le simţim, ca pînzele unei ape, în jurul nostru, şi ne cuprind mai întîi gleznele, apoi genunchii, apoi trunchiul, gîtul, şi, încetul cu încetul, ne înghit, ne îneacă definitiv.

SECRETARA *(a scris ; se opreşte brusc)* : Dar asta am mai scris şi în primul capitol.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Nu-i nimic. Va fi un fel de leitmotiv.

AUTORUL : Domnule, vă rog să nu vă mai amestecaţi în treburile mele ! Scrie, domnişoară, ce-ţi spun. *(Se uită pe fereastră.)* Se înserează... Oraşul iese trep-

tat din căldura zilei de iulie. Nu mai sînt întîmplări. A dispărut și omul cu pălărie de paie. Doar imaginea lui mai stăruie în casă...

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE *(rîde) :* Eu nu sînt imagine, sînt realitate. Domnișoară, aveți ochi foarte frumoși.

SECRETARA *(își pleacă privirile, sfioasă și încîntată) :* Mulțumesc, domnule.

AUTORUL : Ce obrăznicie ! Eu n-am îndrăznit să fac astfel de observații...

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Găsiți că mă-nșel ?

AUTORUL *(iritat) :* Nu găsesc. Dar mi se pare o insolență să faceți complimente domnișoarei, care e secretara mea. E adevărat, are ochi foarte frumoși, dar de ce s-o spuneți dumneavoastră ?

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : De ce n-o spuneți atunci dumneavoastră ?

AUTORUL : Domnule, eu am de lucru ! Eu vă previn... *(Omul cu pălărie de paie își mai toarnă un pahar.)* Și vă rog să nu mai beți atît... în fața mea !

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Dumneavoastră de ce nu beți ?

AUTORUL : Eu lucrez. Cînd lucrez, nu beau. Mă abțin.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Vă abțineți ? De ce ?

AUTORUL *(gîtuit de furie) :* Fiindcă... fiindcă... Ce mă tot interoghezi, domnule ?

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Scrie, domnișoară. Întîmplările au luat un curs neprevăzut. S-au învălmășit... De fapt, ceea ce se petrece în această după-amiază călduroasă de iulie este o antiîntîmplare. *(Secretara scrie febril.)*

AUTORUL : Foarte frumos ! Ai început dumneata să-mi scrii mie cartea !

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Nu ți-o scriu dumitale. Mi-o scriu mie. Uită-te puțin în stradă. *(Autorul se uită.)* Se vede ceva ?

AUTORUL : Nimic. Ba nu. A apărut omul cu cămașă cadrilată. Se întoarce.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Are florile ?

AUTORUL : Da. Intră în florărie.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Știu. Și iese fără buchetul de garoafe albe.

SECRETARA : De unde știți, domnule ?

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Aşa trebuie să se întîmple.

AUTORUL : Prostii ! Ai ajuns dumneata să faci literatură ! *(Se uită pe fereastră.)* Da ! Într-adevăr ! Iese fără flori. De unde ai ştiut ?

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Acum traversează în fugă strada.

AUTORUL : Aşa e.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Scrie, domnişoară. A traversat pe trotuarul ăstălalt şi dispare după colţ.

AUTORUL : Într-adevăr.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Ai un halat vişiniu simpatic.

AUTORUL *(pus pe precizări)* : Vişină-putredă.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Întocmai. De mult mi-am dorit un halat vişină-putredă.

AUTORUL *(îl dezbracă şi i-l aruncă)* : Poftim ! Ia-l şi pleacă. *(Omul cu pălărie de paie îl ia şi îl îmbracă.)* Îţi vine perfect.

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Mulţumesc. Îţi dau în schimb pălăria mea de paie. E lucrul cel mai de preţ pe care-l am. *(Îi dă pălăria. Acum se observă mai bine asemănarea dintre Autor şi Omul cu pălărie de paie. Autorul îşi pune pălăria pe cap.)* Nu-ţi stă rău de loc. Scrie, domnişoară, scrie absolut totul.

SECRETARA : Da, domnule, absolut totul. *(Scrie.)*

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Oare ce ne va rezerva întîmplarea acum ? *(Sonerie.)* Te rog să scrii, domnişoară, să nu te întrerupi. *(Autorul dă să iasă. Omul cu pălărie de paie îl opreşte.)* Stai. Mă duc să deschid eu.

SECRETARA : Nu vă e frică, domnule ?

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : De ce să-mi fie frică ? *(Iese şi se întoarce însoţit de Omul cu cămaşă cadrilată.)*

OMUL CU CĂMAŞĂ CADRILATĂ *(către Autor)* : Aha, te-am prins ! *(Scoate revolverul şi-l întinde spre Autor.)* Omule cu pălărie de paie, urmează-mă !

AUTORUL *(nedumerit)* : Eu ? De ce ?

OMUL CU CĂMAŞĂ CADRILATĂ : Urmează-mă ! De cînd te caut !...

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : Scrie tot, domnişoară, absolut totul !

AUTORUL : De ce ?

OMUL CU CĂMAȘĂ CADRILATĂ *(împingîndu-l cu revolverul de la spate)* : Hai, nu te mai preface.

AUTORUL : Nu sînt eu, vă jur.

OMUL CU CĂMAȘĂ CADRILATĂ : Cunosc povestea. Nu e prima oară că te dai drept altul.

AUTORUL : Dar de ce ? De ce ? *(Omul cu cămașă cadrilată nu răspunde. Îl împinge cu țeava pistolului. Ies.)*

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : De ce ai rămas așa, domnișoară ? Scrie. Scrie totul, absolut totul. *(Își toarnă un pahar de sifon și bea.)* S-a răcorit puțin. După-amiaza de iulie e pe sfîrșite. *(Se uită pe fereastră.)* Omul cu pălărie de paie, urmat de omul cu cămașă cadrilată, traversează încet strada în sens invers. Au ajuns pe trotuarul de vizavi...

SECRETARA : De vizavi de ce ?

OMUL CU PĂLĂRIE DE PAIE : De vizavi de trotuarul ăstălalt. Și te rog, nu mă mai întrerupe. Acum pășesc încet, unul în urma celuilalt, și dispar. Strada nu mai e pustie. Locuitorii orașului au ieșit la plimbare în această seară de iulie... *(Secretara scrie ca o mitralieră și-l privește necontenit, cu ochii ei mari, frumoși și nedumeriți, pe omul din fața ei, în halat de culoarea vișinei putrede și fără pălărie de paie pe cap.)*

INAMICII

Întuneric. Două siluete se strecoară, venind una din stînga, cealaltă din dreapta scenei. Se apropie una de alta, fără să se zărească, pînă se ciocnesc, cu un zgomot metalic. O voce : Stai ! *Altă voce* : Stai ! *O voce :* Cine-i ? *Altă voce :* Cine-i ? *Liniște. Ieșind dintre nori, o lună radioasă luminează doi soldați, unul înalt, celălalt scund, îmbrăcați în uniforme diferite, strict imaginare. Ambii au puști, baionete și cîte un sac de alimente.*

SOLDATUL SCUND *(feroce) :* Aha ! Te-am prins ! Ești prizonierul meu !

SOLDATUL ÎNALT *(sarcastic) :* Deștept mai ești, n-am ce zice ! Cum o să fiu eu prizonierul prizonierului meu ?

SOLDATUL SCUND *(n-are chef de glumă)* : Gura ! Te-am prins. Mergi cu mine la comandament.

SOLDATUL ÎNALT : Merg cu tine la comandament, numai că am să te mîn de la spate cu puşca. Jos arma !

SOLDATUL SCUND : Cu mine să n-o faci pe prostul, auzi ? Sus mîinile !

SOLDATUL ÎNALT : Mă ghemotocule, vezi să nu iei una peste bot ! Lasă gălăgia şi dă puşca încoace ! Te-am prins, aşa că mă urmezi mătăluţă la comandament.

SOLDATUL SCUND *(înecîndu-se de furie)* : Tu m-ai prins pe mine, deşiratule ? Şi te poftesc să nu te legi de defectele mele fizice, că-ţi bag baioneta în splină ! Nu uita că eşti prizonierul meu...

SOLDATUL ÎNALT : Ce-i spune omul şi ce înţelege dumnealui ! *(Răspicat.)* Eşti prizo-nier, mă ! Pri-zo-nier. Ai înţeles ? Ce dracu, nu-ţi vorbesc doar în hotentotă.

SOLDATUL SCUND : Ăsta-i nebun ! Mă, dacă nu laşi arma, trag !

SOLDATUL ÎNALT : Pînă să tragi, te fac sită.

SOLDATUL SCUND : Nu glumesc.

SOLDATUL ÎNALT : Grozav te mai crezi !

SOLDATUL SCUND : Va să zică, te iau prizonier, şi acuma nu vrei să recunoşti...

SOLDATUL ÎNALT : Cînd m-ai luat prizonier ? După ce te luasem eu ?

SOLDATUL SCUND : N-ai obraz, asta-i !

SOLDATUL ÎNALT : Mare măgar eşti, iartă-mă că ţi-o spun deschis. De altfel, nici nu mă miră. Toţi sînteţi nişte măgari.

SOLDATUL SCUND : Fără insulte ! Crezi că nu ştiu ce faceţi voi cu prizonierii ?

SOLDATUL ÎNALT : Îi prindem, cum te-am prins eu pe tine.

SOLDATUL SCUND : Ai prins pe dracu ! Îi tăiaţi în bucăţi şi-i băgaţi în tunuri, ca să aveţi carne de tun.

SOLDATUL ÎNALT *(rîde)* : Tîmpit mai eşti ! Unde ai văzut tunuri care să tragă cu carne de măgar ? Voi, în schimb, lasă că ştiu eu, îi mîncaţi de vii. Canibali !

SOLDATUL SCUND *(rîde)* : Canibali, ai ? Păi canibalii mănîncă *oameni*.

SOLDATUL ÎNALT : Sînteţi sau nu sînteţi canibali ? Recunoaşte deschis.

SOLDATUL SCUND : Dacă recunoşti şi tu că folosiţi carne de tun.

SOLDATUL ÎNALT : Cine ţi-a băgat prostia asta în cap ?

SOLDATUL SCUND : Am eu informaţiile mele. Da ţie cine ţi-a turnat baliverna cu... canibalismul ?

SOLDATUL ÎNALT : Ştie toată lumea. Te pomeneşti că ai chiar acuma în burtă pe vreunul de-al nostru.

SOLDATUL SCUND : Lung, da prost ! Cînd trageţi voi cu tunurile, miroase a carne arsă, ca la crematoriu... Ştim tot, bestiilor !

SOLDATUL ÎNALT : Mă, de ce te-a adus aici direct de la grădiniţă ? Frontul nu-i pentru plozi, pe cuvîntul meu.

SOLDATUL SCUND : Cu mutra asta de repetent, nici nu-i de mirare că mai crezi în povestea cu canibalismul. Nu-i exclus să fii şi superstiţios.

SOLDATUL ÎNALT : S-a ridicat dumnealui de pe oliţă să-mi dea lecţii. Sînteţi o catastrofă pentru omenire !

SOLDATUL SCUND : Mai întîi, să te aduni de unde te-ai împrăştiat în halul ăsta şi pe urmă să vorbeşti de catastrofe. Voi, ăştia care nu mai aveţi nimic sfînt ! Aţi dat foc la biblioteci ? Aţi dat.

SOLDATUL ÎNALT : Ştii că ai o cultură întinsă ? De unde naiba ai auzit tu de biblioteci, cînd la voi nici măcar nu apar cărţi ?

SOLDATUL SCUND : Ia te uită, ce inteligent e repetentul nostru ! Lasă, ai să mergi cu mine acuma şi am să-ţi dau să înghiţi cîte cărţi ai să poţi mesteca.

SOLDATUL ÎNALT : Ca să fiu sincer, mi-e ruşine să te duc la ai mei. Au să spună c-am luat cel mai cretin prizonier din toată armata voastră. Păi, dacă îţi arăt o sută de biblioteci — întregi, mă, nearse — după ce ai să le recunoşti că-s biblioteci şi nu cîrciumi, dacă n-ai văzut în viaţa ta cum arată drăciile alea ?

SOLDATUL SCUND : Că spiritual te-a mai conceput maică-ta ! Apropo, de ce vă trebuie vouă cîte cincişase neveste ? Cînd mă uit la tine, parcă aş zice că şi una e prea mult.

SOLDATUL ÎNALT : Pe asta de unde ai mai scos-o, ghemotoc de minciuni ce eşti ? Sau ţi s-o fi părînd

anormal ca omul să se însoare c-o femeie, că se zice că la voi bărbații se însoară ei între ei...

SOLDATUL SCUND : Dacă n-ai fi atît de mărginit pe cît ești de lung, aș spune că le scornești pe loc. Ia te uită ce bazaconii îi trec repetentului prin cap ! Mă, tu aiurezi de foame, zău așa ! Ține de la mine o bucată de pîine. Vi s-a dus vestea peste tot că ați ajuns să mîncați cărămizile caselor. *(Îi întinde bucata de pîine.)* Ia, că-i pîine, nu cărămidă.

SOLDATUL ÎNALT *(respinge mîna celuilalt) :* Ține-ți pîinea, spurcatule, că știu din ce-o faceți. Din oasele ălora de i-ați mîncat. Brrr ! *(Rîde.)* Auzi, cărămizi ! Ia de la mine niște carne cinstită. De vită, nu de om. *(Îi oferă un pachețel.)*

SOLDATUL SCUND *(refuză pachețelul) :* Ține-o pentru tun. Ia fii bun și lămurește-mă și pe mine : cum se face pîinea din oase ?

SOLDATUL ÎNALT : Pesemne că măcinați oasele și... *(Celălalt rîde cu hohote.)* Ce rîzi, țîștbîștule ? Da noi cum mîncăm cărămizi ?

SOLDATUL SCUND *(serios) :* Pesemne că le măcinați înainte... *(Soldatul înalt rîde cu lacrimi.)* Rîzi ca prostul ! De unde să știu eu cum mîncați voi cărămizile ?

SOLDATUL ÎNALT : Da eu de unde să știu cum preparați voi oasele ?

SOLDATUL SCUND : Dacă nu știi, de ce-ți dai cu presupusul ?

SOLDATUL ÎNALT : Pe tine, în schimb, te apasă știința din toate părțile. De aia ai rămas așa mic.

SOLDATUL SCUND : Cară-te de aici, că-mi faci greață !

SOLDATUL ÎNALT : Cară-te tu, că *eu* am venit primul ! Îmi strici pofta de mîncare.

SOLDATUL SCUND : Poți să trăncănești cît vrei. Eu am treabă. *(Se așază pe jos, cu spatele la celălalt, și începe să mănînce.)*

SOLDATUL ÎNALT *(se așază și el, cu spatele la scund ; mănîncă) :* M-a apucat durerea de cap de pălăvrăgeala ăstuia... *(Cîteva clipe, cei doi mănîncă în liniște, ignorîndu-se reciproc. Brusc, începe canonada de artilerie.)*

SOLDATUL SCUND : Ăștia-s idioții voștri, care nu te lasă nici să mesteci ca lumea... *(A vorbit cu gura plină.)*

SOLDATUL ÎNALT *(şi el cu gura plină) :* Ai noştri dorm. Ăştia-s precis somnambulii voştri, care ne strică mereu somnul la miezul nopţii.

SOLDATUL SCUND : Nu se poate. Ai noştri trag întotdeauna în plin. La fiecare pregătire de artilerie, e nimicit cîte un batalion de-al vostru. Tu nu vezi că ăştia trag aiurea ?

SOLDATUL ÎNALT *(rîde) :* Dacă trag aiurea, sînt, bineînţeles, caraghioşii voştri. Niciodată nu ne-au nimerit. Băieţii noştri, cînd trag cu tunurile, vă trimit direct la strămoşi.

SOLDATUL SCUND *(rîde) :* Zău dacă vreunul de la noi a văzut măcar de la distanţă o explozie de obuz. Toate cad la cîţiva kilometri în spate.

SOLDATUL ÎNALT : Noroc că n-are ce să vă strice. Toată ţara voastră e numai piatră.

SOLDATUL SCUND : Acuma ştiu : din cauza geografiei ai rămas repetent. Mai bine ai avea grijă de nisipurile voastre, care nu se mai sfîrşesc.

SOLDATUL ÎNALT : Nisipuri ? Vai de cultura ta generală ! Dacă vrei să ştii, noi importăm nisip, că n-avem nici de sămînţă...

SOLDATUL SCUND : Dacă găseşti tu vreo piatră la noi, îmi dai cu ea în cap. N-am văzut în viaţa mea pietre. Numai pietre preţioase... da nu ştii tu ce-s alea. *(O explozie apropiată.)* Artileriştii tăi au înnebunit de-a binelea ! *(Se bagă într-o groapă de obuz. Capul îi rămîne afară.)*

SOLDATUL ÎNALT *(intră şi el într-o groapă apropiată de prima) :* Ăştia-s ai tăi, c-o să ajungă să-şi arunce bombele în propriul lor cap. Neam de imbecili !

SOLDATUL SCUND : Sînteţi nişte tembeli !

SOLDATUL ÎNALT : Aha ! Insulţi ! Stai, că-ţi găuresc eu tărtăcuţa ! *(Ridică arma şi o îndreaptă spre celălalt.)*

SOLDATUL SCUND : Vezi să nu-ţi găureşti pantalonii. *(Dispare în groapă.)*

SOLDATUL ÎNALT : Laşule !

SOLDATUL SCUND *(scoate arma şi o îndreaptă spre inamic) :* Ai zis laş ? Îţi zbor eu acuma creierii pe care nu-i ai ! *(Soldatul înalt caută să se adăpostească în groapă, dar e prea lung şi capul îi rămîne afară.)* Aha ! Aşa-i că te-ai lungit prea mult ? *(Rîde.)* Am

să trag în nas, că prea ți l-ai luat la purtare! *(Ochește.)*

SOLDATUL ÎNALT *(calm)*: Ești prizonierul meu. N-ai voie să tragi în mine. Ce dracu, nu cunoști regulamentul?

SOLDATUL SCUND: Ei, poftim! Tocmai fiindcă știu regulamentul pe dinafară, nu trag într-un prizonier. *(Lasă arma jos.)*

SOLDATUL ÎNALT: Mă dezgustă conversația cu tine *(Se întoarce cu spatele la scund.)*

SOLDATUL SCUND: Uite cu cine-mi pierd eu vremea! *(Se întoarce și el cu spatele. Cîteva secunde se aud numai exploziile proiectilelor. Apoi tunurile încetează să mai bată. Cei doi ies din gropi.)*

SOLDATUL ÎNALT *(aranjîndu-și uniforma)*: Ei, acuma ai să mergi cu mine.

SOLDATUL SCUND *(în timp ce-și încheie centura)*: Dacă mergi întîi tu cu mine, pe urmă merg și eu cu tine.

SOLDATUL ÎNALT: Prefer invers.

SOLDATUL SCUND: Și eu prefer invers.

SOLDATUL ÎNALT *(plictisit)*: Iar o luăm de la început?

SOLDATUL SCUND: Din cauza ta. Doar e limpede ca lumina zilei că tu ești prizonierul, iar eu voi fi decoratul.

SOLDATUL ÎNALT: Află că și pe noi ne decorează dacă aducem prizonieri. Mergi cu mine, iau eu decorația, pe urmă merg eu cu tine și iei tu decorația.

SOLDATUL SCUND: Agasant mai ești! De ce să iei tu primul decorația și să n-o iau eu?

SOLDATUL ÎNALT: Ne certăm ca niște dobitoci.

SOLDATUL SCUND: Ai dreptate. Ca niște boi.

SOLDATUL ÎNALT: Tu de unde știi de boi? Aveți și voi?

SOLDATUL SCUND: Oho! Nenumărați. N-ai vrea să spui că și la voi există boi...

SOLDATUL ÎNALT: Mai întrebi? O mulțime... Da boii voștri au coarne?

SOLDATUL SCUND: Și încă ce coarne!

SOLDATUL ÎNALT: Curios. Și ai noștri au coarne.

SOLDATUL SCUND: Uite, ăsta e un lucru interesant! Va să zică, și boii voștri au coarne... Te pomenești că au și patru picioare.

SOLDATUL ÎNALT: Bineînțeles. Ca toate patrupedele.

SOLDATUL SCUND : Stai... stai puțin, să mă lămuresc. Vrei să spui că și în țara voastră patrupedele au patru picioare ?

SOLDATUL ÎNALT : Evident. Toate patrupedele au patru picioare.

SOLDATUL SCUND : Poate n-ai să crezi, dar și patrupedele noastre, dar absolut toate, au patru picioare. Spre deosebire de oameni.

SOLDATUL ÎNALT : Ce-i cu oamenii ?

SOLDATUL SCUND : Au două picioare.

SOLDATUL ÎNALT *(uluit)* : Cum două ?

SOLDATUL SCUND : Așa bine. Cum mă vezi și cum te văd. Ia stai ! *(Îl privește cu atenție.)* Ce văd ? Și tu ai două picioare !

SOLDATUL ÎNALT : Miră-te că ai tu ! La noi toți oamenii au două picioare. În afară de cei schilodiți în război.

SOLDATUL SCUND : Unde nu-i cap, e vai de picioare.

SOLDATUL ÎNALT : Asta o știi de la mine.

SOLDATUL SCUND : E o zicală de-a noastră.

SOLDATUL ÎNALT : Fugi cu ursul ! E de-a noastră.

SOLDATUL SCUND : Fugi tu cu ursul, că-i ursul nostru.

SOLDATUL ÎNALT : Stai nițel, să-mi revin. M-am zăpăcit de tot. Tu ești inamic sau nu ?

SOLDATUL SCUND : Mai încape discuție ?! Din moment ce te-am și luat prizonier...

SOLDATUL ÎNALT : Isprăvește ! Păi dacă ești inamic, de ce ai două picioare ?

SOLDATUL SCUND : Dar cîte ai vrea să am ?

SOLDATUL ÎNALT : Știu eu ? Trei, cinci, o sută... Că două avem noi.

SOLDATUL SCUND : Aveam altă impresie despre voi...

SOLDATUL ÎNALT : Mai bună ?

SOLDATUL SCUND : De ce să te mint ? Mai proastă. Nu susțin că ai fi din cale-afară de deștept, dar ești simpatic.

SOLDATUL ÎNALT : Nici mie nu-mi plac oamenii prea deștepți, fiindcă sînt prefăcuți. Îi prefer pe proști, cu condiția să fie sinceri. Iar tu ești sincer.

SOLDATUL SCUND : Mulțumesc.

SOLDATUL ÎNALT : De aia îmi și placi.

SOLDATUL SCUND : Las-o baltă ! *(Meditează profund.)* Vreau eu să verific ceva... Ia zi-mi, la voi cu ce este

egală suma pătratelor catetelor într-un triunghi dreptunghi ?

SOLDATUL ÎNALT *(uşor nedumerit) :* Cu ce să fie ? Cu pătratul ipotenuzei.

SOLDATUL SCUND *(sincer uimit) :* Extraordinar ! Şi la voi... *(Cu admiraţie.)* Teribil, Pitagora ăla ! Peste tot s-a băgat ! *(Bănuitor.) Te* pomeneşti că ai idee... şi de... principiul lui Arhimede...

SOLDATUL ÎNALT : Floare la ureche ! *(„Recită" cu ochii închişi.)* Un corp scufundat într-un fluid este supus acţiunii unei for...

SOLDATUL SCUND : Staaai ! M-ai convins. E nemaipomenit !...

SOLDATUL ÎNALT : Nu cumva şi la voi corpurile scufundate în fluide păţesc acelaşi lucru ? !

SOLDATUL SCUND *(sumbru) :* Din nenorocire, da.

SOLDATUL ÎNALT : Uite că asta nu mi-a trecut prin cap ! *(Reflectează adînc.)* Spune-mi, te rog, care sînt, la voi, culorile spectrului solar ? Aici să te văd !

SOLDATUL SCUND *(ca pe apă) :* Roşu-portocaliu-galben-verde-albastru-indigo-violet.

SOLDATUL ÎNALT *(făcînd ochii mari) :* Extraordinar ! *(Repetă pentru el.)* Roşu-portocaliu-galben... Ce mai... Asta e ! *(Suspicios.)* Nu te mai întreb de... principiul vaselor comunicante...

SOLDATUL SCUND *(rîde) :* Ce să mă mai întrebi, că-l ştiu. Şi legea Boyle-Mariotte o ştiu, şi tabloul lui Mendeleev, şi tablourile lui Rembrandt, şi binomul lui Newton, şi teoria relativităţii, şi logica lui Hegel, şi sonetele lui Shakespeare, şi aparatul digestiv, şi simfoniile lui Beethoven, şi formula metilenului, şi cine a inventat maşina cu aburi, şi piesele lui Ibsen, şi cine a inventat bomba atomică, şi cine-i campion mondial la şah, şi care-i capitala Libanului, şi lungimea ecuatorului...

SOLDATUL ÎNALT : Opreşte-te o dată, omule ! Le ştii toate astea ?

SOLDATUL SCUND *(mîndru) :* Şi încă o sută cincizeci de mii de lucruri pe de-asupra. Nu vreau să te reţin prea mult, că...

SOLDATUL ÎNALT : Ajunge !

SOLDATUL SCUND : Tu habar n-ai de toate astea, aşa-i ?

SOLDATUL ÎNALT : Ba tocmai, le ştiu şi le răsştiu. Mă întreb, însă, de unde le ştii tu. Şi dacă ştii atîtea, cum de ţi-a venit ideea aia cu carnea de tun ?

SOLDATUL SCUND : Frumuseţea e că eşti tobă de carte şi pretinzi că noi mîncăm oameni şi le măcinăm oasele...

SOLDATUL ÎNALT *(gînditor, îngrijorat) :* Se spune că din prea multă ştiinţă te poţi tîmpi...

SOLDATUL SCUND *(îngrijorat şi el) :* Crezi că e cazul nostru ?

SOLDATUL ÎNALT : Cine ştie ? ! Poate că oamenii se tîmpesc şi din alte motive...

SOLDATUL SCUND : Am şi eu impresia...

SOLDATUL ÎNALT *(după un minut de gîndire) :* Aş vrea să-ţi spun ceva. Din punctul meu de vedere, eşti liber. Nu te mai iau prizonier.

SOLDATUL SCUND : Eu renunţasem de mult. Ce naiba să fac cu tine, dacă ai tot două picioare şi cunoşti şi teorema lui Pitagora ?

SOLDATUL ÎNALT : Şi eu credeam că le duc alor mei un exemplar mai deosebit... Dar ca tine avem destui !...

SOLDATUL SCUND : Eu, personal, mă întorc la ai noştri.

SOLDATUL ÎNALT : Şi eu. Te salut !

SOLDATUL SCUND : Salut ! *(Amîndoi privesc derutaţi în jur. Nici unul nu se mişcă.)* Ce faci ? Nu pleci ?

SOLDATUL ÎNALT *(încurcat) :* N-ai idee în ce direcţie sînt poziţiile noastre ? Nu mai ţin minte din ce direcţie am venit...

SOLDATUL SCUND *(jenat) :* Şi eu, care aşteptam să pleci tu, ca să pot merge în direcţia opusă !... Mi se pare că eu am venit din direcţia aia... *(Arată spre dreapta.)* Nu, nu... parcă din direcţia ailaltă... *(Arată spre stînga.)* Nu mă descurc...

SOLDATUL ÎNALT *(abătut) :* Nici eu...

SOLDATUL SCUND : Ce facem ?

SOLDATUL ÎNALT : Ce facem ?

HOLUL COMUN

În mijlocul scenei, o masă. În jurul mesei, trei bărbaţi.

A *(pe jumătate adormit)* : Domnilor, vă rog să vă expuneţi poziţiile.

B *(se ridică)* : Poziţia mea rămîne neschimbată : nu ! *(Se aşază.)*

C *(se ridică)* : În opoziţie cu poziţia dumnealui, poziţia mea rămîne şi mai neschimbată : nu şi nu ! *(Se aşază.)*

B : Nu şi încă o dată nu !

C : Nu, de o mie de ori nu !

A *(luptîndu-se cu somnul)* : Unanimitate.

B *(sare)* : Domnule ! Poziţia mea este o poziţie de n u faţă de poziţia dumnealui.

C *(sare şi el)* : Iar poziţia mea este o poziţie de n u ş i n u. Nu poate fi vorba de unanimitate.

B *(explicativ)* : Fiecare poziţie este în opoziţie cu poziţia opusă. Unde aţi întrezărit unanimitatea ?

A *(cu ochii împăienjeniţi de somn)* : Balotaj. *(Se aud în culise zgomote nedesluşite, dar nici unul din cei trei nu le aude şi nu le va auzi.)*

C *(ciocăneşte în masă cu o brichetă masivă)* : Dacă poziţia dumnealui n-ar fi atît de rigidă...

B *(descheindu-se la haină şi întinzînd o bretea)* : Dacă dumnealui ar da dovadă de mai multă elasticitate... *(Zgomotul din culise creşte.)*

A *(moţăind)* : Domnilor, vă rog să căutaţi o modalitate de a apropia poziţiile.

C : Să-şi retragă canapeaua din holul comun.

B : Să-şi retragă şifonierul din holul comun.

C : Numai dacă-şi retrage fotoliul şi scaunele.

B : Iar dumnealui să-şi retragă frigiderul. *(Zgomotul din culise devine mai puternic.)*

A *(căscînd)* : Aşa nu mai merge. Vă rog să vă puneţi de acord.

C : M-aş pune de acord dacă dînsul nu s-ar pune contra.

B : Mă pun contra fiindcă dînsul se pune de-a curmezişul.

C : Parcă ar fi holul dumitale !

B : Nici al dumitale nu e !

A *(căscînd aprig)* : Holul este comun. Vă rog să găsiţi un teren comun.

B : Șifonierul dumnealui mi-a închis trecerea spre baie și dependințe.
C : Canapeaua dumnealui constituie o permanentă amenințare pentru colocatari, care se pot lovi de ea și pot deceda nevinovați.
B : Frigiderul dumitale a creat o atmosferă înghețată în apartament !
C : Fotoliul și scaunele dumitale invită la lene și inactivitate !
A : Să găsim o cale de mijloc... *(Zgomotul din culise se intensifică.)*
B : Cale de mijloc nu există. A astupat-o el cu șifonierul.
C : Iar căile de margine le-a astupat el cu fotoliul și canapeaua.
B : Frigiderul tău duce la guturai !
C : Scaunele tale duc la Ionescu ! *(Intră Portăreasa. Prin ușa deschisă, zgomotul de afară se aude amplificat.)*
PORTĂREASA *(se adresează tuturor)* : Domnu, familiile dumneavoastră s-au luat la bătaie. E circ, nu alta. *(Pufnește în rîs și iese.)*
A : Ei, ce v-am spus ? Circ !
B *(urlă)* : Să-ți iei șifonierul !
C *(urlă)* : Să-ți iei canapeaua !
B : Pentru nimic în lume !
C *(înecîndu-se de furie)* : Ești un... un... *(Caută cuvîntul descalificant.)*
A *(încercînd să stăpînească situația)* : Balotaj.
C : Ești un balotaj ! *(B rîde.)* De ce rîzi ? Păreai un om distins.
B : Tu nici măcar nu păreai.
C : Nu păream fiindcă sînt. Cine este, nu pare.
B : Și eu sînt... Cine spune, ăla e.
C : Cine e s t e, ăla e. Ești... ești... *(Caută înnebunit cuvîntul.)*
A *(simțind că scapă situația din mînă)* : Balotaj.
C : Balotaj ! Asta ești ! *(B rîde.)* Ce-ai găsit de rîs ?
B : Am simțul umorului.
C : N-ai. Cine are, nu rîde.
B : Ba cine rîde, nu are.
C : Atunci de ce rîzi ?
B : Fiindcă am simțul umorului. *(Intră Portăreasa. Vacarmul de afară pătrunde înăuntru.)*

PORTĂREASA : Domnu, familiile dumneavoastră au început să facă praf mobila. Se bat cu scaunele, cu fotoliile, cu ușile de la șifonier, cu arcurile de la canapea. E balamuc, nu alta. *(Pufnește în rîs și iese.)*

A : Ei, ce v-am spus ? Balamuc !

B : Să-și retragă șifonierul și frigiderul !

C : Să-și retragă canapeaua și cuvintele !

B *(către A)* : Sînteți martor. Mă contrazice.

C : Și el mă contrazice.

B : Sîntem în contradicție.

C : Antagonică.

B *(înfierbîntîndu-se)* : Antinomică.

C *(înfierbîntîndu-se)* : Antonimică.

B *(în culmea furiei)* : Antinomică !

C *(idem)* : Antonimică !

B : Nu !

C : Da !

B *(amenințător, lung)* : Bineeee !

C *(amenințător, scurt)* : Rău !

B *(cu reproș, grav)* : Urît !

C *(cu reproș, ironic)* : Frumos ! *(De aici, însă, sensurile afective dispar și rămîn antinomiile pure, rostite cu înverșunare egală, pînă la epuizare, pe fondul zgomotului de afară, care devine din ce în ce mai puternic.)*

B : Jos !

C : Sus !

B : Alb !

C : Negru !

B : Curat !

C : Murdar !

B : Scurt !

C : Lung !

B : Noapte !

C : Zi !

B : Afară !

C : Înăuntru !

B : Comedie !

C : Tragedie !

B : Moale !

C : Tare !

B : Slab !

C : Gras !

B : Stalactite !
C : Stalagmite !
B : Spirit !
C : Materie !
B : Teză !
C : Antiteză !
B : Tetanos !
C : Antitetanos !
B : Teatru !
C : Antiteatru !
B : Cameră !
C : Anticameră !
B : Cariat !
C : Anticariat !
B : Pod !
C : Antipod ! *(Caută să se „încuie" reciproc.)*
B : Pat !
C : Antipat !
B : Patic !
C : Antipatic !
B : Antic !
C : Antiantic !
B : Viu !
C : Plec !
B : Viu !
C : Plec !
B : Viu !
C : Mort !
B : Cap !
C : Picioare !
B : Gură !
C *(caută disperat antonimul, în timp ce B exultă)* : Ceafă !
B : Cocoș !
C : Găină !
B : Cocoș de armă !
C : Găină de armă !
B : Cal !
C : Lac !
B : Rom !
C : Mor !
B : Car !
C : Rac !
B : Cor !

C : Roc !
B : Ac !
C : Ca !
B : Sos ! *(C întoarce cuvîntul : e distrus.)*
C : Sos !
B : Coc !
C : Coc !
B : Act !
C : Tca !
B *(aruncă ultima carte) :* Antropomorfism ! *(Triumfă. Celălalt e la pămînt. Intră Portăreasa. B și C au căzut epuizați pe scaune. Zgomotul de afară a atins paroxismul.)*

PORTĂREASA : Domnu, familiile dumneavoastră au început să se omoare între ele. Își sparg capetele, se înjunghie, se aruncă unii pe alții de la etaj. E măcel, nu alta ! *(Pufnește în rîs și iese.)*

A : Ei, ce v-am spus ? Măcel !

B *(istovit) :* Să-și retragă canapeaua !

C *(idem) :* Să-și retragă șifonierul !

A : Retrageți-vă simultan !

C : Bine. Mă retrag pe poziții dinainte stabilite.

B : Și eu mă retrag pe poziții dinainte stabilite.

A : Bravo ! Unanimitate ! Așadar, v-ați retras...

B : Să-și retragă canapeaua !

C : Să-și retragă șifonierul !

B : Eu m-am retras pe poziția mea de *n u*.

C : Eu m-am retras pe poziția mea de *n u ș i n u*.

B : Nu și încă o dată nu !

C : Nu, de o mie de ori nu ! *(O mînă înarmată cu o bîtă se strecoară pe ușa din stînga și-l pocnește în cap pe C, care cade lat.)*

B : Poziția mea rămîne neschimbată. Să și-o schimbe el ! *(Arată spre C. O mînă înarmată cu o bîtă se strecoară pe ușa din dreapta și-l pocnește în cap pe B, care se prăbușește.)*

A *(plictisit) :* Balotaj. Domnilor, vă rog să vă expuneți din nou pozițiile. *(Zgomotul din culise crește insuportabil, apoi se lasă o liniște desăvîrșită. Intră Portăreasa.)*

PORTĂREASA : Domnu, familiile dumneavoastră s-au omorît. Unul n-a mai rămas în viață. E cimitir, nu alta. *(Pufnește în rîs și iese.)*

A : Ei, ce v-am spus ? Cimitir ! Hai, împăcați-vă ! Curaj ! Aștept...

(Treptat, scena se întunecă. Acum e complet întuneric. Adoarme liniștit în jilțul său. Intră Portăreasa. O dată cu ea, pătrunde de afară un fascicol puternic de lumină, care cade pe figura îmbătrînită a lui A.)

PORTĂREASA : Domnu !... *(A tresare, o privește fără să înțeleagă nimic.)* Domnu ! Ce mai așteptați ?

A : Cum ce ? Aștept să se împace dumnealor *(arată spre scaunele goale ale celor doi, care au dispărut)*, ca să fie odată liniște în casa asta...

PORTĂREASA : Păi, domnu, casa asta a fost demolată de cîțiva ani... *(Se aprinde lumina și, într-adevăr, în jurul celor doi nu mai sînt pereți. A rămas doar ușa...)*

LIFTUL

Acțiunea se petrece într-un lift oprit între etaje

LUNGANUL *(către Miop)* : Cît mai e ceasul, domnule ?

MIOPUL : Fără opt minute.

LUNGANUL : Formidabil ! Stăm aici între etaje de patru minute. Și mă grăbesc îngrozitor !

MIOPUL : Și eu mă grăbesc.

LUNGANUL : Tot îngrozitor ?

MIOPUL : Nu chiar. Am treabă.

LUNGANUL : Mi-am dat seama. Prea ești calm. Eu la fix trebuia să fiu sus.

MIOPUL : Și eu. Ce să-i faci ?

LUNGANUL : Îți convine. *(Imită.)* „Ce să-i faci ?" Pesemne că nu te grăbești...

MIOPUL : Ți-am spus că mă grăbesc.

LUNGANUL : Dar nu îngrozitor.

MIOPUL : Mă grăbesc pur și simplu.

LUNGANUL : Ești fantastic ! Cum naiba poți să fii dumneata atît de calm ? Mai apasă o dată pe butonul ăla. *(Miopul apasă).* Nimic, așa-i ?

MIOPUL : Nimic.

LUNGANUL : Apasă şi pe ălălalt. *(Miopul apasă, se aude o sonerie.)* Poate că aude mecanicul. *(Pauză).* Ţi-ai găsit ! O fi la o ţuică... Te pomeneşti că rămînem în liftul ăsta pînă mîine dimineaţa. Ce porcărie ! Tocmai acuma şi-a găsit să rămînă între etaje !

MIOPUL : O să se rezolve pînă la urmă.

LUNGANUL *(enervat) :* Vorbeşti prostii, domnule ! Cine dracu să rezolve ? *(Adresîndu-se Grasului).* Ce părere ai ? *(Arată spre Miop.)* Se vede că nu-i grăbit... Mai ştii, poate că-l şi amuză ideea să rămînă toată noaptea în lift. *(Îl priveşte deodată suspicios pe Gras.)* Dar dumneata de ce taci ? Nu te grăbeşti ?

GRASUL : Ba da, cum să nu. Sper să ajung la timp.

LUNGANUL *(cu dispreţ) :* Speri ! Mă faci să rîd, domnule. Speri ! Dar ce, în situaţia asta e vorba să speri ori să nu speri ? Trebuie să fiu sus la fix. *(Bate furios în uşă.)* Cît mai e ceasul ?

MIOPUL : Fără şase.

LUNGANUL : Fără şase ? Extraordinar ! Aici ne petrecem noaptea. Ce mizerie ! Ce mizerie ! *(Măsurîndu-l cu atenţie pe Gras.)* Cîte kilograme ai dumneata ?

GRASUL *(jenat)* : O sută două.

LUNGANUL : Cîîît !

MIOPUL : Ţi-a spus omul o dată. De ce mai insişti ?

LUNGANUL *(se gîndeşte cîteva secunde, apoi izbucneşte) :* Acum e clar !

MIOPUL : Ce e clar ?

LUNGANUL *(privindu-l insistent pe Gras) :* E clar.

GRASUL *(neliniştit) :* Ce e clar ?

LUNGANUL : E clar de ce ne-am oprit între etaje. Kilogramele dumnealui.

MIOPUL : Să fim serioşi !

LUNGANUL : Să fim serioşi ? Ia citeşte dumneata ce scrie pe tăbliţa aia.

MIOPUL *(citeşte) :* „Maximum trei persoane."

LUNGANUL *(triumfător) :* Ei ?

MIOPUL : Ce ei ?

LUNGANUL : Nu te-ai lămurit ? Am supraîncărcat liftul. Puteam să ne şi prăbuşim. De altfel, nici nu-i prea tîrziu.

MIOPUL : Ce ?

LUNGANUL : Să ne prăbuşim.

MIOPUL : Vezi-ți de treabă. Eu am 54 de kilograme, iar dumneata cred că n-ai mai mult de 60.

LUNGANUL : 62.

MIOPUL : E-n regulă.

LUNGANUL : Ce e-n regulă ?

MIOPUL : Toți trei n-avem mai mult de 220 de kilograme.

LUNGANUL : Și ce-i cu asta ?

MIOPUL : Puterea de tracțiune a liftului e calculată pentru ceva mai mult. Cam 225—230 de kilograme.

LUNGANUL : Mde ! Și dacă nu-i calculată bine ? Și dacă liftul e uzat ?

MIOPUL : Trebuia să nu te urci.

LUNGANUL *(arătînd spre Gras)* : El trebuia să nu se urce ! Dacă e gras, să meargă pe scări.

MIOPUL : Dînsul s-a urcat primul. Dumneata ai venit ultimul.

LUNGANUL : Eu mă grăbesc.

MIOPUL : Toți ne grăbim.

LUNGANUL : Eu trebuie să fiu sus la fix. Cît e ceasul ?

MIOPUL : Fără trei minute. Toți trei trebuie să fim sus la fix.

LUNGANUL *(agitîndu-se)* : Nemaipomenit ! Gata, aici rămînem ! Domnule, de ce ești atît de gras ?

GRASUL *(stingherit)* : Hipofiza...

LUNGANUL : Ce-i aia hipofiza ?

MIOPUL : O glandă.

LUNGANUL : Și de ce nu muncești, ca să mai dai jos...

GRASUL *(modest)* : Muncesc.

LUNGANUL : Dacă urcai pe scări, mai slăbeai puțin.

GRASUL : Sufăr de inimă.

LUNGANUL : Uite că din cauza dumitale stăm aici cine știe pînă cînd. *(Bate disperat cu pumnii în ușă.)* Hei ! Alo ! Nu-i nimeni ? Am rămas între etaje ! *(Scîrbit.)* Aiurea ! Nu ne aude nimeni... Ce situație stupidă ! *(Se întoarce spre Gras.)* Domnule, cînd te văd, mă mănîncă palmele.

GRASUL *(scuzîndu-se)* : Dar n-am făcut nimic...

LUNGANUL : N-ai făcut nimic !... Ești gras, asta-i !

MIOPUL : Și ce-i dacă e gras ?

LUNGANUL : E anormal. Și mie anormalii nu-mi plac din principiu.

MIOPUL : Dumneata ai principii ?

LUNGANUL *(concesiv)* : Poftim : din instinct. Dar să știi că am principii.

MIOPUL : De pildă, principiul grasofobiei.

LUNGANUL : Nu înțeleg.

MIOPUL : Adică nu poți să-i suferi pe oamenii grași.

LUNGANUL *(bucuros)* : Exact. De unde știi ? Într-adevăr, nu pot să-i sufăr. Cînd văd un gras — să mă scuze dumnealui — mi se face greață, mi se întorc măruntaiele pe dos. Din cauza lor nu te mai poți urca într-un tramvai, nu mai ai loc în tren, la cinematograf, în parcuri, pe stadioane, în lift... Poftim, acuma s-a stricat și liftul din cauza grașilor. Și mai sînt și impertinenți !

GRASUL *(se face mic)* : Domnule, dar eu n-am spus nimic. Te rog să mă ierți dacă...

LUNGANUL : Sigur că n-ai spus nimic. Asta mai lipsea, după ce ai adus liftul în halul ăsta ! Mă miră că nu ți-e rușine obrazului.

MIOPUL : De ce să-i fie rușine ?

LUNGANUL : Cum de ce ? În primul rînd, fiindcă-i gras. Cînd ai 200 de kile, nu te bagi în sufletul oamenilor.

GRASUL *(pierit)* : O sută două.

LUNGANUL : Rahat. Întotdeauna furați la cîntar, ca să păreți mai slabi. Vă cunosc eu. *(Urlă.)* Ține-ți burta mai încolo, că mă strivești !

GRASUL *(care se află la o distanță destul de mare de Lungan, se retrage în colțul său, lipindu-se de peretele liftului)* : Scuzați.

LUNGANUL : Din liftul ăsta mizerabil o să ieșim tocmai mîine dimineața. *(Grasului.)* Ce te înghesui, mă, în perete ? Vrei să cădem ? *(Grasul se retrage.)*

MIOPUL : Ce tot ai cu el ?

LUNGANUL : N-am nimic cu el. *(Zîmbind.)* În fond, suferim toți, toți trei. Numai că trebuia să fiu sus la fix. Și blestematul ăsta de lift s-a oprit între etaje ca un catîr.

GRASUL *(a prins puțin curaj)* : Bine zis : ca un catîr.

LUNGANUL *(meditează o clipă, apoi izbucnește)* : Faci ironii, da ? Cu *mine* faci tu ironii, umflatule ?! *(Strînge pumnii.)* Mă, dacă mai scuipi o singură ironie la adresa mea, te dezumflu ca pe un balon, te fac slănină afumată ! Porcule !

GRASUL *(în panică, Miopului)* : Domnule, eşti martor, n-am făcut nici o ironie. Să mă trăsnească dacă...

MIOPUL : Într-adevăr, n-ai făcut nici o ironie. Dumnealui e cam prost dispus, ca să mă exprim mai politicos.

LUNGANUL : Pune-te şi dumneata în situaţia mea.

MIOPUL : Sînt.

LUNGANUL : Închipuie-ţi, la fix trebuia să fiu sus. Cît e ceasul ?

MIOPUL : Fără un minut.

LUNGANUL : Fără un minut ? Dezastru ! Nu mai ajung sus la fix. O, de ce există pe lume oameni *(se uită spre Gras)* care îi împiedică pe alţii să trăiască ? *(Aproape plîngînd.)* Liftul ăsta m-a nenorocit ! Dacă nu-l supraîncărcam, nu se oprea între etaje. Ar trebui să se facă o lege care să interzică graşilor accesul în lifturi, în localurile publice, în tramvaie şi autobuze. Nu că aş avea ceva cu dumnealui, dar speţa asta e o calamitate. *(Miopului, în mod special.)* Acum cîteva zile, în tramvai, mă calcă un bivol de ăsta de vreo două-trei sute de kile pe picior. Credeam că văd stele verzi. Gîndeşte-te, domnule, trei sute de kilograme pe un biet picior ! Ei, ce crezi ? Mi-a sărit ţandăra şi i-am băgat un pumn în burtă, că era, tîmpitul, să crape de apoplexie. *(Grasului.)* Ce te uiţi aşa ? Nu-ţi convine ? Degeaba. Pe mine n-ai să mă înfuleci ! Mai bine uită-te la tine cum se cunoaşte că te tragi din maimuţă.

MIOPUL : După ce se cunoaşte ?

LUNGANUL : După grăsime, domnule. E gras ca un porc.

MIOPUL : Logica dumitale e suspect de şubredă.

LUNGANUL : Logica ? De logică îţi arde dumitale ? Eu la fix trebuia să fiu sus. Şi uite că în loc să fiu sus la fix, stau agăţat între etaje. Unde-i logica aici ? Ei, unde-i logica ? Dacă ar fi să mă conduc după logică, ar trebui să-l iau pe grasul ăsta şi să-l arunc afară din lift. *(Febril.)* Cît mai e ceasul ?

MIOPUL : Fix.

LUNGANUL *(distrus)* : Gata ! S-a sfîrşit ! La fix trebuia să fiu sus... *(Cu ură, Grasului.)* Numai din cauza ta, grasule ! Numai tu eşti de vină ! Numai voi, graşii, sînteţi de vină ! Trebuie să fiţi daţi afară din toate lifturile. Sînteţi un pericol pentru umanitate, graşilor ! Ah, dacă ar fi după mine, te-aş strînge de gît

aici, pe loc, ca să scap lumea de un gras... Te-aş ucide cu mîinile mele. Toţi graşii trebuie ucişi, ucişi, ucişi !....

MIOPUL *(măsurîndu-l pe Lungan de aproape, după ce şi-a ridicat ochelarii pe frunte)* : Lun-ga-nu-le !

DISPARIŢIA

CĂLĂTORUL 1 : Am impresia că şi dumneata mergi în aceeaşi direcţie :

CĂLĂTORUL 2 : Da.

CĂLĂTORUL 1 : Ai idee unde duce drumul ăsta ?

CĂLĂTORUL 2 : Fireşte. Altfel nu porneam.

CĂLĂTORUL 1 : Şi ai de gînd să mergi chiar pînă la capăt ?

CĂLĂTORUL 2 : Te cred.

CĂLĂTORUL 1 : Mda. Speri să treacă vreo maşină ? Pe-aici nu prea trec maşini. Nici căruţe.

CĂLĂTORUL 2 : Ştiu.

CĂLĂTORUL 1 : Cu groaza asta de bagaje, vrei să faci tot drumul pe jos ?

CĂLĂTORUL 2 : Mi-am luat cîteva lucruri trebuincioase.

CĂLĂTORUL 1 : Mă rog, mă rog. Treaba dumitale. Nu mă amestec. Eu, după cum vezi, sînt mai lejer. Deşi pentru mine drumul ăsta e un fleac. Am condiţie fizică.

CĂLĂTORUL 2 : Da. Eşti voinic.

CĂLĂTORUL 1 *(după o pauză)* : N-aş vrea să te jignesc... Cum s-ar spune, sîntem doar tovarăşi de drum... Dar, aşa pirpiriu cum te văd... Mă rog, nu-mi place să mă amestec în viaţa altora... Faci cum crezi. N-ai o alură atletică.

CĂLĂTORUL 2 : N-am.

CĂLĂTORUL 1 : E de mers, nu glumă.

CĂLĂTORUL 2 : Te văd foarte îngrijorat de soarta mea.

CĂLĂTORUL 1 : N-am vrut să te jignesc. De altfel, nici nu te cunosc. Te văd pentru prima oară. *(Pauză)* Află că nu ţii bine rucsacul. La un moment dat, au să te jeneze curelele. Au să-ţi intre în carne. Te previn cu totul dezinteresat.

CĂLĂTORUL 2 : Mulţumesc.

CĂLĂTORUL 1 : Dumneata cunoşti bine drumul ăsta ?

CĂLĂTORUL 2 : N-am mai fost niciodată pe-aici.
CĂLĂTORUL 1 : Nici eu. Dar pot să spun că-l cunosc ca-n palmă.
CĂLĂTORUL 2 : După vreo hartă, ceva ?
CĂLĂTORUL 1 : A, nu. Am eu, aşa, o intuiţie a drumurilor. Nu ştiu cum să-ţi explic... Un fel de conştiinţă interioară a geografiei. Nu, nu-i vorba de ştiinţă. Eram slab la geografie, în şcoală. Cum să te fac să pricepi ? Dumneata ai fost vreodată la Buenos Aires ?
CĂLĂTORUL 2 : Nu.
CĂLĂTORUL 1 : Nici eu. Dar ştiu cum arată. Dacă m-aş duce acolo, m-aş descurca tot atît de bine ca în oraşul meu natal. Şi nu numai la Buenos Aires. Şi la Addis Abeba. Sau la Port Said. Sau la Alma Ata. Nu mai vorbesc de New York sau de San Francisco *(Rîde.)* Ai observat ? Am o slăbiciune pentru oraşele cu denumiri formate din două cuvinte. Înţelegi ce vreau să spun.
CĂLĂTORUL 2 : Nu prea.
CĂLĂTORUL 1 : Nu-ţi reproşez. E şi foarte greu să înţelegi un proces complicat care se petrece undeva, în subconştientul altcuiva. În sfîrşit... *(Pauză.) (Cei doi merg în tăcere.)* Dacă mergi crispat, ai să oboseşti repede.
CĂLĂTORUL 2 : Nu merg crispat.
CĂLĂTORUL 1 : Aşa mi s-a părut. În orice caz, să ştii de la mine că numai mersul lejer este neobositor.
CĂLĂTORUL 2 : Tot ce se poate.
CĂLĂTORUL 1 : Cu pantofii ăştia nu ajungi departe. Trebuia să-ţi pui ghete de baschet. Sau pantofi de tenis. În fond, şi ăsta e un fel de sport.
CĂLĂTORUL 2 : Dumneata mergi ca turist ?
CĂLĂTORUL 1 : Nu, nu. M-ai înţeles greşit. Merg cu un scop. Bine determinat. Dar, după părerea mea, scopul nu scuză mijloacele. Vreau să ajung la capăt în stare bună, cum s-ar zice.
CĂLĂTORUL 2 : Şi eu vreau acelaşi lucru.
CĂLĂTORUL 1 : Nu se cunoaşte. N-ai ritmicitate în marş. Ai şi început să gîfîi. Uite, dacă vrei să te cruţi, ia-te după pasul meu. Fii atent : un-doi, un-doi, un-doi. Păi ce faci, domnule ? Îmi răcesc gura degeaba ?

Şi-aşa e destul praf pe drumul ăsta. Vrei să-l înghit eu pe tot ?

CĂLĂTORUL 2 : Nu te supăra. Eu merg în ritmul meu. Sînt ceva mai greoi. Dumneata execuţi un pas gimnastic. Foarte elegant, foarte spectaculos... dar... nu mi se potriveşte.

CĂLĂTORUL 1 *(ironic)* : Mulţumesc pentru aprecieri. *(Oftează).* Degeaba încearcă omul să te înveţe cîte ceva.

CĂLĂTORUL 2 : În definitiv, de ce să ne certăm ? Eu nu îndrăznesc să-ţi dau dumitale lecţii.

CĂLĂTORUL 1 *(sarcastic)* : Asta ar fi chiar bună ! *Dumneata* să-mi dai *mie* lecţii ! Eu ştiu să *merg*, domnule. Uite, bat pasul ferm, apăsat, viguros. Talpa aderă perfect la teren. Paşii sînt egali, precişi, matematici. Greutatea corpului cade deopotrivă pe ambele picioare. Nu gîfîi, nu ezit, nu mă poticnesc.

CĂLĂTORUL 2 : Sînt convins. De altfel, ai şi multă prestanţă în mers.

CĂLĂTORUL 1 : Te rog, fără ironii.

CĂLĂTORUL 2 *(sincer)* : Nici nu m-am gîndit să fac ironii. Sînt absolut sincer.

CĂLĂTORUL 1 *(uşor plictisit)* : Cred că n-ai să te consideri ofensat dacă am să încerc să merg în stilul meu... mai spectaculos, cum îi zici dumneata. La urma urmei, drumul e cît se poate de practicabil şi aş vrea să şi profit niţel să-mi pun în mişcare muşchii, sîngele, respiraţia. Nu te superi, nu ?

CĂLĂTORUL 2 : Nu.

CĂLĂTORUL 1 : Atunci o iau înainte. Sper să ne mai întîlnim. La revedere. *(De departe.)* Şi mai gîndeşte-te la ce ţi-am spus !

CĂLĂTORUL 2 *(sigur)* : Ciudat om ! Are o condiţie fizică excelentă, e foarte sigur pe sine şi totuşi ţine să facă demonstraţii gratuite. *(Pauză, Merge.)* Dar cu rucsacul cam are dreptate. E destul de greu pentru un drum lung... *(Icneşte, aranjîndu-şi rucsacul.)* Şi ce căldură ! A ajuns departe... nu se mai vede... *(Pauză. Merge. Deodată strigă.)* Hei, domnule, ce-i cu dumneata ? S-a întîmplat ceva ?

CĂLĂTORUL 1 *(de la oarecare distanţă)* : Un mic accident. *(Mai aproape.)* Nu ştiu de unde naiba o fi răsărit copacul ăsta tocmai de-a curmezişul drumului.

Pesemne că a fost furtună azi noapte. M-am împiedecat și mi s-a rupt cămașa. Drept în față. Uite și dumneata.

CĂLĂTORUL 2 : Da. Neplăcută treabă !

CĂLĂTORUL 1 : Neplăcută, zici ? Mizerabilă ! Asta nu e drum. E cursă cu obstacole. Te-am prevenit. Ce ai în rucsac ?

CĂLĂTORUL 2 : Niște schimburi... mîncare... cîteva cărți.

CĂLĂTORUL 1 *(rîde)* : Cărți la drum ! Ești formidabil, domnule ! Doar n-ai să citești din mers.

CĂLĂTORUL 2 : Bineînțeles că nu. Pentru popasuri. Și cînd ajung.

CĂLĂTORUL 1 : O cămașă pentru mine n-ai ? Chiar dacă ai, o să-mi fie prea mică. Eu sînt, oricum, mai solid. Am să încerc totuși. *(I se oferă cămașa.)* Așa. Mulțumesc. *(Încearcă s-o îmbrace.)* Dar ce-i asta ? Dumneata porți cămăși atît de mari ?

CĂLĂTORUL 2 : Nu. Îmi vine perfect.

CĂLĂTORUL 1 : Foarte straniu ! Atunci de ce mie mi-e prea mare ?

CĂLĂTORUL 2 : Nu pricep nici eu. Am senzația că te-ai făcut mai mic.

CĂLĂTORUL 1 *(rîde cu hohote)* : Ce prostie !

CĂLĂTORUL 2 : Domnule, să știi că, în orice caz, nu mai ești ca la început. Ceva s-a petrecut cu dumneata. Nu, nu. E limpede. Ești mai mic. Te rog să mă ierți, dar asta-i realitatea.

CĂLĂTORUL 1 : Dacă dumneata ai halucinații, sau mai știu eu ce dracu, nu înseamnă că *(imită gros)* „asta-i realitatea" ! Ia stai nițel ! Ai mîncat ceva pe drum în lipsa mea ?

CĂLĂTORUL 2 : Nimic.

CĂLĂTORUL 1 : Atunci, de ce te-ai umflat așa ?

CĂLĂTORUL 2 : Nu mă simt deloc umflat.

CĂLĂTORUL 1 : Totuși... Nu erai dumneata mai mic decît mine ?

CĂLĂTORUL 2 : Ba da. Tocmai mă miram și eu că acum e invers.

CĂLĂTORUL 1 : Ce vrei să spui ?

CĂLĂTORUL 2 : Acum dumneata ești mai mic decît mine.

CĂLĂTORUL 1 : Fiindcă te-ai umflat fără măsură.

CĂLĂTORUL 2 : Dimpotrivă. Te-ai micșorat dumneata.

CĂLĂTORUL 1 : Ești stupid, domnule. Iartă-mă că ți-o spun de la obraz. Din punct de vedere logic, un om nu se poate micșora.

CĂLĂTORUL 2 : Asta așa e.

CĂLĂTORUL 1 : Ia-ți cămașa înapoi, că mi-e prea mare. Și ia aminte că drumul ăsta nu-i o bagatelă. Ai văzut ce era să pățesc, eu, care, cît de cît, am ceva experiență, ca să nu mai vorbesc de condiția fizică... Cu felul dumitale de a merge, n-ai să ajungi la capăt în vecii vecilor. Te avertizez. *(Poruncitor.)* Și acum, la drum ! *(Merg amîndoi în tăcere. Călătorul 2 gîfîie.)* Ai văzut cum gîfîi ? Dacă nu m-asculți, n-am ce-ți face !

CĂLĂTORUL 2 : Domnule, dacă iar începi să mă dădăcești, să știi c-o iau înainte.

CĂLĂTORUL 1 : Numai să poți. *(Rîde).* Stai, domnule, ești nebun ? Ia te uită cum merge ! Hei ! Ce faci ! Alo ! Stai mai încet ! *(Cădere.)* Na, că iar m-am împiedicat ! De unde naiba a răsărit bolovanul ăsta ? Hei ! Prietene !

CĂLĂTORUL 2 *(de departe)* : Ce mai vrei ?

CĂLĂTORUL 1 *(țipă)* : M-am împiedicat. Întoarce-te puțin înapoi !

CĂLĂTORUL 2 *(s-a întors)* : Iar ai căzut ! *(Uluit.)* Domnule, dar de ce ești așa mic ? E nemaipomenit ! Cum de te-ai micșorat în halul ăsta ?

CĂLĂTORUL 1 : Ești nebun ! Mai bine ajută-mă să mă ridic. Hopa, sus ! Dumnezeule ! Ce s-a întîmplat ? Ce-ai crescut în halul ăsta ?

CĂLĂTORUL 2 : Eu ?

CĂLĂTORUL 1 : Nu te vezi ce matahală ești ! ? Cu dumneata nu-i lucru curat, pe cuvîntul meu.

CĂLĂTORUL 2 : Eu am rămas exact cum am fost. Nu vezi că înoți în propriile dumitale haine ? Cum să nu te împiedici, cu asemenea ghete în picioare !

CĂLĂTORUL 1 : Da, mi s-au întins. E drept. A plouat cumva ?

CĂLĂTORUL 2 : Da de unde ! E senin. Te-ai micșorat, asta e !

CĂLĂTORUL 1 : Iar intri în conflict cu logica. Un om nu se poate micșora, că nu-i gheață sau zahăr, să se topească. Dumneata ai crescut peste măsură. Poate că

ești în perioada de creștere. Ți s-o fi schimbînd și vocea, te pomenești !

CĂLĂTORUL 2 : La vîrsta mea nu mai crește nimeni.

CĂLĂTORUL 1 : Oi fi rămas în întîrziere. Mai bine, aruncă bolovanul ăsta din drum, că se poate împiedica și altcineva.

CĂLĂTORUL 2 : Bolovan ? ! *(Rîde cu hohote.)* E o biată pietricică.

CĂLĂTORUL 1 : Față de dimensiunile dumitale...

CĂLĂTORUL 2 : Sînt de-a dreptul îngrijorat. Abia dacă-mi ajungi pînă la genunchi. Și vocea ți-a devenit mai subțirică...

CĂLĂTORUL 1 : Hai mai departe. Dar fii atent. Eu cunosc drumul și tot mă mai poticnesc. Fii atent la mine : un-doi, un-doi, un-doi ! Ce Dumnezeu faci pași așa mari ? Ptiu ! *(O nouă bufnitură.)* Iar m-am împiedicat de un copac.

CĂLĂTORUL 2 *(rîde homeric)* : Ăsta-i chibritul cu care mi-am aprins eu țigara. Dacă știam că ai să te-mpiedici de el, nu-l aruncam în mijlocul drumului. Hai, ridică-te. Tii ! Dar mic te-ai mai făcut ! Mă uluiești ! De cîte ori te împiedici de ceva, te micșorezi. Curioasă creatură trebuie să fii.

CĂLĂTORUL 1 : Din punct de vedere logic, eu nu mă puteam micșora. Ca să nu mai spun de condiția fizică...

CĂLĂTORUL 2 : Uite că s-a schimbat condiția fizică. Ești mai mic decît palma mea. Pesemne că și logica se mai poate schimba...

CĂLĂTORUL 1 : Niciodată ! Nici una, aici alta ! Să mergem mai departe. Dar ține seama de ce ți-am spus : pași egali, greutatea deopotrivă pe un picior și pe celălalt, respirația ritmică. Altminteri, obosești.

CĂLĂTORUL 2 : Dacă-mi promiți să nu-mi mai ții predici, eu te duc în palmă. Că, pînă la urmă, ai să te-mpiedici și de un fir de praf. Hai, suie în palmă și taci !

CĂLĂTORUL 1 : Te poftesc să nu țipi la mine. Mai întîi, învață să mergi ! Au ! Nu mă strînge așa !

CĂLĂTORUL 2 : Ține-te bine de degetul cel mare. Așa. Să nu cazi. Nu te mai plimba, domnule, prin palmă, că mă gîdili.

CĂLĂTORUL 1 : Trebuie să-mi menţin condiţia fizică. Şi morală. Trebuie să ajung la capăt.
CĂLĂTORUL 2 : Cel puţin taci !
CĂLĂTORUL 1 : Nu pot să tac. Trebuie să-mi menţin condiţia logică. Au ! M-am împiedicat ! Ce-i asta ?
CĂLĂTORUL 2 : O linie din palmă.
CĂLĂTORUL 1 *(din ce în ce mai îndepărtat, din ce în ce mai slab) :* Ajutor ! Ajutor ! Simt că nu mai sînt ! Condiţia mea fizică ! Condiţia mea morală ! Condiţia mea logică ! Dispaaar !
CĂLĂTORUL 2 : Ce-i ? Ce s-a întîmplat ? Hei, dar unde eşti ? Te ţineam aici, în palmă... Unde ai dispărut, domnule ? Ce întîmplare fantastică ! Şi eu care credeam că o să facem drumul împreună pînă la capăt !

VÎNZĂRI — CUMPĂRĂRI

Locatara mîzgăleşte ceva cu o pensulă pe un carton. Soneria. Locatara îşi şterge mîinile de şorţ, apoi se duce să deschidă. Se întoarce însoţită de o doamnă şi de un domn. Domnul duce o sacoşă.

DOAMNA : Dumneavoastră sînteţi proprietăreasa ?
LOCATARA : Nu. Eu sînt chiriaşa.
DOAMNA : Aşadar, nu dumneavoastră aţi pus anunţul...
LOCATARA : Ba eu. L-am scris cu mîna mea.
DOMNUL : Cu vopsea mov pe carton alb. *(Doamna îi aruncă o privire autoritară. Domnul înclină docil capul.)*
LOCATARA : V-a plăcut ?
DOAMNA : Sîntem interesaţi.
DOMNUL *(într-o doară) :* Dacă era vopsea albă pe carton mov, mi-ar fi plăcut mai mult... *(Doamna îl priveşte aspru, Domnul înţelege şi tace.)*
LOCATARA *(zîmbind condescendent) :* Ştiţi... movul e culoarea mea preferată.
DOMNUL *(serios) :* De ce nu faceţi acordul ? Trebuie să spuneţi ori „mova e culoarea mea preferată", ori „movul e culoarul meu preferat".
DOAMNA *(cu severitate) :* Taci ! *(Domnul tace şi începe să examineze diverse obiecte din casă.)*

LOCATARA : Uneori nu fac acordul, fiindcă, după părerea mea, sînt acorduri care se face să le faci şi altele care nu se face să le faci.

DOAMNA *(arătînd cartonul alb)* : Lucraţi la un anunţ ?

LOCATARA *(cu mîndrie)* : Da. Vă place ?

DOAMNA *(cercetînd „anunţul")* : E foarte frumos. Dar nu scrie nimic.

LOCATARA : N-am scris decît punctele şi virgulele, deoarece stau cam prost cu punctuaţia.

DOMNUL *(grav)* : Iar n-aţi făcut acordul. Ori spuneţi : „stau cam prost cu punctuaţiul", ori „stau cam proastă cu punctuaţia".

DOAMNA *(supărată)* : Iar ? *(Domnul tace şi ia în palmă un bibelou.)*

LOCATARA : În ciuda punctuaţiei, anunţurile îmi ies destul de drăguţe...

DOAMNA : M-am simţit chiar atrasă... *(Domnul strecoară bibeloul în buzunar.)*

LOCATARA *(cochetînd)* : Se spune că aş avea o ţîră de talent în ce priveşte anunţurile.

DOMNUL *(izbucneşte în rîs)* : „Vai, ce dezacord ! Bine, doamnă, dar trebuia să puneţi totul la plural ! Cum puteţi vorbi aşa incorect ? Singular, plural, singular, plural... Ce Dumnezeu ! Nu-i mare lucru. *(Răspicat.)* „Aş avea nişte ţîri de talenţi în ce privesc anunţurile." E simplu.

DOAMNA *(enervată)* : Nu încetezi odată ? *(Domnul încetează şi se arată interesat de un ceas de masă deşteptător.)* Ce suprafaţă locuibilă vindeţi ?

LOCATARA : Colţul acela. *(Arată unul din colţurile camerei.)*

DOAMNA : E un colţ liniştit ?

LOCATARA : Cel mai liniştit. De aceea îl şi vînd primul.

DOAMNA : Mobilat sau nemobilat ?

LOCATARA : Dacă-l mobilaţi, vi-l dau nemobilat, dacă nu-l mobilaţi, vi-l dau mobilat.

DOMNUL *(rîde)* : Tautologie curată ! Sigur că ni-l daţi mobilat dacă-l mobilăm şi nemobilat dacă nu-l mobilăm.

DOAMNA : Nu vrei să taci ? *(Domnul înghite în sec şi bagă ceasul-deşteptător în buzunar.)* Ce colţ e acela ?

LOCATARA : Colţul de sud. Cel mai liniştit.

DOAMNA : E foarte bun. Noi avem obiceiul să ne certăm în fiecare noapte, între orele douăzeci și trei și patru.

LOCATARA *(senin)* : Patru dimineața ?

DOAMNA *(la fel)* : Da. *(Domnul examinează un vas de cristal.)*

LOCATARA : Nu face nimic.

DOMNUL *(triumfător)* : Negație dublă ! Dacă zici : „nu face nimic", înseamnă că face ceva... Prin urmare...

DOAMNA : Mă enervezi ! *(Domnul tace și pune vasul de cristal în sacoșă.)* Între orele zero și trei dimineața obișnuim să aruncăm cu obiectele din casă...

LOCATARA : Unde le aruncați ?

DOAMNA : Fiecare în celălalt. Dumneavoastră unde veți locui ?

LOCATARA : După ce vînd toate colțurile, în centru.

DOAMNA : Aha ! Central.

LOCATARA : Da. În centrul camerei. Cred că vă veți simți bine în colțul de sud...

DOAMNA *(către Domn)* : Dragă, du-te puțin în colțul de sud și vezi dacă te simți bine. *(Domnul se execută. Se plasează în colțul indicat.)* Ei ?

DOMNUL : E bun.

DOAMNA : Nu ți-am cerut părerea. Te-am întrebat numai cum e.

LOCATARA *(Doamnei)* : Puteți încerca și dumneavoastră.

DOAMNA : Bineînțeles. *(Către Domn.)* Hai, ieși de acolo ! *(Domnul iese. Doamna „încearcă" și ea colțul).* Personal, mă simt destul de comod. *(Către Locatară.)* Cum îmi stă ?

LOCATARA : Vă stă admirabil. Parcă ar fi construit pe dumneavoastră.

DOAMNA : Atunci îl cumpărăm. Putem achita și pe loc ?

LOCATARA : Firește.

DOAMNA : Dragă, achită doamnei pe loc. *(Domnul achită pe loc.)* Cum stăm cu bucătăria ?

LOCATARA : Aveți acces la colțul de sud al bucătăriei.

DOAMNA : Dar baia ?

LOCATARA : Tot la colțul de sud.

DOAMNA : Celelalte dependințe ?

LOCATARA : La fel. Acces la colțurile de sud.

DOMNUL : Acordul, doamnă ! „Accese la colțurile de sude." Trebuie pus la plural.

DOAMNA : Mă scoţi din sărite ! *(Domnul tace şi-şi face de lucru cu un mic tablou atîrnat pe perete.)* Aş putea să văd dependinţele ?

LOCATARA : Cu plăcere.

DOAMNA : Dar independinţele ?

LOCATARA : Asta nu. La independinţe nu aveţi acces.

DOAMNA *(mirată) :* Nu ? Şi de ce, mă rog ?

LOCATARA : Fiindcă sînt independinţe, şi tot ce e independinţă e fără acces.

DOAMNA *(ofuscată) :* Nu ştiam. *(Domnului.)* Dragă, du-te şi vezi tu dependinţele... *(Domnul vîră iute tabloul în sacoşă.)*

LOCATARA : Pe aici, domnule. *(Îi arată o uşă.)* Cred că vă descurcaţi şi singur... *(Domnul iese.)*

DOAMNA : E maniac. Îl obsedează acordurile.

LOCATARA : Gramaticale ?

DOAMNA : Fireşte. *(Domnul se întoarce.)* Ai văzut dependinţele ?

DOMNUL : Pe toate.

DOAMNA : Eşti nemaipomenit ! Trebuia să vezi numai colţurile de sud, la care avem acces. Mă duc eu. *(Iese.)*

DOMNUL : E maniacă. Cumpără şi vinde într-una.

LOCATARA *(cu bunătate) :* O înţeleg... *(Doamna se întoarce.)*

DOAMNA : Ţin să vă atrag atenţia că, în baie, colţul de sud nu are scaun.

LOCATARA : E un defect de construcţie.

DOAMNA : Atunci vă rog să-mi daţi un colţ fără defect de construcţie.

LOCATARA : Nu vă pot da alt colţ decît cel de sud, care corespunde cu colţul de sud al camerei.

DOAMNA : În cazul ăsta, mai cumpăr un colţ.

LOCATARA *(mirată) :* Ce să faceţi cu el ?

DOAMNA : Poate că o să avem un copil... Ne trebuie şi un colţ pentru copil.

LOCATARA : Pentru copil v-aş recomanda colţul de est.

DOAMNA : Care este ?

LOCATARA : Nu este. Est.

DOMNUL *(jucîndu-se cu o cutie de argint) :* Aşa da. Este e la plural. Est e la singular.

DOAMNA : Mă exasperezi ! *(Aruncă o scrumieră în direcţia Domnului, dar nu-l nimereşte.)* Care est colţul de este ? *(Domnul introduce cutia de argint în sacoşă.)*

LOCATARA : Acela
DOAMNA : Mi se pare ceva mai mic.
LOCATARA : Pentru copil e tocmai bun.
DOAMNA : E doar un colţişor...
LOCATARA *(de la sine înţeles)* : Colţişor pentru copilaş.
DOMNUL : Acordul, doamnă ! „Colţilaş pentru copilaş."
DOAMNA : Mă apucă toţi dracii ! *(Aruncă în Domn cu un vas de cristal.)* Colţişorul îl daţi mai ieftin, nu-i aşa ?
LOCATARA : Desigur. Doar e mai mic.
DOAMNA : Îl cumpăr. Nu-l mai încerc. Cînd o veni copilul, o să-l încerce el.
LOCATARA : Îl cumpăraţi nemobilat ?
DOMNUL : Dar ce tot aveţi cu acordul ăsta, doamnă, că-l neglijaţi aşa ? Hotărîţi-vă, pentru Dumnezeu ! Sau: „îl cumpărat nemobilat" sau „îl cumpăraţi nemobilaţi".
DOAMNA : Nu mai pot ! *(Aruncă cu un scaun în Domn.)* Dragă, fii bun şi achită pe loc pentru colţişorul de est. *(Domnul achită.)*
LOCATARA : Aveţi acces şi la colţişoarele de est ale dependinţelor.
DOAMNA : Şi acum, să vedem ce facem cu celelalte colţuri.
LOCATARA : Care colţuri ? *(Domnul taie cu foarfecele firul de la telefon.)*
DOAMNA : De nord şi de vest.
LOCATARA : Ce să facem ? Scriu anunţurile.
DOAMNA : De ce să le mai scrieţi ? Le cumpăr. *(Domnul introduce telefonul în sacoşă.)*
LOCATARA : Anunţurile ?
DOAMNA : Colţurile.
LOCATARA : Cumpăraţi şi colţul de nord ? E cam friguros.
DOAMNA : Nu-i nimic. Îl iau pentru soacră-mea.
LOCATARA : Pentru soacra dumneavoastră e bun... Are igrasie.
DOMNUL *(sare)* : Mama mea are igrasie ?
LOCATARA : Nu, domnule ! Colţul !
DOMNUL : Atunci de ce nu vă exprimaţi corect ? *(Descoperă cutia cu vopsea.)*
DOAMNA : Of, nu mai rezist ! *(Răstoarnă masa peste Domn, Domnul se fereşte.)*
LOCATARA : Şi cu colţul de vest ce faceţi ?

DOAMNA : Tot pentru soacră-mea. E nebună după spațiu vital ! Dragă, achită pe loc și pentru celelalte colțuri. *(Domnul se execută, după care se apropie de cutia cu vopsea, introduce degetul, apoi gustă.)*

LOCATARA : Ce fac cu anunțurile ? Le mai scriu ?

DOMNUL *(pentru sine)* : Nu-i prea gustoasă. Dacă era vopsea albă pe carton mov... *(Continuă să guste din vopsea.)*

DOAMNA : Nu-i nevoie. Cumpăr și centrul.

LOCATARA : Centrul o să vă coste ceva mai mult fiindcă locuiesc eu în el...

DOAMNA : Mă rog... Suport cheltuielile... Dragă, dă-i doamnei banii pentru centru. *(Domnul se execută.)* Acum avem acces și la centrul dependințelor. *(Domnul își linge degetul.)*

DOMNUL *(către Locatară)* : Doamnă, nu aveți o linguriță ?

LOCATARA *(scoate dintr-un sertar o linguriță și i-o oferă)*: Poftim.

DOMNUL : Mulțumesc. E de argint ?

LOCATARA : Da. *(Domnul strecoară lingurița în buzunar și continuă să mănînce vopsea mov cu degetele.)*

DOAMNA : Dragă, nu fi lacom, că iar o să te doară stomacul...

DOMNUL *(cu gura plină de vopsea)* : Lasă... e mov... Nu face rău...

LOCATARA : Cînd vă mutați ?

DOAMNA *(surprinsă)* : Nu ne mutăm.

LOCATARA : Dar de ce ați cumpărat suprafața locuibilă și dependințele ?

DOAMNA : Ca să le vînd. Le cumpărați dumneavoastră ?

LOCATARA : Le vindeți cu plata pe loc ?

DOAMNA : Desigur. Fiți atentă : colțul de est e mai mic, iar cel de nord are igrasie.

LOCATARA : Nu-i nimic. Fac un copil și-mi aduc soacra. Poftim banii. *(Îi dă banii încasați de la Domn.)*

DOAMNA : Vasăzică ați cumpărat.

LOCATARA : Da.

DOAMNA *(către Domn)* : Hai, dragă. *(Domnul are sacoșa și buzunarele pline.)* Ce te miști atît de greu ? *(Către Locatară.)* Soțul meu e cleptoman. *(Lui.)* Scoate tot ce-ai luat. *(Domnul se execută.)*

LOCATARA *(cu admirație)* : Cleptoman ? N-am știut. Și unde lucrează ?

DOAMNA : Peste tot. La revedere. *(Către Domn, fără să audă Locatara.)* Am dus-o şi pe asta ! I-am vîndut propria ei casă ! *(Domnul şi Doamna ies rîzînd.)*

LOCATARA *(singură) :* Am făcut o afacere bună ! Doar le-am spus că nu-s eu proprietăreasa ! Am cumpărat casa cu banii lor. *(Rîde.)* Ei, să mergem să mai luăm nişte vopsea movă... nu vopseu mov...

URMĂRIREA

Se aud lătrături aţîţate de cîini, la început apropiate, apoi mai îndepărtate. Un om intră în fugă. E neras, are faţa răvăşită de oboseală, gîfîie. E desculţ, pantofii şi-i ţine în mînă, pantalonii îi sînt suflecaţi pînă aproape de genunchi. Vede un copac. Se opreşte în dreptul lui, se reazemă de trunchi şi ascultă încordat. Deodată, tresare. A auzit ceva, un zgomot perceptibil doar pentru urechile lui, obligate să sesizeze cel mai vag sunet. Se ascunde după copac. Nu se mai vede. Acum auzim şi noi zgomot de crengi şi frunze uscate strivite sub tălpi. În sfîrşit, îşi face apariţia Detectivul. Păşeşte fără grabă, ca şi cum s-ar plimba. A ajuns în dreptul copacului, s-a oprit cu spatele la copac. Scoate din buzunar un pachet de ţigări, ia o ţigară, se caută prin buzunare, nu găseşte chibrituri.

DETECTIVUL *(indispus) :* Domnule, fii te rog amabil, nu ai cumva un foc ? *(În dosul copacului, nici o mişcare.)* Nu mi-ai răspuns. *(Celălalt priveşte prudent de după copac şi constată că individul e singur, cu spatele la copac.)* Cu dumneata vorbesc, domnule. *(Nici o mişcare.)* Te-am întrebat dacă nu ai cumva un foc. *(Pauză.)* Ai sau n-ai chibrituri ? *(Urmăritul iese încet de după copac, se apropie de detectiv. Acesta stă nemişcat.)*

URMĂRITUL : M-ai văzut ?

DETECTIVUL *(se întoarce surprins de prezenţa celuilalt):* Nu.

URMĂRITUL : De unde ai ştiut că eram acolo ?

DETECTIVUL : N-am ştiut.

URMĂRITUL : Dar mi-ai vorbit.

DETECTIVUL : De ce eşti suspicios ?

URMĂRITUL : Mi se pare ciudat că ai știut unde sînt.
DETECTIVUL : N-am știut. Ai un foc ? *(Urmăritul scoate din buzunar o cutie de chibrituri, se apropie precaut. Celălalt îi întinde pachetul. Urmăritul ia o țigară, apoi le aprinde pe amîndouă.)*
URMĂRITUL *(privindu-l atent)* : Ce cauți pe aici ? Te plimbi ?
DETECTIVUL : Nu.
U : Nu cumva...
D : Da.
U *(duce mîna la buzunar)* : Ce da ?
D *(calm, fără să tresară la gestul celuilalt)* : Ce gîndeai.
U *(pas imperceptibil înapoi)* : De unde știi ce gîndeam ?
D *(mereu calm, inexpresiv)* : Nu știu.
U : Eu plec.
D : N-are rost să mai pleci din moment ce te-am descoperit.
U : M-ai descoperit ? *(Pauză.)* Mă căutai dumneata pe mine ?
D : Da.
U : Cu ce te ocupi ?
D : Cu descoperirile.
U : Plicticoasă ocupație !
D *(aprobă)* : Plicticoasă.
U : Deci m-ai descoperit. Acum pot pleca.
D : Tocmai acum, cînd începe etapa cea mai grea ?
U : E nevoie și de mine ?
D : Firește. Trebuie să te conving că te-am descoperit.
U : Convinge-mă !
D : Nu ești prost.
U : Mulțumesc.
D : Ai comis însă o greșeală.
U *(tresare)* : Ce greșeală ?
D : Că ai rămas.
U *(rîde destins)* : O pot repara pe loc. Plec chiar în clipa asta. *(Se uită în jur.)*
D *(cu ușoară tristețe)* : Asta nu se mai poate...
U : Atunci ce vrei ?
D : Să mă ajuți.
U : Să te ajut să mă convingi că m-ai descoperit...
D : În cazul că nu ești convins încă.
U : Ești sigur că mă cautai *pe mine* ?

D : Da.
U : Cum m-ai găsit ?
D : Ai ajuns la o apă, te-ai descălțat, ți-ai suflecat manșetele pantalonilor, ai luat pantofii în mînă și ai trecut prin apă. Cîinii s-au oprit în fața apei. Ți-au pierdut urma. Eu însă am venit direct pe malul ăstălalt.
U : Și pe urmă ?
D : Pe urmă am văzut copacul.
U : Vasăzică m-ai văzut !
D : Copacul, domnule, nu pe dumneata.
U : De unde știai că eram acolo, după copac ?
D : Nu știam.
U : Și totuși ai venit la sigur.
D : Și totuși unde puteai să fii ?
U : N-ai schițat nici un gest să mă descoperi.
D : Te-ai descoperit singur. Ți-am cerut un foc.
U : Puteam să nu răspund.
D : Puteai.
U : M-ai fi silit să ies ?
D : Pentru nimic în lume.
U : Puteam să rămîn ascuns.
D : Ți-am lăsat libertatea deplină a alegerii.
U : Așadar am greșit arătîndu-mă.
D : Da.
U : Regret. Voi avea grijă ca de-acum înainte să nu mai greșesc.
D : Imposibil. Greșelile sînt imprevizibile și, deci, inevitabile.
U : Acum ce mai vrei ?
D : Acum începe ultima etapă. Cea mai grea. Va trebui să te conving să mă urmezi.
U : Niciodată.
D : După ce-ai greșit, nu se mai poate.
U *(tresare)* : Ce-am mai greșit ?
D : Te-ai lăsat convins că te-am găsit.
U *(nu pricepe)* : Dacă m-ai găsit, cum puteam să nu mă las convins ?
D : Da. Nu puteai...
U : Sper că nu mai ai nevoie de mine.
D : Acum am nevoie de dumneata mai mult ca oricînd.
U : Pentru ce ?
D : Ca să mă urmezi.

U : Nici nu te gîndi.
D : Te voi convinge.
U *(se uită în jur)* : Ești singur ?
D : Singur.
U : E-n regulă. *(Brusc.)* Ești înarmat ?
D : Nu port niciodată arme.
U : Am să fug.
D : La ce bun ? Tot te voi găsi.
U *(se gîndește o clipă)* : Aș putea...
D : Știu.
U : Ce știi ?
D : Ai putea să mă omori. Sîntem aici numai noi doi. Eu nu-s înarmat. Dumneata probabil că ești.
U : Sînt. Te-aș putea ucide.
D : Firește. Dar am să te conving să n-o faci.
U : N-ai să mă poți convinge. Am fost hăituit ca un animal, am fugit ziua și noaptea, m-am ascuns pe unde nici nu te gîndești și am scăpat. Iar acum vrei să mă predau de bună-voie în mîna unui om slab și neînarmat, care predică metoda convingerii ?
D : Am să te conving.
U *(rîde cu poftă)* : Să mă convingi ! Dumneata ! Cu mutra dumitale de curcă plouată ! Cu teoriile dumitale care miros de la o poștă a lașitate și prostie ! Vrei să mă convingi pe mine, om puternic și liber...
D : Deocamdată.
U *(sare peste întrerupere)* : ...și înarmat, să te urmez, numai de frica mutrei tale de curcă plouată, te rog să mă ierți, dar... îmi permit...
D : Permite-ți orice. Ești liber.
U : A fi foarte simplu să te ucid.
D : Sau foarte complicat.
U : De ce ? *(Scoate un pistol și-l îndreaptă spre Detectiv, care nu face nici un gest de apărare.)* Pac, și gata.
D : Pac, da. Gata, nu.
U : De ce ?
D : Ce-ai să faci după ce mă vei ucide ?
U : Am să-mi văd de drum.
D : Unde ai să te duci ?
U : Oriunde.
D : Cu ceilalți pe urmele dumitale ?
U : Ceilalți nu m-au găsit.

D : Au să te găsească. Au să te hăituiască zi şi noapte, ca şi pînă acum, cu cîinii, cu maşinile, cu elicopterele... Şi în cele din urmă au să te găsească.

U : Am destule şanse de scăpare. Pot să mă ascund. Să nu-ţi închipui că am să le cad în labe ca un prost...

D : Fireşte că nu. Eşti doar un om inteligent. Şi puternic. Ai să le dai de furcă, sînt sigur... Dar ei nu renunţă... Aşa cum nu renunţ nici eu. Au să te găsească. Cu cît va fi mai tîrziu, cu atît are să te doară mai mult întîlnirea cu ei.

U : Dacă întîlnirea se va produce.

D : Dacă nu se va produce, cu atît mai rău pentru dumneata.

U : Mai rău ?

D : Ai să te simţi urmărit peste tot, oriunde ai merge. Printre oameni n-ai să te mai poţi arăta. Peste tot ţi se va părea că-i vezi pe ceilalţi... De cîte ori ai să auzi un lătrat de cîine, ai să tresari... Sau un motor de maşină.. Sau un avion... Apoi, de cîte ori ai să vezi un om... Încetul cu încetul, n-ai să mai poţi să fii om... Ai să începi să te ascunzi în grote, în vizuinile animalelor, să te hrăneşti cu rădăcini sau cu coajă de copaci, cu viermi sau cu muşte... Ai să mergi în patru labe sau ai să te tîrăşti pe burtă... Are să-ţi crească păr pe tot corpul, sau solzi, sau pene... Şi gheare, sau copite... Şi coadă... Ai să începi să latri, sau să ragi, sau să grohăi. *(Pauză.)* Dar, pînă la urmă, tot au să te găsească...

U : Bine, dar ceea ce faci dumneata e oribil !

D : Oribil ?

U : Astea nu-s mijloace de convingere !

D : Dar ce ?

U *(urlă)* : Asta-i constrîngere !

D *(calm)* : Ţi se pare.

U : Eşti fioros, eşti rău, eşti brutal... Dumnezeule ! Cum am ajuns aici ?!

D : Printr-o greşeală.

U *(cu o licărire de speranţă)* : Ce greşeală ?

D : Nu m-ai omorît înainte de a-ţi fi spus toate astea... Cînd nu ştiai. Cînd erai sigur pe tine... Cînd încă nu te convinsesem. Atunci mai credeai că poţi scăpa... Acum nu mai crezi... Acum e prea tîrziu...

U *(scoate pistolul, se repede asupra celuilalt) :* Te ucid !
D *(nici nu tresare) :* Mă ucizi... sau mă urmezi. Misiunea mea s-a încheiat. *(Porneşte încet în direcţia din care a venit. Urmăritul stă o clipă încremenit. Apoi dă drumul pistolului. Copleşit, îl urmează pe Detectiv. Departe, se aud lătrături de cîini...)*

IV
Teatru extrem de scurt

ARGUMENT

Teatrul extrem de scurt este ultima treaptă spre teatrul pur. Teatrul scurt, despre care aveam cîndva o părere mai bună, s-a dovedit un gen corupt, adică impur. Dovadă că încă se mai joacă, fie şi numai în „Săptămîna teatrului scurt." Nu numai atît : „Săptămîna teatrului scurt" ţine chiar o săptămînă, ceea ce face, inevitabil, ca teatrul scurt să rivalizeze cu teatrul lung.

Teatrul extrem de scurt se apropie de însăşi esenţa teatrului. Din lipsă de spaţiu, se elimină orice imixtiune a epicii sau liricii. Cel mai important este însă faptul că teatrul extrem de scurt nu poate fi jucat, deoarece o piesă de acest gen nici n-ar apuca să înceapă, că s-ar şi termina. Nu i-ar tenta nici pe actori să-l joace, rolurile fiind atît de scurte încît publicul nu ar mai avea cînd să-i vadă. Cît despre regizori, dispun oare ei de spaţiul şi timpul necesar desfăşurării unei adevărate gîndiri regizorale ? Autorii ? Ei pot fi tot atît de puţin interesaţi, deoarece munca literară este apreciată şi plătită şi după cantitate. Cei mai dezavantajaţi sînt însă spectatorii. Ei plătesc biletul la teatru ca să vadă cît mai mult. La o piesă extrem de scurtă nu au timpul să mănînce măcar o bomboană. Pînă să-i desfacă staniolul sau ţipla, spectacolul se termină. Şi unde sînt pauzele, în care se mai poate fuma o ţigară sau se mai poate bea o citronadă gălbuie ? Nici măcar nu ai cînd să te plictiseşti... Ca să nu mai vorbim că un spectacol atît de scurt nu-ţi dă posibilitatea să-l comentezi în chiar timpul desfăşurării lui...

S-ar putea face un festival de teatru extrem de scurt ? Nu, căci dacă cel de teatru scurt ţine o săptămînă, acesta ar trebui să dureze o oră, iar pentru numai o oră nu merită să deplasezi atîtea forţe teatrale...

Teatrul extrem de scurt mai are avantajul că nu poate fi pus pe muzică, întrucît nu s-a inventat încă opera (sau opereta) extrem de scurtă. Vă puteţi imagina o arie care să dureze un minut ? Nici baletul nu poate fi luat aici

în considerare. Închipuiţi-vă o balerină ridicînd piciorul şi rămînînd cu el în aer fiindcă s-a terminat povestea... În sfîrşit, este exclusă şi ecranizarea teatrului extrem de scurt : regizorul ar trebui să strige „Motor !“ şi „Stop !“ în aceeaşi secundă...

Ferit de imixtiuni, derivaţii, prelucrări, transpuneri şi alte forme de corupţie estetică, precum spectacolul, teatrul extrem de scurt constituie pînă la ora actuală cea mai (de fapt unica) pură formă de teatru. Drept care nu sfătuiesc pe nimeni să-l joace, să-l citească sau să-l scrie.

RAŢIONALISM

Acţiunea se petrece la curtea regelui Ludovic al XIV-lea.

LUDOVIC AL XIV-LEA : Domnilor, doresc să vă aduc la cunoştinţă că Statul sînt eu.

STATUL *(care poate avea chiar înfăţişarea unui stat) :* Pardon, Statul sînt *eu*.

LUDOVIC AL XIV-LEA : Tu ? Cine eşti tu ?

STATUL : Statul, după cum v-am spus. Dar tu cine eşti ?

LUDOVIC AL XIV-LEA : Ludovic al XIV-lea, bineînţeles.

STATUL : Pardon, Ludovic al XIV-lea sînt *eu*.

LUDOVIC AL XIV-lea *(rîde) :* Asta-i bună ! De unde pînă unde ?

STATUL *(nu glumeşte) :* Dacă tu, Ludovic al XIV-lea, eşti Statul, rezultă, raţional că eu, Statul, sînt Ludovic al XIV-lea.

LUDOVIC AL XIV-LEA : Doamne, a şi apărut raţiunea de stat ! Şi ce simplu era pînă acum ! *(Îşi scoate peruca şi se scarpină gînditor în creştetul capului. Acelaşi gest îl face şi Statul)*

OPŢIUNE

Jean Buridan introduce în scenă un măgar.

JEAN BURIDAN : Domnilor, acest măgar vă va demonstra incapacitatea opţiunii în condiţiile libertăţii, altfel spus incapacitatea libertăţii de a asigura opţiunea,

sau, cu alte cuvinte, imposibilitatea opțiunii și inutilitatea libertății. Acest măgar, pe care generațiile viitoare îl vor numi, fără îndoială, „măgarul lui Buridan", deși măgarul nu-mi aparține, ci numai demonstrația la care asistați, acest măgar, deci, aici de față, a fost ținut cu desăvîrșire flămînd timp de trei zile. Voi pune acum două găleți de ovăz la echidistanță de măgar. *(Ceea ce și face)* Veți asista în cele ce urmează la cea mai spectaculoasă prăbușire a ideii de liber arbitru. Subiectul nostru, adică măgarul, va muri de foame, fiind incapabil să se decidă din care găleată de ovăz să se înfrupte, fiind adică inapt pentru opțiune în condițiile libertății de a alege. *(Măgarul, derutat, privește pe rînd cele două găleți cu ovăz. După cîteva secunde, se repede asupra domnului Jean Buridan și începe să se înfrupte din domnia sa)*

DISPUTĂ

Acțiunea se petrece în timp.

SECOLUL LUI PERICLE : Trebuie să fiți de acord cu mine că sînt cel mai luminos secol din istoria civilizației.

SECOLUL LUMINILOR : Să mă ierte Secolul lui Pericle, dar cred că nu poate exista secol mai luminos decît însuși Secolul luminilor.

SECOLUL LUI PERICLE *(iritat)* : Lipsa de modestie a Secolului luminilor mă uimește. Să-și spună părerea și Secolul vitezei.

SECOLUL LUMINILOR : De acord. E singurul în măsură să se pronunțe în mod obiectiv.

SECOLUL VITEZEI : N-am timp ! Mă grăbesc ! *(Iese în fugă)*

INTEROGATORIU

INCHIZITORUL : Giordano Bruno, recunoști faptele de care ai fost acuzat ?

GIORDANO BRUNO : Recunosc faptele dar nu recunosc că aceste fapte ar fi rele.

INCHIZITORUL : Perfect. Şi eu recunosc că pentru faptele tale vei fi ars pe rug, dar nu recunosc că acest lucru ar fi rău.

VACANŢĂ

Undeva, printre gheţurile Antarcticei.

EXPLORATORUL : Tot explorator ?
VILEGIATURISTUL : A, nu. Vilegiaturist. În vacanţă.
EXPLORATORUL *(mirat) :* Vă petreceţi vacanţa la Polul Sud ?! Dar de unde sînteţi ?
VILEGIATURISTUL : De la Polul Nord.

DEPĂŞIRE

Acţiunea se petrece în camera de lucru a unui dramaturg contemporan.

DRAMATURGUL CONTEMPORAN *(privind spre bibliotecă) :* Domnule Shakespeare, eşti depăşit.
SHAKESPEARE *(iese din bibliotecă) :* Domnule... iartă-mă, nu ţi-am reţinut numele..., cînd dumneata vei fi depăşit, nu va şti nimeni de unde să te ia ca să-ţi spună lucrul acesta. *(Se întoarce în bibliotecă).*

CITAT

Acţiunea se petrece pe stradă, respectiv pe carosabil şi pe trotuar. O maşină calcă un pieton.

CRITICUL DOCT : Ha, ha, ha !
UN CETĂŢEAN INDIGNAT : De ce rîzi, domnule ?
CRITICUL DOCT : Fiindcă e comic. O maşină a călcat un om.
UN CETĂŢEAN INDIGNAT *(şi mai indignat) :* Şi ce e comic ?!?
CRITICUL DOCT : Comicul e „le mécanique plaqué sur le vivant". *(Rîde. Cetăţeanul indignat nu rîde, fiindcă nu l-a citit pe Bergson)*

ÎNTÎLNIRE

Acțiunea se petrece pe o stradă comercială. Hoțul se pregătește să dea o spargere la un magazin. Apare Polițistul. Hoțul pălește (cu ajutorul machiajului).

POLIȚISTUL : Iar te întîlnesc ! Ai încercat acum cinci ani să spargi o bancă.

HOȚUL : Și eu îmi aduc aminte de dumneavoastră. Les grands esprits se rencontrent.

POLIȚISTUL *(îl înșfacă)* : Ești arestat !

HOȚUL *(mirat)* : Pentru o vorbă ?! Ce, nu știți de glumă ? *(Polițistul știe de glumă, dar nu știe franțuzește).*

LIBRĂRIE

Acțiunea se petrece într-o librărie.

CUMPĂRĂTORUL : Fiți amabilă, aș dori „Douăsprezece scaune".

VÎNZĂTOAREA *(deloc amabilă)* : Să vă fie rușine ! Vă bateți joc ?!

CUMPĂRĂTORUL *(speriat)* : Doamnă... vă rog... nu înțeleg de ce v-ați supărat... V-am cerut doar „Douăsprezece scaune"...

VÎNZĂTOAREA *(îi trage o palmă)* : Aici nu-i magazin de mobilă, domnule ! Adineaori a mai venit unul — tot așa, un mitocan — care mi-a cerut scaunele lui Ionescu. Chiar nu vă e rușine ?

CUMPĂRĂTORUL *(ținîndu-se cu mîna de obrazul pălmuit, iese murmurînd)* : Mobilă și durere... *(Vînzătoarea scoate de sub tejghea „Patul lui Procust" și citește.)*

LIVING ROOM

Acțiunea se petrece într-un living room.

EA : Mai întîi ne vom bea ceaiul, ca de obicei. Apoi ne vom despărți.

EL *(toarnă un praf în ceaiul ei)* : Pentru totdeauna.
EA : C'est la vie... *(Pentru sine)* Bietul de el, nu știe că i-am pus otravă în ceai !...
EL : Da... C'est la vie... *(Pentru sine)* Biata de ea ! *(Beau amîndoi ceai, crezînd că acesta îi va despărți.)*

CAZINOU

Mai mulți indivizi în jurul unei mese de joc. Apare un domn distins.

DOMNUL DISTINS : Aș dori să joc pe calul negru.
UN INDIVID *(de la masă)* : Domnule, aici nu e hipodrom. Aici e cazinou.
DOMNUL DISTINS : O, scuzați-mă ! Credeam că jucați șah... *(Iese)*

COMPLIMENTE

DOMNUL : Ce frumoasă sînteți, doamnă !
DOAMNA : Vă mulțumesc, domnule, dar, cu spiritul dumneavoastră de observație atît de pătrunzător, mă așteptam să-mi remarcați nu frumusețea, ci inteligența.
DOMNUL : Mă simt măgulit, doamnă, dar, cu inteligența dumneavoastră, m-aș fi așteptat să-mi apreciați nu spiritul de observație, ci ironia.

ADEVĂRUL

(Poveste budistă)

Maestrul își ține discipolul cu capul sub apă timp îndelungat, pînă cînd discipolul începe să se zbată cumplit, în pragul sufocării. În ultimul moment, maestrul își eliberează discipolul și-l readuce la viață.

DISCIPOLUL *(mai mult mort decît viu, trăgînd, cu ultimele puteri, aer în plămîni)* : De ce ? De ce ? De ce ?

MAESTRUL : Îţi voi explica. Abia atunci cînd vei dori adevărul aşa cum ai dorit aerul vei şti să-l preţuieşti.
DISCIPOLUL *(revoltat)* : Dacă adevărul îmi cere o suferinţă atît de groaznică, urăsc adevărul !
MAESTRUL *(blînd)* : Da, înţeleg. Dar aceasta a fost abia prima lecţie despre adevăr. *(Şi scufundă din nou capul discipolului sub apă)*

SCAUNELE

(Joc de copii)

Cineva cîntă la pian, în timp ce patru inşi dansează în jurul a trei scaune. Pianul se întrerupe brusc. Cei patru se reped să ocupe cîte un scaun, folosind brutalitatea, viclenia, abilitatea sau inteligenţa. Unul singur rămîne fără scaun. Învinsul scoate din buzunar un revolver şi se împuşcă. Pianul reîncepe să cînte. Cei rămaşi se ridică, un scaun este scos din joc şi rămîn doar două. Cei trei dansează în jurul scaunelor. Pianul se opreşte. Luptă pentru scaune. Cel care rămîne fără scaun scoate un revolver şi se împuşcă. Pianul începe să cînte din nou. Mai este scos un scaun. A rămas un singur scaun. Pianul se întrerupe brusc. Bătălie pentru scaun. Scaunul a fost ocupat. Cel care a rămas fără scaun scoate un revolver şi îl împuşcă pe celălalt. După care ocupă scaunul.

V
Cu Arhip, la cinema

UN CAZ DE SINTEZĂ

Toată lumea știe azi că filmul e o artă de sinteză, deși unii încearcă să rupă sintagma, contestînd vehement componenta „artă". (Prietenul meu M.M., de pildă, refuză intrarea filmului în cetatea artei cu o înverșunare egală cu aceea a lui Platon refuzînd intrarea poeziei în Republica sa. „Arată-mi un Homer, un Leonardo da Vinci, un Beethoven al filmului !" strigă el). Artă, neartă, filmul e sinteză. Prin asta se înțelege că mai multe arte își dau mîna pentru a crea ceva nou. Cînd nu-și dau mîna, își dau pumni, ceea ce e tot un fel de sinteză, dar cu o tentă mai dialectică. Cel mai adesea, această sinteză are un dramatism greu de bănuit în spatele derulării monotone a peliculei.

Dar iată un caz de sinteză cinematografică.

Scriitorul W, asaltat zi și noapte de regizorul Q, la telefon, personal, acasă, pe stradă, în autobuz, în tren, în vacanță, în baie, în creierul munților, cedează în cele din urmă, își lasă romanul, nevasta, copiii, ședințele și scrie un scenariu, pentru care regizorul Q îi asigură cu anticipare un premiu la Cannes sau măcar la Varna, un succes de stimă, de presă, de public, de casă (și masă) și o intrare triumfală în istoria cinematografiei. Scenariul, o dată scris, rescris, transcris, dactilografiat, corectat, multiplicat, ajunge din mîinile istovite ale scriitorului în mîinile flămînde ale regizorului. Regizorul Q, însă, a uitat (de la mînă pînă la gură) și Cannes-ul, și Varna, și succesul de stimă. Scenariul i se pare banal, plat, lipsit de originalitate (între timp — ce repede trece timpul cinematografic ! — s-au mai făcut cîteva filme asemănătoare), ba chiar de-a dreptul idiot. Scriitorul W se supără și jură pe drepturile sale de autor că nu va mai scrie în viața lui scenarii și că nu va mai pune piciorul într-o sală de cinema, ceea ce nu-l împiedică nicidecum ca a doua zi să se apuce să rescrie scenariul. Regizorul Q ia noua versiune cu teamă, o citește cu dispreț, i-o dă încă o dată înapoi lui W, avînd grijă să nu mai folosească adjectivul „idiot", ci doar adjectivul

„prostuț". Scriitorul blestemă ziua în care a făcut prima concesie monstrului cinematografic și, bineînțeles, face următoarele concesii. Mai scrie scenariul de cîteva ori. „E slăbuț — declară în ultimă instanță regizorul Q — dar am să încerc". Și a doua zi îl prezintă producătorului ca pe un scenariu atît de important încît, dacă, doamne-ferește, nu s-ar face film imediat, arta cinematografică ar bate pasul pe loc două-trei decenii. Producătorul citește scenariul cu prejudecăți (legate de scriitor și de regizor), se gîndește cu groază că iar va trebui să facă un film slab, dar regizorul țipă atît de tare, încît nu are curajul să-i aducă decît douăsprezece obiecții inteligente și patru obiecții neinteligente, acestea din urmă fiind acceptate pe loc.

După cîteva săptămîni de discuții din care se desprind două idei clare (prima, că ar trebui desființați producătorii, a doua, că ar trebui desființați regizorii), plictisiți unul de altul, producătorul cade de acord cu scenariul și regizorul cade de acord cu producătorul. Începe goana după echipă. Operatorul Y e bun, dar nu e liber, operatorul YY e liber, dar e prea încet, operatorul YYY e și liber și rapid, dar nu știe să pună lumina. În sfîrșit, se găsește unul care nu e nici liber (dar se va elibera), nu-i nici rapid (îl grăbim noi !), nu știe nici să pună lumina (asta se învață !), așa că treaba poate să înceapă... Dar nu avem director de producție. Este întors unul care tocmai plecase la pensie, se supără cînd citește scenariul, fiindcă acțiunea se petrece la mare, iar lui i-a recomandat medicul să plece la Olănești. După multe rugăminți acceptă, cu condiția să se filmeze măcar o săptămînă la Olănești, ceea ce, după părerea lui, va ieftini filmul cu zece mii de lei. Devizul, însă, îi iese cu o sută de mii de lei în plus, deși aranjase o filmare de două săptămîni la Olănești. Se ceartă cu toții peăștia o sută de mii, pînă cînd, într-o bună dimineață (în cinematografie toate diminețile sînt bune, abia pe la prînz începe să se înrăutățească situația...), directorul anunță triumfător : „Am rezolvat !" Și prezintă un deviz mai mic cu trei mii de lei, considerînd, pe bună dreptate, că din 21 de roluri episodice ar putea să rămînă doar 20, ca să fie povestea mai rotundă. Abia după rotunjirea poveștii intră în acțiune pictorul scenograf care declară ferm că lui nu-i ajung banii (lui, adică decorului). Producătorul se înfurie și taie un perete din decor, directorul taie și

el un perete, așa că scenografului nu-i mai rămîne decît să vorbească la cei doi pereți care i-au mai rămas. În schimb, pictorul de costume are cîștig de cauză, argumentele sale fiind irefutabile : „nu pot să-i las pe actori dezbrăcați". Producătorul se sperie atît de tare de această perspectivă, încît acceptă să se mai ia un perete de la decor și să se transforme în costume. Regizorul vrea să-și dea scenograful afară, dar acesta iese singur și, după trei ore, se întoarce cu patru pereți mai mici.

Cu actorii treaba e mai simplă, întrucît sînt ocupați în teatru sau în alte filme. Se apelează la pensionari. Deoarece personajele tinere nu pot fi interpretate tot de pensionari, se duc tratative secrete cu diverși actori, prin care aceștia sînt învățați cum să ia avionul după repetiție ca să ajungă la filmare și cum să ia avionul înapoi, ca să ajungă la spectacol, intrînd zilnic în pielea a cel puțin trei personaje diferite. Actorii care aleargă mai repede sînt și cei mai apți să joace în film (se propune, prin urmare, introducerea maratonului ca disciplină obligatorie în Institutul de teatru). Numai că directorii de teatru nu sînt de acord ca actorii lor să decoleze direct de la repetiție și să aterizeze direct la spectacol, așa că urmează un schimb de scrisori politicoase între teatre și cinematografie, corespondență din care se poate deduce, alternativ, că teatrele ar putea să-și întrebuințeze sălile mai cu folos organizînd și baluri, iar cinematografia ar fi mai avantajată dacă ar filma fauna bogată și exotică a Deltei. În cele din urmă, lucrurile se rezolvă, cu asigurări și jurăminte de ambele părți, pînă la prima întîrziere de avion sau de tren, cînd corespondența intră din nou în funcțiune, evitîndu-se schimbul inițial de amabilități.

În sfîrșit, totul pare să fie gata pentru filmare. Pare, fiindcă în momentul în care ar trebui să se audă „motor", se aude o înjurătură. S-a defectat o mașină, au sosit mai puține proiectoare, pantofii interpretului principal sînt confecționați amîndoi pe dreptul, scenograful a uitat să facă o fereastră în zid, un rol secundar a pierdut trenul, directorul a plecat în prospecție la Olănești, protagonista a plîns toată noaptea și are cearcăne, recuziterul și-a luat concediu, operatorul s-a tăiat la degetul mijlociu, regizorul are draci... Și, pe deasupra, plouă cu găleata.

Trecînd peste toate aspectele bunei colaborări, se filmează totuşi. Pelicula este dată pentru prelucrare în laborator, de unde iese verde. Se mai încearcă o dată şi iese roşie. Semn că s-a copt. „Nu-i nimic — i se spune regizorului — schimbă acţiunea pe amurg". Personajul iese aşadar în amurg din casă şi dă, afară, peste o lumină galbenă. Asta ar trece neobservată, dar se duce la facultate. Seara. „Să zicem că învaţă la seral", propune cineva. În cazul ăsta, trebuie să-i găsim o ocupaţie peste zi. Este chemat din concediu scenaristul, ca să-i găsească o ocupaţie pentru zi personajului său. Scriitorul W, care credea că a scăpat pînă la premieră, îşi lasă neterminat noul roman şi se apucă să rescrie scenariul. (Cîteva episoade va trebui să le omitem ca să nu ne repetăm.)

Filmul e aproape gata. E invitată o nouă artă : muzica. Compozitorul scrie, la cererea regizorului, treizeci de minute de muzică. Dar regizorul, după o îndelungată meditaţie, reţine pentru film numai douăzeci de minute. Compozitorul întreabă, cu adîncă mirare, ce va face el cu celelalte 10 minute de muzică. „O simfonietă", e de părere regizorul. Compozitorul îşi ia angajamentul de a nu mai compune cît va trăi muzică de film şi pleacă trîntind muzical uşa. Inginerul de sunet, ca să-i dea oarecare satisfacţie compozitorului, acoperă cu muzică o parte din dialogurile filmului. „Tot sînt agramate", explică él. „Mai bine ai fi atent la postsincroane, care sună fals !" ia regizorul, nu se ştie de ce, apărarea scenariului. Pe acest dialog al artelor, se aude plînsul monteuzei, care e moartă de oboseală, iar acasă o aşteaptă trei copii...

Filmul iese pînă la urmă prost, aşa cum se prevăzuse. Nu pleacă la Cannes, nu pleacă nici la Varna şi nu are nici un succes de stimă, întrucît critica de specialitate... Dar asta nu mai e sinteză, ci analiză.

Aşadar, în film îşi dau mîna mai multe arte, pentru a crea ceva nou.

Cînd nu se creează ceva nou, nu sînt neapărat de vină celelalte arte. Cînd se creează ceva nou, nu e întotdeauna meritul celorlalte arte.

MARELE COMIC ŞI MARELE PUBLIC

Marele comic juca rolul unui ins naiv, tont, uşor de păcălit, pe care toţi şmecherii, pungaşii, găinarii, altfel comici foarte populari şi ei, îl duceau de nas cum voiau, într-o suită cît se poate de voioasă.

Cînd marele comic descoperi, într-o magazie, un munte de saci cu zahăr dosiţi şi pungaşul începu să explice, bîlbîindu-se foarte hazliu, că el bea cinci cafele pe zi, iar marele comic îi ţinu o lecţie despre pericolul excesului de glucide, nu rîse nimeni.

Cînd marele comic dădu peste un tip care îi luă o mare sumă de bani ca să-i revîndă propria maşină, iarăşi nu rîse nimeni.

Marele comic pica în tot felul de capcane întinse de coţcari malefici, se împleticea în labirinturi birocratice, se alegea cu amenzi, cucuie, picioare în spate, buzunare goale, i se lua pîinea de la gură, îşi dădea palme, se lovea cu capul de pereţi, plîngea caraghios, cu grimase, dar nimeni nu rîdea în sală.

Nici la comicăriile celorlalţi comici de reală şi meritată popularitate nu rîdeau spectatorii.

Pelicula se derula într-o linişte glacială, publicul privea împietrit, fără măcar un zîmbet pe buze.

Cînd marele comic se întinse pe linia ferată, iar locomotiva se apropia ameninţător, nimeni nu izbucni în hohote de rîs, cum era de aşteptat.

Chiar cînd trenul trecu, dar pe o linie alăturată, căci ne găsim totuşi într-o comedie şi în fiecare comedie funcţionează cîte un macaz, marele public se menţinu în tăcerea sa de piatră.

În condiţiile astea, să mai faci comedie ?...

ATELIER DE CREAŢIE

M-am gîndit să scriu un scenariu de film despre dragostea dintre doi oameni aflaţi la vîrsta maturităţii. Să scriu despre dragostea conjugală ? E banal şi nespectaculos. Poate despre doi oameni care se iubesc de mici copii şi continuă să se iubească şi la maturitate, dar nu se căsătoresc... Bun, dar de ce nu se căsătoresc ? Din cauza pă-

rinților ? Un Romeo și o Julietă trecuți de patruzeci de ani victime ale dușmăniei dintre familii ? La sfîrșitul secolul XX doi oameni maturi suferă din cauza neînțelegerii dintre părinți ? Nu cred nici copiii ! Dar dacă fiecare dintre cei doi eroi este căsătorit și... Exclus ! Dublă infidelitate? Două divorțuri ? Sau... nici nu-mi vine să scriu cuvîntul... crimă ? Ori... sinucidere ? Nici vorbă ! Aș dori să fie o poveste calmă, liniștită, gravă, și nu o dramă pasională. Fără victime ! Poate că un singur divorț... Și ce rezolv ? Divorțul e divorț, iar infidelitatea... ce să mai vorbim ! Se încercăm altfel. Lui i-a murit nevasta... Dar de ce s-o omor pe biata femeie ? Mai ales că am mai întîlnit astfel de cazuri în filme. Atunci, ei i-a murit soțul. Vasăzică ea este liberă. Dar el ? El... a fost părăsit de soție. De ce? Fiindcă el e un monstru. Asta-i bună ! Spectatorii nu au nici un motiv să simpatizeze un monstru. Atunci nevastă-sa e un monstru. În cazul ăsta, în loc să-l simpatizăm, îl compătimim. Nu-i bine. Să zicem că nevastă-sa l-a părăsit fiindcă n-a vrut să-l urmeze în provincie. Merge. Dar filmul ăsta s-a mai făcut de vreo douăzeci de ori. Nu, mai bine îl fac pe el văduv. Dar cum a rămas văduv ? Doar nu s-a născut așa. Vedem noi... Dar ea ? Ea ce este ? Adulteră ? Imposibil ! Îi fac pe amîndoi văduvi. Doi văduvi la patruzeci de ani ? Doar nu e război. El văduv și ea divorțată. Ea de ce e divorțată ? Bărbatul ei e bețiv. Și asta s-a mai făcut. Mai bine ea văduvă și el divorțat. Înseamnă că soția lui o fi fost bețivă ? El e bețiv. Și ce iese ? Dragostea dintre un bețiv și soția unui bețiv ? A, nu, că ea nu mai e divorțată, e văduvă. La urma urmei, de ce văduvă ? Mai bine nemăritată. Nemăritată la patruzeci de ani ? Nu, el e neînsurat. Și ea ? Amîndoi sînt necăsătoriți. Păi de ce nu s-au căsătorit ? Fiindcă nu s-au cunoscut pînă acum. Și acum, dacă se cunosc, de ce nu se căsătoresc ? Dacă se căsătoresc, la ce bun filmul ?...

MISTER DESĂVÎRȘIT

— Aș dori să vă ofer un scenariu pentru un film polițist.

— Oferiți-ni-l.

— Mai întîi aș vrea să știu dacă merge. Să vi-l po-

vestesc în cîteva cuvinte. La Miliţie se primeşte un telefon că într-un apartament de bloc s-a comis o crimă. Miliţia se deplasează urgent la faţa locului, dar nu descoperă nici o urmă. Toţi locatarii sînt teferi, nici măcar nu s-au certat între ei, în ziua respectivă n-a intrat în apartamentul respectiv nici un străin. Nu există victime, nu există semne de violenţă, nu există crimă.

— Prin urmare, a fost o glumă.

— Nu. Vocea de la telefon era foarte serioasă, ba chiar gravă. Aşa că Miliţia porneşte pe urmele făptaşului.

— Dar ce a făptuit făptaşul dacă nu a fost crimă ?

— Nu ştim. Urmează să aflăm. Sînt descoperiţi o serie de martori.

— Martori la ce ?

— La crimă.

— A fost totuşi o crimă ?

— N-a fost. Adică nu ştim dacă a fost sau nu. E palpitant, nu-i aşa ?

— Nici că se poate mai palpitant !

— Staţi să vedeţi. Un martor declară că a văzut un om strecurîndu-se prin întuneric.

— Unde se strecura ?

— Nu se ştie, fiind întuneric. Alt martor declară că a văzut la ora respectivă o femeie intrînd în bloc.

— La ce oră ?

— La ora respectivă. O femeie pretinde, în schimb, că a auzit la aceeaşi oră un zgomot suspect.

— Un zgomot suspect ?

— Da. De perforator.

— Asasinul lucra cu perforatorul ?

— Nu, se perfora asfaltul.

— Şi de ce vi s-a părut suspect ?

— Nu mie. Martorei. Mă rog, ca să nu lungesc, martorii declară tot felul de lucruri care nu au nici o legătură între ele şi care, pînă la urmă, se dovedesc că nu au nici o legătură cu crima.

— Ca să inducă în eroare organele de anchetă ?

— Da de unde ! Nu aveau legătură cu crima pur şi simplu fiindcă nu s-a produs nici o crimă.

— Atunci ce s-a produs ?

— Nimic.

— Şi telefonul ?

— Care telefon ?

— Vocea serioasă, gravă, care a telefonat la Miliţie...
— A, da ! Nu are nici un rost. O scot.
— Aveţi scenariul la dumneavoastră ?
— Îl am în cap. Dar îl transcriu pe curat.

CUM DEBUTEAZĂ ÎN CINEMATOGRAFIE...

Regizorul

Mai întîi face secţia de regie de film a institutului de specialitate (dacă face regia de teatru, îl priveşte, să mai aştepte !), pe urmă face stagiul militar, pe urmă face stagiul profesional : asistenţă pe lîngă un regizor matur, după care devine regizor secund pe lîngă un regizor şi mai matur (chiar dacă e acelaşi, între timp s-a mai maturizat). Apoi caută un scenariu de scurt metraj. Apoi caută alt scenariu de scurt metraj (greu de nimerit de prima oară!). Caută, deci, pînă găseşte. Pe urmă caută o casă de filme căreia să-i placă scenariul care i-a plăcut lui. După aceea caută altă casă de filme, care să aibă loc în plan pentru un debutant. Apoi nu-i ajung banii la deviz. Apoi face din scenariul de scurt metraj un scenariu de şi mai scurt metraj, ca să-i ajungă banii. Apoi caută echipa de producţie. Apoi îl caută echipa de producţie pe el : la Asociaţia cineaştilor, de unde ia o recomandare, la Buftea, de unde ia altă recomandare, la IATC, de unde ia o copie a diplomei de absolvire, la Casa de filme, de unde ia observaţiile la scenariu, la teatre, de unde ia actori...
După ce face filmul de scurt metraj, dacă filmul e bun, dacă găseşte un scenariu de lung metraj, dacă scenariul e bun, dacă găseşte o casă de filme care e de aceeaşi părere, tînărul regizor face şi un film de lung metraj. După care face cincizeci de ani.

Actorul

Mai întîi trebuie să fie văzut la teatru (dar cum regizorii de film nu prea au timp să meargă la teatru, de obicei nu e văzut). Dacă, printr-o întîmplare fericită, e văzut, dă fotografii. Apoi dă probe filmate. Întîi i se spune

că e bine. După aceea i se spune că nu e bine. Apoi mai dă probe filmate. Apoi filmează. Apoi e uitat. După un număr de ani, dacă are norocul să-l remarce în film un regizor care e prieten cu autorul filmului, mai primeşte un rol. Dacă, dimpotrivă, e văzut în film de alt regizor, care nu e prieten cu autorul filmului, nu mai face un rol. Dacă are norocul să întîlnească o fată bună, se însoară. Dacă nu, nu.

Cascadorul

Mai întîi sare. Dacă-şi rupe măcar un picior, devine cascador.

Directorul de film

Mai întîi face (sau nu) studii economice. Apoi face practică în producţia de filme. Apoi i se încredinţează un film. Dacă ştie să se descurce cu mijloacele puse la dispoziţie, devine director de film. Dacă nu, îşi continuă practica în producţie pînă cînd, conform legii, cu respectarea condiţiilor de vîrstă şi vechime, iese la pensie.

Producătorul delegat

Mai întîi face, la institutul de specialitate, secţia de filmologie. Apoi devine producător delegat şi face altceva.

Criticul de cinema

Mai întîi scrie multe cronici. Apoi vede multe filme.

PROPUNERE DE RECINEMATOGRAFIZARE A CINEMATOGRAFULUI

Aflu dintr-o serie de articole şi studii pertinente că epoca de glorie a cinematografului a fost aceea a filmului mut, că, o dată cu inventarea filmului vorbit, arta cinematografică s-a degradat, şi-a pierdut specificul, s-a teatra-

lizat, s-a epicizat, s-a depersonalizat. Vai de sufletul ei ! Invenția asta sonoră s-a dovedit a fi un soi de lepră care a mîncat cinematograful, l-a schilodit, l-a desfigurat, iar ceea ce vedem noi azi pe ecrane e o tristă caricatură a ceea ce au văzut bunicii noștri. Cu alte cuvinte, o rușine.

Dacă te gîndești bine — totul e să te gîndești bine — așa e. La ce-i trebuie cinematografului — artă prin excelență vizuală — dialog ? Ce e dialogul altceva decît o încărcătură pleonastică ? El nu face decît să dubleze imaginea, să o sublinieze tautologic. Dacă e soare, nu mai trebuie s-o spunem, că se vede. Dacă e noapte, nu se vede și știm că e noapte. Dacă doi oameni se iubesc, asta se poate înțelege din privirile lor. Dacă se urăsc, îi punem să se bată. Dacă lucrurile nu merg cum trebuie într-o fabrică, arătăm niște utilaje defecte. Dacă lucrurile nu merg cum trebuie într-o familie, arătăm că ele nu merg cum trebuie. Prin imagini. Pregnante. Sugestive. Dacă un personaj e prost, să i se vadă prostia pe față. Dacă-i inteligent, să-și demonstreze inteligența prin fapte, nu prin vorbe. Dacă-i om de acțiune, să acționeze. Dacă-i palavragiu, vorbele sale tot nu au acoperire, așa că mai bine fără ele.

Vrei să faci un film despre conflictul dintre generații, arăți conflictul dintre generații. Într-un film a cărui acțiune se desfășoară la mare, arăți marea și e de ajuns, nu mai trebuie vorbe. Într-un film de război, vorbesc armele, ce rost ar avea să mai vorbească și oamenii ? Filmele muzicale nu au nevoie de vorbe, fiindcă în general textele de muzică sînt proaste. Cît privește filmele de analiză psihologică, ei bine, aici dialogul e chiar superfluu, căci normal este să cobori cu aparatul în adîncul sufletului și să filmezi.

Cine vrea să filmeze bunăoară procesul de la Nürnberg, nu are decît să-l filmeze. Fără vorbe. Pentru vorbe există destule documente care pot fi citite la bibliotecă. „O scrisoare pierdută" ? „O scrisoare pierdută" este cinematografică numai dacă i se elimină dialogul. Dacă filmăm dialogul, teatralizăm filmul și, implicit, îl depersonalizăm, îl mutilăm. Și „Hamlet" se poate filma fără dialog. Doar toată lumea știe „a fi sau a nu fi..." și „vorbe, vorbe, vorbe..."

La urma urmei, dacă s-ar fi făcut filme în epoca anterioară vorbirii la om, ar fi avut ele dialog ? Iar în viitor, cînd — după cum afirmă unele teorii mai vechi — oamenii

vor comunica prin gînduri, va fi oare nevoie de dialog ? Se vor filma pur şi simplu gîndurile.

Aşadar, să recinematografizăm cinematograful înainte de a se fi produs ireparabilul !

P. S. Ar trebui cinematografizată şi critica de film. Ce nevoie are ea de vorbe ?

CONSIDERAŢII TOPONOMASTICE NU FOARTE DRASTICE

Dacă, peste un număr de secole sau milenii, va trebui să fie reconstituită, pe baza filmelor artistice produse în ultimii treizeci de ani, toponimia ţării noastre, urmaşii vor rămîne literalmente cu gura căscată. Ei vor descoperi că România avea, în a doua jumătate a secolului al douăzecilea, şi cîmpii, şi munţi, şi văi, şi dealuri, şi rîuri, şi mare, şi păduri, şi deltă, şi sol, şi subsol, şi văzduh — de toate — dar o singură localitate : Bucureşti. E adevărat, în filmele din epoca respectivă apar imagini din diverse localităţi urbane şi rurale, dar aceste localităţi sînt anonime. Tot ceea ce nu se întîmplă în Bucureşti, se întîmplă undeva, în altă parte, într-un oraş sau într-un sat necunoscut, în general fără nume, fără placă indicatoare, fără biografie. Personajele numesc locul acţiunii „oraşul nostru", „satul nostru" sau „comuna noastră", dar pentru nimic în lume n-ai să le smulgi un nume propriu, ca şi cînd acesta ar fi secret de stat. Maşinile care circulă pe străzi sau pe şosele au plăcuţe de înmatriculare cu abrevieri indescifrabile : Oc, Pn, Sf, Zx etc., pentru ca nu cumva un spirit curios, scormonitor să deducă — ferească sfîntul — în ce loc se desfăşoară evenimentele din film...

În urmă cu cîţiva ani, o echipă de filmare se afla în prospecţie într-un oraş din ţară, cu intenţia de a filma într-o mare întreprindere industrială de aici. Directorul întreprinderii — extrem de binevoitor : cafele, apă minerală, istoric, flux tehnologic, date de producţie, export... Pînă la citirea scenariului. „Păi, în scenariu, zice el, aveţi nişte aspecte critice". „Păi, răspunde regizorul, nu se poate să faci un conflict în film fără să ai şi nişte aspecte critice". „Păi, insistă directorul, aspectele astea critice nu se potrivesc cu întreprinderea noastră. La noi au fost depă-

şite." „Păi, precizează regizorul, noi nu arătăm în film că e vorba de întreprinderea dumneavoastră. Va fi o întreprindere fictivă". „Păi, se enervează directorul, asta nu se poate. Filmaţi aici şi ziceţi că-i în altă parte ?" „Păi, se enervează şi regizorul, nu zicem că-i în altă parte. Nu zicem nimic". „Păi — se înfurie directorul, dacă nu ziceţi nimic, se va înţelege că-i la noi, fiindcă întreprinderea noastră e unică în ţară". Şi aşa, din păi în păi, nu s-a filmat la întreprinderea respectivă, nu s-a filmat în oraşul respectiv, nu s-a precizat în ce întreprindere şi în ce oraş se petrece acţiunea. Noroc că filmul era vorbit în limba română.

Păi, veţi întreba, ce vor face în cazul ăsta cei de peste secole şi milenii ? Ce să facă ? Să studieze atlasele geografice. Păi nu-i o soluţie bună ?

CONSIDERAŢII ONOMASTICE ŞI MAI PUŢIN DRASTICE

După ce vede un film, Arhip îl comentează. Spre deosebire de cîţiva cunoscuţi ai mei, care comentează filmele înainte de a le vedea. Dar ei sînt specialişti. Arhip nu e specialist. Adică nu e critic de cinema, nu e regizor, nu e, nu e... Este pur şi simplu spectator. Şi îi place să comenteze filmele cu cine se nimereşte. Cu nevasta, cu prietenii, cu vecinii, cu colegii de birou, cu frizerul, cu vînzătorul de ziare, cu chelnerii... E dreptul lui (neplătit). Cele mai interesante sînt comentariile cu caracter general.

— Mă, sare la un moment dat Arhip din anonimat, voi aţi observat cum se numesc personajele din filmele noastre ?

— În toate felurile, i se răspunde.

— Da de unde ! Numele sînt în funcţie de categoria socială, nu-s puse la întîmplare.

— Ca-n viaţă.

— Ce viaţă ? Care viaţă ? se înfurie Arhip. Cum se numesc eroii tineri ? Mă refer la tinerii pozitivi, bineînţeles.

— Radu.

— Nici un Radu ! Ori îi cheamă Mihai, ori Andrei.

— O mai fi şi-un Petre...

— Rar ! hotărăşte Arhip. Foarte rar ! Ca şi Alexandru sau Mircea. Dar eroinele tinere ?

— Pozitive ?

— Pozitive, că negative nu prea avem. Irina. Sau Ioana. Sau, în cel mai rău caz, Anca.

— Şi e grav ? întreabă, îngrijorat, un ascultător.

— Nu e grav. Observ şi eu. Nu fac decît să observ. Pe maiştrii mai în vîrstă, cu experienţă, îi cheamă nea Simion, nea Spiridon sau nea Pandele.

— Eu am cunoscut un maistru pe care-l cheamă Brînză.

— Eşti un dobitoc, stabileşte Arhip. Noi discutăm aici despre artă ! Pe directori, îşi continuă el consideraţiile onomastice, fiindcă de obicei sînt cam oportunişti, la început împotrivindu-se noului şi către sfîrşit acceptîndu-l, cu sau fără convingere, îi cheamă ceva mai neutru : Ionescu, Popescu, Vasiliu... Dar negativii cum se numesc ? Aştia — le dă Arhip o mînă de ajutor — sînt recrutaţi dintre inginerii şefi şi contabilii şefi.

— Cum ? întreabă unul, curios de-adevăratelea.

— Scarlat sau Pamfil. Mamele se numesc Ana sau Maria. Mătuşile bătrîne, arţăgoase şi nemăritate se numesc Paraschiva, Agripina sau Natalia.

— Bine, bine, şi ce demonstrează asta ?

— Lipsă de fantezie. Cronică. Ia gîndiţi-vă ce grozav ar fi să întîlnim în filmele noastre o mare diversitate de nume ! Personajele s-ar impune, ar căpăta relief şi ar trăi în conştiinţa spectatorilor. Ce bogăţie de nume ne oferă realitatea ! Dacă toţi tinerii din filme se numesc Andrei, cum naiba să-i mai diferenţiezi ? Trebuie să existe un criteriu de individualizare !

Toţi cei de faţă cad sincer pe gînduri. O fi ceva...

— Ce-ar fi, se smulge unul din gînduri, ca un personaj de film să se numească Arhip...

— Asta ce mai e ? ! se miră Arhip. Ce fel de personaj?

— Un tip ambiguu, abscons, despre care nu ştii dacă-i deştept sau prost, glumeţ sau serios, bun sau rău, confuz sau subtil...

— Imposibil ! decretează Arhip. Astfel de personaje nu există, domnule ! În ce film ai văzut dumneata un personaj ca ăsta ?

Celălalt tace.

DUMINICA UNUI REGIZOR

Atent la fluxul tehnologic al vorbirii personajelor sale. am încercat să-mi imaginez o duminică din viața regizorului.

Regizorul se trezește din somn în jurul orei șapte. Afară e o lumină de șaizeci de milioane de kilovați... Iese, în plan mediu, de sub pătură, face cîteva mișcări ușoare de înviorare, macara sus-jos, stînga-dreapta, coboară din pat, iese din cadru.

Il vedem în baie punînd în funcțiune mașina de ploaie. Imagine unscharf. Prim plan în fața oglinzii. Contraplan în oglindă. Se rade. Tăietură.

Micul dejun. Ceai. Pîine, cuțit. Tăiem. Plan detaliu pe mîinile care ung untul pe pîine.

Regizorul se adresează soției regizorului :

— Propun un travling la Băneasa.

Soția regizorului înțelege cuvintele *propun* și *Băneasa.*

Regizorul și soția regizorului în mașină.

— Motor ! răcnește, nu se știe de ce, regizorul.

Dar motorul nu pornește.

— Poate nu decupează bine, consideră regizorul.

— Se spune decuplează.

Regizorul se supără și devine ironic :

— Deci eu fac decuplaje regizorale... Te trezești și tu vorbind din off !

Se supără și soția regizorului care, fără îndoială, are și alte of(f)-uri. Regizorul deschide capota și privește în plan general motorul.

— Cred că trebuie priză directă, se pronunță el.

Nevasta regizorului nu înțelege. Tace. Secvență mută. Regizorul emite o nouă ipoteză :

— N-o fi de vină perforația ?

Nevasta îl vede prin parbriz. În amorsă. Nu pricepe nimic. Tace.

— De ce taci ? Ți s-a rupt banda de sunet ?

În sfîrșit, regizorul crede că a descoperit hiba.

— Atenție ! Faci contactul și, la semnalul meu, decupezi... nu... debreiezi.

Soţia regizorului trece la volan, regizorul meştereşte ceva la motor şi, deodată, strigă :

— Acţiune !

Acţiunea porneşte, motorul porneşte, maşina porneşte şi ajung la pădure. Aici, regizorul şi soţia regizorului efectuează împreună un travling circular.

— Hai să panoramăm puţin peisajul, propune regizorul.

Ei panoramează puţin peisajul.

— Vezi ce cîmp minunat ? !

Soţia vede ce cîmp minunat.

— Vezi ce contracîmp minunat ? !

Soţia nu vede ce contracîmp minunat.

— Să consumăm nişte recuzită consumabilă, e de părere regizorul.

Ei consumă nişte recuzită consumabilă : brînză, pîine, roşii, ardei. Apoi, într-o suită de cadre lungi, ei admiră priveliştea. Într-un tîrziu, regizorul spune :

— Să efectuăm o mişcare de 180 de grade.

Ei efectuează o mişcare de 180 de grade şi se întorc acasă. Enchaînée.

— Ne vom uita şi la micul ecran.

Ei se uită şi la micul ecran.

Seara trîziu, regizorul developează filmul întregii duminici şi e mulţumit. Se culcă.

— Ai observaţii de formulat ? întrebă el la patru benzi.

— Nu, răspunde soţia regizorului.

Mişcarea devine ralanti.

— Atunci să trecem la copia standard.

Se stinge lumina. Fondu.

A doua zi, regizorul s-a trezit cu noaptea în cap.

Cei care au obiecţii asupra dialogului sînt sfătuiţi să revadă filmele în care personajele regizorului nostru (ingineri, economişti, medici, cercetători etc.) vorbesc duminica aşa cum vorbeşte şi regizorul, fiecare însă pe limba lui (piere). Acelora cărora soluţia li se pare nesatisfăcătoare le recomandăm să se adreseze scenaristului.

PROBĂ DE CINEFILIE

Fără să fie un pătimaş al cinematografului, Arhip vedea într-o zi un film şi îl comenta o săptămînă, considerîndu-se astfel un cinefil moderat. Nu, citi el într-o revistă de specialitate (Arhip obişnuieşte să răsfoiască, pentru cultura sa generală, diverse reviste de specialitate : de speologie, de virusologie, de ortografie, de manichiură şi pedichiură, de radioscopie, de croşetat, de compostat, de cules plante medicinale, de croitorie, de sticlărie etc.), nu, scria revista cu pricina, nu eşti un cinefil autentic dacă vezi cîte un film la întîmplare, fără un program, fără un sistem, fără un scop precis. Autorul articolului în cauză, un tip care-şi consacrase întreaga viaţă studierii acestei probleme arzătoare, publicînd studii, eseuri, cărţi, ba chiar şi o istorie a cinefiliei (trei volume), denumea ironic fenomenul de vizionare haotică, nesistematică, parţială a filmelor nu cinefilie, ci, vezi bine, cinefelie. Arhip nu înţelese prea bine diferenţa, dar avu un vag sentiment de culpabilitate intelectuală şi se hotărî să-şi facă o cultură cinematografică temeinică, spre a putea pătrunde cu capul sus în templul cinefiliei.

Văzu, astfel, într-o săptămînă, toate filmele ce rulau pe ecranele cinematografelor. În săptămîna următoare, colindă din nou toate sălile de cinema. Văzu aceleaşi filme, plus alte cîteva. Şi aşa, săptămînă de săptămînă, pînă epuiză repertoriul cinematografic al stagiunii. O fi de ajuns ? se întrebă el. Nu, păru să-i răspundă, cu o nuanţă ironică în voce, specialistul în cinefilie, eşti abia la început, eşti încă un biet aspirant întîrziat.

Arhip e un individ cu voinţă de fier. Cînd îşi propune ceva, merge pînă la capăt, dacă acel ceva are un capăt. Astfel, după ce constată că sălile de cinema nu-i mai satisfăceau setea aprigă de cultură cinematografică, se scufundă cu tenacitate în vizionarea casetelor video, ceea ce făceau mulţi dintre contemporanii săi, chiar unii mai puţin însetaţi de cultură.

Ce a văzut Arhip în cea de-a doua etapă a instruirii sale cinefile ? Un număr impresionant de filme în care

un individ urmărea, pe străzi, prin ganguri, prin depozite, prin garaje, pe acoperişuri, mai mulţi indivizi, pentru nu se ştie ce, sau, dimpotrivă, mai mulţi indivizi urmăreau — prin aceleaşi decoruri — un individ, pentru aceleaşi motive, timp în care se distrugeau zeci de maşini (prin înecare, lovire, răsturnare, explozie), cădeau răpuşi de gloanţe mai mulţi oameni decît în prima lună a celui de-al doilea război mondial, se beau cîteva butoaie de whisky şi se mîncau cîteva vagoane de pîrjoale numite hot dogs, adică, într-o traducere literală, cîini fierbinţi. A văzut, de asemenea, o groază de filme de groază, în care mişunau monştri cu chip de gorile şi vampiri cu chip de vampe, filme în care nu se bea whisky, ci sînge de om, şi nu se mîncau cîini fierbinţi, ci cîini propriuzişi. A văzut nenumărate filme în care, de la început pînă la sfîrşit, unii îi ţineau în pumni sau în lovituri de karate pe alţii, fără să afle cine-s unii şi cine-s alţii. A mai văzut o sumedenie de filme în care fantasticul şi ştiinţificul se împleteau atît de strîns încît se sufocau unul pe altul, oferind o perspectivă inedită asupra universului : într-unul, de pildă, un savant, care descoperise secretul trecerii de la regnul animal la regnul vegetal şi invers, se transformase într-o ridiche, dar nu reuşise, ca ridiche, să revină la condiţia de om, iar iubita lui, fără să ştie de metamorfoză, mîncase ridichea şi rămăsese însărcinată. Şi cîte şi mai cîte...

După această etapă de videocultură intensivă, Arhip, istovit, sleit, stors ca un grape fruit, zăcu o săptămînă în pat. Simţea că are în cap bile de rulmenţi şi saci de nisip, răcnea din cînd în cînd : „Nu dau sînge !", noaptea visa împuşcături, monştri de oţel, gorile, viermi, muşte uriaşe, extratereştri mititei care i se plimbau prin artere ca pe şosele naţionale, incendii, explozii şi catastrofe cosmice. Într-o zi, privindu-se în oglindă şi constatînd că a căpătat o culoare verzuie în obraji, se temu că e pe cale să se metamorfozeze într-un praz şi îi strigă nevesti-sii : „Să nu care cumva să mă mănînci !"

După un stadiu corespunzător la un aşezămînt de odihnă şi tratament, în care timp văzu, pentru refacere,

numai piese de televiziune, îi scrise o scrisoare bine simțită specialistului de la revistă, prin care îl rugă cu lacrimi în ochi să nu-l mai primească în rîndul cinefililor autentici nici dacă, prin cine știe ce împrejurare specială, s-ar transforma în vampir sau în cuirasat și l-ar amenința cu moartea...

Încetul cu încetul, Arhip s-a întors, învins, la viața de cinefil moderat, văzînd cîte un film, la întîmplare, și comentîndu-l timp de o săptămînă...

DIN VIAȚĂ ÎN FILM ȘI INVERS

— Ce pă ai des cum se bește-nnele fil de-a noas ?

— Arhip dragă, nu înțeleg nimic din ceea ce spui. Te rog să vorbești mai clar.

— Besc și-o ca-n via.

— Dacă vrei să ne înțelegem, te rog, te implor, exprimă-te limpede, în limba română contemporană. Altminteri refuz orice dialog cu tine.

— Da ce, nu mă-xprim-pede ?

— Din clipa asta, Arhip, am încheiat discuția cu tine. Te invit să nu-mi mai adresezi nici un cuvînt.

— De ce ? Te-ntrebam și eu ce părere ai despre cum se vorbește în unele filme de-ale noastre.

— Mă întrebai ? În ce limbă mă întrebai ?

— În chiar limba lor.

— Unde ai auzit tu limba asta ? Unde se vorbește așa ?

— Asta-i bună ! În filmele în care personajele vorbesc ca-n via. Ca-n viață. În viață, oamenii sînt grăbiți, dom'le, mă rog, domnule, și mai mănîncă silabe, începuturi sau finaluri de cuvînt, ba chiar cuvinte întregi. Dacă vrem să dăm senzația de autentic, tre, respectiv trebuie, să vorbim la fel și în filme. Preferi dialogul fals, făcut, confecționat, hipercorect, hipergramatical, hiperstilizat ?

— Și cum se înțeleg personajele din film dacă fiecare mănîncă două-trei sute de silabe ?

— Dacă toate personajele vorbesc la fel, se înţeleg ele. E logic.

Logic, Arhip are dreptate. Dar logica a devenit o chestiune desuetă, uneori de-a dreptul penibilă. De logică ne arde ?

— Dar noi, spectatorii, cum înţelegem ?

— Păi ce ? Noi vorbim altfel ? Filmul e viaţă.

— Unii spun că e artă.

— Arta reflectă viaţa, mă pune la punct Arhip, familiarizat binişor cu teoria reflectării. În definitiv, ce trebuie să ne ofere nouă filmul ? Senzaţia de viaţă. Senzaţia de autentic. Asta mă interesează în primul rînd. Nu ceea ce se vorbeşte. Nu de mult, un critic vorbea la televizor despre lucruri foarte interesante, într-un mod foarte inteligent. Nu mă interesează că respectivul înghiţea cuvinte întregi, hălci de propoziţie. Reuşea, dom'le, să transmită senzaţia de profunzime, senzaţia de inteligenţă. Senzaţia e totul !

— Şi dacă spectatorii vor începe să vorbească întocmai ca personajele autentice din filme ? Fiindcă, trebuie să recunoşti, Arhip, filmul — o fi artă, n-o fi artă... — are totuşi o influenţă asupra publicului.

— Perfect ! Înseamnă că vom deveni cu toţii mai autentici.

Arhip pare serios, dar îmi dă senzaţia că ar fi ironic. Şi cum senzaţia e totul...

CU ARHIP DESPRE FIRESC

Ce nu-i place lui Arhip în filme ? Multe nu-i plac. Şi înainte de toate dialogul. Ce-l supără la dialog ?

— E lung, dom'le, e lung de te apucă plictiseala. Dacă el îi zice „te iubesc", iar ea îi răspunde „şi eu" e de ajuns. Restul e poezie.

— Shakespeare era de altă părere : restul e tăcere. Dar poezia e rea, Arhip ?

— Bună, rea, nu ţine în film. La cinema eu vreau să văd *peisajii,* conflicte, relaţii, cafturi.

— Dar conflictele, relațiile — de *peisajii* și de cafturi nu vorbesc — nu se exprimă și prin dialog ?

— Poate la teatru, nu la cinema. Ce, cînd se vorbește în altă limbă, să stau tot timpul cu ochii pe scris ?

— Ca să pierzi *peisajiile și* cafturile...

— Păi nu ?

Ce nu-i mai place lui Arhip în dialogul de film ?

— Nu-mi place cînd nu-i firesc, dom'le.

— Adică ?

— Mie să nu-mi faci filozofie pe marele ecran, să nu-mi vii cu chestii profunde, cu intelectualisme. Că ce e omul, că ce e viața, că una, că alta... Să spună *personajiile* ce au de spus și gata.

— Și dacă *personajiile* au de spus ce e viața, ce e omul, una alta ?

— Păi de ce să spună ?

— Fiindcă, să zicem, sînt preocupate de treburile astea.

— Nu e firesc.

— Ce nu e firesc, Arhip ?

— Să se exprime așa...

— Cum așa ?

— Adînc, complicat, savant...

— De ce ?

— Fiindcă oamenii vorbesc altfel. Firesc. Ca-n viață : Ce faci ? Bine. Dă-mi asta. Poftim asta. Mulțumesc. Vino-ncoace. Du-te-ncolo. E bine. Ba e rău. Om vedea, mă. Adică simplu.

— Deci, firesc înseamnă simplu.

— Da, dom'le.

— Dacă în film vorbesc doi savanți, să zicem, ei ar trebui să se exprime firesc, adică simplu, cam așa : — Am inventat asta. — Dă, mă, s-o văd și eu. — Poftim asta. — Bună, mă. — Du-te-ncolo, că e simplă. Adică firească !

— Hai, mă, că exagerezi !

— Vrei să spui că nu i-am pus să vorbească firesc ?

— Ba e firesc, dar ai zis că-s savanți.

— Și savanții nu trebuie să vorbească simplu ? Adică firesc.

— Firesc, dar în felul lor.

— Adică profund, complicat, savant, ca-n viaţă ?

— Păi nu ?

Cu Arhip niciodată nu ştii dacă glumeşte sau vorbeşte serios. Ca-n viaţă.

ETERNII EFEMERI

Eroul filmului, vajnic luptător pentru dreptate şi adevăr, dezlănţuie o companie aprigă împotriva răufăcătorilor, bine organizaţi în bande, în munţi, în păduri, în cîrciumi, în saloonuri. El le întinde curse, ei nu se lasă mai prejos. El lichidează mai bine de jumătate din bandă, cealaltă jumătate continuă să jefuiască bănci, magazine, sate, vite, cai, să ameninţe, să şantajeze şi să ucidă oameni nevinovaţi. După cîteva capcane din care eroul scapă ca prin minune, datorită curajului, inteligenţei şi forţei sale, precum şi datorită ajutorului unor oameni de bine şi al unor femei bine, el cade totuşi într-o cursă din care nu mai scapă. Răufăcătorii îl ciuruiesc cu gloanţele şi-l lasă într-un lac de sînge.

Dar, ca şi cum nimic nu s-ar fi petrecut cu el, eroul, viu şi nevătămat, îşi continuă bătălia pentru dreptate şi adevăr. El lichidează un sfert din bandă, salvează oameni, cîini, bănci, sate, cai şi situaţii, după care cade tragic, răpus de un pumnal ucigaş.

Nu avem timp să deplîngem (sau chiar să plîngem) moartea cumplită a eroului, căci el se ridică din nou la luptă, cu calul, cu maşina, cu pistolul şi cu toată convingerea. După ce mai trimite pe lumea cealaltă vreo treizeci de bandiţi (care, la început, n-au fost decît doisprezece, dar s-au înmulţit, probabil prin sciziparitate), e ucis definitiv de o stîncă prăvălită asupra sa. Definitiv ?

Nu. Se ridică, luptă, mai moare de cinci-şase ori, dar învinge. Bandiţii, la rîndul lor, mor şi ei în cîteva reprize, însă, fireşte, vor învia în filmul următor spre a fi din nou pedepsiţi de acelaşi erou nemuritor.

Dar spectatorii ? Spectatorii mai mor. Dar nu învie, căci ei, sărmanii, sînt oameni.

VORBE ŞI FAPTE

Se vorbeşte că :

— nimeni nu mai bagă cinematografia în aceeaşi oală cu fotbalul, încercîndu-se, dimpotrivă, o apropiere, volens-nevolens (cum ar zice un personaj al lui Ilf şi Petrov), de gimnastica feminină ;

— patru critici literari au solicitat cu insistenţă rubrica de cronică cinematografică de la tot atîtea publicaţii culturale ;

— doi cronicari sportivi au renunţat să mai plece la campionatul mondial de fotbal, pentru a nu pierde două premiere ale cinematografiei naţionale ;

— săptămîna trecută, un scriitor de vază a terminat un scenariu atît de bun, încît cinci edituri din cinci oraşe diferite şi l-au disputat în vederea publicării (situaţie aproape homerică, poetul grec fiind disputat de şapte oraşe) ;

— vineri, un regizor de prestigiu, autor a peste douăsprezece filme, a prezentat un scenariu căruia nu i se putea adăoga nici o virgulă ;

— marţi, la ora unsprezece şi patruzeci şi patru de minute, un producător de filme i-a spus cunoscutului scriitor Î, laureat a patru premii serioase : „Maestre, aţi scris un scenariu mizerabil", iar scriitorul nu numai că nu i-a răspuns : „Eşti un cretin", dar a promis că va scrie un scenariu mult mai puţin mizerabil ;

— la ora douăsprezece şi cinci minute, acelaşi producător i-a refuzat regizorului Ă, supranumit „Spaima Buftei", un scenariu care avea douăzeci şi cinci de dezacorduri gramaticale, şaizeci şi două de inadvertenţe tehnice elementare şi două mii cinci sute de metri în plus, iar regizorul nu s-a dus cu decupajul la altă casă de filme, ci acasă ;

— miercuri, la ora zece şi un sfert, regizorul O, avînd nevoie de un transfocator din dotarea studioului Buftea, a apelat la regizorul U, care i l-a oferit pe loc, deşi acesta din urmă avea şi el nevoie de transfocator peste două săptămîni ;

— în ciuda faptului că avea un scenariu de scurt metraj, regizorul W a izbutit să nu facă din el un film în două serii ;

— între regizorul de cinema Cm. și regizorul de teatru Bv. a avut loc, următorul dialog :

— Dragul meu, știu că actorul Y deține rolul principal în spectacolul pe care tocmai îl pregătești...

— Stai, nu continua ! Știu despre ce e vorba. Amîn premiera și îl las să filmeze la dumneata !

— Nu, nu vreau să amînați premiera ! Aveți și voi un plan !

— Știu cît costă o zi de filmare. Planul vostru e mai important !

— Ba al vostru ! Ți-l las.

— Ba nu ! Ți-l dau.

— Nu-l iau !

— Ia-l ! etc.

Și dialogul s-a încheiat în bună înțelegere...

— luni a avut loc premiera filmului istoric „Cetatea", în care nu apare nici o secvență de bătălie ;

— săptămîna viitoare va ieși, în premieră, un film de actualitate în care sînt dezbătute chiar probleme de actualitate...

Acestea fiind vorbele, nu ne rămîne decît să vedem care ar fi faptele...

ACTORUL IDEAL FAȚĂ CU ACTORUL REAL

Știm cum arată, cel puțin în linii mari, detergentul ideal, aspiratorul ideal, soțul ideal (despre acesta din urmă avem date precise de la Oscar Wilde). Nu știm însă (deocamdată !) cum arată actorul ideal. Chiar, cum o fi arătînd oare actorul ideal ? Cinematograful fiind, ca și fotbalul, o instituție publică deschisă, s-ar putea isca vociferări, ca pe stadion : Humphrey Bogart ! Bette Davis ! Laurence Olivier ! Clark Gable ! Spencer Tracy ! Peter O'Toole ! Anthony Quinn ! Jean Gabin ! Jean Constantin !

Dar, domnilor (și doamnelor) suporteri, nu e vorba de actorul care vă place dumneavoastră, ci de actorul ideal, ceea ce este — vă poate confirma orice critic de specialitate — cu totul altceva ! Ca atare, aveți puțintică răbdare !

Să punem la vot ! vor striga democraţii tradiţionalişti. Referendum ! vor cere democraţii absoluţi. Democraţii moderaţi (centru stînga...) vor propune, probabil, o coaliţie, independenţii un sondaj de opinie, conservatorii vor trage spuza pe turta lui Chaplin, Keaton sau Laurel & Hardy, moderniştii îl vor sălta, să zicem, pe Woody Allen, feminiştii (-stele) pe Jeane Fonda, ecologiştii pe Jacques Cousteau (sau pe Florin Piersic...) şi tot aşa mai departe...

Dar nu, propunerile dumneavoastră nu stau în picioare, stimaţi cinefili, fiindcă actorul desemnat de dumneavoastră s-ar putea să nu fie pe placul altora, căci — iată un lucru asupra căruia sper să fim cu toţii de acord — actorul ideal trebuie să satisfacă toate gusturile. Iar în materie de gust... Cum observa cineva, singurul simţ care nu participă deloc la percepţia artistică, gustul, apare ca un criteriu estetic hotărîtor. Sau, cum zicea un producător de la o casă de filme, noi facem filme pentru toate gusturile : unele care nu sînt pe gustul unora, altele care nu sînt pe gustul altora.

Revenind la problema actorului ideal, mă tem că nici sondajul de opinie, nici votul democratic, nici plebiscitul, nici terorismul n-ar putea soluţiona chestiunea. Nu s-au rezolvat ele probleme mai simple cu aceste mijloace... Băgaţi în computer ! va striga tehnocraţia cibernetizată. Ce să băgăm în computer ? Fireşte, datele principale ale marilor actori de cinema. Şi ce să scoatem din computer ? Ce altceva decît „portretul robot“ al actorului ideal ? ! Nu protestaţi, ideea nu mi se pare criminală. În definitiv, *idealul* este ceva care, dacă nu se opune, nici nu se suprapune *realului.* Nici un actor real nu ar putea fi *actorul ideal.* Această soluţie sintetică propusă de ciberneticieni, este, la urma urmei, destul de (era să scriu *realistă ;* dar nici *idealistă* parcă nu merge...) convenabilă. Iei ceea ce e mai bun de la fiecare şi... Bine, bine — intervin dialecticienii — dar dacă iei numai ceea ce e bun şi nu iei şi ceea ce e rău, se strică echilibrul dialectic al personalităţii. Dacă Chaplin e cam scund, Fernandel cam buzat, Louis de Funès cam chel, Woody Allen cam miop, Norman Winsdom cam urît, aceasta nu face parte din personalitatea fiecăruia ? Au şi dialecticienii dreptate. Bun, introducem în computer şi defectele. Ce te faci, însă, că iese un actor ideal mic, chel, gras, chior, buzat şi, pe deasupra, şi urît, şi care nu e nici măcar membru al unui partid ecologist ?

Computerul nu e nici el desăvîrşit. Amestecurile astea nu se ştie niciodată ce dau pînă la urmă : Struţocămila (vezi „Istoria ieroglifică“ a lui Dimitrie Cantemir), dinamita (vezi premiul Nobel, Pop Art (vezi studiul lui Dan Grigorescu). Rezultatul sintezelor, al amestecurilor este imprevizibil. Dacă-i amestecăm pe Stan cu Bran iese oare un actor mai bun decît cei doi luaţi separat, adică împreună ? Greu de presupus.

Poate că actorul ideal ar fi acel actor care să joace în orice rol din orice film al oricărui regizor. Fie. Orson Welles, care e aproape un actor ideal, a fost perfect în Othelo, dar, după părerea mea, ar fi mai puţin perfect în Romeo sau chiar în Julieta.

E limpede că nu are nici un sens să umblăm după cai verzi pe pereţi, după fantome, iluzii şi fete morgane. Actorul ideal nu trebuie căutat aiurea nici din punct de vedere istoric, nici din punct de vedere geografic. El se află aici, lîngă noi, în mijlocul nostru. El este acela care, orice personaj ar interpreta, orice text ar rosti, în orice context dramatic s-ar afla, din orice unghi, în prim plan sau în general, pe Orwo sau pe Azo, rămîne convingător şi tulburător. Nu-i nevoie să călărească impecabil ca John Wayne, să sară din pom în pom ca Johnny Weissmüller, să conducă automobilul ca Tely Savalas, să tragă cu pistolul ca Charles Bronson. Nu trebuie nici să ştie să joace biliard, poker, şah, şeptic, tenis, bridge, table sau popa-prostul. Actorul ideal este acela care, privind un cadran complicat, poate stabili fără cea mai mică greşeală compoziţia unei şarje de oţel, acela care poate măsura din ochi dimensiunea unei piese proaspăt ieşite de la strung, acela care se poate plimba cu logodnica (din film) cu barca pe lac şi discuta fluxul tehnologic în diverse variante, acela care poate filma o secvenţă de zi la Satu Mare şi, după un zbor rapid şi sigur cu compania Tarom, o secvenţă de noapte la Ciocăneşti, în sectorul agricol Ilfov, acela care poate filma simultan la Piţa, Daneliuc, Nicolaescu, Mihu şi Tatos, fără să încurce producţia şi să-i învrăjbească pe regizori, acela care-i poate spune „Fugi, mă, d-acilea !“ şi lui tat-su (din film), fără să pară snob, acela care poate rosti, la filmare, replica : „Nu sînt de acord !“, iar la post-sincron, pe aceeaşi imagine, cu aceeaşi deschidere de gură, poate înregistra : „Sînt întru totul de acord !“, fără ca

spectatorul să observe cea mai mică schimbare de poziție, acela care poate spune cuvîntul *competitivitate* într-o singură dublă și fără a-i trezi din somn pe spectatori.

Prin urmare, actorul ideal *este*.

TRISTEȚEA LUI ARHIP

— M-am gîndit — se adresează Arhip unor prieteni pe care, în lipsă de altceva, se străduiește să-i înduplece la o vodcă „Cristal" — să-mi aduc aici cîteva spectacole de teatru mai răsărite, ca să le văd în liniște împreună cu familia.

— Aici ? întreabă unul.

— Aici, acasă, bineînțeles.

— E o prostie ! exclamă altul, gustînd din vodca numită „Cristal" și punînd iute paharul pe masă cu un gest hotărît și definitiv.

Un prieten mai înțelegător, care nu se miră de nimic, avînd explicații la absolut tot ceea ce vede și aude, se interesează sincer :

— Și cum ai să procedezi ?

— Simplu. Îi poftesc pe actori să-mi joace spectacolul acasă, cînd n-au reprezentație la teatru. De pildă, „Hamlet".

— „Hamlet" ? ! se îneacă unul, dar e salvat de cîteva palme bine aplicate, pe principiul medicinei tradiționale.

— Da, „Hamlet", „Coriolan", „Cum vă place", „Regele Lear", „Îmblînzirea scorpiei" și ce s-a mai jucat. Iau și un Caragiale, doi, niște Cehovi, Ibseni, Molièri. (Arhip nu se poate dezvăța de obiceiul de a oferi tuturor numelor de personalități cîte un plural, obicei care nu știu de unde-i vine). Mă gîndesc și la niște contemporani : vreo doi Becketi, cîțiva Ionești (acum știu de unde-i vine : de la Ionești și Popești...) Organizez în fiecare seară cîte un spectacol... Îmi invit și prietenii... nu pe toți deodată, că-i spațiu cam mic...

— Domnule, se enervează un amic, dumneata îți bați joc de noi ? ! Cum o să-ți aduci spectacolele acasă ?

Arhip e cît se poate de serios :

— Ludovic al paisprezecelea nu-și aducea trupa lui Molière la palat ?

— Dar ce, tu ești Ludovic ? Și de unde pînă unde palat aici, în Pantelimon ?

Arhip se întristează :

— Eu iubesc teatrul, domnilor ! Vreau și eu să am teatru acasă, așa cum unii au cinema acasă. De ce să-mi dea mie peste nas unul sau altul că el a văzut ultimul film al lui Fellini acasă, că îl are pe Bergman cu cel mai mare eșec al lui, că nu-i lipsește din videotecă (auzi : video-tecă !) nici un Woody Allen, că să mă-nvețe el cum e cu arta cinematografului, că studiază fiecare detaliu după ce a văzut un film de cinșpe ori și a devenit doctor în Visconti sau Antonioni ? !... E drept ? Ca să nu mai vorbesc de vecinul de la etajul opt care nu știu cu ce se ocupă în afara orelor de serviciu, dar vizionează (ăsta nu vede, vizionează !) seară de seară cele mai noi filme cu karate, cu pistoale, cu bătăi, cu bombe... De ce, fraților ? Care cum are video, videocasete și videokarate, devine persoană importantă, cultă, căutată de toată lumea, consultată de specialiști, respectată, invidiată și candidată la Premiul Oscar pentru critică cinematografică, dacă o fi existînd chestia asta. (Și, la urma urmei, de ce să nu existe ?) Stă omul în fotoliu, cu berea sau cafeaua în față, și-și face cultura cinematografică apăsînd pe un buton... Și după aia îți explică structura operei lui Bergman, obsesiile lui Fellini, tehnica lui Spielberg, subtilitatea lui James Bond și chelia lui Kojak. Mă exasperează !

— Ia-ți și tu un video, îl sfătuiește un amic mai milos.

— Dar ce, sînt nebun ? se supără Arhip. Nu v-am spus că mie îmi place teatrul ? Dacă nu pot să-mi aduc teatrul acasă, mă doare în cot de toate videotecile din lume !

Și o lacrimă i se prelinge discret pe obraz.

MULT PREA FRUMOASELE

Arhip vorbește mult, întruna, și nici măcar nu știi dacă vorbește serios ori în glumă, dacă e sincer sau prefăcut, grav sau ironic, dacă e deștept cu adevărat sau doar o face pe deșteptul, dacă, dimpotrivă, e prost de-a binelea sau numai o face pe prostul... Indivizii de teapa lui sînt îngrozitor de enervanți, provoacă alergii și migrene, îți di-

minuează pofta de mîncare şi pofta de viaţă, te fac să devii ursuz, posac, mizantrop.

Zilele trecute, în biroul unei redacţii absolut onorabile, Arhip strînsese în jurul său vreo patru gură-cască dispuşi să-i asculte peroraţiile. Despre ce vorbeşte Arhip ? Tema preferată : arta ; subiectul preferat : cinematografia.

— Trebuie să reducem din handicap, să ne apropiem, să ne sincronizăm ! (Arhip nu are în vedere nici procedeul tehnic de sincronizare, ci, vezi bine, un proces cultural-artistic destul de complex şi destul de controversat).

Pentru aceia care ar dori să afle de cine trebuie să ne apropiem, cu cine trebuie să ne sincronizăm, răspunsul e clar : cu cinematografia mondială. Cum ar fi să se producă această apropiere ? În ce direcţie ? Arhip nu are aici idei precise, dimpotrivă, are una vagă, dar pe care mizează totul :

— Vedeta e cheia !

Toţi cei de faţă au înţeles că avem nevoie de vedete, că vedeta e cheia, ba chiar şperaclul cu care deschizi uşi, inimi, pieţe de desfacere şi noi orizonturi. Ei bine...

— S-a terminat cu vedeta ! proclamă Arhip. Am ieşit din Evul Mediu cinematografic, s-a isprăvit cu Greta Garbo, Rudolph Valentino, şi ceilalţi. Dacă vrem adevăr psihologic, dacă vrem naturaleţe, dacă vrem autenticitate, să ne descotorosim de pletele blonde, ochii enigmatici, buzele senzuale, de M. M.-urile şi B. B.-urile după care nostalgizăm cu toţii...

Nostalgizăm ! Pînă cînd nu inventează un cuvînt, Arhip nu se consideră un intelectual autentic. (Tot el este, dacă nu mă-nşel, şi autorul cuvîntului *a fortuiza*, pe care l-a introdus în limbă şi l-a lăsat acolo, ca să se descurce alţii cu el).

— În film, zice Arhip, o femeie frumoasă înseamnă superficialitate, frivolitate şi primitivism.

Superficialitate, frivolitate, treacă-meargă, dar de unde or fi luat primitivii femei mai frumoase decît cele de azi ?

— Ia încearcă dumneata să faci o dramă psihologică. (Nici unul din cei de faţă nu se gîndeşte să facă o dramă psihologică). Cu toţii, oameni paşnici, cu frica lui Dumnezeu. Nu le trece prin minte să se apuce nici măcar de vreo comedie cinematografică, darmite de drame psihologice...) Ai să iei în rolul principal o actriţă frumoasă ? (Speriaţi, auditorii privesc, muţi, care încotro, numai să

nu ia cumva o decizie greşită...) Bineînţeles că nu. (Toată lumea respiră uşurată : răspunsul a fost dat). Femeile frumoase nu pot avea drame psihologice. Femeile frumoase sînt frumoase şi atît. Am un prieten regizor. Omul îşi făcea distribuţia la ultimul film. Căuta o interpretă pentru rolul unei femei părăsite de iubitul ei. A refuzat opt femei frumoase fiindcă erau prea frumoase şi paisprezece femei drăguţe fiindcă erau prea drăguţe. Mi se pare normal. O femeie frumoasă nu poate fi abandonată de iubitul ei. Şi a ales una urîtă foc şi fără talent, dar asta nu contează, că o face el să joace bine. Principalul e că şi-a respectat principiul. Eu aş merge mai departe chiar. Dacă distribui o interpretă frumoasă în rolul preşedintei de sindicat, de pildă, ce se întîmplă ? (Toată lumea îl priveşte cu sufletul la gură : ce se întîmplă oare ?) Spectatorii îi admiră frumuseţea, se lasă seduşi de farmecul ei şi pierd din vedere tocmai esenţialul. Adică ideile ei, activitatea ei. La fel şi în comedie. O femeie frumoasă nu stîrneşte rîsul, domnule ! O femeie frumoasă nu stîrneşte decît contemplaţie estetică pură sau patimi extraestetice.

Prin urmare ?

— Prin urmare, femeile frumoase trebuie eliminate din filme.

Toţi îl privesc pe Arhip cu suspiciune : e serios ori îşi bate joc de ei ? E prost ori o face pe prostul ? E deştept ori o face pe deşteptul ? Din cauza asta mă deranjează Arhip, aşa cum îl deranjează pe el femeile frumoase din filme.

O COLABORARE DE BETON

După două săptămîni de căutări infructuoase, Ruxandra P., simpatica reporteră a revistei „Cinefil", hotărî, cu inteligenţă, să amîne interviul. Regizorul Q era plecat la Festivalul internaţional al filmului de pompieri din Ţara de Foc, ce se desfăşura sub deviza „Apa trece", iar scriitorul Y se afla în juriul concursului „Romanul fluviu" ce avea loc la Jimbolia. Îi găsi pe amîndoi reuniţi la primul tur de manivelă al filmului „Suflete de beton", pe care regizorul Q îl realiza după romanul omonim al scriitorului Y. Respectînd cronologia creaţiei, reportera îl atacă

mai întîi pe scriitor, în timp ce regizorul, posesor al unei diplome de participare la Festivalul internațional din Țara de Foc, ataca, la rîndul său, un pateu cu brînză.

— Ați declarat în repetate rînduri că nu mergeți la cinema, că, după părerea dumneavoastră, cinematografia nu-i artă și că refuzați orice colaborare cu această, îmi dați voie să citez, „întreprindere de fabricat imagini în serie"...

— Am spus eu asta ? Cînd ? Unde ? De unde le-ați scos ?

Reportera, pregătită pentru orice situație, dă la iveală un carnețel...

— Doriți să vă spun revista, numărul, data, pagina ?

— Nu, nu doresc. Dar dumneavoastră ce doriți ?

— Să știu dacă v-ați schimbat părerea despre cinematografie.

— Eu nu-mi schimb părerile, ca alții...

— Totuși sînteți aici... Totuși ați acceptat ecranizarea romanului dumneavoastră „Suflete de beton"...

— Numai fiindcă am descoperit în regizorul Q un mare artist, singurul care poate realiza acest film.

Regizorul trage cu urechea, zîmbește discret și satisfăcut.

— Vă așteptați la o operă de artă autentică ?

— Indiscutabil.

— Prin urmare, cinematograful *este* artă.

— A afirmat cineva altceva ?

— Vă mulțumesc și vă urez cît mai multe opere **de artă** cinematografice.

Reportera îl abandonează pe scriitor în compania unei felii de cașcaval și-l abordează pe regizor.

— V-ați exprimat convingerea că filmul nu are nici o legătură cu literatura...

— Știu. Am afirmat acest lucru în revista „Cinefil", numărul din aprilie anul trecut...

— Pagina 12. În aceeași pagină făgăduiați că nu vă veți apropia de vreo carte de literatură.

— Hm...

,— A, nu. Era vorba de ecranizări. Îmi dați voie să citez textual ? (Ruxandra P. scoate carnețelul) „Orice ecranizare a unei lucrări literare este o aventură care nu poate sfîrși decît printr-un eșec". Mai susțineți această idee ?

— Cînd scriam chestiile astea nu-mi căzuse încă în mînă „Suflete de beton“. Este un roman extraordinar !

— Acest roman v-a convins, deci, că filmul poate avea totuşi legătură cu literatura.

— Strînsă.

— Ce strînsă ?

— Legătura filmului cu literatura.

— Aha ! Vă mulţumesc şi vă doresc succes în strîngerea legăturilor dintre film şi literatură.

Ecranizarea romanului „Suflete de beton“ începea aşadar sub cele mai bune suspicii. Cel mai înverşunat duşman al cinematografiei, dintre scriitori, şi cel mai aprig inamic al literaturii, dintre regizori, s-au întîlnit într-o colaborare care nu poate fi decît de beton.

. . . .

Are loc premiera filmului „Suflete de beton“, realizat de regizorul Q după romanul omonim al scriitorului Y. Reportera Ruxandra P. îl caută cu înfrigurare pe scriitor printre participanţii la premieră. Absent. Nici la banchetul tradiţional de după premieră scriitorul nu e de găsit. Reportera îşi taie un culoar printre prietenii şi duşmanii regizorului, adunaţi laolaltă de mirosul cîrnăciorilor prăjiţi, şi reuşeşte să-l ia de o parte pe eroul serii.

— Sînteţi mulţumit de colaborarea cu autorul romanului ?

Regizorul rîde acru :

— Colaborare ? Şicane ! Mizerii ! Beţe-n roate ! Mofturi ! E îngrozitor să scoţi dintr-un roman slab un film, zic eu, onorabil, mai mult decît onorabil !

— Cum, „Suflete de beton“ nu este un roman extraordinar ?

— Cine a spus asta ? Poate extraordinar de prost ! Oricum, este prima şi ultima mea experienţă de acest fel.

Regizorul face o plecăciune scurtă şi se îndreaptă spre un grup de invitaţi.

Ruxandra P. nu se dă bătută cu una cu două. Îl găseşte pe Y într-un grup de prieteni la restaurantul Capşa.

— Nu v-am văzut la premiera filmului dumneavoastră.

— Filmul meu ? ! N-am nici o legătură cu infamia aceea ! Un kitsch ! O bătaie de joc la adresa literaturii de valoare ! Tot ce era în roman nobleţe spirituală, rafina-

ment stilistic, forţă epică a dispărut în film. Vă rog să nu mai vorbim despre această calamitate.

Ruxandra P. renunţă să mai scrie reportajul. Peste vreo trei luni află că regizorul Q şi scriitorul Y lucrează la o ecranizare a romanului acestuia din urmă „Marea trilemă". Prudentă, o roagă pe colega ei mai tînără Ifigenia V. să scrie în revista „Cinéfil" despre noua colaborare.

CUM SE FACE O ECRANIZARE

Arhip dă sfaturi unui tînăr regizor de film :

— Pe ce criterii îţi alegi cartea pe care o vei ecraniza ?

— Mai întîi să fie o literatură vizuală, să se poată filma.

— Fals ! decretează Arhip. Dacă e vizuală, toţi au să strige că ecranizarea e un fleac, o nimica toată, oricine poate s-o facă... Cînd o să fie gata filmul, se vor mai găsi foarte multe lucruri vizuale în carte pe care alţii le-au văzut, iar dumneata nu. Dacă nu e vizuală, ai toate şansele să vezi ceea ce nu au văzut alţii, iar alţii să nu vadă ceea ce ai văzut dumneata. Oricît de prost ar ieşi filmul, există circumstanţe atenuante : cartea era necinematografică. Alte criterii ?

— Să am ceva de spus *al meu* în legătură cu cartea...

— Nenorocitule! Ca să se spună că de aia ţi-ai ales cartea, ca un simplu pretext ?

— Atunci, bîiguie tînărul regizor, măcar să fie interesantă şi actuală pentru spectatorul contemporan.

— Aoleu ! Păi niciodată nu va fi destul de actuală ca să-l poţi mulţumi pe spectatorul contemporan. Mai bine nu. Şi cum citeşti cartea ?

— Cum s-o citesc ? Cu atenţie şi seriozitate.

— Eroare ! Dacă o citeşti cu atenţie, cu seriozitate, îţi dai seama că nu poate fi ecranizată. Nici o carte citită cu atenţie şi seriozitate nu poate fi ecranizată. Care film e în stare să transpună toate meandrele, nuanţele, subtilităţile unei opere literare ? Cartea trebuie citită cît mai superficial. Altminteri ţi se face milă de ea. Acum fii atent la procedee. Sari peste descrierea ambianţei, fiindcă de obicei nu găseşti ce ai nevoie. Castele medievale nu prea sînt, cartiere din secolul 19 nici pe atît, străzi de la începutul

secolului nostru mai deloc, costumele costă, recuzita costă şi ea... Portretele personajelor nu trebuie luate ca atare, întrucît cinematografia noastră stă cam prost cu machiajul. Analiza psihologică trebuie evitată din principiu, fiindcă n-ai cum să intri cu aparatul în sufletul omului. Dacă romanul are personaje multe, alegi cîteva, ca să nu se fărîmiţeze acţiunea. Dacă sînt prea puţine, mai adaogi cîteva, altfel iese filmul prea static. Dacă acţiunea are loc înaintea războiului, o prelungeşti niţel, ca să apuci şi o bucată de război. Pentru spectacol. Dacă acţiunea are loc chiar în timpul războiului, plasezi o parte din ea înainte sau după război. Altfel nu-ţi ajung banii. Războiul costă. Introdu în film şi cîteva pasaje din alte scrieri ale autorului respectiv, ca să nu se spună că ai citit numai cartea pe care ai ecranizat-o. Să nu te abaţi prea mult de la textul operei, fiindcă se supără critica literară, dar nici să nu fii prea fidel textului, fiindcă se supără critica cinematografică... Ai înţeles ?

— Am înţeles, răspunde tînărul regizor cu convingere.

— În cazul ăsta, după ce carte ai hotărît să faci filmul ?

— După un scenariu scris de mine.

— N-ai înţeles nimic, constată Arhip cu adîncă amărăciune. După care începe să-i explice pe îndelete condiţiile dificile ale filmului realizat de regizor după un scenariu propriu.

PE CINE ECRANIZĂM, COPII ?

Fiind pus în situaţia de a comenta un film recent, ecranizare a unei opere literare clasice, Arhip încearcă să extragă cîteva reguli cu caracter general. Prietenii săi îl ascultă cu sufletul la gură.

— Nu are nici un sens, copii, să ecranizezi opera unui scriitor în viaţă. Individul poate să facă mofturi, de obicei face, îţi pune o mie de condiţii, se amestecă în scenariu, în distribuţie, în filmări, în montaj, de parcă filmul ar fi al lui. Oricum ai face filmul, tot nemulţumit o să fie, o să se plîngă în reviste că i s-a masacrat cartea, o să ia cuvîntul în şedinţe şi o să ceară pedepsirea regizorului, a producătorului, a cinematografiei în general, o să scrie memorii, note, proteste, reclamaţii... Va rezulta că opera lui e cu

mult mai importantă decît este, dar a fost minimalizată de cinematografie, al cărei rost nu e altul decît acela de a distruge literatura. Criticii literari se vor indigna, confrații se vor solidariza cu scriitorul ofensat, publicul îi va plînge de milă.

— Aşa e, confirmă unul din auditori. Mai bine aştepţi pînă cînd moare scriitorul. După aia te apuci să-l ecranizezi.

Arhip zîmbeşte superior.

— E mai rău !

Cei de faţă încremenesc.

— Un scriitor mort, continuă Arhip, e un scriitor pe jumătate clasic. Numai că, în timp ce un clasic integral a intrat cu prieteni cu tot în istoria literaturii, un scriitor pe jumătate clasic mai are prieteni în viaţă, plus moştenitorii drepturilor de autor. Iar ăştia nu iartă. Toţi ştiu cu precizie, din discuţii intime, că scriitorul a fost împotriva ecranizării operei sale, argumentul suprem fiind acela că, dacă n-ar fi fost împotrivă, ar fi fost pentru. Ecranizarea devine astfel o profanare a unui mormînt proaspăt. În mod sigur cineva o să spună că scriitorul s-ar răsuci în mormînt dacă ar vedea filmul care s-a făcut după cartea lui...

Se aşterne o linişte de mormînt. În cele din urmă, cineva îndrăzneşte :

— Numai clasicii pot fi ecranizaţi.

Murmure de aprobare. Doar Arhip se menţine într-o tăcere impenetrabilă. Cînd se potoleşte rumoarea, intervine rezolut :

— Prostii ! Un scriitor clasic se învaţă la şcoală. E ştiut pe de rost. Care critic sau istoric literar va accepta ca filmul să se abată măcar cu o iotă de la textul definitiv, stabilit ştiinţific ? În cazul clasicilor, sacrilegiul este absolut şi ireparabil. Şi poate orice regizor să facă un film după un scriitor clasic ? Ar trebui ca şi el să fie un regizor clasic, în orice caz un regizor mort.

Auditoriul realizează că acest drum este cea mai groaznică fundătură. Toţi încep să urască din inimă ecranizările.

— Bine, îngăimă un tînăr, atunci să fie ecranizate numai capodoperele, cele pe care le citează toată lumea, dar nu le mai citeşte nimeni.

— Dacă nu le citeşte nimeni, cum o să le citească tocmai regizorii ? face unul o glumă de prost gust.

— De prost gust ? ! tresare indignat individul. Cine a îndrăznit ?

— Eu, precizez. N-am dreptul să-mi comentez personajele ?

Tipul înghite în sec. Te pui cu autorul ?

— Păi bine, copii, intervine Arhip, tocmai aici e greşeala cea mare. Dacă ecranizezi o capodoperă pe care, cum ziceţi voi, n-o citeşte nimeni, ce vor spune profesorii de literatură ? Că-i scutim pe elevi de a mai citi capodoperele. Ca să povestească în teze ceea ce au văzut la cinema ! E pedagogic ? E instructiv ? E firesc ?

Fireşte că nu-i firesc, aprobă adunarea în tăcere, hotărînd, tot în tăcere, că n-ar trebui să se ecranizeze nici o carte.

— În concluzie, decide Arhip, se poate ecraniza orice. E tot aia.

LIMBAJUL CINEMATOGRAFIC ÎN TRADUCERE LIBERĂ

Arhip are cunoştinţe în diverse domenii. Cunoaşte, adică, multe lucruri şi, în acelaşi timp, multă lume în domeniile respective. Nici arta cinematografică nu-i este străină, ca de altfel, oricărui om modern, care ştie puţină politică, puţină medicină, puţin cinema, puţin fotbal şi puţină gramatică. Aceasta din urmă chiar foarte puţină. În definitiv oricînd poţi purta o discuţie despre situaţia din America Centrală, despre bolile reumatice, despre un film sau despre un meci de fotbal, dar cine oare se apucă să discute conjugarea mai mult ca perfectului ?

În cinematografie, Arhip are chiar mai multe cunoştinţe decît în alte domenii de activitate, şi se poate spune, fără a greşi fundamental, că aici se şi pricepe. Cu alte cuvinte, nu ar putea da o soluţie unanim acceptabilă în legătură cu suveranitatea asupra insulelor Malvine (Falkland), nu s-ar încumeta să facă o operaţie de amigdale, nu deţine formula ideală a echipei naţionale de fotbal, dar, la o adică, poate propune o distribuţie perfectă pentru orice film, poate suprima lungimile inutile, ba chiar şi pe cele utile, poate face scenarii, regie şi, la nevoie, scenografie. Cu muzica de film e mai circumspect, deoarece nu consideră că s-a pus la punct cu contrapunctul.

Intr-o discuţie ad-hoc, la o grădină de vară, în mijlocul unui grup de cineaşti, Arhip îşi exprima opiniile asupra limbajului cinematografic. N-am reţinut, din cauza zgomotului, decît fragmente de monolog, pe care mă grăbesc să le transcriu spre folosul iubitorilor artei cinematografice.

— Băieţi, voi n-aveţi probleme : filmaţi, puneţi cap la cap ce-aţi filmat şi iese povestea ! Aparatul ! El e dumnezeul filmului. Mai un plan, mai un prim-plan, mai un contra-plan...

— Mai un bi-plan, adăogă serios un regizor tînăr.

— Asta nu-i din aviaţie ?

— Ba da.

— Atunci să nu amestecăm borcanele, hotărăşte grav Arhip. În fond, ce ai de făcut tu, ca regizor ? Vorbeşte unul, stai cu aparatul pe el. Vorbeşte celălalt, treci pe celălalt. Ai mai mulţi, îi prinzi pe toţi în plan general. Ai şi mai mulţi, foloseşti ecranul lat. De la cincizeci de mii în sus beneficiezi de ecranul panoramic.

— Chestiune de matematică, meditează regizorul tînăr.

— Nu, domnule, se supără Arhip, de limbaj cinematografic ! Şi de...

Orchestra atacă un rock. Cînd nu se mai aude orchestra, se aude din nou Arhip.

— ...Voi scrieţi cu aparatul. Asta înseamnă libertate deplină. Nu tu gramatică, nu tu acord între subiect şi predicat, nu tu punctuaţie, ortografie, sintaxă, chestii...

Restul chestiilor e acoperit de muzică.

— ...Aşadar, copii, nimic mai simplu şi mai uşor de mînuit decît limbajul cinematografic. Poţi să fii în viaţa de toate zilele un agramat, dar dacă ştii să mînuieşti aparatul nu trebuie să mai ştii să scrii şi să citeşti...

Dar cum nimeni nu ştie dacă Arhip vorbeşte serios ori glumeşte, discuţia se termină (atenţie la rimă !) în coadă de peşte.

ARHIPOLOGIE

Arhip este un personaj contradictoriu. Încercînd să-i urmăresc gîndirea, mă lovesc de tot felul de obstacole, ceea ce îmi dă senzaţia unui labirint prin care trebuie să te

descurci cum poți, dar în orice caz beat. Într-o zi, bunăoară, proclamă arta cinematografică drept cea mai complexă, mai înălțătoare și mai... superioară (Arhip nu se teme de pleonasm, așa cum nu se teme de logică...) dintre arte. În altă zi, declară categoric, fără nuanțe, ezitări sau mustrări de conștiință că a vorbi de arta cinematografică e la fel de ridicol ca și cum ai vorbi de arta culinară sau arta îmbrăcăminții. Într-o seară, la o bere, constată că filmul românesc s-a maturizat, în altă seară, la altă bere, observă că același nici n-a ajuns la adolescență. La restaurantul *Doi cocoși* hotărăște că nu avem nevoie decît de filme de artă, în timp ce la bufetul Feldioara militează exclusiv pentru filme comerciale.

Alaltăieri dezvolta, la Capșa, o pledoarie în favoarea filmului de dragoste. Împrejurările sociale și economice se schimbă mereu, perora Arhip, dragostea însă rămîne mereu aceeași. Filmele care nu se ofilesc sînt filmele de dragoste.

— Bine, zice unul, și cum vezi dumneata un film de dragoste fără împrejurări sociale și economice ?

— Foarte simplu, zîmbește Arhip, sorbind din ceașca de cafea. Tînărul, de exemplu, rebutează întruna piese. Ea, fata, îi respinge fără cruțare piesă cu piesă.

— Înțeleg că ar fi un film despre teatru, intervine cineva.

— Nu, domnule, refuză Arhip eventualitatea. El ar putea fi strungar. Sau frezor... Iar ea, controloare de calitate.

— Aha, pricepe unul, deci forțele care se resping se atrag !

— De ce nu ? El începe s-o iubească pe fată tocmai fiindcă ea este exigentă și conștiincioasă.

— Iar ea îl iubește fiindcă el e neglijent și neconștiincios ?

— Nu, aici intervine caracterul complex al dragostei. Fata începe să-l iubească abia cînd el se schimbă și dă piese de calitate. Pînă atunci, el suferă, se zbuciumă, e criticat în ședințe, chiar de către fata pe care o iubește... În fond, dragostea i se oferă și ca o răsplată pentru eforturile lui de autoperfecționare.

— Da, exclamă unul, e un exemplu concludent de progres coordonat.

— Firește, însă, se ambalează Arhip, ar putea fi și invers. Fără să schimbăm pozițiile. Ei se iubesc, dar, la un

moment dat, el începe să lucreze prost, să dea rebuturi. Dar ea, deşi îl iubeşte, i le respinge sistematic.

— Şi atunci el n-o mai iubeşte.

— Exact.

— Şi se despart.

— Asta nu ! Filmul de dragoste trebuie să fie complex, gîndiţi-vă la „Romeo şi Julieta".

Toţi se gîndesc la „Romeo şi Julieta".

— Ei, reia Arhip după ce i-a lăsat să se gîndească un timp, normal e ca ea să lupte ca să-l readucă pe drumul cel bun. Şi, conform... conform... ea va reuşi.

— Extraordinar cît de simplă poate fi complexitatea filmului de dragoste ! exclamă, plin de admiraţie, un comesean.

Dar toate astea Arhip le-a spus alaltăieri la Capşa. Ştiu eu oare ce va spune el mîine la Athenée Palace ?

ARHIPOLOGIE ŞI CINEMATECOFILIE

Ori de cîte ori se dezbate o problemă serioasă de cinema, Arhip este prezent. Dacă n-o fi cumva exact invers, adică ori de cîte ori Arhip este prezent, se dezbate o problemă de cinema. Principalul e că lui Arhip nu-i scapă nici o chestiune privitoare la film, aşa cum nu-mi scapă mie nici un cuvînt esenţial de-al lui Arhip. (Nu ştiu dacă este cea mai bună comparaţie, dar este cea mai la îndemînă, şi, cum se ştie, ce-i la îndemînă nu-i minciună...) Ultima împrejurare în care omul nostru s-a remarcat prin intervenţiile sale atît de originale a fost o discuţie ce s-a desfăşurat la restaurantul din spatele Cinematecii, într-un grup de cinefili, mai precis cinematecofili. Discuţia avea ca obiect ultimul film văzut în lăcaşul de cultură din spatele restaurantului, un film ce trecuse de cea de-a doua, ba chiar şi de cea de-a treia tinereţe. (Cîte tinereţi or fi pînă la maturitate ?)

— Teribil, domnilor, ce-a mai îmbătrînit şi cinematograful ! Abia s-a născut şi în curînd bate suta ! a remarcat cineva. Sau altcineva.

— Da, frate, întări unul, deşi antevorbitorul nu-i era nici măcar văr.

Arhip zîmbi subțire, privindu-i pe cinefili cu superioritate de cineast :

— Prostii ! De unde ați mai scos teoria asta ? (A se remarca faptul că orice platitudine pe care o emite cineva și care nu seamănă pînă la identitate cu alte platitudini e taxată pe loc drept teorie, care cuvînt e sinonim, pentru unii, cu prostie...) Cinematograful n-a îmbătrînit deloc. Ba pot să spun că dimpotrivă. Priviți la majoritatea filmelor noastre !

Cei de față priviră și constatară că așa este.

— Sînt filme care nu îmbătrînesc niciodată, recită Arhip ca dintr-un text de romanță.

Dacă stai și te gîndești bine (dar cînd mai ai timp, în secolul vitezei, să stai și să te gîndești, și încă bine ? !), Arhip are dreptate. Ceea ce susținură în cor și cinematecofilii. (Ce este totuși un cinematecofil ? Este, în aparență, un om ca toți oamenii. Dar, în timp ce toți oamenii trăiesc cu aer, cinematecofilul trăiește cu aer de epocă, altfel spus el se simte bine numai în atmosfera filmelor mai mult sau mai puțin vechi, dar alese pe sprînceană, indiferent dacă pentru asta trebuie să se lase lovit, strivit, călcat în picioare, sau să lovească, să strivească, să calce el în picioare pe alții, fiindcă sînt întotdeauna mai puține locuri la Cinematecă decît cinematecofili în viață. Nu merită oare — se întreabă cinematecofilul, întocmai ca înaintașul său Adam — nu merită Chaplin, Garbo, Eisenstein, Pabst, Bergman, Fellini să le sacrifici o coastă ?)

Un tînăr și proaspăt cinematecofil se desprinse din cor și încercă un solo :

— Ca să fiu sincer (nu știu de ce, foarte mulți oameni simt nevoia, din cînd în cînd, „să fie sinceri" — N. A.), mie îmi plac și filmele noi.

Toți rămaseră încremeniți, ca niște personaje de film mut împroșcate cu frișcă.

— Filmele noi ? întrebă, într-un tîrziu Arhip, ca să se convingă că a auzit bine.

— Da ! răspunse curajos neofitul, înfruntînd brav privirile nedumerite, disprețuitoare sau ostile ale celorlalți.

— Care filme noi ? întrebă Arhip, cu calm și bunăvoință, dînd astfel un exemplu de tact pedagogic.

Tînărul se codi ce se codi (termen rămas pesemne de pe vremea cînd cinematecofilii — nu încă și cinematecile — aveau coadă...), apoi îndrăzni :

— Cele bune, desigur !

Arhip îl privi lung (şi pătrunzător) :

— Adică ?

— Adică acelea care vor deveni, la rîndul lor, după o vreme, filme de cinematecă. Că doar nici un film nu se naşte direct în cinematecă.

Arhip, care nu călca într-un cinematograf („comercial" !), pe principiul că „dacă filmul e bun, o să-l dea şi la televizor (principiu valabil doar parţial) şi la Cinematecă", zîmbi parşiv :

— Şi cum ştii care sînt bune şi care nu ? Sau le alegi după aia ?

— Dar la Cinematecă toate filmele sînt bune ? Toate sînt alese ?

Tăcere (de aur).

— Nu mai departe săptămîna trecută, se încinse junele, am văzut... (aici autorul preferă să nu reproducă titlurile citate, din motive de precauţie). Alea erau filme bune ? Erau filme mari ?

— Dar ce, se burzului Arhip, dumneata ai vrea să vezi aici (şi mîna lui se îndreptă în direcţia în care s-ar situa, geografic, Cinemateca) numai filme mari, iar la cinema de toatele ? ! (*de toatele* — formă rară, folosită oral — N.A.)

Adunarea, care descoperise mai devreme aurul tăcerii, se însufleţi din nou, considerînd că, la urma urmei...

Junele simţi că-şi ridică în cap toată asistenţa, aşa că răsuci discuţia cu abilitate :

— Vreau să văd şi la cinema filme importante.

— Cum, se enervă Arhip, să-mi dea Crucişătorul Potemkin alături de Bud Spencer ? Amestecăm valorile ? Orson Welles şi Silvester Stalone ? Laurence Olivier şi Cristopher Lee ? Facem talmeş-balmeş ? Nu, băiete, cinematograful e pentru distracţie, cinemateca e pentru cultură !

— Eu nu mă duc la cinematecă doar ca să-mi fac cultura cinematografică, se încăpăţînă tînărul, aşa cum nu mă duc la bibliotecă doar ca să citesc tratate filosofice şi manuale de tehnologie.

— Prin urmare eşti dintre ăia...

— Da, bravă tînărul, sînt dintre *ăia* care vor să vadă filmele importante şi fiindcă le plac, nu numai fiindcă „se cere" la cultura generală. Aşa cum îi citesc pe Caragiale,

pe Sadoveanu, pe Eminescu şi fiindcă îmi place să-i citesc, nu numai fiindcă sînt în bibliografia obligatorie.

Arhip dădu pe gît un pahar de Pepsi, ceea ce-i produse înţepături pe limbă şi pe esofag.

„Nu mai avem cinematecofili puri", gîndi el. Şi lăsă discuţia baltă.

ARGUŢIE CU PRIVIRE LA EVOLUŢIE

Arhip îşi exprimă părerile de preferinţă la o bere. Cu halba în mînă, pare un mareşal al gîndirii aflat la conducerea unei armate de idei.

— Domnilor, mă uit la cinematografia asta şi nu-mi vine să cred. Are nouăzeci de ani, vîrstă mai mult decît respectabilă, dar continuă să rămînă într-o fază cu totul infantilă. Cît o să mai aşteptăm maturizarea ei ? Tot copil ? Tot cu dispensă de vîrstă ? Unde este, domnilor, Homerul cinematografiei ?

Cineva tuşeşte...

— Unde este, domnilor, Michelangelul cinematografiei ?

— Michelangelul ? !

— Mă rog, Michelangeloul — e bine aşa ? Unde este Beethovenul cinematografiei ?

Cineva tuşeşte din nou. O fi berea atît de rece ?

— Unde sînt geniile, domnule ? sintetizează Arhip.

— S-ar mai putea adăoga : unde sînt Eschilul, Ovidiul, Leonardodavinciul, Mozartul, Tolstoiul, Vangogul, Balzacul, Wagnerul, Dostoievskiul, Kafkul...

— Kafkul ? se miră Arhip.

— Mă rog, Joyce e bine ?

— Păi da, unde sînt ? Ce-a făcut cinematografia timp de nouăzeci de ani ? A bătut pasul pe loc, asta a făcut.

— Bine, dar Eisenstein...

— Eisenstein nu e Tolstoi, taie Arhip.

— Eisenstein nu e Tolstoi, e Eisenstein. Dar Chaplin, dar Visconti, dar Weles, dar Bergman, dar Fellini, dar...

— Dar ce ? Susţii că acum se fac filme mai bune decît cele ale lui Eisenstein ?

— Dar nici nu se scriu piese mai bune decît cele ale lui Shakespeare.

— Pe mine să nu mă iei cu Shakespeare, se supără Arhip. Ai descoperit vreun Shakespeare în cinematografie ? Filmul e tehnică, e industrie, e comerţ, e ce vrei, numai artă nu e.

— Dacă nu e artă, la ce-ţi trebuie Homer sau Michelangelo ?

— Domnilor, cu dumneavoastră nu se poate discuta, decide Arhip. Eu susţin că în nouăzeci de ani cinematograful n-a evoluat. Este ?

— Nu este. De la filmul mut la filmul vorbit, de la alb-negru la color, de la mişcare exterioară la mişcare interioară, de la epică la analiză, de la convenţional la autentic... asta cum se numeşte ?

— Stimabile, bate Arhip cu halba în masă, iar acum halba nu mai seamănă deloc cu un baston de mareşal, eu am văzut nişte filme foarte recente în care nu se simte nici o evoluţie. Mişcarea e exterioară, epică — şi aia ca vai de capul ei, convenţionalism pînă în vîrful unghiilor... E drept că filmele nu erau mute, dar mai bine ar fi fost, e drept că erau în culori, dar ce culori !

— Arhip, dragă, şi eu am văzut nişte piese mai proaste decît ale lui Cehov, ba chiar am citit cîteva romane mai proaste decît ale lui Balzac. Trebuie să înţeleg că nici teatrul şi nici proza nu au evoluat ?

— N-ai priceput nimic, surîde Arhip enigmatic. Eu nu mă refeream la cinematografie în general.

— Dar la ce ?

— La filmele pe care le-am văzut eu.

UN COLIER FALS DE PERLE

Nu, bineînţeles, cinematograful nu e o artă a cuvîntului. (Sau nu e *în primul rînd* o artă a cuvîntului). Da, desigur, cinematograful are un limbaj propriu. Incontestabil, filmul, cum spune cineastul, se scrie cu aparatul. Dar... pînă cînd vom scrie — cu aparatul — direct pe pînză, va trebui să scriem — cu pixul — scenarii. Pe hîrtie. Dar... pînă cînd vom descoperi dialogul fără cuvinte, dialogul dintre personaje va folosi lexicul şi gramatica noastră, a

tuturor. Dar... pînă cînd limbajul cinematografic se va putea lipsi definitiv de cuvinte — ceea ce nu s-a întîmplat nici cu arte mai vechi : muzica, artele plastice, baletul, care întrebuințează cuvîntul fie și măcar pentru titluri sau explicații — cineaștii se vor exprima și în limba strămoșească. Așadar, deocamdată, nici o academie din lume nu dă dispense pentru limba scenariilor și a filmelor, nici un filolog din lume n-a fabricat încă un vocabular și o sintaxă pentru uzul exclusiv al cinematografiei, iar nouă nu ne rămîne altceva de făcut decît să scriem în chiar limba ce-o vorbim. Un cineast care se exprimă anevoios în cuvinte e foarte probabil că se exprimă la fel și în imagini cinematografice. O propoziție ilogică e un gînd ilogic. O frază strîmbă e o imagine strîmbă.

Cînd un personaj se plînge astfel : *„stau și bat la toate ușile"*, îți și imaginezi chinul bietului scenograf, obligat să inventeze un decor cu nenumărate uși, la care personajul să poată bate stînd într-un punct fix. Decorul ar putea fi sferic sau poliedric.

Deloc mai ușoară este sarcina regizorului care va trebui să filmeze un alt personaj deplasîndu-se *„de la un cap la celălalt al cercului de curioși"*, ceea ce presupune ca regizorul să aibă un secund perspicace, în stare să descopere, pe rînd sau simultan, cele două capete ale cercului, și o monteuză inteligentă, care să le lipească la loc, în așa fel încît, deși cu două capete, cercul să fie totuși cerc.

„Sticla din mîna lui pe jumătate goală" se poate filma fie suflecînd pe jumătate mîneca hainei, fie utilizînd o sticlă care să poată fi ținută numai cu o jumătate de mînă, cealaltă jumătate rămînînd goală. Prima variantă poate fi rezolvată de pictorul de costume, cealaltă de recuziter, dar, nici una din variante nu oferă o soluție convenabilă cu privire la sticlă.

În ceea ce privește imaginea în care un număr (nedeconspirabil) de militari *„participă la tragere cu tragere de inimă"*, ea poate fi decodată în felul următor : tragere de inimă = o armă specială, cum o definește și numele, cu care... (Scenograful va trebui să se documenteze serios, nu așa, superficial și iresponsabil, schițele sale înfățișînd doar niște carabine obișnuite !).

„Cadavrul abia mai respira" nu este citat dintr-o ecranizare a „Cadavrului viu" de Lev Nikolaevici Tolstoi.

În legătură cu indicația scenaristului : *„Ioana poartă la gît un colier fals de perle"*, regizorul va trebui să fie atent, în primul rînd, ca personajul său nu care cumva să poarte colierul în altă parte și, în al doilea rînd, ca, indiferent dacă perlele sînt sau nu autentice, colierul să fie fals. Altfel s-ar pierde ideea.

ARTA VIZUALĂ

Filmul este o artă vizuală — adevărat, perfect adevărat, incontestabil. Ca atare, tot ceea ce destinăm ecranului trebuie să se vadă. Ar fi de făcut aici unele mici corecturi, spre a nu-i ofensa pe dialoghiști, pe inginerii de sunet și pe puritani, dar definiția rămîne în esență valabilă, ce mai încolo-ncoace — axiomatică. În temeiul acestui adevăr apodictic, scenaristul se simte pe deplin îndreptățit să scrie : „— *Mă doare ficatul, se plînge tatăl, arătîndu-și organul bolnav"*. Ce ar urma să facă maestrul artei vizuale, care e regizorul, pentru a vizualiza — cum se zice în vocabularul cinematografic — acest momențel ? Dacă tatăl ține morțiș să-și arate organul bolnav, regizorului îi stau la îndemînă trei variante de filmare : 1. va filma într-un cabinet de radiologie, în fața aparatului Roëntgen ; 2. va filma într-o sală de operație, personajul avînd, firește, cavitatea abdominală deschisă ; 3. personajul va arăta un organ de butaforie, identic cu organul său bolnav. Altă variantă nu-mi vine în minte, dar, dacă există propuneri, s-ar putea organiza un concurs...

Fiind o artă vizuală, cum pe drept s-a arătat mai sus, filmul nu prea are de-a face cu cuvintele, sau are, dar mai în treacăt. Cuvîntul în film este un instrument de rangul doi, ca tamburina într-o orchestră simfonică. (Nu mă prea pricep la organizarea orchestrelor simfonice, dar presupun că, la o adică, tamburina poate să fie, după cum poate să nu fie). Cuvîntul în film poate să fie, sau poate să nu fie. Iar dacă e, totu-i să nu se bage în față, să trecem cît mai ușor peste el, să nu-i dăm importanță, fiindcă ar putea să dăuneze specificului cinematografic. Așadar, nu con-

tează cîtuşi de puţin că într-un scenariu cinematografic doi demnitari *„semnează un tratat de beligeranţă“*, întrucît se va vedea din imaginea filmului dacă urmarea acestui tratat de război va fi chiar războiul sau dimpotrivă. În cel de-al doilea caz, vom deduce, tot pe baze vizuale, că era vorba, de fapt, de un tratat de non-beligeranţă, ceea ce, în definitiv, e o chestiune de cuvinte, adică absolut secundară.

În aceeaşi ordine de idei, nu vom acorda o importanţă exagerată precizării scenaristului conform căreia acţiunea unei secvenţe se petrece într-o *„grădină planturoasă“*, deoarece oricum imaginea filmului ne va înfăţişa fie o grădină cu plante, fie — dacă regizorul a zăbovit ceva mai mult asupra cuvîntului — o grădină voinică, ba chiar grasă.

Nu ne vom împiedica de cuvinte nici în cazul personajului care, *„din cauza emoţiei, vorbeşte din ce în ce mai incongruent“*. E suficient ca actorul să vorbească incoerent pentru ca intenţia autorului să ajungă intactă la spectatori. Incongruenţa a fost doar a scenaristului.

Cum ar putea fi prezentat pe ecran un personaj care, fiind solicitat să se pronunţe asupra unei probleme în dispută, *„dă semne de discreţie ?“* Cred că într-un singur fel : tăcînd. Dar ce te faci cu semnele ?

Şi, ca să ne convingem încă o dată că în film cuvintele nu au nici o importanţă, să ne întrebăm în ce măsură ne deranjează faptul că pe un individ oarecare, personaj secundar de altminteri, *„nu-l poate lăsa rece tentativa unei mese copioase“*. Şi dacă scenaristul ar fi scris *tentaţia,* directorul filmului ar fi găsit mai uşor în deviz resurse financiare pentru a vizualiza ideea ? Poate că, în acest caz, se potriveşte mai mult *tentativă...*

În sfîrşit, la dilema : *„fie că procedăm corect, fie că procedăm cinstit, tot aia e“*, răspunsul e conţinut chiar în enunţ ; tot aia e.

Cuvintele fiind atît de inutile, mă gîndesc uneori că, dacă nu se poate reveni la filmul mut, s-ar cuveni măcar să facem tentativa de a scrie scenarii mute. Tentativă sau tentaţie ?

GOANA CONDEIULUI

Goana condeiului pe hîrtie ar putea fi asemănată — comparaţie cam la îndemînă — unei curse cu obstacole. Unii parcurg traseul într-un zbor elegant şi dezinvolt, alţii se opintesc la fiecare obstacol, gîfîie, fac eforturi vizibile. Unii dărîmă cîte un obstacol, alţii cad în şanţul cu apă. Dar mai sînt unii care, ameţiţi probabili de atîtea obstacole, se împiedică şi de o pietricică.

Scrie scenaristul : *Îi strînge mîna cu atîta condescendenţă, încît celălalt urlă de durere.* Ce ar trebui să facă actorul în cauză ? Să-i strîngă celuilalt mîna pur şi simplu cu putere ? Condescendenţa, totuşi, parcă nu-i totuna cu puterea. Să-i introducă celuilalt mîna într-un aparat de tortură de pe vremea... nu are importanţă... şi să i-o strîngă pînă cînd victima va urla de durere ? Dar care din instrumentele de tortură se va fi numind *condescendenţă ?* Sau, mai bine, să caute într-un dicţionar ? Fireşte, nu cuvîntul *mînă.*

Într-un alt scenariu, *nori groşi şi negri se îmbulzesc venind dinspre infinit.* Dacă veneau dinspre nord, dinspre sud-vest, dinspre munţi sau dinspre mare, era şi banal şi, cum se scria mai demult în şase cronici din zece, *déjà vu.* Aşadar, trimiteţi urgent o echipă la infinit, care să împingă norii în cadru !

Un personaj se simte *strîmtorat atît din punct de vedere material, cît şi din punct de vedere spiritual.* Strîmtorarea materială se va putea, cred, sugera, în condiţiile unui deviz redus la filmul cu pricina. Strîmtorarea spirituală, însă, e o treabă mai dificilă, aşa că va trebui să-şi aducă neapărat contribuţia însuşi autorul scenariului.

Se spune că dialogurile în filmele noastre sînt prea lungi. Exagerări. Iată un exmplu de dialog scurt : — *Să pornim ! spune el oprindu-se.* Dialogul scurt cîştigă în concentrare şi precizie.

Pictorii de costume au şi ei destule probleme... *După hainele pe care le poartă,* (şi nu după acelea pe care nu le poartă şi se află în magazia de costume a Buftei) *Ana provine din straturile superioare.* Să-i faci haine de cosmonaut. Să-i faci haine de extraterestru ? Cît de superioare or fi straturile ?

Neprevăzutul ! Neprevăzutul psihologic ! *Ion nu se aşteptase ca Saveta să aibă atîta stare de spirit.* Ca să fim sinceri, nici noi. Cum, naiba, să bănuieşti că o femeie liniştită, aşezată, la casa ei, cu bărbat, copii şi griji gospodăreşti, să aibă stare de spirit ? Şi încă atît de multă !

APARATUL SURPRINDE UN TEREN VIRAN

„În cadru intră necunoscutul care iese". Ceea ce înseamnă că, intrînd în cadru, personajul iese din altă parte. Sau invers ; ieşind de undeva, el intră în cadru. În felul acesta, contopindu-se două acţiuni într-una singură, se obţine cursivitate (fluenţă, ar zice cronicarul) şi concentrare maximă, fapt ce se va reflecta, probabil, şi în devizul filmului. Oricum, trebuie reţinută formula, ca o confirmare a dialecticii, căci, aşa cum orice sfîrşit e un început, orice intrare e o ieşire.

„E o individă funestă", zice scenaristul. Dar cum să filmezi această însuşire ? Cu alte cuvinte, cum să arăţi pe ecran că individa e funestă ? S-ar putea rezolva prin machiaj, făcîndu-i o faţă... o faţă... în sfîrşit, o faţă funestă. S-ar putea sugera şi prin costumaţie, realizînd nişte costume... exact ca mai sus. Prin decor ? Nu, prin decor nu văd cum. În orice caz, din acţiune rezultă că individa e pur şi simplu rea. Sau, mai precis, delatoare. Adică, îşi toarnă colegii, din răutate. Cum naiba s-o arăţi totuşi funestă ?

„Prin cap îi trec tot felul de gînduri mai mult sau mai puţin negre". Citind această propoziţiune într-un scenariu, vă pot trece prin cap tot felul de gînduri mai mult sau mai puţin cinematografice. De pildă : într-un fel s-ar filma defilarea unor gînduri mai mult sau mai puţin negre (respectiv, de diferite nuanţe de negru) într-un film alb-negru şi altfel s-ar filma aceeaşi defilare într-un film color. Dar, în acest al doilea caz, n-ar fi oare mai bine să colorăm gîndurile, ca să le dăm individualitate ? Aşadar, pentru un film pe Orwo color, scenariul s-ar putea modifica, fără a sărăci ideea. Dimpotrivă. „Prin cap îi

trec tot felul de gînduri mai mult sau mai puțin verzi, roșii, albastre..." E mai variat. Și dă mai frumos pe ecran.

„Peronul e plin de oameni, femei și bețivi gălăgioși". Să admintem, împreună cu scenaristul, că femeile nu sînt oameni. Dar nici bețivii, domnule ? Și ce-i dacă sînt gălăgioși ? Unii pretind chiar că ar fi cunoscut și oameni gălăgioși. Dar, la urma urmei, n-o să ne luăm după ei, fiindcă, dacă te gîndești bine, sînt alții care pretind că și femeile ar fi oameni, ceea ce, vă dați seama, conduce la o totală confuzie cinematografică.

„Aparatul surprinde un teren viran". Fantastică invenție cinematograful ăsta ! Aparatul de filmat poate surprinde orice, pînă și un teren viran. Dar cîtă pricepere, cîtă răbdare, cît rafinament îți trebuie ! Stai cît stai cu aparatul și, exact la momentul oportun, cînd nimeni nu se așteaptă, lovitura : surprinzi un teren viran ! E ca și cum ai surprinde terenul în flagrant delict de atentat la bunele moravuri, adică de goliciune... Extraordinară invenție cinematograful !

„Îl vedem pe brigadier, care merge agale pe ulița care duce la primărie, din care tocmai iese primarul, care-l zărește și-i face semn să se apropie..." Vă imaginați cîte *care* vor trebui să fi aduse la această filmare ? *Carele* ca — iertați-mă — *carele,* dar de unde atîția boi care să le tragă ?

„Orășelul e pustiu la această oră. Toți locuitorii se află în casele lor". Directorul de producție al filmului va primi sarcina de a găsi un orășel ale cărui case vor fi plasate în afara orășelului, în așa fel încît locuitorii să poată sta în case, iar localitatea să rămînă totuși pustie. E *o* treabă grea să fii director de producție.

ALTE ZGÎRIETURI PE CELULOID

● Era frumoasă, dar talentată. Cu toate acestea, pierdu trenul de 22,45.

● Șoferul intră în clădirea cooperativei. Trase frîna de mînă.

- Are un nas care nu scapă nimic.
- Se iubeau încă din copilărie. Ea, însă, nu-l iubea.
- Regizorul strigă „motor", dar se înfundase carburatorul sau pocnise un cauciuc.
- Un cetățean sincer trecu pe vizavi.
- Înființară împreună o asociație de idei.
- Trecuse prin două procese : unul de delapidare și unul de conștiință.
- O privi ca pe o icoană și o sărută pătimaș pe gură
- În încăpere miroase a flori de cîmp ca într-o farmacie.
- Farmecul ei era mai mare decît salariul lui.
- Avea un ochi format. Celălalt era în curs de formare.

CUPRINS

Lector : DOMNIȚA ȘTEFĂNESCU
Tehnoredactor : CORNEL CRISTESCU

Bun de tipar 25.X.1988. Apărut 1989
Comanda nr. 2880
Coli de tipar 13,5

Comanda nr. 80 336
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii",
Piața Scînteii nr. 1, București,
Republica Socialistă România

EDITURA ALBATROS

Lei 9,75